

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

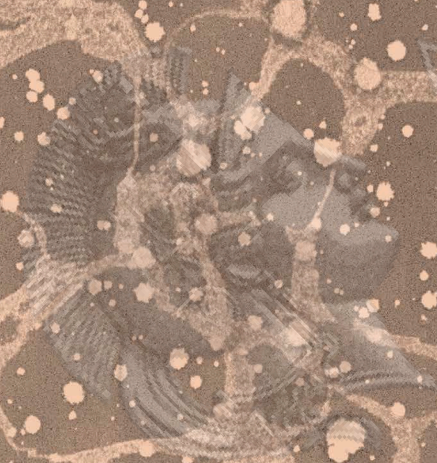

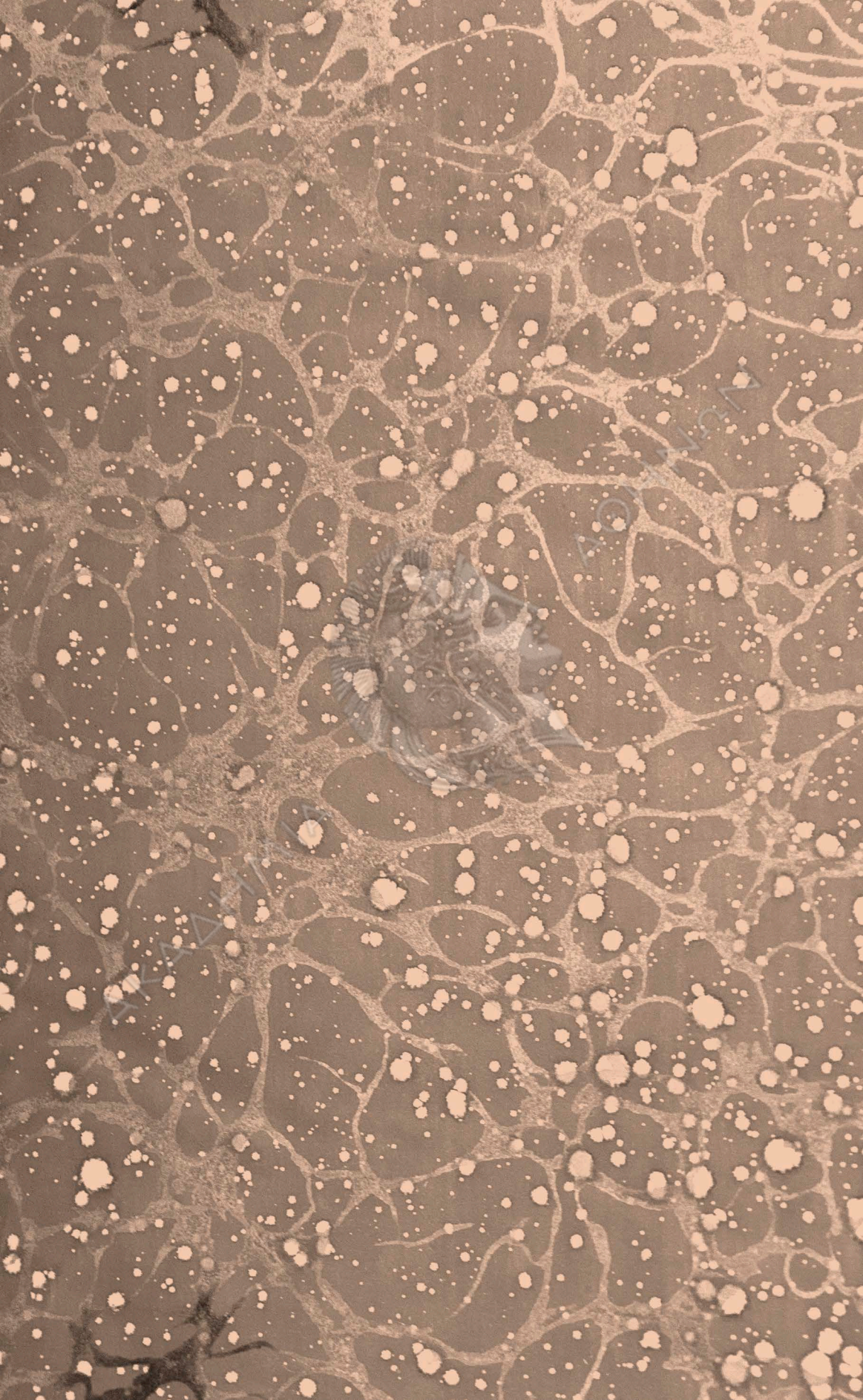
ΒΟΙΤΗΣ

EX LIBRIS
G.J. ARVANITIDI

BYZANTINI

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Δωρεά κ. 7. Γελοῦν.

Ἐν Ἐλίμῳ τῇ 29 Μαρτίου 1882

Αξιότιμὲ φίλε,

Πρὸς ναυτὸν ἡδὴ ἐσχημα ἕναρ δύο βύχα, τῶν σαφ' ἔργου ἐν-
δοχῶν, ἐπιτομῶν, ἀνατομῶν καὶ ἄλλων βυρραφῶν, ἀρχαι-
στοιχείων ἑλίμῳ, τὸ ἐν δ' ἕναρ καὶ τὸ ἐλίμῳ δὴ τῶν ἀποδομῶν
τῶν Μεσοποταμῶν ἐκδομῶν, ἀρχαιολογῶν τῶν οὐνοδένων καὶ
ἐννοιῶν ἐπιτομῶν καὶ ἀνατομῶν τῶν ἐλίμῳ, ἐπὶ ἀγνοῶν δὴ οὐ-
κὲν δὴ ἕναρ τὰ δύο βύχα βύχα, ἐπὶ δ' ἐλίμῳ τῶν ἕναρ δὴ
σαφ' ἔργου.

Ἐν τῷ βυρραφῶν τῶν ἐλίμῳ τῶν ἐπιτομῶν ἐπὶ ἀγνοῶν
τὸ ἐπὶ βυρραφῶν καὶ οὐνοδένων ἐπιτομῶν ἀνατομῶν, ἀρχαι-
στοιχείων τὰ ἐπιτομῶν ἔργου, ἀρχαιολογῶν τῶν ἐπιτομῶν ἕναρ,
ἀρχαιολογῶν ἀνατομῶν, ἀνατομῶν τῶν ἐλίμῳ τῶν ἕναρ ἕναρ
καὶ δὴ οὐκ ἀγνοῶν ἐπὶ ἕναρ ἐπὶ ἀγνοῶν. ἐπὶ δὴ τῶν ἐλίμῳ τῶν
βυρραφῶν ἀνατομῶν τῶν ἐπιτομῶν ἕναρ ἕναρ ἀνατομῶν, ἀρχαι-
στοιχείων

οὐδὲ τίνα ἠδύνατο νὰ μοι ἀποδοῦναι εἰς τὴν ψυχῆν μου ὅσον ἀνα-
βλάσκει τὴν συνείδησιν σου ἐξ ἐξουσίας τῆς ἀθανάσιας. Ὅσα δὲ ὁ Δοσί-
θεος ἀπὸ Νιουόσιον εἴργει ἄφρονά σοφιστήματα, τίς ἀδυνατῶ
μοι φάνηται ἀντὶ τῆς Νιουόσιον νὰ καταδικῶν Ἀγγέλους ἐκ
ἡμέτερον σεβάσματα, ἐκδυσόμηνον ἕνα καταπράχην, μὴ δὲν εἶλο ἄφ-
ρονότατος ἰσχυρὸς νὰ ὑπερβῆται ἄλλῃ τῶν καταπράχην;
ἐν τούτοις ἠδύνατε μὴ γὰρ μὴ ὑπερβῆται (ἂν, ἐννοῦνται, ἢ ἐσο-
ζοῦν μου αὐτὸν τὴν ἀσυνέτως ἢ μὴ γὰρ τὴν τὴν ἄλλῃ
ἀποφραγεῖται) ἂν μοι ἀποφραγεῖται ἐν ἀντιπαροῦν τῆς ἐσθροῦν
τῶν ἡμετέρων Ματθαίου τῶν αὐτῶν, ἀσυνέτως, εἰς τὸν καταπρά-
χην Ἀγίας, ἢ μὴ γὰρ ἀποφραγεῖται ἐν τῷ πνεύματι ἀσυνέτως
δὲ. εἰ δὲ καὶ ἢ ἀσυνέτως ὑπὸ τῆς ἀσυνέτως, ἀποφραγεῖται
δὲ τῶν ὄσμων.

Εἰς ἀντίστοιχον

ἡμεῖς
Ὀλλυμπίου

ΣΤΑ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΙΜΑΙΑ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΕΡΙ

ΙΩΣΗΦ ΓΕΩΡΓΕΙΡΗΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΑΜΟΥ

1666-1671

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΝ ΣΑΜΩ

ΕΚ ΤΟΥ ΗΓΕΜ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1892

20

ΕΠΙΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ

ΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΕΚΔΟΣΗ

1881

Ο ΥΠΟ ΙΩΑΝΝΗ ΓΕΩΡΓΕΙΡΗΝΟΥ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ, ΚΤΙΣΘΕΙΣ ΝΑΟΣ

ΑΝΘΙΜΩ,

ΤΩ, ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ, ΑΜΑΣΣΕΙΑΣ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ

ΤΗΝ ΥΪΚΗΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ

Τῆς ἐπὶ ἑννεακαίδεκα ἤδη αἰῶνας στρατευομένης Ἐκκλησίας πλεῖστοι μὲν ὅσοι ἐγένοντο ἔκπαλαι οἱ εὐβουλοὶ καὶ διασκεπτικοὶ πρωτοστάται, ἔκκριτοί τε καὶ πρὸς τὰ δεινὰ θαρραλέοι ταξίαρχαι καὶ διασωστικοὶ οὐραγοί, εἰς ἀκμὴν καὶ εἰς εὐκλειαν αὐτὴν καθοδηγήσαντες, ὑπῆρξαν ὅμως δυστυχῶς καὶ οὐκ ὀλίγοι οἱ νωθεῖς καὶ ἀπροόρατοι παραστάται, εἰς δυσπραγίαν καὶ εἰς κατὰπτωσιν περιαγαγόντες αὐτὴν. Πάντων τούτων ὁ βίος, ἄμεσον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὴν σχέσιν ἔχων πρὸς τὴν καθόλου ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, εἶναι ἄξιος ἐπισταμένης μελέτης, οὐχὶ πρὸς ἀπλῆς περιεργίας πλήρωσιν, ἀλλὰ διότι, ἐξακριβουμένου τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν πράξεων τῶν ὅπως δῆποτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δρασάντων, πολλαὶ τῶν τῆς ἱστορίας αὐτῆς σελίδες, τέως σκοτειναὶ καὶ δυσεξήγητοι οὔσαι, ἠδύναντο νὰ διαλευκανθῶσι καὶ διευκρινισθῶσι προσηκόντως.

Ἄλλ' ἂν οἱ βίοι τῶν πρωθιεραρχῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πολλοῖς πολλάκις ἐγένοντο ἀντικείμενον ἐμβριθοῦς μελέτης καὶ ἐρεύνης, οὐκ ὀλίγοι δὲ ἀπαντῶσι πίνακες καὶ κατάλογοι, ἐν οἷς μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριβείας εὐρηνται ἀναγεγραμμένα ὁποῖός τις ἦν ἕκαστος τῶν πατριαρχῶν καὶ κατὰ τίνα χρόνον οὗτος ἤκμαζε καὶ τίνες ἦσαν αἱ πράξεις αὐτοῦ, ἀλλ' οὐχὶ τὸ ὅμοιον συμβαίνει καὶ περὶ τὴν ἄλλην ἱεραρχίαν, ἧς, πλὴν ὀλιγίστων, γνωστῶν πῶς τυγχανόντων, τὰ πλείονα μέλη παρῆλθον τέλει ἀπαρατήρητα. Καὶ ὅμως, πολλοὶ τῶν ἀνάτας διαφόρους παροικίας διατελεσάντων ἱεραρχῶν, παιδείας μετέχοντες καὶ εὐσεβείας καὶ φιλογενείας ἐμπορούμενοι, οὐχὶ ἄσημον διῆλθον τὸν βίον· τούναντίον δὲ εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς χρόνοις οὕτως ἢ ἄλλως ἐπέδρασαν, ὥστε οὐδαμῶς δίκαιον εἶναι τὰ ὀνόματα αὐτῶν νὰ καλύψῃ ἢ λήθῃ.

Πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἠσχολήθησαν περὶ τὴν συλλογὴν ἀρχιερατικῶν καταλόγων, πρῶτος ὅμως ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον ἐπιλαβόμενος τῆς

συντάξεως καταλόγων τῶν ἑκπαλαι ἀρχιερατικῶς προστάντων ἐν ταῖς διαφόροις ἐπαρχίαις τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἐγένετο ὁ Μιχαὴλ Le Quien, ὅστις ἐν τῷ πολυτίμῳ καὶ οὐχὶ εὐκόλῳ τανῦν εὐρισκομένῳ τριτόμῳ αὐτοῦ συγγράμματι Oriens Christianus πολλάς, πολλαχόθεν ἐρρασισμένους, ἀπεθησαύρισε πληροφορίας περὶ τῆς ἡμετέρας ἱεραρχίας. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ σοφοῦ δομινικανοῦ ἱερέως, καίτοι μεγίστην ὁμολογουμένως κεκτημένον τὴν ἀξίαν καὶ ἐξελέγχον τὴν φιλοπονίαν τοῦ ἀνδρός, πλείστας ὁμως τὰς ἀτελείας καὶ τὰς ἐλλείψεις ἔχει· διότι οὐκ ὀλίγα μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ παρήχθησαν εἰς φῶς ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα καὶ πολλαὶ ἐγνώσθησαν εἰδήσεις, ἀποκαλύψασαι ὀνόματα καὶ πράξεις ἀρχιερέων, ἄγνωστα βεβαίως τῷ Le Quien. Ἐδεῖτο ἄρα τὸ ἔργον αὐτοῦ ἀνακκθάρσεώς τε καὶ συμπληρώσεως, τοιαύτην δὲ καὶ προσῆκον ἦτο καὶ ἔθνοπρεπὲς ἵνα τις τῶν ἡμετέρων ἀναλάβῃ, διότι οὐδόλως διέθρυπτε τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν φιλοτιμίαν τὸ νὰ ἐκζητῶμεν εἰς δομινικανῶν καὶ ἑτεροδόξων ἱερέων τὰς συγγραφὰς ὅπως μάθωμεν τίνας ἐγένοντο μητροπολίται τῆς Χαλκηδόνος ἢ τίνες τῶν Δέρκων καὶ τῆς Ἐφέσου.

Τούτων οὕτως ἔχόντων καὶ οὐδενὸς εἰσέτι ἀποδυθέντος εἰς τὸν τοιοῦτον δυσχερῆ ἀγῶνα, πολλαὶ Σοὶ, Σεβασμιώτατε Δέσποτα, χάριτες ὀφείλονται, διότι, μὴ ἐν μόνῃ περιοριζόμενος τῇ πνευματικῇ ἔθνητορίᾳ τοῦ ποιμνίου, ὅπερ καὶ πρότερον καὶ ἄρτι ἡ θεία εὐδοκία ἐπεκληρώσατό Σοι, καὶ ὅπερ ἐν προκρίτητι καὶ δικαιοσύνῃ καθωδήγησας καὶ διαρκῶς καθοδηγεῖς εἰς τὰς σωτηρίους νομάς τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, ἠβουλήθης καὶ ἄλλως πως χρήσιμον ἑαυτὸν τοῖς ὁμογενέσι να καταστήσης. Καὶ δὴ, παράδειγμα ἐπίζηλον φιλομουσίας καὶ φιλοπονίας ἑαυτὸν πολλοῖς παρεχόμενος, τὸ πρὶν μὲν, καλλίστην ἱστορικὴν τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Βελεγράδων περιγραφὴν συντάξας, μετὰ καὶ ἄλλων ἀρχαιολογικῶν διατριβῶν τύποις ἐξέδωκας· πρὸ μικροῦ δέ, εἰς τὴν τῆς παλαιδόξου Ἀμασειᾶς μητρόπολιν ἀναχθεὶς, συνετέλεσας τῇ συντάξει καὶ ἐκδόσει ἀξιολόγου περὶ τῆς Ἀμισινηῆς χώρας ἱστορικῆς συγγραφῆς. Αὐτὸς δὲ καὶ ἐν γήρῳς ἡλικίᾳ, μὴ τὴν ραστώνην προαιρούμενος, ἦν ἄλλως μακρὸς ἐνεργὸς καὶ εὐποιητικὸς βίος ἐδικαίου, ἐπελήφθης τῆς συντάξεως χρονολογικῶν καταλόγων τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, τὰς ὑπὸ τὸν πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, διορθῶν μὲν τὰς ἀμαρτάδας καὶ συμπληρῶν τὰς ἐλλείψεις τοῦ δομινικανοῦ συγγραφέως, πλουτίζων δὲ τὴν αὐχ-

μῶσαν ἡμῶν φιλολογίαν διὰ συγγράμματος ὀφελιμωτάτου πᾶσι μὲν, ἰδίᾳ δὲ τοῖς περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀσχολουμένοις.

Εἶναι δὲ τὸ τοιοῦτο ἐγχείρημα οὐχὶ τῶν εὐχερῶν, οὐδὲ τῶν εὐκαταρθώτων, διότι, εἰ καὶ ἐπ' ἐσχάτοις πολλοὶ ἐπιλήφθησαν τῆς συντάξεως καταλόγων τῶν ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις ἐκπαλαι ἀρχιερατευσάντων, πλὴν ἀλλὰ πυκνῆς ἀχλύος ἐπισκιάζουσας τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς ἀρχιερατείας πλείστων ποιμεναρχῶν καὶ ἐξ ἐκείνων, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ ὁ βίος δὲν συμπαρερρύησαν τῷ ρεύματι τοῦ χρόνου, συνεχῶς μὲν οἱ τοιοῦτοι κατάλογοι ἐξελέγχονται λελανθασμένοι, πολλὰ δ' ἐν τῷ μεταξὺ αὐτῶν εὔρηνται τὰ διάκενα. Τῶν ἀρχαίων δὲ κωδίκων τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἐκ πυρκαϊῶν ἢ ἄλλων καιρικῶν περιστάσεων ἐξιτήλων γενομένων καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τῶν μητροπόλεων περισωθέντων τοιούτων, οὔτε τὰ Συνοδικὰ τοῦ Βενίου, οὔτε ἡ ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱεροσολυμιτικῷ μετοχίῳ ἀποτεθησαυρισμένη πολυτιμοτάτη Νομικὴ Συναγωγὴ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Δοσιθέου, οὔτε ἄλλα τῶν ἐκδοθέντων τοιαύτης ὕλης συγγραμμάτων δύνανται νὰ καταρτίσωσιν ἀδιάσπαστον τὴν ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἄλυσιν τῆς ὀρθοδόξου ἱεραρχίας.

Ὁρθῶς ἄρα ἐποιήσω, Σεβασμιώτατε Δέσποτα, πρὶν ἢ ἐν ἐνὶ τεύχει τύποις ἐκδώσῃς τοὺς ὑπὸ Σοῦ σταχυολογηθέντας καταλόγους, ὑποβίβλων αὐτοὺς ὡς εἶπεῖν τῷ ἐλέγχῳ τῶν ἐπαϊόντων διὰ δημοσιεύσεως προτέρας κατ' ἐπαρχίας ἐν ἐφημερίδι ἐγκρίτω, ἵνα πᾶς ὁ ἐκ πηγῶν ἐτέρων αὐτῷ γνωστῶν ἔχων τυχὸν πληροφορίας ἀκριβεστέρας ἢ πληρεστέρας περὶ ἀρχιερέων, γνωρίζῃ Σοι ταύτας, διορθοῦντι κατ' ἀκολουθίαν καὶ συμπληροῦντι τοὺς Σοὺς καταλόγους· διότι οὕτω καὶ μόνον δύναται νὰ καταρτισθῇ ἔργον κατὰ τὸ ἐνὸν τέλειον καὶ ἄπταιστον. Ἄλλως δὲ τῶν πρὸς τοιαύτην συγγραφὴν πηγῶν οὐχὶ γνωστῶν οὐδὲ προσιτῶν τοῖς πᾶσιν οὐσῶν, ἀλλὰ τῇ δε κάκεισε ἀπαντωσῶν, πολλακίς συλλέγει τις πληροφορίας πολυτίμους οὐχὶ μόνον ἐκ πατριαρχικῶν σιγγιλίων ἢ ἐξ ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων καὶ κωδίκων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἰδιωτικῶν γραμμάτων καὶ ἐξ ὧν ἀρχαίων βιβλίων καὶ ἐκ σημειώσεων ἀνδρῶν φιλοπεριέργων τῶν τότε χρόνων, ὡς οὐχὶ σπανίως συνέβη ἡμῖν, περὶ τὴν συγγραφὴν ἱστορίας τῆς ἡμετέρας πατρίδος Σάμου ἀσχοληθεῖσι καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἀρχιερατεύσαντας ἐν αὐτῇ ἐρευνήσασιν. Εἰδῆσεις περὶ αὐτῶν ἠρύσθημεν οὐχὶ μόνον ἐξ ἐγγράφων

ἐκκλησιαστικῶν καὶ κωδίκων ἐν Μοναῖς ἢ καὶ παρ' ἰδιώταις ἀποκειμένων, ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα καὶ ἐκ καταστίχων ἐμπόρων καὶ ἐκ σημειωμάτων ἀνθρώπων ἀπλοϊκῶν τῶν τότε ἐποχῶν, ἀναγραφόντων ἐκ περιεργίας πότε ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος ἀφίκετο εἰς Σάμον ἢ πότε ὁ ἄλλος ἀπεβίωσεν ἢ μετετέθη. Ἐν ᾧ δὲ ὑπελαμβάνομεν ὅτι ὅπωςδὴποτε κατηρτίσαμεν κατάλογον ἀκριβῆ τῶν ἱεραρχῶν τῆς Σάμου, ἰδοὺ σιγγίλιον ἐν Μονῇ τινὶ ἢ ἀλλάχοῦ παρερριμμένον καὶ ὑπὸ φιλομαθοῦς τινος ἐρευνητοῦ εἰς φῶς ἀγόμενον, μετέβαλλε τὰς περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἱεραρχίας τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς Σάμου γνώσεις ἡμῶν. Καὶ μετὰ τοῦτο, ἐν ᾧ διατελοῦμεν πλέον πεπεισμένοι ὅτι οὐδὲν παρελίπομεν τὸ σχέσιν πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα ἔχον, ἰδοὺ ἕτερον ἐκκλησιαστικὸν ἔγγραφο ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἐν Πετροπόλει ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν ἀπὸ αἰῶνων ἀγνοούμενον καὶ ἄρτι ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τῆς αὐτόθι αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημείας κυρίου Β. Ρέγγελ δημοσιευόμενον, ἐγνώριζεν ἡμῖν τὸ ὄνομα ἐτέρου ἀρχιερέως Σάμου, ἀγνώστου τέως ἡμῖν. Ὅποσα ἄρα γε παραπλήσια ἔγγραφα εὔρηται τῇ δε κάκεισε ἀποκεκρυμμένα καὶ ὁποῖαν ἢ ἀποκάλυψις αὐτῶν δύναται νὰ φέρῃ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει ἔλλαμψιν!

Ἄλλὰ καὶ ἀσυμφωνίαι, ἐν ἔγγραφοις ἀπαντῶσαι, εἰς πολλὴν ἐμβάλλουσιν ἀπορίαν τοὺς περὶ τοιαύτας συλλογὰς ἀσχολουμένους, ὡς πρὸς πλείστοις ἄλλοις μαρτυροῦσι τὰ ἐπόμενα. Ὅτε ἐν ἔτει 1584 ὁ ἐκ Λέσβου Παχώμιος, ὁ ἐπικαλούμενος Μπατέστος, ἐπιτυχῶν διὰ δολοπλοκιῶν παντοίων νὰ καταβιβάσῃ ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ εἰς Ρόδον ἐξορίσῃ τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν Β'. περιεβλήθη αὐτὸς τὴν τήβεννον τοῦ πρωθιεράρχου τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τότε προεχειρίσατο ἀρχιεπίσκοπον Σάμου, ἣτις διετέλει τέως πατριαρχικὴ ἐξουσία ἐπεβραβευμένη τῷ κληρικῷ Κωνσταντίνῳ Πρωταποστολαρίῳ, Νεόφυτῶν τινά· πλὴν ἄλλ' ἐκπεσόντος μετὰ ἐν ἔτος ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ καθαιρεθέντος ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημούντων μητροπολιτῶν τοῦ Παχωμίου, ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν πατριάρχης Θεόκλητος Β'. καθῆρε μὲν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1585 τὸν τῆς Σάμου ἀρχιεπίσκοπον Νεόφυτον, ἐπεβραβεύσατο δὲ πάλιν τὴν νῆσον ὡς πατριαρχικὴν ἐξουσίαν τῷ αὐτῷ Κωνσταντίνῳ Πρωταποστολαρίῳ¹. Καὶ ὅμως τῷ αὐτῷ ἔτει, καθ' ὃ ἐξεδόθη τὸ πατριαρχικὸν ἐπιβραβευτήριον γράμμα ὑπὲρ τοῦ ρηθέντος Κωνσταντίνου, ἦτοι τῷ 1585, ἐν ἐπιστο-

1. Δοσιθέου Νομ. Συναγωγῆ σελ. 214.

ἡ συστατικῇ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Θεολήπτου ὑπὲρ Γαβριὴλ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν, ἀπερχομένου εἰς Γερμανίαν πρὸς σύναξιν ἑλεῶν, μεταξύ ἄλλων ἀρχιερέων ὑπάρχει συνυπογεγραμμένος καὶ ὁ Σάμου Σωφρόνιος¹. Πῶς συμβιβάσωμεν τὰ δυσσυμβίβαστα ταῦτα; Ἔτερον. Φονευθέντος ἐν Λήμνῳ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα τοῦ ἀρχιερέως τῆς νήσου ταύτης, ὁ ἐν Μυτιλήνῃ ἐξόριστος διατρίβων τότε πρῶην οἰκουμενικὸς πατριάρχης Μελέτιος Β' ἐν διηγήσει αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Λήμνῳ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον διαδραματισθέντων², ὀνομάζει τὸν φονευθέντα ἀρχιερέα Ἰωακείμ· ἄλλ' ἐν σημειώματι Λημνίου τινὸς ἱερέως τῶν τότε χρόνων, ἐν Λήμνῳ περισσώζομένῳ, ὁ ἱεράρχης ἐκεῖνος ὀνομάζεται Ζαχαρίας. Εἰς τίνα λοιπὸν νὰ πιστεύσωμεν; Εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ὅστις ἐγίνωσκε βεβαίως τοὺς τέως ὑποκειμένους αὐτῷ ἀρχιερεῖς ἢ εἰς τὸν ἱερέα, ὅστις καὶ ὡς Λήμνιος καὶ ὡς ἱερεὺς ἐν Λήμνῳ μένων, ὄφειλε κατὰ μείζονα λόγον νὰ γινώσκῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιερέως τῆς αὐτοῦ πατρίδος καὶ πνευματικοῦ αὐτοῦ κυριάρχου.

Καὶ τούτων μὲν ἄλλις· τῶν δὲ ἐν Σάμῳ ἀρχιερατευσάντων, ὧν εἰσι γνωστοὶ ἡμῖν τριάκοντα καὶ ὀκτῶ ἐπίσκοποι τε καὶ ἀρχιεπίσκοποι καὶ μητροπολίται, πολλῶν ὁ βίος πολὺ ἔχει τὸ διδακτικὸν καὶ τὸ περιεργον, οὐδενὸς ὅμως τυγχάνει περιεργότερος τοῦ βίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰωσήφ Γεωργιερήνου, ὅστις ἤκμασεν ὑπερμεσοῦντος τοῦ ἑπτακκιδεκάτου αἰῶνος· διότι ρέκτης μὲν παρίσταται ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ φιλογενῆς καὶ φιλόμουσος, ἀλλὰ σύναμα καὶ πολύτροπος καὶ ταῖς περιστάσεσιν οὐχὶ ἀψόγως ἐκάστοτε προσκλίνων, ἐὰν τὰ περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῶν τότε χρόνων ἀναγραφόμενα ἔχωνται ἀληθείας. Ἄλλως δὲ γενικώτερον ἔδρασεν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ καὶ παραιτηθεὶς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς αὐτοῦ, εἰ καὶ δὲν ἐπαύσατο τηρῶν τὸν τίτλον ἀρχιεπισκόπου τῆς Σάμου. Τούτων πάντων ἕνεκεν ὁ βίος αὐτοῦ ἐγένετο ἡμῖν ἀντικείμενον ἐπιμόνου καὶ διεξητασμένης, κατὰ τὸ ἐνόν, ἐρεῦνης, ἥτις ὅμως, παρὰ πᾶσαν ἡμῶν τὴν προσπάθειαν, δὲν ἠδυνήθη ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τέλους νὰ διαλευκάνῃ τὰ κατὰ τὸν ἱεράρχην τοῦτον. Ἄλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν κατ' αὐτόν, ἐπιτραπήτω ἡμῖν, διεξελθοῦσι τὸν ἐν ἀριθμῷ 6, 686 τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένου Νεολόγου δημοσιευθέντα ὑπὸ τῆς Σῆς Σεβασμιότη-

1. Crusii Annales Suevici p. 803.

2. Πανδώρας Τομ. ΙΑ'. σελ. 574.

τος Χρονολογικὸν κατάλογον τῶν ἀρχιερέων Σάμου καὶ Ἰκαρίας,¹ ἔν συμπληρώσωμεν αὐτόν, ἐξ ὧν ἐνετύχονεν ἀκριβεστέρων πηγῶν, συνοπτικά τινα περὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Σάμου προτάσσοντες.

Καὶ πληροφοριῶν μὲν θετικῶν καὶ ἀναμφισβητήτων περὶ τῆς ἐν Σάμῳ ἐξαπλώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ στερούμεθα· πλὴν ἀλλ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ τῶν πρώτων ἔτι χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκηρύχθη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἐν εὐδοξίᾳ ἔτι διατελούσῃ καὶ γνωστῇ τοῖς πολλοῖς τυγχανούσῃ². Τοῦτο δὲ τεκμαιρόμεθα ἐκ τῆς διὰ Σάμου διαβάσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅτε κατὰ τὴν τρίτην αὐτοῦ ἀποστολικὴν ὁδοιπορίαν, εἴτ' οὐ νκατὰ τὸ πεντηκοστὸν ὄγδοον μετὰ Χριστὸν ἔτος, ἐκ Κορίνθου ἐπέστρεφεν εἰς Ρώμην³, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς διαδόσεως, ἧς ἔτυχεν ὁ χριστιανισμὸς ἐν Ἀσίᾳ διὰ τῆς ιδρύσεως τῶν ἐπτὰ ἀποστολικῶν ἐκκλησιῶν. Ἄλλως δὲ καὶ παράδοσις ἀρχαία, εὐλαβῶς ἐν Σάμῳ τηρουμένη, μαρτυρεῖ ὅτι, πλὴν τοῦ θεσπεσίου Πύλου, καὶ ὁ ἀπόστολος Ἰωάννης, διαπεραιούμενος εἰς Ἐφεσον ἐκ Πάτμου, ἐνθα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον εἶχε διατελέσει ἐξόριστος, ἔλθων διέτρεψεν ἐν Σάμῳ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὀπισθοκάμπου, ἐνθα καὶ ἐκκλησία, ἄχρι τοῦ νῦν σώζεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τὰ μάλιστα τιμωμένη, εἰς ἀνάμνησιν τῆς αὐτόθι διατριβῆς τοῦ ἱεροῦ ἀποστόλου.

Καὶ ὁποῖος μὲν ἐν ἀρχῇ ἦτο ὁ τῆς ἐκκλησίας τῆς Σάμου ὀργανισμὸς, οὐδαμῶς γινώσκομεν· ἀπαντῶμεν δὲ ὀψιαιτέρον τὴν Σάμον ἐπισκοπὴν, ὑποκειμένην τῷ μητροπολιτικῷ θρόνῳ Ρόδου, ὑφ' ᾧ ὑπήγοντο αἱ ἐπισκοπαὶ Σάμου, Χίου, Κῶ, Ναξίας, Θηρᾶς, Πάρου, Τήνου, Μήλου, Πισήνης, Ἰκαρίας, Λέρνης, Στυπαλαίας, Τραχείας καὶ Νησσύρων⁴ ὥστε ἡ Σάμος ἦτο πρώτη τῶν ἐπισκοπῶν τῶν ὑπαγομένων τῷ τῆς Ρόδου ἱεράρχῃ, ὅστις ἐτιτλοφορεῖτο «Μητροπολίτης Ρόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἡ Ρόδου μητροπόλεως τῶν Κυκλάδων

1. Τῆς Ἰκαρίας, ὅτε ἦτο ἐπισκοπή, δύο μόνους γινώσκομεν ἱεράρχας ὀρθοδόξους, τὸν Κωνσταντῖνον μεσοῦντος τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος καὶ τὸν Μεθόδιον λήγοντος τοῦ ἐκκαίδεκάτου αἰῶνος, πρὸς τοὺς δὲ καὶ πέντε λατίνους, περὶ ὧν γράφομεν ἐν τοῖς ἀνεκδότοις ἡμῶν Ἰκαριακοῖς.

2. Μακκαβαίων Β. Α'. κεφ. 15.

3. Πραξ. Ἀποστ. XX. 5.

4. Λέοντος τοῦ σοφωτάτου περὶ πρωτοκαθεδρίας πατριαρχῶν σελ. 300—
Notitia episcopatum I. 37. 173.

νήτων. Ἐπίσκοποι δὲ Σάμου, γνωστοὶ ἡμῖν εἰσιν οἱ ἐπόμενοι

Ἰσιδωρος Α'. κατὰ τὸν πέμπτον μ. Χ. αἰῶνα.

Ἀναστάσιος λήγοντος τοῦ ἕκτου αἰῶνος.

Ἰσιδωρος Β'. οὐ τὸ ὄνομα φέρεται ὑπογεγραμμένον ἐν τοῖς κανόσι τῆς πενθέκτης συνόδου (691 μ. Χ.)

Ἡράκλειος παρστὰς ἐν τῇ ἐβδόμῃ οἰκουμένηκῃ συνόδῳ.¹

Λέων ὁ καὶ ὡς ἅγιος παρ' ἐσπερίοις ἀναγραφόμενος.

Γεώργιος ζῶν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἑνδεκάτου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος.

Ἀρσένιος ἀναφερόμενος ἐν ἀρχαῖς τοῦ πεντεκαίδεκάτου αἰῶνος.

Νεόφυτος ἔτει 1585, καθαιρεθεὶς.

Σωφρόνιος τῷ αὐτῷ ἔτει ἀναφερόμενος.

Συμεὼν μνημονευόμενος ὡς ἱεράρχης Σάμου, λήγοντος τοῦ ἑκαίδεκάτου αἰῶνος.

Παρθένιος Α'. οὐ τὸ ὄνομα ἀπαντᾷ ἐν ἐκκλησιαστικῷ ἐγγράφῳ τῷ 1623.

Ματθαῖος οὐ τὸ ὄνομα ἐπ' ἴσης ἀπαντᾷ ἐν ἐγγράφῳ τινὶ ἐν ἔτει 1625.

Ἀθανάσιος διατελέσας τοιαῦτος ἄχρι τοῦ 1630.

Ἀνθιμος Α'. ὁ ἐπικληθεὶς Ἰούδας, ὅστις παρέστη εἰς τὴν ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ ἐκ Βερροῖας συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον κατὰ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως

Παρθένιος Β'. καθαιρεθεὶς μετὰ ὀκταετῆ ἐν Σάμῳ ἀρχιερατείαν.

Χριστόφορος καθαιρεθεὶς καὶ οὗτος μετὰ διετῆ ἀρχιερατείαν.

Κορνήλιος ἀποθανὼν ἐν Σάμῳ μετὰ ἐπταετῆ ἀρχιερατείαν.

Νεόφυτος Β'. καθαιρεθεὶς ἕνεκεν φαυλότητος μετὰ πενταετῆ ἀρχιερατείαν.

Ἰωσήφ ὁ Γεωργειρήνης περὶ οὗ ἡ ἐπιστολιμαία αὕτη διατριβή.

Φιλάρετος ὅς, παραλυσίας πάθει κατασχεθεὶς, ἐπαύθη τῆς ἀρχιεπισκοπῆς.

Δωρόθεος ἀποθανὼν μετὰ πενταετῆ ἀρχιερατείαν.

Ἰγνάτιος διατελέσας ἀρχιεπίσκοπος Σάμου περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος.

1. Καὶ ἐν τῇ ἐπὶ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας συνελθούσῃ τοπικῇ συνόδῳ κατὰ Ἀδελφίου καὶ τῆς Εὐχιστῶν ἢ Μεσταλιανῶν αἰρέσεως μνημονεύεται παρστὰς καὶ ὁ Σάμου ἐπίσκοπος ὁποῦν ὄμως ἦτο τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐδαμῶς ἀναγράφεται. Φωτίου Βιβλιοθ. νδ',

Γε δεών άγνωστον επί πόσον άρχιερατεύσας έν Σάμω.

Γρηγόριος Α'. όμοίως.

Μισαήλ ού τὸ όνομα άπκντᾶ έν διαφόροις έγγραφοις.

Ίωαννίκιος όμοίως.

Γρηγόριος Β'. όμοίως.

Καλλίνικος αποβιώσας τῆ 21 Ίανουαρίου 1772.

Μελέτιος διορισθείς μὲν άρχιεπίσκοπος Σάμου, αλλά μὴ είς αὐτήν μεταβάς, ανακληθέντος τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ.

Άκάκιος ό έκ Πάτμου, φονευθείς έν Βουρλιώταις τῷ 1780 ἔτει.

Γαβριήλ Α'. επί βραχὺ άρχιερατεύσας, άτε υπέργρηως ών ότε είς Σάμον άφίκετο, άποθανών δὲ τῷ 1783 ἔτει.

Δανιήλ ό όσίας μνήμης, άρχιερατεύσας τῆς Σάμου επί ἔτη τριάκοντα έν.¹

Κύριλλος ό επί τοῦ άγώνος και έν Χαλκίδι αποβιώσας.

Άρίσταρχος αποβιώσας μετά διετῆ που άρχιερατείαν.

Θεοδόσιος έκπεσών τῆς άρχιεπισκοπῆς διά τὰς καιρικὰς άνωμαλίαις.

Παρθένιος όμοίως, έφ' οῦ και ἡ Σάμος από άρχιεπισκοπῆς προήχθη είς μητρόπολιν.

Γρηγόριος Γ'. ό είτα Δημητριάδος.

Γαβριήλ Β'. ό τανῦν επί τριάκοντα και ἑξ ἤδη ἔτη τὴν νῆσον είρηναίως ποιμαίνων.

Και οὔτοι μὲν είσιν οί άρχιερατεύσαντες τῆς Σάμου, όσοι, μετά πολλὰς και παντοίας πολλαχοῦ έρεύνας, έγένοντο ἡμῖν γνωστοί, τὰ κατ' αὐτοὺς δέ, ως ἡδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν πληροφοριών, αναγράφομεν έν τετάρτῳ τόμῳ τῶν ἡμετέρων Σαμιακῶν ἤδη δὲ φέρομεν τὸν λόγον είς Ίωσήφ Γεωργειρήνην, όστις τυγχάνει ιδιαίτερον άντικείμενον τῆς παρούσης πραγματείας.

Ό Ίωσήφ Γεωργειρήνης, χειροτονηθείς τῆ 7 όκτωβρίου 1666 άρχιεπίσκοπος Σάμου επί διαδοχῆ Νεοφύτου Β'. τοῦ έκ Σίφνου, ἦτο

1. Μετά τὸν Δανιήλ έν τοῖς Χρονολογικοῖς Καταλόγοις φέρεται ιεράρχης όνόματι Παΐσιος· άλλ ὑπό τὸ όνομα τοῦτο οὔδέποτε διετέλετεν ιεράρχης Σάμου, και άγνωστοῦμεν πόθεν ό αοίδιμος Γούδας παραλαβών, ανέγραψεν έν τοῖς Παραλλήλοις Βίοις αὐτοῦ, ἑξ ὧν μετηνέχθη είς τοὺς Χρονολογικοὺς Καταλόγους, ως μητροπολίτην Σάμου τὸν ρηθέντα Παΐσιον. Άλλως δὲ ἡ Σάμος δέν ἦτο μητρόπολις τῷ καιρῷ εκείνω, ἵνα ἔχη μητροπολίτην· γινώσκομεν δὲ λίαν ακριβῶς, ότι ἄμετος τοῦ Δανιήλ διάδοχος έγένετο ό Κύριλλος.

Μήλιος τὴν πατρίδα. Ἐρευναι παρ' ἡμῶν γενόμεναι πρὸς ἐξοκρίθω-
 σιν τῶν κατὰ τοὺς πρώτους τοῦ ἀνδρὸς τούτου χρόνους, εἰς οὐδὲν δυσ-
 τυχῶς ἀπέληξαν ἀποτέλεσμα, διότι οὐδεὶς μὲν ἐκ τῆς οἰκογενείας
 Γεωργειρήνου ἐπιζῆ ἐν Μήλῳ σήμερον, οὐδαμοῦ δὲ τῶν περιωζομέ-
 νων κωδίκων ἢ ἐγγράφων ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ τὸ τοιοῦτο ἀπαντᾷ ὄνο-
 μα. Ἐκ τῆς περιωθείσης δὲ συγγραφῆς αὐτοῦ τεκμηριόμεθα ὅτι ὁ
 ἀνὴρ δὲν ἦτο ἄγευστος παιδείας· πρὸς δὲ φαίνεται φιλογενής, φιλε-
 λεύθερος καὶ διὰ ταῦτα πάντα μὴ δυνάμενος νὰ συμβιβασθῇ ταῖς
 περιστάσεσιν, ἐν αἷς ἐκυμαίνετο ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἑλληνικόν. Ἄφ' ἑτέρου ἢ
 οἰκτρὰ κατὰστασις, ἐν ἣ διετέλει τότε ἡ Σάμος, ἢ ἐκλήθη νὰ ποιμάνῃ,
 καὶ αἰ ἐπίδρομαὶ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν ἄλλων κακοτρόπων ἀνθρώπων
 μετὰ τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἄλωσιν τῆς Κρήτης, ἠνάγκασαν αὐτόν, ἐπὶ πέν-
 τε ἔτη τῆς ἐκκλησίας τῆς Σάμου προστάντα, ἵνα παραιτηθῇ τῆς
 ποιμαντορίας ταύτης καὶ ἀπέλθῃ εἰς Πάτμον, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξεμίσθωσε
 τὴν ἰσόβιον ἐπικαρπίαν τοῦ ἱεροῦ σπηλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως· ἀλλ'
 εἴτε διότι καὶ ὁ ἐκεῖ βίος δὲν ἦτο ἡσύχιος, εἴτε διὰ ἄλλους λόγους ὁ
 Ἰωσήφ δὲν ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐν Πάτμῳ.

Ὅποια δὲ ὑπῆρχε ἡ κατὰστασις τῶν πραγμάτων ἐν Σάμῳ τοῖς
 καιροῖς ἐκείνοις, μαρτυρεῖ τὸ πάθημα προγενεστέρου ἀρχιεπισκόπου
 τῆς νήσου ταύτης, τοῦ Χριστοφόρου, ἀρχιερατεύσαντος αὐτῆς ἀπὸ
 τοῦ 1652—1654. Ἐπ' αὐτοῦ, Ἐνετοὶ μετὰ στόλου ἐπελθόντες
 κατὰ τῆς νήσου ταύτης, ἐλαφυραγωγῆσαν ἀπηνῶς τὴν πρωτεύουσαν
 Χώραν, ἠπειλήσαν δὲ νὰ λαφυραγωγῆσωσι καὶ πᾶσαν τὴν Σάμον·
 ὅθεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἵνα ἀπαλλάξῃ τὸ ἑαυτοῦ ποίμνιον τοῦ ὀλέθρου,
 ἠναγκάσθη νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἔκτισιν ἰκανοῦ χρημάτων ποσοῦ. Ληξιά-
 σης δὲ τῆς πρὸς πληρωμὴν ταχθείσης προθεσμίας καὶ τῶν Ἐνετῶν
 ἐλθόντων καὶ τὰ συμπεφωνημένα χρήματα ἀπαιτούντων, ὁ Χριστόφορος
 ὅπως σωθῇ ἀπὸ τοῦ κατέργου εἰς ὃ ὑπ' ἐκείνων συλληφθεὶς ἐρρίφθη,
 ἐδανείσατο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, ὑπο-
 σχεθεὶς, ἐὰν μὴ ἤθελεν ἀποδώσει ταῦτα ἐντὸς ὠρισμένου χρονικοῦ δια-
 στήματος, νὰ θεωρῆται αὐτοκαθαίρετος καὶ τὴν αὐτοῦ ἀρχιεπισκο-
 πὴν ἀφρηρημένος. Καὶ πράγματι, μὴ δυνηθεὶς ἐν καιρῷ νὰ ἐκπλη-
 ρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς δανείσαντας, ὑπέστη τὴν αὐ-
 τὸς καθ' ἑαυτοῦ ἐξήνεγκε ποινὴν, καθαιρεθεὶς, χειροτονηθέντος δὲ δια-
 δόχου αὐτοῦ Κορνηλίου τοῦ ἐκ Μυτιλήνης.

Ἦδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ

Ἰσπανία, ἡ Σικελία, ἡ Κύρνος, μάλιστα δὲ ἡ Ἰταλία, ἐγένοντο τὰ καταφύγια τῶν λογάδων καὶ τῶν ὅπωςδῆποτε καταδιωκομένων Ἑλλήνων. Ἐν ἔτει 1671 μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰκτησιν τῆς Κρήτης, Μανιάται τινες, ἐνεχόμενοι εἰς τὴν διαρπαγὴν τῶν Καλαμῶν, τὴν διενεργηθεῖσιν, ἐντολῇ τοῦ Ἐνετοῦ στολάρχου Φραγκίσκου Μοροζίνη, ὑπὸ τοῦ ἱππότη Γρεμονβίλ,¹ καὶ κατ' ἀκολουθίαν φοβούμενοι τὴν ἀντεκδίκησιν τῶν Τούρκων, καταλαβόντων πάλιν τὴν χώραν ἅμα τῇ ἀναχωρήσει τῶν Ἐνετῶν, ἐξέλιπον μετὰ τῶν ἑαυτῶν οἰκογενειῶν τὴν γενέθλιον γῆν, καὶ κατέφυγον εἰς Τυρρηνίαν, ἔνθα, δεκτοὶ φιλοφρόνως ὑπὸ τοῦ δουκὸς Κοσμᾶ Γ'. γενόμενοι, συνφιέθησαν ἐν Κασάλπει, Βιββώνη καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἐπαρχίας Σοανῆς. Καὶ ἐπὶ τινα μὲν χρόνον οἱ πρόσφυγες οὗτοι ἔζησαν αὐτόθι ἐν εἰρήνῃ, πρεσβεύοντες ἀκωλύτως τὸ πάτριον θρήσκευμα καὶ διὰ τῶν πέντε ὀρθοδόξων ἱερέων, οὓς μετ' αὐτῶν εἶχον, πελοῦντες τὰς ἱεροπραξίας αὐτῶν κατὰ τὰ θέσμια τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ὄψιαίτερον κατηνγκάσθησαν ἵνα, ἑαυτοὺς ὁμολογοῦντες ὀπαδοὺς τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, προσενέγκωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν τῷ ἄκρῳ τῆς Ρώμης ἀρχιερεῖ. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον, ὃ ἐστὶ τὸ ἔτος 1674, ἀναγράφεται διελθὼν ἐκ Φλωρεντίας ὁ Ἕλληνα ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σάμου, δῆλον ὅτι ὁ ἡμέτερος Ἰωσήφ Γεωργιερήνης.² Καὶ ὁ μὲν Λατῖνος ἐπίσκοπος τῆς Οὐολατέρας, τῇ πνευματικῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ ὁποίου ὑπήγοντο οἱ ἄρτι ἐκπαπισθέντες ὀρθόδοξοι, δεξιωσάμενος μετὰ πολλῆς καὶ εὐεξηγήτου τιμῆς τὸν Ἕλληνα ἀρχιεπίσκοπον, ἀπέστειλεν ἔξαρχον πρὸς τοὺς αὐτοῦ ὁμοεθνεῖς· οὗτος δέ, συγκαλεσάμενος ἑκείνους ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ, ἐτέλεσε τὸν ἑσπερινὸν μετὰ πλείστης ἐπισημότητος, μεθ' ὃ, τὸν λόγον λαβὼν, ὑπέδειξεν αὐτοῖς οἷα ἀγαθὰ ἀποτελέσματα ἤθελεν ἔχει ἢ μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἕνωσις καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς ἵν' ἀποσκορακίσαντες τὰς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας δῆθεν πλάνας, ἐγκολπωθῶσιν εἰλικρινῶς τὸν παπισμὸν. Πρῶτοι οἱ πέντε ἱερεῖς ἀπέπτυσαν γεγονυῖα τῇ φωνῇ τὰς κατὰ Λατίνους αἱρέσεις τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων καὶ μετ' αὐτοὺς ἅπας ὁ λαὸς διωμολόγησε τελείαν εἰς τὰ διδάγματα τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας πίστιν· τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, ὡς ἵνα ἐπὶ μᾶλλον ἐμπεδώσῃ τὴν ἑνω-

1. Nani, Istoria de la republica Veneta p. 429.

2. Rodotà dell' origine, progresso e stato presente del rito Greco in Italia Tom. III, p. 233. — Ἑλληνομνήμωνος φυλ. 5 σελ. 268.

Παπύριον ἀριθμὸς 1000
ἔτος 1881
ἡμερᾶς 15
ἡμερᾶς 15
ἡμερᾶς 15

ΠΑΝΟΜΟΙΟΥΤΥΠΟΝ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ ΙΩΣΗΦ ΓΕΩΡΓΕΙΡΗΝΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

σιν, ὁ Ἰωσήφ Γεωργειρήνης εἰσήγαγεν εἰς τὸν ναὸν τὴν χρῆσιν τοῦ παρὰ Λατίνοις ἡγιασμένου ὕδατος, ἀνέμιξεν εἰς τὴν λειτουργίαν παπιστικᾶς τινας καινοτομίας καὶ συνελόντι εἶπεῖν προσεπάθησε παντὶ μέσῳ νὰ ἐμπνεύσῃ τοῖς τέως ὀρθοδόξοις ἄκρον πρὸς τὰ νέα δόγματα, ἃ παρέλαβον, σεβασμὸν.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ Ροδοτᾶς περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Σάμου ἀναγράφει· ἐν δὲ τοῖς ἀρχείοις τῆς ἐν Οὐαλατέρρᾳ Λατινικῆς ἐπισκοπῆς περισώζεται, ἰταλιστὶ γεγραμμένη ἀφήγησις τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἐπισκέψεως ταύτης τοῦ Ἰωσήφ Γεωργειρήνου, μᾶλλον δ' εἶπεῖν λίβελλος κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, φέρων καὶ τοῦ ἀποστάτου ἀρχιεπισκόπου τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφὴν, ἧς πανομοιότυπον παρατίθεμεν τῇ ἐπιστολιμαίᾳ διατριβῇ ταύτῃ. Ὁ δὲ λίβελλος, ὃν ὀφείλομεν τῇ εὐμενεῖᾳ ἀνδρὸς εὐμαθοῦς καὶ περὶ τὰ πάτρια μετὰ ζήλου ἀγαστοῦ ἀσχολουμένου, τοῦ κυρίου Π. Ζερλέντου, οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ ὕβρεις τερατώδεις ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους περιέχων, ἐκ τῆς ἰταλίδος γλώσσης μεταπεφρασμένος ἔχει ὡς ἑξῆς.

ΑΦΗΓΗΣΙΣ

τῆς ἀφίξεως ἐνὸς ἀρχιεπισκόπου Ἑλλήνου ἐν Οὐολατέρρᾳ ἐκ τῶν νήσων τοῦ ἀρχιεπελάγου, μεταβαίνοντος εἰς Ρώμην ἔτει 1674.

Τῇ 28 Ὀκτωβρίου 1674.

Συνεπεῖχ τῆς πτώσεως τῆς Κρήτης ὑπὸ τῇ ἐξουσίᾳ τῶν Ὀθωμανῶν, περιελθουσῶν πολλῶν ἐπισκοπῶν τοῦ ἀρχιεπελάγου ἢ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ διατελοῦντος σχισματικοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὗτος ἐπέβαλλεν εἰς τοὺς ἱεράρχας τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν νὰ ἀποδεχθῶσι τὸ ἀποτρόπαιον αὐτοῦ δόγμα. Ὅθεν καὶ τινες μὲν αὐτῶν, γενναίως ἀντιστάντες, κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἀπεκεφαλίσθησαν, διεμελίσθησαν ἢ ἐδηλητηριάσθησαν, ἕτεροι δὲ ἵνα σώσωσι τὴν ζωὴν, τὸ ἀζῖωμα ἢ καὶ τὰ εἰσοδήματα, κακῶς σκεφθέντες, ἀπεδέξαντο κατ' ἐπιφάνειαν τὸ ρηθὲν σχισματικὸν δόγμα, ἀλλ' ἐνδομύχως ἐμελέτων νὰ ζήσωσι καὶ ἀποθάνωσι καθολικοί, ἂν καὶ τὸ τοιοῦτο ἦν ἀδύνατον, μὴ ἐπιτρεπόμενον οὐδὲ συγχωρούμενον ὑπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου λέγοντος αὐδύναταί τις δυσεὶ κυρίοις δουλεύειν, Θεῷ καὶ Μαμωνᾷ· ἀλλὰ καὶ πάλιν, γνωσθέντος τοῦ τεχνάσματος τῷ ἰδίῳ πατριάρχῃ, τινὲς τῶν αὐτῶ προσενεχθέντων ἐθανατώθησαν. Τοιαύτης ἐπιταγῆς δοθείσης καὶ

εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ σεβασμιώτατον ἱεράρχην Ἰωσήφ Γεωργει-
 ρήνην, γεννηθέντα ἐν Μήλῳ καὶ ἀρχιεπίσκοπον τῆς Σάμου, νήσων
 ἀμφοτέρων τοῦ ρηθέντος ἀρχιεπελάγου, οὗτος ἀπόφασιν ἔχων νὰ ζή-
 ση καὶ ἀποθάνῃ ὡς ἀληθῆς καθολικός, ἀπεφάσισε νὰ μετέλθῃ τὸ ἐπό-
 μενον τέχνασμα ὅπως διασώσῃ ταῦτοχρόνως τὴν τε ζωὴν καὶ τὴν ἀ-
 γίαν πίστιν· δῆλον ὅτι, ἀνήκων εἰς τὸ τάγμα καὶ εἰς τὸν κανονισμόν
 τοῦ ἀγίου Βασιλείου καὶ ἀναλογιζόμενος τὸ ἀκροσφαλές τῆς ἑαυτοῦ
 σωτηρίας ἐὰν ἐξωτερικῶς μὲν ἀπεδέχετο τὸ σχισματικὸν δόγμα, ἐσω-
 τερικῶς δὲ διέμενε καθολικός, ἀπεκριθῆ ὅτι, ὢν ἀληθῆς καθολικός, δὲν
 ἐνόει νὰ ὑποχωρήσῃ, οὐδὲ νὰ ὑπεκφύγῃ, ἀλλὰ, συγκατειλεγμένους τοῖς
 Βασιλειανοῖς μοναχοῖς, προὔτιθετο νὰ ἀποχωρήσῃ εἰς τὸ μοναστήριον
 τῆς Πάτμου, ἐτέρας τοῦ ἀρχιεπελάγου νήσου, μὴ ὑποκειμένης (καίτοι
 διατελούσης ὑπὸ τῆ κυριαρχίᾳ τοῦ σουλτάνου) εἰς τὸν ρηθέντα πα-
 τριάρχην, ἵνα ζήσῃ ἐν αὐτῷ βίον ἡσύχιον, δι' ὅπερ καὶ παρητεῖτο
 τὴν ἀρχιεπισκοπὴν αὐτοῦ, προτιμῶν τὴν σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς
 μᾶλλον ἢ τὸ ἀξίωμα καὶ τὰ ὠφελήματα τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ. Μετα-
 βὰς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν, τετράκις μετ' ἐπιμονῆς ἐξεβιάσθη ὑπὸ
 τοῦ ρηθέντος πατριάρχου, πρὸς ὃν ἐξέθηκεν ἦν εἶχε πρόθεσιν νὰ πα-
 ραιτηθῇ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν καὶ ἀποχωρήσῃ καὶ ἐγκαταβιώσῃ μονά-
 ζων εἰς τὸ Βασιλειανόν του μοναστήριον, προφασιζόμενος τὴν ἀσθενῆ
 αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασίαν, ἧς ἐνεκεν δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπομένῃ τὸ βᾶρος τῆς
 ποιμαντορίας. Δὲν ἐδήλωσεν ὁμῶς καὶ ὅτι προὔτιθετο νὰ μεταβῇ εἰς
 Ρώμην πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀγιότητα, διότι ἀμέσως ἤθελε θανατωθῆ,
 καθόσον εἰς τῶν πέντε πρωτίστων ὄρων τοῦ σχίσματος αὐτοῦ εἶναι ἡ
 ἄρνησις τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Χριστοῦ. Ἀφ' οὗ
 δὲ προέτρεψεν αὐτὸν ὁ πατριάρχης νὰ μείνῃ ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ, διότι
 ἦτο νέος ἔτι, καὶ εἶδεν ὅτι ἦτο ἀμετάπειστος εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς
 πραιτήσεως, ἄφησεν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν νὰ πράξῃ ὅ τι ἦν αὐτῷ ἀ-
 ρεστόν. Ὄθεν διορισθέντος ἐτέρου ἱεράρχου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκεῖνη, ὁ
 σεβασμιώτατος Γεωργειρήνης ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἐν Πάτμῳ ρηθέν μονα-
 στήριον, ἐνθα ζῆ ὁ ἡγούμενος μετὰ ἑκατὸ πεντήκοντα μοναχῶν, ὅς-
 τις καὶ ἔδωσεν αὐτῷ τὴν ἄδειαν νὰ μείνῃ μετὰ δέκα ἢ δώδεκα συγ-
 γενῶν αὐτοῦ εἰς φύλαξιν τοῦ ὀλίγον ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου ἀπέχοντος
 ἱεροῦ Σπηλαιίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἅγιος εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, φεύ-
 γων ἐξ Ἐφέσου τὰς καταδιώξεις τῶν ἀπίστων, ἀλυσίδετος κατέφυ-
 γε καὶ ἐγκατεβίωσεν ἐπὶ δέκα ἔτη, ἵνα προσηλυτίσῃ, ὅπως ἔπραξεν, ἐν
 ἑκατομμύριον ψυχῶν εἰς τὴν ἀγίαν πίστιν, καὶ καθ' ἑκάστην συνομι-
 λῶν καὶ συναναστρεφόμενος τῷ ἀγίῳ Θεῷ, ἔγραψε καὶ συνέθεσεν ἐπ'
 ἴσης τὴν ἀγίαν ἀποκάλυψιν. Αὐτόθι ἔμεινε δύο ἔτη ἐν τῇ προσδοκίᾳ
 τοῦ προσεχοῦς ἀγίου ἔτους καὶ ἵνα συγχρόνως ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπο-
 χρέωσιν τῆς ἐπισκέψεως τῆς ἱερᾶς πόλεως καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ

μετάσχη τῆς ἐπὶ τῷ ἰσωβιλιῳ ἀγίᾳ συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτιῶν. Τὴν σκέψιν δὲ ταύτην ὑπέβαλεν εἰς τὸν καθηγούμενον, ὅστις ἐνέκρινεν αὐτὴν ἕνεκα τῆς πτωχίᾳ τοῦ μοναστηρίου, βεβαρυμένου ὄντος ὑπὸ δυσβαστάχτου φόρου, τὸν ὁποῖον ἐξέτινεν εἰς τὸν σουλτᾶνον, ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου ἔπαρχε στέρησιν προσόδων· διότι πρὶν ἢ πέσῃ τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης, ἐκ τῆς πόλεως ταύτης εἰσέπρασε τὸ μοναστήριον ἑτησίως ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ χιλιάδας νομισμάτων τῶν ὀκτῶ, τὰ ὁποῖα ἀπώλεσεν ἔλτοτε, ὥστε ὅταν οἱ διοικηταὶ πασάδες ἢ εἰσπράκτορες ὑπάγωσιν ἵνα εἰσπράξωσι τὸ χαράτζι, ὡς λέγουσιν αὐτοί, δῆλα δὴ τὸν φόρον, καὶ δὲν ἔχωσι νὰ καταβάλωσιν αὐτόν, ἐκεῖνοι πρᾶλαμβάνουσι καὶ φέρουσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν πέντε ἢ ἕξ μοναχοὺς δούλους, οἵτινες μένουσιν αὐτόθι ἕως οὗ ἤθελον ἐξαγορασθῆ. Ὅθεν ἐπέβαλεν ὁ ἡγούμενος αὐτῷ κατ' αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν νὰ προσπέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀγίου πατρὸς καὶ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας καὶ ζητήσῃ συνδρομὰς διὰ τε τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ἀγίου Σπηλαίου καὶ διὰ τὸ ρηθὲν πτωχὸν μοναστήριον· πρὸς διευκόλυνσιν δὲ αὐτοῦ, ἐπρότεινεν αὐτῷ νὰ συμπαραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ δύο μοναχοὺς ἱερωμένους ἐπ' ἴσης.

Οὕτως ἄρα ἐπιβάς πλοίου, ἀνεχώρησε δι' Ἐνετιάν· ὁ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης, μαθὼν τὴν ἐκ Πάτμου ἀναχώρησιν τοῦ ρηθέντος ἱεράρχου διὰ τὴν Ρώμην καὶ ἰδὼν τὴν ἀπάτην ἣν ὑπέστη, ἐκήρυξεν αὐτὸν δημοσίᾳ ἀφορισμένον, ὅπερ μαθὼν ὁ σεβασμιώτατος Γεωργειρῆνης ἐγέλασεν ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ ἀφορισμῷ, διότι ὁ ἀφορισμένος δὲν δύναται νὰ ἀφορίσῃ. Ἀφικόμενος δὲ οὗτος εἰς Σύρον, παρεκλήθη παρὰ τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἐπισκόπου ἵνα εὐαρεστηθῆς χειροτονήσῃ ἐκεῖ διαφόρους ἐκκλησιαστικούς, διότι αὐτὸς ὡς Λατῖνος δὲν εἶχε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ ποντίφικος νὰ χειροτονήσῃ αὐτόθι ἱερεῖς Ἕλληνας, καίτοι ὑποκειμένους αὐτῷ, ἐννοοῦντος ἵνα τοὺς τοιοῦτους χειροτονῶσιν Ἕλληνες ἀρχιερεῖς· εἰς τρόπον ὥστε ὁ ρηθεὶς σεβασμιώτατος Γεωργειρῆνης ἐχειροτόνησε πεντεκαίδεκα ἱερεῖς, πρὸς εὐχαρίστησιν τοῦ τε Λατίνου ἀρχιερέως καὶ τοῦ τόπου, ἔχοντος ἀνάγκην τοιοῦτων, μεθ' ὃ ἐξηκολούθησε τὸ ταξίδιον αὐτοῦ. Ἀφίκετο δὲ εἰς Ζάκυνθον, ἔνθα ὑπάρχουσι ἐπίσκοποι καὶ ὑποκείμενοι αὐτοῖς σχισματικοί, οἵτινες, μαθόντες τὰ κατ' αὐτόν, ἐζήτουν ἵνα δηλητηριάσωσι καὶ φονεύσωσι. Μόλις δὲ ἐσώθη ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, τῆς θείας χάριτος ἀποστελλάσης εἰς βοήθειαν αὐτοῦ τὸν πλοίαρχον ἐνὸς πλοίου, φίλον αὐτοῦ ὄντα, ὅστις, ὅπως σώσῃ αὐτόν, ἐπέσπευσε τὰς ἐργασίας αὐτοῦ καὶ ἀπέπλευσε, μεταφέρον τὸν ἱεράρχην εἰς Ἐνετιάν, ἔνθα ἀφικόμενος οὗτος, ἐπεβιβάσθη δι' Ἀγκῶνα, προτιθέμενος νὰ συντάμῃ τὸ διὰ Ρώμην ταξίδιον αὐτοῦ. Ἐπισπεψαμένῳ δὲ πρῶτον τὸν αὐτόθι ἀποστολικὸν ἐξαρχὸν σεβασμιώτατον Βαρέζε, οὗτος συνεβούλευσεν αὐτῷ, ἐπειδὴ ἦτο μὲν Ἰούλιος, νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς Ρώμην, ἥς ὁ ἀὴρ κατ' αὐ-

τὴν τὴν ἐποχὴν ἦτο κακὸς τοῖς τε ἐγγωρίοις καὶ τοῖς ξένοις, καὶ ἐνδε-
 χόμενον ἦτο νὰ πάθῃ, ἀλλὰ νὰ ἀπελθῇ διὰ ξηρᾶς εἰς Βολωνίαν καὶ
 διαμείνῃ ἐν ταῖς αὐτόθι Τυρρηνικαῖς πόλεσι μέχρι τέλους τοῦ μηνὸς
 Ὀκτωβρίου. Τῆς τοιαύτης ἐπωφεληθεὶς συμβουλῆς, ἐπελήφθη ἐκεῖ-
 νος τῆς ἀγούσης ὁδοῦ εἰς Βολωνίαν, ἔνθα ἀφικόμενος, ἐγένετο δεκτὸς
 μετ' ἐνδείξεων μεγάλῃς ὑπολήψεως καὶ στοργῆς ὑπὸ τοῦ πανιερωτά-
 του ἀρχιεπισκόπου Βουονκομπάνη, παραχωρήσαντος αὐτῷ τὸν ὁσιώ-
 τατον ἱερέα διδάκτορα Μπούμπουλην (Bubuli), Ἕλληνα τὸ γένος,
 ὅστις, ἐγκαταλιπὼν πᾶν ἄλλο ἔργον αὐτοῦ, ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς
 τοῦ ρηθέντος ἱεράρχου νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, μετὰ τῶν ἀμαξῶν,
 ὑπηρετῶν καὶ ἄλλων πραγμάτων τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ μεγάρου, καὶ
 μετὰ τῆς ἀδείας ἵνα ἱερούργῃ ἐν τε τοῖς γυναικείοις μοναστηρίοις καὶ ἐν
 ἄλλοις τοῖς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης. Ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους πάντων τῶν
 εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Βολωνίας ἐγένετο ἀντικείμενον ἐξιδια-
 σμένης συμπαθείας καὶ περιποιήσεως, πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν
 τοῦ ἀρχιεπισκόπου, παρὰ τῷ ὁποίῳ πολλάκις ἐγευμάτισε, συνδι-
 τυμόνα ἔχων τὸν περιφανεστάτον ἱππότην Σιγισμουῦνδον Γκίζην ἐκ
 Φερράρας, ἐν Βολωνίᾳ τότε εὐρισκόμενον. Ἀνχωρήσας ἐκεῖθεν καὶ
 μεταβάς εἰς τὴν εὐγενεστάτην πόλιν τῆς Φλωρεντίας, ἐγένετο ἐ-
 π' ἴσης ἐν αὐτῇ δεκτὸς μετ' ἐνδείξεων ἀγάπης, σεβασμοῦ καὶ τι-
 μῆς παρὰ πασῶν τῶν ἀγίων ἀποστολικῶν ἀρχῶν, πληθεὶς ἀφθό-
 νων βοηθημάτων, συνδρομῶν καὶ ἐλεημοσυῶν καὶ τυχῶν ἐπικυρώσεως
 τῶν διπλωμάτων, ἅτινα ἐξ ἄρας εὐλαθείας πρὸς τὸ ἅγιον Σπήλιον
 εἶχε χορηγήσει ὁ αἰδίου μνήμης γαληνότατος Φερδινάνδος Β'.
 ὑπὲρ τῆς νήσου Πάτμου καὶ Μήλου, ὅπως μὴ οἱ Λιβορνάοι πει-
 ρατῶν καὶ οἱ πειρατεῖαν μετροχόμενοι ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς αὐτοῦ
 γαληνοτάτης ὑψηλότητος ἐνοχλῶσιν οὔτε πρόσωπα οὔτε πράγματα
 τῶν μοναχῶν καὶ ὑποκειμένων ταῖς νήσοις ταύταις, διότι ἦθελον ὑπο-
 πέσει εἰς τὴν ὀργὴν τῆς αὐτοῦ ὑψηλοτάτης γαληνότητος καὶ ὑποβλη-
 θῆ εἰς τὰς σχετικὰς ποινὰς· τούναντίον δὲ νὰ περιποιῶνται αὐ-
 τοὺς ὡς καλοὺς φίλους καὶ χριστιανούς. Αὐτόθι πολλὰς ἡμέρας δια-
 τρίψαντι καὶ ἱεροπραξίας ἐν πολλοῖς μοναστηρίοις καὶ ἄλλοις ἱεροῖς
 καθιδρύμασι τελέσαντι, ἐδόθησαν αὐτῷ παρὰ τῶν φιλοικτιρμόνων καὶ
 εὐσεβῶν εὐγενῶν καὶ παρὰ τοῦ λαοῦ γενναῖα ἐλεημοσύνη. Ἐν τῷ
 μεταξὺ πληροφορηθέντες οἱ ὑπὸ τὴν ἐνδοξὸν προστατεῖαν τῆς αὐτοῦ
 γαληνοτάτης ὑψηλότητος ἐν Βιββώνη καταφυγόντες Ἕλληνες Μα-
 νιάται ὅτι ἐν Φλωρεντίᾳ εὐρίσκετο εἰς ὁμοειδέους αὐτῶν ἀρχιεπίσκοπος,
 ἔπεμψαν ἕνα τῶν ἱερέων μετὰ ἐνὸς βοηθοῦ πρὸς αὐτὸν ἵνα ἐρωτήσωσι
 πῶς ἔπρεπε νὰ διαρρυθμίσωσι τὸ κατ' αὐτοὺς ὅπως σώσωσι τὰς ἑαυτῶν
 ψυχὰς· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν σχισματικοί, ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὅσον ἠδυνήθη καλ-
 λίτερον, ὁμιλήσας πρὸς αὐτοὺς δι' ἀποτελεσματικῶν ἐπιχειρημάτων

καὶ ἐγγράφως παρκενέσας δι' ἐπιστολῆς προτρεπτικῆς νὰ ἐγκληθῆσι
 πᾶσι καὶ ἀποπτύσωσι τὸ σχίσμα αὐτῶν καὶ ἐνστερνισθῶσι καθ' ὅλα
 καὶ ἐν ὅλοις τὸ ἅγιον καθολικὸν δόγμα, οἱ δὲ ἱερεῖς αὐτῶν ποιήσωσιν
 ὁμολογίαν πίστεως. Συνεπεῖα τούτου, παρὰ γενόμενοι οἱ δύο ἐκεῖνο
 τῷ σεβασμιωτάτῳ ἀποστολικῷ ἐξάρχῳ καὶ λαβόντες μετ' αὐτοῦ συν-
 ἐντευξίν, ἕμειναν σύμφωνοι νὰ παρὰ κληθῆ ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιε-
 πίσκοπος ὅπως ἀναβῆ ἐπ' ὀλίγον τὸ διὰ Ρώμην ταξιδιον αὐτοῦ καὶ
 μεταβῆ εἰς τὴν ρηθεῖσαν πόλιν καὶ πείσῃ αὐτοὺς ἵνα ποιήσωσιν ὁμολο-
 γίαν πίστεως εἰς γλώσσαν ἐλληνικὴν, κατηχήσῃ δὲ εἰς τὸ καθολικὸν
 δόγμα καὶ οὕτω διαφυλάξῃ τὰς ψυχὰς ἐκεῖνας εἰς τὸν Θεόν. Κατα-
 πεισθεὶς λοιπὸν ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος οὗτος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν
 θεάρεστον πρᾶξιν τῆς διαδόσεως τῆς ἁγίας καθολικῆς πίστεως, ἀπῆλ-
 theoretical εἰς Ἅγιον Γεμινιανόν, ἔνθα διέτριβεν ὁ περιφανέστατος καὶ σεβα-
 σμιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ὁράτιος Ἀλβίτζη, ἐπίσκοπος Οὐολατέρ-
 ρας, ὅπως συνεννοηθῆ μετ' αὐτοῦ καὶ λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὰς προσηκου-
 σὰς διαταγὰς καὶ ὁδηγίας διὰ τὸν ἐπίτροπον αὐτοῦ, σχετικῶς πρὸς
 τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ. Ἐκεῖσε δὲ ἀφικόμε-
 νος, ἐγένετο δεκτὸς ὑπὸ τοῦ ἱεράρχου ἐκεῖνου μετὰ τρόπου περιποιή-
 τικωτάτου καὶ εὐγενεστάτου, λαμβάνων δείγματα διακεκριμένης συμ-
 παθείας, ὑπολήψεως καὶ τιμῆς, καὶ μετὰ τινῶν ἡμερῶν διατρίβῃ
 παρ' αὐτῷ, ἀφ' οὗ πολλάκις ἐλειτούργησεν ἐν τοῖς αὐτόθι μοναστη-
 ρίοις καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις, πρὸς μεγίστην εὐαρέσκειαν καὶ χα-
 ρὰν τῶν κατοίκων, ἀπῆλθε διὰ τὴν πόλιν τῆς Οὐολατέρρας, συνο-
 δευθεὶς κατὰ διαταγὴν τοῦ σεβασμιωτάτου ἐπισκόπου ὑπὸ τοῦ ἐπι-
 τρόπου αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἱερέων. Ἀφικόμενος εἰς Οὐολατέρραν, ἐγέν-
 ητο δεκτὸς μετ' ἀπάσης τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἐκ-
 λαμπροτάτου κυρίου ἱππότου καὶ διοικητοῦ Φραγκίσκου Μαφρέη, καὶ
 ἀφ' οὗ ἐτέλεσε τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ, ἀπῆλθεν
 εἰς Βιβδώνην, ἔνθα φθίσας, ἔθετο εἰς πρᾶξιν τὴν ρηθεῖσαν ἱεράν αὐ-
 τοῦ ἀποστολήν. Ἐπέτυχε δὲ αὕτη κάλλιστα καὶ ὅσον ἦτο δυνατόν
 νὰ ἐπιθυμήσῃ τις ἐνεκα τῶν ἀγαθῶν διαθέσεων, ὑφ' ὧν κατεῖχοντο
 πάντες ἵνα διδαχθῶσι τὸ ἅγιον καθολικὸν δόγμα, συναθροισθέντων
 πάντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ἧχῳ τῶν κω-
 δῶνων, καὶ καθεσθέντων ἔξω εἰς τὴν γῆν, καὶ ψαλόντων ἐν χορῶ τὸν
 ἔσπερινόν. Ὁμοίως διὰ κωδωνοκρουσίας ὁ σεβασμιώτατος ἀρχιεπί-
 σκοπος συνήθροισεν ὅλους εἰς τὴν ἐνοριακὴν τοῦ μέρους λατινικὴν ἐκ-
 κλησίαν, ἔνθα ἐξερῶνησεν ἐλληνιστὶ ὠραιότατον καὶ μακρότατον λό-
 γον, διαρκέσαντα ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν· τῇ δ' ἐπιούσῃ πρωτῆ, ἀφ' οὗ
 ἐτέλεσεν ἐπ' Ἰσῆς ἐν χορῶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν τὴν θεῖαν λειτουρ-
 γίαν, μετέβη, τῇ δεκάτῃ τρίτῃ ὥρᾳ, εἰς τὴν αὐτὴν ἐνοριακὴν ἐκκλη-
 σίαν, ἐν τῇ ἑποίᾳ, ἐπικαλεσθεὶς πρῶτον ἐλληνιστὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ

ἀγίου Πνεύματος, ἤρξατο τὴν ἀγίαν μυσταγωγίαν, καθ' ἣν ἐνώπιον δύο μαρτύρων καὶ διερμηνέως προσεκάλεσε τοὺς ἱερεῖς, ἐξ τὸν ἀριθμὸν, νὰ ποιήσωσιν ἑλληνιστὶ ὁμολογίαν πίστεως. Τελέσας δὲ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἀπήγγειλε, μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ἕτερον ὠραιότατον λόγον, δι' οὗ παρεκίνησε αὐτοὺς νὰ συχνάζωσιν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἱεροτελεστίας, νὰ λαμβάνωσιν ἡγιασμένον ὕδωρ, νὰ ἐπιτρέπωσι τὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἴσοδον τῶν γυναικῶν, ὡς ἔπραξε καὶ αὐτός, τοποθετουμένων τῶν μὲν γυναικῶν εἰς τὸ ἓν μέρος, τῶν δὲ ἀνδρῶν εἰς τὸ ἄλλο, καὶ περατώσας τὴν ἱεροτελεστίαν διὰ τῆς διανομῆς εὐλογημένου ἄρτου, προσεκάλεσεν αὐτοὺς μετὰ τὸ γεῦμα νὰ συνέλθωσι διὰ τὸν ἑσπερινὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. Αὐτοσε μετέβη καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν λιτανείᾳ, ἵνα ἀποδείξῃ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἔνωσιν· ἐπ' ἴσης τῇ ἐπιούσῃ ἐλειτούργησεν ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔνθα ἐμνημόνευσε τοὺς ἀποθανόντας καὶ τεθαμμένους ἐν τῷ κοιμητηρίῳ, καὶ ἀφ' οὗ ἐξωμολόγησε καὶ παρέσχεν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς τινὰς, καὶ ἔδωσε τὰς προσηκούσας διαταγὰς, ὁδηγίας καὶ παραινέσεις, ἐπανῆλθεν εἰς Οὐολατέρραν, ἐν τῷ μέσῳ τῶν κλαυθμῶν ὄλων ἐκείνων τῶν Μανιατῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀποδεικνυόντων ὅτι ἐπαρηγορήθησαν διότι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἔτυχον σωτηρίας, ἀλλὰ θλιβομένων διὰ τὴν τόσον ταχείαν ἀπέλευσιν τῆς αὐτοῦ ἐκλάμπρου σεβασμιότητος, ἣτις ὅμως παρεμύθησεν αὐτοὺς ὅσον ἦτο δυνατὸν καλλίτερον. Τούτων γενομένων, ἡ σεβασμιότης αὐτοῦ ἐπέστρεψεν εἰς Οὐολατέρραν, ἔνθα διέμεινεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, τελῶν τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν γυναικείοις μοναστηρίοις καὶ διανέμων μικροὺς σταυροὺς καὶ λίθους ἐκ τοῦ ρηθέντος ἀγίου Σπηλαίου.

† Ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Σάμου Ἰωσήφ Γεωργειρήνης.

Ἐγὼ ὁ κανονικὸς Ἀντώνιος Μαφρέη ἤμην παρὼν καὶ εἶδον νὰ ὑπογράψῃ ἡ παροῦσα ὑπὸ τοῦ ἐπιφανεστάτου καὶ σεβασμιωτάτου δεσπότη τοῦ Ἰωσήφ Γεωργειρήνου, γεννηθέντος ἐν Μήλῳ, ἀρχιεπισκόπου Σάμου καὶ μοναχοῦ Βασιλειανοῦ, καὶ πρὸς τοῦτο ὑπογράψω ἰδίᾳ χειρὶ.

Ἐγὼ ἱππότης Φραγκῆσκος Μαφρέη ἤμην παρὼν ὡς ἀνωτέρω καὶ ἐπιμαρτυρῶ ἰδίᾳ τῇ χειρὶ.

Ἐγὼ Ἀλέξανδρος Ρικοβάλδη Δελ-Βάβα ἤμην παρὼν ὡς ἀνωτέρω καὶ ἐπιμαρτυρῶ ἰδίᾳ χειρὶ.

Καὶ τοιοῦτος μὲν τυγχάνει ὁ λίβελλος τοῦ Ἰωσήφ Γεωργειρήνου, τινὲς δὲ λόγοι παρέπεισαν αὐτὸν εἰς πράξιν τοσοῦτον ἐπίφογον ἀγνοοῦμεν· δὲν ἀφιστάμεθα ὅμως καὶ πολὺ τῆς ἀληθείας ἴσως, εἰάν ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἱεράρχης ἐκεῖνος ἐγένετο θῦμα βίας ἢ καὶ ἰησουιτικῶν

πλεκτανῶν, διότι ἄλλως ἤθελεν ἐγκαταβιώσει ἐν Ἰταλίᾳ, πολλῶν τιμῶν καὶ χαρίτων παρὰ τῶν τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας ἀξιούμενος διὰ τὸν ζῆλον, ὄνυπὲρ αὐτῆς ἐπεδείξατο. Ἄλλ' ὁ Ἰωσήφ δὲν διέμεινεν ἐπὶ μακρὸν ἐν Ἰταλίᾳ, διότι δύο ἔτη ὀψιαιτέρον ἀνευρίσκομεν αὐτὸν ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα χρόνον τινὰ μετὰ τὴν ἐπὶ τὸν ἀγγλικὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Καρόλου Β'. Ἕλληνες πολλοί, προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου Ροδοκανάκιδος τοῦ ἐκ Χίου, εἶχον μεταβῆ, ἡγουμένου τοῦ ἱερέως Δανιὴλ τοῦ Βουλγάρεως, καὶ λάβει πρὸς κατοίκησιν χῶρον ἐν τοῖς λεγομένοις Σοχίοις ἀγροῖς (Sohne Fields) ἐντὸς τῆς πόλεως, ὡς ὑπῆρχε τότε αὕτη. Τῇ προσκλήσει δ' ὁμοίως τοῦ Ἰωσήφ, οὐκ ὀλίγα οἰκογένεια Σαμίων καὶ Μηλίων διεπεραιώθησαν εἰς Λονδίνον καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτόθι Ἑλλῆσι συνενωθεῖσαι, ἀπετέλεσαν ἰδίαν συνοικίαν ἐν ὁδῷ, ἣτις ἄχρι τοῦ νῦν φέρει τὸ ὄνομα Greek Sreet ἧτοι Ἑλληνικῆς ὁδοῦ. Σὺν τῷ χρόνῳ πᾶσαι αἱ οἰκογένεια αὐταὶ ἐξηγγλίσθησαν· ἀλλὰ τὰ ἐπωνύμια ἅτινα φέρουσιν οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, καλούμενοι mister Milos καὶ mister Samos ὑπομιμνήσκουσιν ὅτι τὴν Μηλον καὶ τὴν Σάμον πατρίδα εἶχον οἱ ἀρχηγέται τῆς αὐτῶν οἰκογενείας.

Ἐν Λονδίνῳ ὁ Ἰωσήφ ἐλθὼν ἵνα τύποις ἐκδώσῃ, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, σύγγραμμά τι Ἀνθολόγιον καλούμενον, ἐπελήφθη τῆς ἀνεγέρσεως ναοῦ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸς τοῦτο ἐξελιπάρησε τὴν χρηματικὴν συνδρομὴν πολλῶν ἐν Ἀγγλίᾳ εὐπόρων καὶ εὐσεβῶν· πλὴν ἄλλ' εἰς τὸ τοιοῦτο αὐτοῦ ἐγχείρημα ἀντίτεχνον δυστυχῶς ἐν Λονδίνῳ εὔρε κερδοσκοπὸν τινὰ ἱερέα Ἰωακείμ Σικελιανὸν τοῦνομα, Κεφαλλῆνα δὲ τὴν πατρίδα, περὶ οὗ ἡ Ἐφημερίς τοῦ Λονδίνου ἐδημοσίευσεν τάδε. «Ἐπειδὴ ὁ ἐκ τῆς νήσου Κεφαλληνίας ἱερεὺς Ἰωακείμ Σικελιανός, ἀνὴρ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, μακρὰν δὲ μέλαινα κόμην καὶ μακρὸν μέλανα πώγωνα ἔχων, περιῆλθε τὴν χώραν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπισκόπου Σάμου καὶ εἰσέπραξε παρὰ τῶν χριστιανῶν συνεισφοράς πρὸς ἀνέγερσιν Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐπειδὴ τὰς συνεισφοράς ταύτας ἐσπατάλησε καὶ κατησώτευσεν ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ρηθείσης ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ προσβολῇ τοῦ ἐπισκόπου, διὰ ταῦτα πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω καταχρήσεων καὶ ἵνα μὴ ἐξαπατῶνται οἱ πιστοί, φέρομεν εἰς γινῶσιν πάντων ὅτι ὁ τῆς Σάμου ἐπίσκοπος ἔχει ἀνάστημα μέτριον, εἶναι λεπτόσαρκος, μελανόθριξ, ἔχει πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς ρινὸς μέρος καὶ παρὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἀκροχορδόνα, μύστῃκα μέλανα καὶ πώγωνα μικρότατον καὶ

ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἱστορίαν τῆς Σάμου γράψας· ἀνήγειρε δὲ τὸν ἐν Σοχείῳ ἑλληνικὸν ναόν, τῇ συνδρομῇ ἀγαθῶν χριστιανῶν καὶ ἐπινεύσει τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος».

Ἐπὶ ἔτος ὅλον συντόμως ὁ Ἰωσήφ Γεωργειρῆνης ἐργασθεὶς, συνετέλεσε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ, ὅστις, ἐν σχεδίῳ Ἑλληνικοῦ μονυδρίου, ἄνευ ὁμῶς ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ κτισθεὶς, ἐνεκκινίσθη μετὰ πολλῆς τῆς πομπῆς τῇ 10 Μαΐου 1677, ἀριερωθεὶς εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος· ἐκοσμεῖτο δὲ οὗτος δι' ὠραίων εἰκόνων, ἐν αἷς ἐξεῖχον αἱ τῶν εὐαγγελιστῶν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ὀροφῆς αὐτοῦ ἐκρέματο μέγας χάλκινος σταυρός, τεχνηέντως κατεσκευασμένος, εὐρέα δ' ἔδρανα ἐπλήρουσι τὸ ἔδαφος αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ κονιάματος αὐτοῦ ἐπ' ἴσης ἦσαν γεγραμμένοι διάφοροι ἐπιγραφαί, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τοῦ ναοῦ ἐπισκευασθέντος ἐγένοντο ἐξίτηλοι, τοῦ Κωνσταντίνου Σιμωνίδου, καθ' ὃν οὗτος λέγει, ἀντιγράψαντος καὶ ὑποσχεθέντος νὰ δημοσιεύσῃ, ἀλλὰ μὴ δημοσιεύσαντος ταύτας¹. Ἐπὶ λίθου δὲ λευκοῦ, ἐγκεκολαμμένου ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ ναοῦ ὑπερθυρίου, ἀναγινώσκεται μέχρι τοῦ νῦν ἡ ἐπομένη ἐπιγραφή, γράμμασι κεφαλαίοις γεγραμμένη, ὡς ἐν τῷ προσηρητημένῳ πανομοιοτύπῳ δείκνυται.

«Ἐτει σωτηρίῳ αὐτῷ ἀνηγέρθη ὁ ναὸς οὗτος ὑπὲρ γένους Ἑλλήνων, βασιλεύοντος τοῦ γαλινοτάτου Καρόλου τοῦ Β'. καὶ ἡγεμονεύοντος τοῦ πορφυρογεννήτου ἄρχοντος κυρίου Ἰακώβου, ἀρχιερατεύοντος τοῦ αἰδεσιμωτάτου κυρίου Ἐρρίκου τοῦ Κομπώνου, διὰ δαπάνης τῶν ἀνωθι καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ εὐγενῶν, συνδρομῆς δὲ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος Σάμου Ἰωσήφ Γεωργειρῆνου τοῦ ἐκ τῆς γῆσου Μήλου».

Ἄλλ' αἱ τοσαῦται ὑπὲρ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ προσπάθειαι δὲν ἐπέπρωτο πρὸς θλίψιν τοῦ τῆς Σάμου ἀρχιεπισκόπου νὰ στεφανωθῶσι διὰ διαρκοῦς ἐπιτυχίας. Ἐξ πού ἔτη ὀβριαιότερον, θεωρηθείσης τῆς θέσεως, ἐν ἣ ὁ ναὸς ἐκτίσθη, ὡς λίαν μακρὰν κειμένης ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῶν Ἑλλήνων, ἐκρίθη εὐλογον νὰ κτισθῇ ἕτερος ναὸς ἐν καταλληλοτέρᾳ θέσει, πωλουμένου τοῦ ἤδη κτισθέντος· ἀλλ' ἐκ τούτου ἀφορμὴν λαβοῦσα ἡ ἐνορία τοῦ ἁγίου Μαρτίνου, κατέλαβε τὸν ἑλληνικὸν ναόν, προσμαρτυρήσασα τὸ ἀληθὲς τοῦ λογίου τοῦ ἱεροῦ ψαλμωδοῦ «μὴ ποιῆτατε ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοῦς ἀνθρώπων, οἳ οὐκ ἔστι σωτηρία». Ὁ δὲ δυστυχὴς ἱεράρχης, ἀφ' οὗ παντοιοτρόπως ἠγωνίσασατο ἵνα δια-

1, Κ, Σιμωνίδου, Ὁρθόδοξων Ἑλλήνων Θεολογικαὶ Γραφαί, σελ. 156.

ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΩ . ΑΧΟ ? ΔΗΗΓΕΡΗ ΟΝΝΟΣ ΣΤΟΣ ΥΠΕΡΕΝΟΣ ΕΔΗΗΝΩΝ
ΒΑ ΓΙΔΕΥΟΝΤΟΣ ΙΣΤΑ ΔΗΝΟΙΤΕ ΚΑΡΜΙΔΕ Β' & ΗΙΕΜΟΝΕΥΟΝΤΟΣ ΙΣΙ ΙΟΡΦΡΕΝ
ΝΗΤΣ ΉΡΧΟΝΙΟΣ ΒΡΗΣ ΙΑΚΩΒΕ - ΉΡΧΙΕΡΑΙΟΥΝΙΟΣΤΣ ΜΑΔΕΙΜΩΙΤΕ ΒΥΡΣ ΕΒΡΗΣ ΤΩ
ΒΟΜΙΛΩΝΣ ΔΙΑ ΔΑΤΤΑΝΗΣ ΕΝ ΑΝΩΘΕΝ & ΕΝ ΑΣ ΠΙΩΝ ΠΑΙΕΡΩΝ & ΕΥΓΕΝΩΝ . ΟΥΝ
ΔΕΒΝΗΣ ΔΕ ΤΗΣ ΗΜΩΝ ΤΑΙΕΝΟΗΤΟΣ ΣΑΜΒΙ ΣΩΣΗΕΩΡΡΡ ΝΩ & ΕΒ ΙΗΣ ΝΗΣ ΜΗΔΕ

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΥΠΕΡΕΥΡΙΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΟΝΑΙΝΩ, ΝΑΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

σώση ἀπὸ τῆς ἀρπαγῆς τὸν ναόν, οὐδὲν πλέον ἄλλο δυνάμενος νὰ πράξῃ, ἐξέθηκε τὰ κατὰ τὴν ἀρπαγὴν ταύτην ἐν ἐκθέσει, ἀγγλιστὶ γεγραμμμένη καὶ ἐν τῇ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου βιβλιοθήκῃ ἀποθετησχυρισμένη, ἐν τόμῳ φέροντι ἀριθμὸν 816 m $\frac{9}{118}$ οἰονεὶ διαμαρτυρούμενος κατὰ τῆς ἐπενεχθείσης αὐτῷ βίας. Τὸ δὲ ἐγγράφον τοῦ Ἰωσήφ Γεωργιερήνου ἔχει ὡς ἐξῆς.

ΕΚΘΕΣΙΣ

τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς ἐν Ἑλλάδι Σάμου περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ κτίσεως Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐν τοῖς Σοχείοις Ἀγροῖς καὶ περὶ τῆς αὐθαίρετου διαθέσεως αὐτῆς ἐκ μέρους τοῦ προσπιπῶτος τῆς ἐνορίας τοῦ ἁγίου Μαρτῖνου.

« Ἐπει χιλιοστῶ ἐξακοσιοστῶ ἑβδομηκοστῶ ἔκτῳ ἀφικόμενῃ εἰς Ἀγγλίαν, προτιθέμενος ἵνα τύποις ἐκδώσω πρὸς χρῆσιν τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας βιβλίον, καλούμενον Ἀνθολόγιον· ἰδίῳ δὲ ὅτι αὐτόθι δὲν ὑπῆρχεν ὠρισμένον τι πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν ἡμῶν χρεῶν μέρος, καὶ μαθὼν ὅτι ἔνιοι τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν, οἷος ὁ ἱερεὺς Δανιὴλ Βούλγαρις καὶ ἄλλοι, μετὰ ζήλου διενεργήσαντες πρὸς τὴν ἀνέγερσιν ναοῦ, ἐπέτυχον μὲν νὰ λάβωσι, δύο ἤδη ἔτι πρὸ τῆς ἐμῆς ἀφίξεως, τὴν πρὸς τὸ τοιοῦτο ἄδειαν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, δὲν ἠδυνήθησαν ἀλλ' ὁμως καὶ νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἑαυτῶν σκοποῦ, ἔλλειψαι μέσων καὶ προστατείας, ἀπεφάσισα, παρακληθεὶς ὑπ' ἐκείνων, νὰ ἀναλάβω ἐγὼ τὴν τοῦ πράγματος διεξγωγὴν. Καὶ ὑπῆρχον μὲν δυσχέρειαι ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸν χαρακτῆρά μου· πλὴν εὐλαθείας πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἐμπορούμενος καὶ τὴν ἐξέσκησιν τῆς θείας αὐτῆς λατρείας νὰ καθιερώσω ἐπιθυμῶν, οὐδαμῶς ἐδίστασα νὰ ἀναλάβω τὸ φορτίον καὶ ἐνήρησα ὡς ἐξῆς. Ἐν πρώτοις ἀπηθύνθην πρὸς τὸν λόρδον ἐπίσκοπον τοῦ Λονδίνου, γνωστὸν ποιήσας αὐτῷ τὸ πρᾶγμα· ἐπιδοκιμάσασα δὲ ἡ ἐκείνου σεβασμιότης αὐτό, ὑπεσχέθη ἵνα ὁμιλήσῃ τοῖς τε ἱεράρχαις καὶ ἄλλοις καλοκίχάθοις ἀνθρώποις καὶ πείσῃ αὐτοὺς ὅπως συνδράμωσι τῇ ἀνεγέρσει τῆς ρηθείσης ἐκκλησίας. Εἶτα δὲ ἀπηθύνθην πρὸς τὸν διδάκτορα Βαρβόνιον, ὅστις ὠλοδομεῖ ἐν τοῖς Σχολείοις ἀγροῖς· οὗτος δὲ ἅμα μαθὼν τὸν σκοπὸν μου, ὑπεσχέθη ἵνα μοι παραχωρήσῃ γῆπεδον καὶ ἰδίαις δαπάναις κτίσῃ τὰ θεμέλια. Μετὰ ταῦτα παρεγενόμενῃ αὐθις παρὰ τῷ λόρδῳ ἐπισκόπῳ καὶ ἐξήγγειλα αὐτῷ τὴν ὑπεσχέσιν τοῦ διδάκτορος Βαρβονίου, ἡ δὲ αὐτοῦ σεβασμιότης ὑπεσχέθη ἐπ' ἴσης ἵνα μοι ἐν γῆπεδον παραχωρήσῃ καὶ πρὸς τοῦτο συναπέστειλεν ἐμοὶ τὸν κύριον Θρίφτιον ὅπως διαχαράξῃ τὸ χωρίον. Τούτων γενομένων ἐπαρουσίσκα ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ἐνώπιον τοῦ δουκὸς

τῆς Υἱόρκης καὶ ἄλλων πολλῶν ἐκ τῶν εὐγενῶν καὶ ἐκ τῶν τοῦ κλήρου, οἵτινες ἠδύοκῃσαν ἵνα πλουσιοπαρόχως ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς συνδράμωσιν, εἰσπραχθεῖσων ἐν τε τῇ πόλει καὶ τοῖς περιχώροις αὐτῆς χιλίων πεντακοσίων λιρῶν. Εἶχον ἤδη ἀρχίσει ἰδίᾳ δαπάνῃ τὴν οἰκοδομὴν, ἐξηκολούθησα δὲ τὸ ἔργον καὶ ἀφ' οὗ ἔλαβον τὰς εἰσφοράς, δαπανήσας, ὡς ἐκ τῶν ἀποδείξεων τῶν ἐργατῶν δεικνυται, ὀκτακοσίους λίρας, τῶν λοιπῶν χρημάτων δαπανηθέντων εἰς ἑτέρας ἀνάγκας, οἷον εἰς μισθοὺς ὑπηρετῶν, εἰς ἀγῶγια ἵππων διὰ τὴν περιοδεῖαν τῆς χώρας καὶ εἰς συντήρησίν μου κατὰ τὰ ἕξ ταῦτα ἔτη.

«Μετά τινα δὲ χρόνον, ἀκαταλλήλου θεωρηθείσης τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἐκτίσθη ἡ ἐκκλησία, ἄτε λίαν ἀφροσύνης ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἰκοῦσιν ἐν τοῖς ἀπωτάτοις τῆς πόλεως μέρεσιν, ἐκρίθη εὐλογον, μετὰ ὠριμον σκέψιν, ἵνα ἐκποιηθῇ ἡ ἐκκλησία καὶ ἀντ' αὐτῆς κτισθῇ ἑτέρα, ἐν μᾶλλον καταλλήλῳ θέσει· ὅθεν ἐξήγγειλα τὸ τοιοῦτο τῷ λόρδῳ ἐπισκόπῳ τοῦ Λονδίνου, ὅστις εἶπέ μοι ὅτι μετὰ τὴν ἐκποίησιν τῆς ἐκκλησίας ἤθελέ μοι παράσχει τὴν ἄδειαν καὶ τοὺς τίτλους πρὸς οἰκοδομὴν ἄλλης.

«Τούτων οὕτω γενομένων, προσεπάθησα νὰ πωλήσω τὴν ἐκκλησίαν ταύτην, εὖρον δὲ ἀνθρώπους συγκατατιθεμένους ἵνα αὐτὴν ἀγορασῶσιν· ἀλλ' ὁ λόρδος ἐπίσκοπος ἠρνήσατο νὰ παράσχη τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν, ἀπαιτῶν νὰ εὕρω ἀγοραστάς, προτιθεμένους νὰ μετατρέψωσι τὸν ναὸν εἰς οἶκον συναθροίσεως (meeting house). Τούτων δ' ἀκούσας, προσῆλθον τῷ προεστῶτι τοῦ ἀγίου Μαρτίνου, προτείνων αὐτῷ τὴν τοῦ ναοῦ ἀγοράν· συγκατανεύσαντος δ' ἐκείνου ἐνώπιον τοῦ ἐπισκόπου τῆς ἐνορίας ἵνα ἐκτιμηθῇ ὁ ναὸς ὑπὸ δύο ἐμπείρων τεχνιτῶν, ἀπεστάλησαν δύο τοιοῦτοι, οἵτινες, παρατηρήσαντες, ἐξετίμησαν τὸ οἰκοδόμημα ἀντὶ ἑξακοσίων εἴκοσιν ἕξ λιρῶν. Πλὴν ἀλλ' ἡ ἐνορία, προβάλλουσα ὅτι τὸ γήπεδον ἀνῆκεν αὐτῇ καὶ οὐχὶ τῷ ἐπισκόπῳ, ἠρνήσατο νὰ προσφέρῃ πλείους τῶν ἑκατὸν ἐξήκοντα λιρῶν· ὅθεν τῆς συνεννοήσεως ἀποτυχούσης, προσεπάθησα καὶ εὖρον ἑτέρους ἀγοραστάς, προσενεγκόντες ἐξήκοντα δύο λίρας πλείονας τῶν ὑπὸ τῆς ἐνορίας. προσενεχθεῖσων, ὅπερ μαθόντες οἱ τῆς ἐνορίας ἐπηύξησαν τὴν προσφορὰν μέχρι λιρῶν διακοσίων. Ἄρνουμένῳ δὲ νὰ παραδεχθῶ τὴν ἀντὶ τῆς ποσότητος ἀπαλλοτριώσιν τῆς ἐκκλησίας, ὁ λόρδος ἐπίσκοπος ἐπέταξέ μοι ἵνα αὐτῷ παραδώσω τὰς κλεῖς ἐκείνης· μὴ δὲ εἰς τοῦτο πειθόμενῳ, ἠπέλησαν ὅτι καὶ ἄνευ τῆς ἐμῆς συγκαταθέσεως θέλουσι καταλάβει τὴν ἐκκλησίαν, ὅπερ καὶ ἐξετέλεσαν ὀφιαίτερον, τὴν θύραν διαρρήξαντες καὶ τὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντες. Τούτου γενομένου, ἐπειράθην ἵνα τὸν τὴν θύραν ἐκβιάσαντα ἐναγάγω ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὅπως λόγον τῆς αὐτοῦ πράξεως δώσῃ· ἀλλὰ τῆς ἐνορίας μὴ ἐπιτρεπούσης τῷ δικαστηρίῳ νὰ δεχθῇ τὴν ἀγωγὴν,

προσῆλθον μόνος ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ, μὴ εὐρών δὲ αὐτόν, ἀπέσχον πάσης ἄλλης ἐνεργείας. Τὴν ἐκθεσιν ταύτην ἐκρίνα καλὸν νὰ γράψω ἵνα οἱ πάντες γινώσκωσιν ὅτι οὐδέποτε τὴν ἐκκλησίαν ἐπώλησαν, ἀλλ' οὐδ' ἔλαβον ποτέ τι διὰ τὸ κτίριον¹».

Καταλαβούσα τὸν ναὸν τοῦτον ἢ τοῦ ἁγίου Μαρτίνου ἐνορία, παρεχώρησε τῷ ἔτει 1682 τοῖς εἰς Λονδίνον καταφυγοῦσι Γάλλοις διαμαρτυρομένοις, οἵτινες κατεῖχον αὐτὸν ὑπὸ τὸν τίτλον *Les Grecs* μέχρι τοῦ ἔτους 1822. Παρ' αὐτῶν δὲ τῷ ἔτει ἐκείνῳ ἠγόρασε τὸν ναὸν ἀντὶ διακοσίων λιρῶν ὁ Ἰωάννης Ρεσσος, ἱερεὺς τῆς Οὐεσλιανῆς αἰρέσεως, ὅστις καὶ μετέτρεψε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ διακόσμησιν κατὰ τὰς διατυπώσεις τῆς ἑαυτοῦ θρησκευτικῆς αἰρέσεως. Μετὰ πλείστας δὲ ἄλλας περιπετείας, ὁ ναὸς οὗτος ἠγοράσθη τῷ 1849, καθ' ὃν χρόνον προῦκειτο νὰ μεταβληθῇ ὑπὸ τῶν κατόχων αὐτοῦ εἰς αἶθουσαν χοροῦ καὶ συναυλιῶν, ὑπὸ τοῦ Νουγεντίου Οὐάδου, ἱερέως τῆς ἐν τῇ Σοχείῳ πλατεῖα ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Ἄννης, συνδρομῇ τῶν τε φίλων αὐτοῦ καὶ τοῦ ταμείου τῆς μητροπόλεως, καὶ τῇ 29 Ἰουνίου τοῦ 1850 ὁ ἐπίσκοπος Λονδίνου ἐτέλεσε τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐπὶ τῷ ὀνομαίῳ καὶ μέχρι τοῦ νῦν τιμᾶται².

Μὴ εἰς μόνην δὲ τὴν οἰκοδομὴν ναοῦ ὀρθοδόξων ἐν Λονδίῳ ὁ Ἰωσήφ Γεωργειρῆνης ἀρκεσθεῖς, δραστηρίως εἰργάσθη καὶ ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς τῶν Ἑλλήνων προόδου διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τούτων καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως γυμνασίου ἐν Ὁξωνίῳ χάριν τῶν ἐξ ἀνατολῆς σπουδαστῶν. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτων ἀπηθύθη καὶ τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν.

Ἄ Τῷ πανιερωτάτῳ λόρδῳ ἀρχιεπισκόπῳ Καντουαρίας
κυρίῳ Σανκρόφτ κτλ.

Ἄ Πενία καὶ δυστυχήματα ποικίλα, ἰδοὺ τὰ δύο μέγιστα κακά, ὑφ' ὧν ταλαιπωροῦνται οἱ Ἕλληνες τὴν σήμερον. Πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς τουρκικῆς τυραννίας καὶ παραμελήσαντες πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν δημοσίαν αὐτῶν παιδευσιν, περιῆλθον εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς ἀμαθείας σημεῖον· ὅθεν καὶ ἡ Ἑλλάς, τὸ ἐνδοξὸν τοῦτο ἔθνος, βαίνει, ὡς μὴ ὄφελεν, ὁσημέραι ταχεῖ τῷ ποδὶ πρὸς τὸν ὄλεθρον, ὅπερ πρόξενον μεγίστης λύπης τυγχάνει παντὶ χριστιανῷ καὶ παντὶ ἐραστῇ τῆς μαθήσεως. Πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ τοιοῦτου κινδύνου, τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐπάναγκες εἶναι, κατ' ἐμὲ κριτὴν, νὰ μεταπεμθῶσιν ἐνταῦθα δώδεκα μαθηταὶ ἐξ Ἑλλάδος ὅπως διδαχθῶσι τὰ ἀληθῆ τῆς ἀγγλικανῆς ἐκκλησίας δόγματα καὶ ἐπανελθόντες,

1. *The Builder* 1875—Notes and Queries N. 296 p. 165.

2. Μυρία Ὅσα ἀριθ. 11 σελ. 329.

Θεός εὐδοκούντος εἰς Ἑλλάδα, κηρύξωσι τὰ δόγματα ταῦτα ἐκ τοῦ τοιούτου δὲ ὁ ρηθεὶς λαὸς τὰ μάλιστα ὠφελήθησεται.

«Καὶ δὴ ταπεινῶς ὑμᾶς ἐκλιπκρῶ ἵνα, εὐαρεστηθέντες, ἀνακοινώσητε τὸ περιεχόμενον τῆς παρούσης τῇ αὐτοῦ μεγαλειότητι καὶ τῶ σεβασμιωτάτῳ ἐν Κυρίῳ ἀδελφῷ, τῷ λόρδῳ ἐπισκόπῳ Λονδίνου ὅπως οὗτοι προστατεύσωσι τὸ ἀγαθὸν καὶ θεοφιλὲς τοῦτο ἔργον, ἐφ' ᾧ ἐγώ τε καὶ οἱ ἀδελφοί μου ἐσχεῖ ἐσόμεθα εὐγνώμονες ὑμῖν.

ΙΩΣΗΦ ΓΕΩΡΓΓΙΩΡΗΝΗΣ

Ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Ἑλλάδι Σχολῶν I

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν διαφόρων ἱστορικῶν, ὁ ἐν Λονδίῳ ἀπὸ τοῦ 1675 ἄχρι τοῦ 1714 ἔτους ἀρχιερατεύσας Ἐρρίκος Κόμπτων μέγαν ἐπεδείξατο ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ζῆλον, προσεδέξατό τε τὴν ἀφιέρωσιν ἀγγλιστὶ γεγραμμένης ἐκθέσεως περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπεστήριξε τὰς τοῦ Ἰωσήφ ἐνεργείας πρὸς ἴδρυσιν ἑλληνικοῦ γυμνασίου, οὗ, ὀψιαιτέρον συστάντος καὶ ἄχρι τοῦ ἔτους 1705 διατηρηθέντος, ὁ προϊστάμενος διδάκτωρ Οὐόδρροφ πολλὰ καὶ καλὰ ἐν ἔτει 1694 τῷ πατριάρχῃ Καλλινίῳ Β' ἔγραψεν. Ὅτι ὁμως ὁ τε τοῦ γυμνασίου ἐκείνου προϊστάμενος καὶ οἱ εἰς αὐτὸ φοιτῶντες δὲν διετέλουν ἀπηλλαγμένοι πειρασμῶν καὶ σκανδαλωδῶν ἐπηρειῶν, μαρτυρεῖ τὸ ἐξῆς ἔγγραφον, ἐξηγούμενον ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ θησαυροφυλακείου τῆς Ἀγγλίας.

**Τῇ Αὐτοῦ Ἐξοχότητι τῷ Σίδνεη Γόδολφιν, λόρδῳ
μεγάλῳ θησαυροφύλακι τῆς Ἀγγλίας.**

Αἴτησις ταπεινῶς ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Οὐόδρροφ.

«Πρὸ πέντε ἡδὴ ἐτῶν νέοι τινὲς Ἕλληνες ἀνήκοντες εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ἠθέλησαν νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ διδάκτορος Οὐόδρροφ ἵνα λάβωσιν ἐλευθέριον ἀγωγὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ὀξωνίου, μεθ' ὃ γίνωσιν ἱεροκήρυκες καὶ διδάσκαλοι ἢ ἄλλως πως χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἐπάνοδον αὐτῶν. Τῶν νέων τούτων ἀφικομένων ἐνταῦθα καὶ ὑπὸ τῇ βασιλικῇ προστατείᾳ τεθέντων, διαταγὴ ἐδόθη ὅπως ἐξευρεθῇ καὶ ὀρισθῇ πόρος τις διὰ τὴν συντήρησιν δέκα τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν· ἐπειδὴ ὁμως ἄχρι τοῦδε τοιοῦτος πόρος δὲν καθωρίσθη, αἱ τῆς ἐγκαταστάσεως, τῆς τροφῆς, τοῦ ἱματισμοῦ, τῆς προμηθείας βιβλίων καὶ ἄλλων χρειωδῶν καὶ τῆς μισθοδοσίας προσώπου τινός, προωρισμένου

ὅπως διευθύνῃ τὴν παιδείουσιν αὐτῶν, ληφθεῖσων ἐκ τοῦ βασιλικῶ ταμείου, ἐπεβάρυνον τὸν διδάκτορα, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἄλλων κόπων καὶ τῆς περιθάλψεως, ἣν ἐκείνοις ἐπεδαφιλεύσατο καὶ διὰ τὴν ὁποῖαν οὐδ' ἠτήσατό ποτε οὐδ' ἔλαβεν ἀμοιβὴν τινα, εἰ καὶ δις περὶ τούτου ἐδόθη βασιλικὴ διαταγή.

« Ἐν τούτοις ὁ ρηθεὶς διδάκτωρ, ὀφείλων τῇ αὐτοῦ μεγαλειότητι τὸ ποσὸν ἑξακοσίων πούλιων στεργιλιῶν δασμὸν ἄλατος, ἅτε κύριος διατελῶν ἀλοπηγιῶν ἐν Σασίρῃ, ἐξητήσατο ταπεινῶς παρὰ τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος ἵνα, ὑπ' ὄψιν λαμβάνουσα τὰς προσκεθεμένους δαπάνας, συμψηφίσῃ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ὀφειλὴν· τῇ ὑμετέρῃ δὲ μεσιτεῖα αὐτῇ ὑδὸκῃσι νὰ ἀναστείλῃ τὴν κατὰ τοῦ διδάκτορος ἐγερευθεῖσαν δίκην. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔκτοτε ἀφίκοντο πολυαριθμότεροι Ἕλληγες, οἵτινες, προστεθέντες τοῖς τέως ὑπάρχουσιν ὑπὸ τὴν φροντίδα αὐτοῦ, συνεπλήρωσαν τὸν ἀριθμὸν δέκα, καὶ ἐπειδὴ, αὐξηθεισῶν τῶν δαπανῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτίσῃ τὸ χρηματικὸν ποσόν, εἰς ὃ κατεδικάσθη, διὰ ταῦτα ἢ πρὸς τοὺς νέους γενομένη εὐεργεσία μέλλει νὰ πκύσῃ· ὅθεν καὶ πρὸς πρόληψιν τοῦ τοιούτου, δεόν νὰ καταβληθῇ μεριμνα ὅπως ἐξευρεθῶσι κατάλληλοι πρὸς συντήρησιν αὐτῶν πόροι, χωρὶς τὸ στέμμα τὸ πρᾶπαν νὰ ἐπιβαρύνηται. Ταπεινῶς δὲ ἐκλιπαρεῖται ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης ὅπως παραταθῇ ἡ δοθεῖσα τῇ διδάκτορι πρὸς ἔκτισιν τοῦ μνησθέντος χρέους αὐτοῦ προθεσμία, ἐκποιουμένου μέρους τῆς ἰδιοκτησίας αὐτοῦ, ἂν ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἐξευρεθῇ μέσον τι πόρισμον χρημάτων, ὅπερ κάκεῖνος παρακαλεῖ ἐπιμόνως· διότι, ἐν ἀποτυχίᾳ, ἡ τιμὴ τοῦ τε ἔθνους καὶ τῆς θρησκείας ἡμῶν θέλουσι πύθαι μετ' αὐτοῦ, παρεχομένης ἀφορμῆς εἰς ἐμπαιγμὸν καὶ περιφρόνησιν τῆς ἡμετέρας πίστεως τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν, οἵτινες ἔτοιμοί εἰσιν νὰ ἀφάρπασωσιν ἀφ' ἡμῶν τὴν τιμὴν τοιούτου καλοῦ ἔργου, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ ἐπομένου ἱστορικοῦ γεγονότος.

« Ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Ἰωάννης Ἀπτάλογοι, δύο τῶν ὑπὸ τῇ κηδεμονίᾳ τοῦ διδάκτορος Οὐόδρου διατελούντων ἐν Ὀξωνίᾳ Ἑλλήνων νέων, παραπεισθέντες τὸ παρελθὸν ἔτος ἵνα ἀπέλθωσι λάθρα ἐκείθεν, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι ἤθελον τύχει μείζονος ἀλλαχοῦ περιθάλψεως, καὶ ἀποσταλῆ, καθ' ἃ ἐφίεντο, εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα, ἀπῆλθον εἰς Λονδίνον, ἔνθα ἐχορηγήθησαν αὐτοῖς πρὸς ἀπόπλουον χρήματα καὶ συναλλάγματα, ἐξαργυρωτέα ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἧτις ἔλεγον αὐτοῖς ὅτι ἦτο τὸ καταλληλότερον μέρος ὅπως ἐπιτύχωσι πλοίων διὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν κήθοδον. Ἄμυ εἰς Ὀλλανδίαν ἀφικομένους, διάφοροι ἄνθρωποι, οἵτινες ὀψιαιτέρον ἐγνώσθησαν ὅτι ἦσαν ἱερεῖς τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐδεξιῶσαντο αὐτοὺς καὶ εὐγενῶς πᾶνυ ἐθεράπευσαν καὶ τῇδε κάκεῖσε ὀδηγοῦντες, ἔφερον αὐτοὺς εἰς Αἴην, ἔνθα ἐπρότειναν αὐτοῖς νὰ ἐπιβῶσι πλοίου τινὸς ἀπερχομένου εἰς Μιδδλεβούργην.

Ἐπιβάντες ὁμῶς τοῦ πλοίου, παρετήρησαν ὅτι κατηυθύνοντο εἰς ἀντίθετον διεύθυνσιν. ὁ δὲ πλοίαρχος ἐρωτηθεὶς ποῦ πλέει, ἀπήντησεν ὅτι κατευθύνεται ἔνθα διετάχθη νὰ φέρῃ αὐτούς· οὕτω δὲ κατέπλευσαν εἰς Ἀμβέρσην. Ἐκεῖ ἐξεληθόντες τοῦ πλοίου, ἠρώτησαν τὸν Στέφανον Κωνσταντίνου (ὅστις ἦτο ὁ τρίτος ἐπ' Ἰσῆς φυγῶν ἐκ τοῦ Ὁξωνίου, καί, ὡς μετέπειτα κατεδείχθη, πρὸ πολλοῦ μὲν διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς Ρώμης, πρὸ τριῶν δ' ἐτῶν εἶχε πωλήσει ἑαυτόν τε καὶ τοὺς συνεταίρους αὐτοῦ ἐκείνοις) ποῦ εὐρίσκοντο· ὁ δὲ, εἶπεν αὐτοῖς μηδέν τι νὰ φοβῶνται, διότι διετέλου ἐν ἀσφαλείᾳ, καί, τοῦτο λέγων, ἐξέβαλε τῶν κόλπων αὐτοῦ, διαβατήριον ἐκδεδωμένον ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Φλάνδρας, ἐξ οὗ ἐνόησαν τότε ὅτι προὔδόθησαν, ὡς ἐπίεσθησαν περὶ τούτου καὶ πανταχοῦ, ὅθεν ἔκτοτε διῆλθον. Εἰς Ἀμβέρσην προσορμισθέντας, ἐδεξιώσαντο αὐτοὺς τρεῖς ἱερεῖς, οἵτινες ἐντολὴν εἶχον πᾶσαν περὶ αὐτῶν νὰ λάθωσι μέριμναν· συνοδεύοντες δὲ ἤγαγον αὐτοὺς εἰς Μωγλίνην, καὶ κεῖθεν εἰς Λουβαίνην, ἔνθα ἐπαχρυσίσασαν ἐνώπιον τοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ πάπα, ὅστις, ἅμα τὸ πρῶτον ἰδὼν, ἠρώτησεν αὐτούς, ὁ Ὁμηρος δὲν εἶναι ἐδῶ; Ἐκεῖνος δὲν εἶναι ὁ Ὁμηρος; Καὶ ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου τὸν πρεσβύτερον, ὅστις, φαίνεται, ἦτο ὁ πρῶτιστος αὐτῶν σκοπός, δι' ὅπερ καὶ οἱ νέοι δυσφορίᾳ συνεσχέθησαν, τοῦ Ὁμήρου μὴ μεταξὺ αὐτῶν εὐρισκομένου. Ὁ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος Ὁμηρος ἦτο ὁ πρεσβύτερος πάντων τῶν παιδευομένων Ἑλλήνων, διατρίβει δὲ τανῦν ἐν Λονδίῳ καὶ μέλλει νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, διορισθεὶς ἀπὸ τοῦδε διερμηνεύς, ἀντὶ τοιοῦτου τινός, ἄρτι ἐν Σμύρῃ ἀποβιῶσαντος.

»Αὐτόθι ἠρωτήθησαν ὁποῖον ποσὸν χρημάτων εἶχε δοθῆ αὐτοῖς, καὶ ἀποκριθεῖσιν ὅτι ἔλαβον πεντήκοντα γυνέας, εἶπον ὅτι οὐχὶ τόσα, ἀλλὰ πλείονα χρήματα, ὡσεὶ ἑκατὸ πεντήκοντα γυνεαί, ἐδόθησαν αὐτοῖς. Διαβεβαιουμένων δ' ἐκείνων ὅτι δὲν ἔλαβον πλείους τῶν πεντήκοντα γυνεῶν, ὁ ἐρωτήσας αὐτοὺς προσέθηκεν ὅτι ἔδει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ χρηματικὴ ποσότης, ἣν ὁ ἅγιος πατὴρ ὠρίσε πρὸς χρῆσιν αὐτῶν, ἐπειδὴ εἶχον παρέλθει πλείω τῶν τριῶν ἐτῶν ἐξ ὅτου ὠρίσθησαν χρηματικαὶ βοήθειαι δι' αὐτούς· πρὸς τοῦτο δὲ ἀνέθετο εἰς τινα ἵνα ἐξετάσῃ τὰ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

»Ἡδὴ ἤρξαντο σαφέστερον νὰ ὁμιλῶσιν αὐτοῖς, τοὺς ἄλλους ἀποκαλοῦντες τοὺς χειρίστους τῶν αἰρετικῶν καὶ προτρέποντες αὐτοὺς νὰ αποπτύσωσι πάσας ἐκείνων τὰς πλάνας καί, διδασκόμενοι, προσέλθωσιν εἰς τὴν ἀληθινὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. Πρὸς τοῦτο εἰσῆχθησαν εἰς τὸ Ἰρλανδικὸν γυμνάσιον, καὶ συνεχῶς ἐγένετο μετ' αὐτῶν συζητήσεις ἵνα πεισθῶσι περὶ τοῦ ἐσφαλμένου τῶν δοξασιῶν αὐτῶν· μὴ κατορθουμένου δὲ τοῦ τοιοῦτου, εἶπον αὐτοῖς ὅτι ἡ αὐτοῦ μακαριότης

ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ αὐτούς, δι' ὃ καὶ ἔπρεπε νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ρώμην, ἔνθα θέλουσι διδασθῆ τί σημαίνει τὸ δυσαρρεστὲν ἓνα ἀποστολικὸν λειτουργόν. Ὅθεν ἀπεστάλησαν εἰς Παρισίους, ἔνθα ὁ πρεσβευτὴς τοῦ πάπα ἐδεξιώσατο αὐτοῦ, κάλλιον ἢ ὅσον προσεδόκων, καὶ ἵνα διασκεδάσῃ τὴν κκκὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐνεποίησαν αὐτοῖς οἱ ἐν Λουβαίνῃ λόγοι, εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ἡ αὐτοῦ μακκριότης ἐνεφορεῖτο πολλῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης καὶ ἔπειψεν αὐτοῖς ἐπιστολὴν χάριτος, ἑλληνιστὶ γεγραμμένην, ὡς ἵνα κατάδηλον ποιήσῃ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐμένειαν αὐτοῦ. Οἱ νέοι ἐζήτησαν νὰ δοθῶσιν αὐτοῖς καινουργῆ τινα ἱμάτια· ἀλλ' ὁ πρεσβευτὴς ἠρήνησατο τοῦτο, εἰπὼν ὅτι ἡ αὐτοῦ μακκριότης ἐπόθει σφόδρα νὰ ἴδῃ αὐτοὺς περιβεβλημένους τὸν πάτριον ἱματισμόν, δῆλον ὅτι τὰ ἱμάτια, ἅτινα ἔφερον ἐν Ἀγγλίᾳ διατρίβοντες, ἐκεῖθεν ἀναχωροῦντες καὶ εἰς Λονδίνον πάλιν ἐπιστρέψαντες.

» Ἐκ Παρισίων ἐστάλησαν εἰς Αὐενίωνα, ἐκεῖθεν εἰς Μασσαλίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐπεβιβάσθησαν πλοίου, διευθυνόμενοι εἰς Ἑκαταγκέλλας· πλὴν ἀλλ' ὁ πλοίαρχος, εἰς Γένουαν προσορμισθεὶς, ἔδωκεν αὐτοῖς ἄδειαν νὰ περιδιαβάσωσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς. Τότε οὗτοι ἀναζητήσαντες καὶ εὐρόντες τὸν Ἀγγλον πρόξενον, διηγήσαντο αὐτῷ ὅτι δολίως ἀπεσπάσθησαν ἐξ Ἀγγλίας, ἔνθα διέτριβον ὑπὸ τὴν προστατείαν τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, πῶς δ' ἔκτοτε οἱ ὀδηγοῦντες προσηνέχθησαν αὐτοῖς καὶ ὅτι ἤδη ἀπεστέλλοντο εἰς Ρώμην, ἵνα ὑποβληθῶσι τῇ Ἱερᾷ Ἐξετάσει, δι' ὃ καὶ ἐπεκαλοῦντο τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ. Ὅντως, ὁ Ἀγγλος πρόξενος προὔστάτευσεν αὐτούς, καὶ, πάσας ματαιώσας τὰς προσπαθείας τῶν ρωμάνων ἵνα ἀναλάβωσιν αὐτούς, ἐπεβίβασε πλοίου, κατευθυνομένου εἰς Λιβόρνον· τῇ ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ αὐτόθι Ἀγγλου προξένου, ἐπεβιβάσθησαν ἐτέρου ἀγγλικοῦ πλοίου, δι' οὗ πρὸ ἐνὸς περιπόου μηνὸς ἀφίκοντο εἰς τὸν λιμένα τοῦ Λονδίνου.

» Ἐπειδὴ ὁ διδάκτωρ Οὐόδροφ, κηδεμὼν καὶ διδάσκαλος τῶν ἐν Ὁξωνίᾳ διατρίβόντων νέων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, ταπεινῶς ἐξητήσατο παρὰ τῆς αὐτοῦ χαριτοδρύτου μεγαλειότητος πρῶτον νὰ ὀρισθῆ σταθερὸς τις πόρος ὑπὲρ τῶν μνησθέντων νέων καὶ τοιούτων ἄλλων τοῦ αὐτοῦ δόγματος, δέκα ἐν ὅλοις τὸν ἀριθμόν, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ἔρχωνται καὶ παιδαγωγῶνται κατὰ τὸ δόγμα τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας· δεῦτερον ὅτι, ἀφικομένων καὶ εὐρισκομένων τρία ἤδη ἔτη ἐν Ὁξωνίᾳ διαφόρων ἐκ τῶν μνησθέντων Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν φροντίδα καὶ ταῖς ἀτομικαῖς δαπάναις τοῦ διδάκτορος Οὐόδροφ, πλὴν διακοσίων λιρῶν στερλινῶν, ληφθεισῶν ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς, εἶναι δίκαιον ἵνα γένηται αὐτῷ ἄμεσός τις ἀνακούφισις διὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ καταβεβλημένας δαπάνας, αἵτινες συμποσοῦνται ἤδη εἰς λίρας χιλίας ἑκατόν, ὡς φαίνεται ἐν τῷ ἐπισυνημμένῳ εἰς τὴν πρὸς τὴν αὐτοῦ μεγαλειότητα αἴτησιν καταλόγῳ· καὶ τρίτον, ἐπειδὴ ὁ μνησθεὶς διδάκτωρ

Ουόδροφ, ὡς ἰδιοκτῆτης ἐνὸς ἀλοπηγίου ἐν Σεισίρη, οὐ τὰ πρὸς τὸ δημόσιον τέλη ἀνέρχονται ἐτησίως εἰς πολλὰς χιλιάδας, ὀφείλει ταῦν τῇ αὐτοῦ μεγαλειότητι ἰσάριθμον σχεδὸν ποσὸν χιλίων ἑκατὸ λιρῶν, ὧν τὴν ἑκτίσιν ἀπαιτοῦσι παρ' αὐτοῦ οἱ εἰσπράκτορες, ἵκετεύει νὰ παύσῃ ἢ ἀπαίτησις αὐτῶν, τῷ λόγῳ ὅτι ὁ μνησθεὶς διδάκτωρ Ουόδροφ ἀδυνατεῖ νὰ ἐκτίσῃ τοιαύτην ποσότητα καὶ νὰ ὑποστῇ τὴν δαπάνην τῆς διατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν ρηθέντων νέων τοῦ ἑλληνικοῦ δόγματος, ἥτις ἀνέρχεται εἰς τὸ ποσὸν τριακοσίων ἢ τετρακοσίων λιρῶν ἐτησίως καὶ ἥτις θέλει ἐξακολουθεῖ αὐτὸν ἐπιβαρύνουσα, ἔαν μὴ ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ἀνακουφίσῃ ἀμέσως διὰ χρημάτων ἢ ποιήσῃ οἶαν ἐν τῇ ὑψηλῇ συνέσει καὶ εὐσεβείᾳ αὐτῆς ἤθελε κρίνει ἀρμοδίαν συνδρομὴν.

»Εἰς τὴν τοιαύτην αἴτησιν, ἡ αὐτοῦ μεγαλειότης ἔδωκε διὰ τοῦ σεβασμιωτάτου λόρδου ἐπισκόπου τοῦ Λονδίνου, προσελθόντος καὶ ἐπιδόντος τὴν αἴτησιν, τὴν ἐπομένην χαριτόβρυτον ἀπάντησιν. Πρῶτον, νὰ ὀρισθῇ σταθερὸς πόρος ὑπὲρ τῶν μνησθέντων νέων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων· δεύτερον, νὰ ἀποσβεσθῶσιν ἀμέσως πᾶσαι αἱ ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Ουόδροφ γενομέναι ὑπὲρ αὐτῶν δαπάναι καὶ τρίτον, νὰ παύσωσιν αἱ κατ' αὐτοῦ ἀπαιτήσεις τῶν εἰσπρακτόρων, ἄχρις ὅτου ἐξευρεθῇ πόρος τις ἢ γένηται συνδρομὴ τις πρὸς τὸν τοιοῦτον σκοπόν.

»Ἀνακοινωθέντων τούτων τῷ ἐντιμοτάτῳ λόρδῳ θησαυροφύλακι, παρακαλεῖται ταπεινῶς ἡ αὐτῆς μεγαλειότης ὅπως διατάξῃ νὰ δοθῇ ὅ τι προαιρεῖται ἢ νὰ συμφηφισθῶσι τὰ ὀφειλόμενα τέλη τοῦ ἀλοπηγίου τοῦ διδάκτορος Ουόδροφ καὶ παύσῃ πᾶσα περαιτέρω δικαστικὴ καταδίωξις διὰ τὴν ὀφειλὴν αὐτοῦ, ἄχρις οὐ γένηται πρόνοιά τις περὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι δαπανῶν τῶν νέων ἐκείνων!»

Τί δὲ μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὁ Ἰωσήφ Γεωργειρήνης, πότε καὶ ποῦ ἀπεβίωσεν, ὁποῖον συνελόντι εἰπεῖν ὑπῆρξε τὸ τέρμα τοῦ πολυταράχου αὐτοῦ βίου; Περὶ τούτων οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, πασῶν τῶν ἐρευνῶν ἡμῶν ναυαγησασῶν δυστυχῶς ἐν τῇ ἐλλείψει, προσιτῶν ἡμῖν τοῦλάχιστον, ἱστορικῶν περὶ αὐτοῦ πηγῶν. Ἐν τούτοις ἐξ ὧν ἀνωτέρω ἐγράψαμεν περὶ τοῦ τῆς Σάμου ἱεράρχου, ἐν μὲν Ἰταλίᾳ πρὸς ἔνωσιν τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας παροτρύνοντος, ἐν δὲ Λονδίῳ τὴν ἔνωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν διαμαρτυρομένων

ἐνεργούντος, βεβραίως πολλάς καὶ ἀνεπιζήλους περὶ τοῦ χαρακτηῆρος τοῦ ἀνδρὸς κρίσεις δύναται τις νὰ ἐκφέρῃ. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μελέτιος, κατατάσσων παραδόξως τὸν Ἰωσήφ μετὰ τῶν πεπαιδευμένων οὐχὶ Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐσπερίων τοῦ ἑπτακαίδεκάτου αἰῶνος, λέγει περὶ αὐτοῦ τάδε· «Ἰωσήφ Γεωργιρένσιος ἀρχιεπίσκοπος Σάμου, ὅστις, ἀποστατήσας, ἔφυγεν εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἔλαβεν ἐκκλησίαν εἰς Λόνδραν καὶ ἱερουργαῦσε κατὰ τοὺς ἀνατολικούς· συνέγραψε τὴν παροῦσαν κατὰστασιν Σάμου, Νάξου καὶ Πάτμου!»· Ἐν τούτοις καὶ ἂν ἀποδεχθῶμεν ἀταλαιπωρήτως πάνθ' ὅσα περὶ Ἰωσήφ ἀναγράφονται, καὶ καθ' ἃ δις οὗτος ἀποστάτης ἐξελέγχεται, ἡμεῖς ἀπέχομεν νὰ ριψώμεν λίθον ἀναθέματος εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἱεράρχου ἐκείνου, διότι ἴσως ἡ βία, ἴσως ὑπερτέρων ἐθνικῶν συμφερόντων διὰ τὰς περιστάσεις ἢ ἐξυπηρέτησις ἐπέβαλλον αὐτῷ τὴν τοιαύτην ὑπόκρισιν· ἄλλως δὲ ἔκτε τῆς περὶ ἐκκλησίας καταχωρισθείσης ἐκθέσεως αὐτοῦ, ἐκ τῶν ὑπὲρ παιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων ἐνεργειῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς προτασσομένης εἰς τὴν Περιγραφὴν αὐτοῦ ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς, ἣν παρακατιόντες δημοσιεύομεν, βλέπομεν ὅτι οὐ μόνον φιλομουσίας, ἀλλὰ καὶ φιλογενείας πολλῆς ἐκεῖνος ἐνεφορεῖτο. Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ μεγάλης ὑπαρχούσης περὶ τε τὸ δογματικὸν καὶ περὶ τὸ ἱεροτελεστικὸν διαφορᾶς μετὰ τῆς ὀρθοδόξου καὶ τῆς ἀγγλικανῆς ἐκκλησίας, δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ἱεράρχην ἀγγλικανόφρονα ἱερουργοῦντα κατὰ τὰ παρ' ὀρθοδόξοις νενομισμένα. Ἄλλως τε καὶ ὁ Le Quien διαψεύδει τὸν Μελέτιον λέγων. *Nostra ætate Joseph Georgirènes, archiepiscopus Sami, in Angliam e patria suis exagitatus venit, cui Londini ecclesia concessa est. in qua rito suo Græco ecclesiastica sacra precesque peragebat; vir vasri indolis qui interim Sami, Nicaria et Patmi insularum hodiernum statum Græco vulgari idiomate descripsit*».²

Ἡ ὀρθόδοξος ἀπόκρισις ἢ ἀπάντησις ἐπισημασθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀριθμοῦ 2 ἐπιγραφῆς ἐστὶν ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰωσήφ Γεωργιρένητος πρὸς τὸν ἀγγλικανὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Λονδίνου. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λονδίνου ἀναγράφεται ὡς ἀναγρῶν τὸ ἑξῆς· «Ο Ἰωσήφ Γεωργιρῆνης φαίνεται ἀνὴρ παιδείας μετείληφώς. Ἐν τοῖς καταλόγοις τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἀναγράφεται σύγγραμμα τοῦ Ἰωσήφ, φέρον τίτλον A true and exact relation of the strange finding of the Meses his tombe in a valley neere unt o mount Nebo in Palestina. London 1673³. Ἀλλὰ τὸ ἡμᾶς

1. Μελετ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. Τομ. Α'. σελ. 230.

2. Le Quien, Oriens Christianus Tomi I. p. 932.

3. Ἀνατολ. Ἐπιθεώρησις, ἔτος β'. φυλ. δ. σελ. 53.

ἐνδιαφέρον σύγγραμμα αὐτοῦ ἐστὶν ἡ «Περιγραφή τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Σάμου, Ἰκαρίας, Πάτμου καὶ Ἄθωνος, ἢ, τῆ αἰτήσει φιλομαθῶν τινῶν Ἀγγλῶν, συνέταξεν ἐν τῇ καθωμιλημένῃ τότε Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἡ οὕτω γραφεῖσα Περιγραφή αὕτη, μὴ τύποις ἐκδοθεῖσα, ἄγνωστον ἡμῖν ὅποιαν τύχην ἔλαβεν· εὐτυχῶς ὁμως περιέσωσε μετάφρασιν αὐτῆς ἀγγλιστί, λίαν δυσεύρητον ταυῦν, Ἀγγλος τις, διάσημος θεολόγος, καθ' ἃ ὁ Βέλλερος λέγει.¹ γινώριμος δὲ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῷ Ἰωσήφ, ὅστις καὶ ἀνωμόμως τῇ 14 Ἰουλίου 1678 ταύτην ἐν Λονδίῳ τύποις ἐξέδωκεν ὑπὸ τίτλον A description of the present state of Samos, Nicaria, Patmos and Mount Athos, by Joseph Georgirènes, archi-bischof of Samos. Now living in London. Translated by one that Knew the author in Constantinople. London 1678. Ὑπάρχει δὲ τῆς Περιγραφῆς ταύτης καὶ γερμανιστί μετάφρασις, λίαν ἐπ' ἴσης δυσεύρητος, ἐν Δρέσδῃ τῷ 1689 ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τὸν ἐπόμενον τίτλον· Beschreibung des gegenwartigen Zustandes der inseln Samos, Nicaria und Patmos wie auch des berges Athos in griechischer spache beschreiben von Joseph Georgirenes Ertz-bischoff in Samos anitzo in London wohnend, ubersetzet dur einenhc somit dem autore in London gar wohl bekannt gewesen gedruckt in jahr 1689. Ὁ ἀοίδιμος Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος, γράφων περὶ τοῦ Γεωργειρήνου,² λέγει ὅτι ἡ προτασσομένη εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ ἐπιστολὴ τοῦ μεταφράστου δὲν εἶναι γεγραμμένη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ὡς ὁ κ. Σάθας λέγει, ἀλλ' εἰς γλώσσαν ἀγγλικήν. Διττῶς ὁμως ὁ κ. Δημητρακόπουλος σφάλλεται· πρῶτον, ὅτι ὁ κ. Σάθας, ὅστις παρ' ἡμῶν τὰ κατὰ Ἰωσήφ Γεωργειρήνην παρέλαβεν,³ οὐχὶ εἰς τὸν μεταφράστην τὴν πρῶτον ἐπιστολὴν ἀναγράφει, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον συγγραφέα, παρ' οὗ πράγματι ἐγράφη ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, καὶ δεύτερον, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ γέγραπται ἐν ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, ὡς ἐν τῇ ἐντύπῳ ἀγγλικῇ Περιγραφῇ αὕτη φαίνεται καὶ παρακατιὸν δημοσιεύεται. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἡ δὲ τοῦ Ἰωσήφ Περιγραφῆ, ἐκ τοῦ ἀγγλικῆς μεταπεφρασμένη, ἔχει ὡς ἐξῆς.

1. Weller, voyage de Dalmatie etc. Tom. I. p. 115.

2. Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου Προσθήκαι καὶ Διορθώσεις κλ. σελ. 59.

3. Κ. Σάθας Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ 345.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ

ΚΑΙ

ΤΗΣ ΕΝΕΣΤΩΣΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ

Τῷ ὑψηλοπρεπεστάτῳ καὶ πορφυρογεννήτῳ ἄρχοντι κυρίῳ κυρίῳ Ἰακώβῳ, τῷ ἡγμένῳ τῆς μεγαλοπόλεως Ἑσθεράκου ὁ τῶν ἀρχιερέων ἐλάχιστος Σάμου Ἰωσήφ ὁ Γεωργιερηνὸς ταπεινὴν προσκύνησιν ἀπονέμω.

Οἱ τῆς σοφίης ἀντιποιοῦμενοι, ὑψηλοπρεπέστατε ἄρχον, οὐ μόνον τοῖς μετεώροις τῶν ὄντων προσέχειν πεφύκασιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων ἐλάττονα οὐκ ἀπαξιοῦσιν ἐξεπίστασθαι. Τούτοις μὲν δὴ καὶ τὸ περιβλεπτον τῆς Βρετανίας γένος ἐπόμενον, οὐ μὲν τοι παύεται πως τὰ συνήθη καὶ ἐγγύς, ὡς οἱ πολλοί, περιεργαζόμενον, ἀλλ' ἐνὸς ἐκάστου πράγματος κατάστασιν καὶ ἐνιαύσιον διαγωγὴν καὶ τὰς γνώμας τῶν πρᾶξαντων καὶ τὰς αἰτίας διατελεῖ συντόμως ἅμα καὶ προσεχῶς, καὶ μακρὰν ὄντων, συμπεριεξετάζον· ἀνθ' ὅτου τῶν ἐνταῦθα φιλομαθῶν καὶ εὐγενεῖς περιφήμων ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι, φύσει φιλοπράγμονες ὄντες, ἐξελιπάρησάν με τὴν τοῦ Ἰωνικοῦ μέρους στάσιν τε καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ὅσον ἐμοὶ ἐρικτὸν ἐστίν, εἰς δεῖον περιγράψαι, συνεπιδικνύειν, πρὸς τοῖς, ὃν τρόπον τὸ νῦν ἔχον ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν καὶ βαρβάρων ἀγαρηνῶν φιλανθρωπίαις ἄξιον καὶ ὑπερασπισμοῦ γένος ἡμῶν τὸν βίον διεξάγον πολιτεύεται καὶ μυρία δεινὰ πάσχον παρ' ἐκείνων φαίνεται. Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν ἐκείνων φιλοπραγμοσύνην περὶ πλείστου ποιησάμενος καὶ χρησίμην οὖσαν ἠγησάμενος, καταληπτικὴν τινα περιγραφὴν τινων Κυκλάδων νήσων Σάμου, Ἰκαρίας, Πάτμου καὶ ἀγίου ὄρους τοῦ Ἄθωνος τύπῳ παραδοῦναι προήρημαι· ἀλλ' ἐπειδὴ τουτὶ τὸ ἐγγεῖρημα ἄμουσόν τε καὶ σοφίαις ἄμοιρον εἶναι δοκεῖ, σκέπης τινὸς καὶ ἐπικουρίας ἐξ ἀνάγκης προσδεῖται, ὡς ἂν δῆπουθεν μὴ τοῖς σοφωτέροις ἄδοξον φανεῖη καὶ ἀηδές. Δι' ἃ δὴ ταῦτά γε πρὸς τὸ ἐκλαμπρον τοῦ πανενδόξου τῆς σῆς ὑψηλότητος ὀνόματος προστρέχειν ὑπέιληφα καὶ μετὰ πάσης αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας αὐτὸ τῇ σῇ σεμνοπρεπεστάτῃ καθιερωῦ ὑψηλότητι, οὐκ ἄξιον κρίνας αὐτῆς, εὐτελές ὑπάρχον, ἀλλ' ὡς τῆς ἐμῆς πρὸς αὐτὴν δουλικῆς προσκυνήσεως τεκμήριον, καὶ ὧν παρ' αὐτῆς εὐ' ἐγὼ πεπονθῶς καὶ δι' ἐμοῦ ζύμπαν τὸ τῆς Ἑλλάδος γένος φαινόμεθα. Δέομαι τοίνυν τῆς ὑψηλοπρεπείας σου

ὡς πολλῶν εὐεργεσιῶν ἐμὲ ἄξιον ἠγήσαιο, οὕτω καὶ τὴν προϋσιν συν-
 επιμετρήσαιο χάριν, καὶ εὐνοικῶς, ὡς εἴωθας, τοῦ σοῦ οἴκετου τουτί
 ἀποδέξασθαι τὸ δῶρημα· ἔτι δὲ πρὸς τοῖς, καὶ ὡς φιλανθρωπότατος
 καὶ μὴν ὑπερασπιστής, αὐτό τε καὶ ἡμᾶς τῇ ὑψηλοπρεπεστάτῃ σκέ-
 πῃ σου ἀμώμους διατηρήσαιο ἀπὸ τῶν εἰωθῶτων οὐ μὲν τά γε μιμή-
 σασθαι, ἀλλὰ μωμήσασθαι. Ἡμεῖς δέ, δίκην ἀμοιβῆς, τῷ παναρι-
 στομεγίστῳ Θεῷ διατελοῦμεν εὐχόμενοι τὴν ὑμετέραν εὐδαιμονεῖν ὑ-
 ψηλοπρέπειαν εἰς ἀπεράντους ἐνιαυτοὺς ἐρρωμένως, εἰρηνικῶς καὶ περι-
 χαρῶς τὸν βίον διάγουσιν, ἀμήν.

Ἡ Σάμος, μία τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἀξιολογωτέρων νήσων τοῦ
 ἀρχιπελάγους, παράκειται τῇ ἀσιατικῇ ἠπείρῳ· πασίγνωστον δὲ τυγ-
 χάνει ὅτι αὕτη ἐγένετο πατρίς τοῦ Πυθαγόρου, ὅτι ἐκυβερνᾶτο ἄλ-
 λοτε ὑπὸ ἐγχωρίων βασιλέων καὶ ὅτι ἀνδρείως ἠγωνίσαστο πρὸς τὰς
 Ἀθήνας, καθ' ὃν χρόνον ἀμφοτέραι ἐπολιτεύοντο δημοκρατικῶς. Τὰ
 ἄχρι τοῦδε περιωζόμενα ἐρείπια ἐν αὐτῇ ἀποδεικνύουσι τὴν ἀρχαίαν
 δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῆς· ἀλλ' ἡ νῆσος αὕτη ὑπέκυψεν εἰς πολ-
 λὰς μεταβολὰς καὶ ἀναστατώσεις μέχρις ὅτου ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔμεινεν
 ὀλοσχερῶς ἔρημος κατοίκων. Ἐπειδὴ ὁμως κύριος ἐμοῦ σκοπὸς εἶναι
 νὰ περιγράψω τὴν ἐνεστῶσαν αὐτῆς κατάστασιν, θέλω παρέλθει τὴν
 ἀρχαίαν ἱστορίαν καὶ τὰς περιπετείας αὐτῆς, περὶ ὧν συνεχῶς οἱ ἱ-
 στορικοὶ ποιοῦσι λόγον καὶ θέλω ἐπιχειρήσει τὴν κατὰ τοὺς νεωτέρους
 χρόνους, ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν δεσποτείαν, ἐξιστόρησιν τῆς καταστά-
 σεως αὐτῆς, δῆλον ὅτι τίνι τρόπῳ κυβερνᾶται νῦν καὶ τίνας προσό-
 δους ἔχει, ποιῶν σύναμα καὶ γεωγραφικὴν τῆς νήσου περιγραφὴν.

Ἀναμφίλεκτον τυγχάνει ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ἡ Θεῖα Πρόνοια διὰ
 τὰς ἡμετέρας ἀμαρτάδας ἠδύοκησε νὰ ἐπιτρέψῃ τοῖς Τούρκοις τὴν ἄ-
 λωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν κατάκτησιν παντὸς τοῦ ἀρχι-
 πελάγους, ἡ νῆσος Σάμος ἦτο καθ' ὀλοκληρίαν ἔρημος κατοίκων.
 Μετὰ ταῦτα, εἰς Κιλίτζ Ἀλῆ πασᾶς ὀνομαζόμενος, προσορμισθεὶς εἰς
 τὰ παράλια τῆς νήσου καὶ ἀποβάς μετὰ μικρᾶς συνοδείας ἐπ' αὐτῆς
 πρὸς θήραν, τοσοῦτο εὐχαριστήθη ἐκ τῆς καλλονῆς τοῦ τόπου, ὥστε
 ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ σουλτάνου τὴν ἄδειαν ὅπως ἀνοικήσῃ
 τὴν νῆσον· πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ τοιοῦτου, μετήνεγκε πολλὰς οἰκο-
 γενείας ἐκ παρακειμένων χωρῶν καὶ ἰδίως ἐκ Μυτιλήνης, ὥστε βαθ-
 μηδὸν ἡ νῆσος ἐπληρώθη κατοίκων καὶ ἤδη αὕτη περιλαμβάνει ὁκτώ-

καίδεκα κωμοπόλεις καὶ χωρία, ὧν τὴν περιγραφὴν ποιήσω κατὰ σειρὰν ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Ἡ νῆσος Σάμος ἔχει εἴκοσιν ἕξ ἢ εἴκοσιν ἑπτὰ γαλλικῶν λευγῶν περιφέρειαν καὶ ἐκτείνεται κατὰ μῆκος ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς. Τῇ δυσμικῇ αὐτῆς ἄκρῃ, δώδεκά που μίλλια μακρὰν, ἀντίκειται ἡ νῆσος Ἰκαρία, ἡ δὲ ἀνατολικὴ ἄκρα εἶναι οὕτως ἐγγύς τῆς ἀσιατικῆς ἡπείρου, ὥστε ἐκ τῶν δύο ἀντιθέτων παραλιῶν ἐνισχυοῦ δύνανται νὰ συνδικλέγονται πρὸς ἀλλήλους ἄνθρωποι· ἡ γειτνίασις δὲ αὕτη τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Σάμου πρὸς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν ἀποτελεῖ πορθμὸν ἕξ περίπου μιλίων μῆκος ἔχοντα καὶ ἐν τισὶ μέρεσιν ὑπὲρ τὰ τρία πλάτος, ὅστις ἐνεκα τῶν ἐν αὐτῷ νησιδίων χρησιμεύει οἰοῦναι φωλιὰ πειρατῶν, ληϊζομένων τὰ αὐτόθεν διαπλέοντα πλοῖα. Οἱ πειραταὶ δὲ οὗτοι ὀρμῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ Μαλίτης, Λιβόρνου, Σιβαυδίας καὶ Σαρδοῦς. Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ στενοῦ τούτου, ὅπερ οἱ ὀθωμανοὶ Νταρ-Μπογάζ, ὀνομάζουσιν, ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Σάμος, ἧς τὰ εἰρείπια καταλαμβάνουσι τὴν πλευρὰν ὄρους τινὸς ἐπὶ ἐν περίπου μίλλιον· ἐκεῖ δὲ σώζονται ἀξιόλογα λειψύνα τειχῶν, εἰρείπια παλαιῶν ἐκκλησιῶν, μεγάλοι λίθοι τριῶν, τεσσάρων καὶ τινες πέντε πήχεων τὸ μῆκος, καὶ σωρεῖα μαρμάρων καὶ κιόνων, καίτοι τὰ καλλίτερα πράγματα ἀφηρεθήσαν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, καθ' ὃν χρόνον οὗτοι ἐκυρίευσον τοῦ ἀρχιπελάγους. Ἐάντων οἱ Ἕλληνες δὲν τολμῶσιν οὐδὲ πέτραν νὰ ἐγγίσωσιν, ἐκ φόβου μὴ καθειργθῶσιν ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν ὡς δῆθεν ὑπὸ τὰ εἰρείπια ἐκεῖνα θησαυρὸν εὐρόντες, καθόσον μάλιστα ἅπαζ ἐν τῇ εἰρκτῇ κλεισθέντας, μένουσι δέσμοι ἄχρις οὐ σύμπασα αὐτῶν ἡ περιουσία δημευθῆ.

Ἡ περιφέρεια τῶν τοιούτων εἰρειπίων ἐκτείνεται ἐπὶ ἕξ που μίλλια. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους, ἐντὸς βαθέος καὶ μεγάλου σπηλαίου ὑπάρχει ἐκκλησία τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς παρθένου Μαρίας, ὑπὸ τὴν κλῆσιν Παναγία Σπηλιανή, τὰ μέγιστα παρὰ πάντων τῶν Σαμίων οὐ μόνον διὰ τὴν παρθένον Μαρίαν, ἀλλὰ καὶ διότι πιστεύουσιν ὅτι πολλὰ ἐτελέσθησαν αὐτόθι θαύματα. Ἐν τῷ αὐτῷ μέρει ὑπάρχει σύναμα καὶ τεχνητὴ τις διώρυξ, ἕξ μιλίων μῆκος ἔχουσα καὶ διοχετεύουσα τὸ πάλαι τὰ ὕδατα χειμάρρου ἀειρράου, ὅστις, ἐκτὸς τῶν μύλων οὓς κινεῖ, ἀρδεύει τὰς γαίας ἐν καιρῷ μεγάλης ἀνομβρίας. Αἱ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσι πλησίον τῆς κωμοπόλεως τῶν Ἀρβανιτῶν, περὶ ἧς ἐκτενέστερον ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν διαλέξαι· αὐξάν-

νει δὲ ὁ χεῖμαρρος λίαν, προσδεχόμενος κατὰ τὸν ροῦν αὐτοῦ τὰ ὕδατα ἐτέρων ρυάκων, ὥστε προσκτᾶται εὖρος ποταμοῦ καὶ εἶναι ὁ παρὰ τῶν ἀρχαίων καλούμενος Ἰμβρασος.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ προμνημονευθέντος ὄρους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Σάμος, πρὸς τὴν Λέρον, εὕρηνται ἐρείπια παλαιοῦ λιμένος διὰ κότεργα· καλεῖται δὲ οὗτος ὑπὸ τῶν Σαμίων διὰ τὸ κυκλοτερές αὐτοῦ σχῆμα Τηγάνι. Ἐγγὺς τοῦ λιμένος ἀκοδόμηται μικρά τις ἐκκλησία, ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον, ἣτις ὁμως νῦν χρησιμεύει ὡς καταφυγὴ τῶν θαλασσοπόρων, ὅσοι προσορμίζονται αὐτόθι ἵνα ὑδρευθῶσιν ἀπὸ παρακειμένου φρέατος, ἔχοντος ἐξαίρετον πόσιμον ὕδωρ. Ἐν τῷ μέρει τούτῳ μένουσι πάντοτε τὴν μὲν ἡμέραν εἰς, τὴν δὲ νύκτα δύο φύλακες ὅπως ἐξαγγέλλωσιν εἰς τὸν πλησίον τὰς διατριβὰς ποιούμενον ἀγᾶν ἢ καδδῆν ὅποια πλοῖα προσωρμίσθησαν, πόθεν ἀπέπλευσαν καὶ ποῦ κατευθύνονται· ἂν δὲ ὁ ἀγᾶς ἢ ὁ καδδῆς μάθῃσι πρότερον παρ' ἐτέρου τινὸς ὅτι προσωρμίσθη πλοῖόν τι πρὶν ἢ ὁ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος φύλαξ φέρῃ αὐτῷ τὴν περὶ τούτου ἀγγελίαν, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὗτος τιμωρεῖται διὰ πεντακοσίων μαστιγῶσεων ἐπὶ τῶν πελμάτων τῶν ποδῶν, ἕνεκεν ἀμελείας δῆθεν αὐτοῦ.

Τῆς ἀρχαίας πόλεως ἔναντι πρὸς δυσμὰς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς περίπου μιλλίου κεῖται ἡ νέα τοιαύτη, Μεγάλη Χώρα τανῦν ὀνομαζομένη, διότι εἶναι ἡ μεγαλειτέρα τῆς νήσου πόλις. Ἐν αὐτῇ ἔχουσι τὴν ἑαυτῶν ἑδραν οἱ τῆς νήσου ἄρχοντες, δῆλον ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὁ καδδῆς μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων ὀθωμανικῶν οἰκογενειῶν καὶ ὁ ἀγᾶς μετὰ δέκα ἢ δώδεκα Τούρκων, οὓς μεθ' ἑαυτοῦ φέρει ἵνα συνδράμωσιν αὐτῷ ἐν τῇ τῶν χρεῶν αὐτοῦ ἐπιτελέσει.

Ἔργον τοῦ καδδῆ ἔστι τὸ δικάζειν, τοῦ δὲ ἀγᾶ τὸ ἐκτελεῖν τὰς ἐκείνου ἀποφάσεις καὶ εἰσπράσσειν τοὺς φόρους. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ πολλοί, ἰδίως οἱ ἐκκλησιαστικοί, ὑπαγόμενοι εἰς τὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου δικαιοδοσίαν· πλὴν ἄλλ' ἂν τινι ἀπαρέση ἢ ἀπόφασις αὐτοῦ, δύναται οὗτος ἵνα ἐφesiβάλλῃ ταύτην ἐνώπιον τοῦ καδδῆ. Ἐκτὸς τῶν μνησθέντων, ὀλίγιστοι Τούρκοι εὕρηνται ἐν τῇ νήσῳ· πρότερον οὗτοι εἶχον καὶ τέμενος ἐν αὐτῇ, ἀλλ' οἱ Ἐνετοὶ κατέστρεψαν τοῦτο, ὅπου ἦσαν κατὰ πρῶτον ἐπῆλθον μετὰ τοῦ στόλου αὐτῶν ὅπως ὑποτάξωσι τὴν νῆσον καὶ καταπτῆσωσι ταύτην φόρου ὑποτελεῆ. Οἱ Σάμιοι τότε ἤρνήσαντο νὰ πληρώσωσιν ἐνώπιον τοῦ στολάρχου καὶ κατέφυγον εἰς τὰ ὄρη, τῷ φόβῳ μὴ, τῶν Ἐνετῶν μετὰ μικρὸν ἐκδιωκομένων ὑπὸ

τῶν Τούρκων, αὐτοὶ ἤθελον τιμωρηθῆ ὡς ἀμέσως δῆθεν μετὰ τῶν ξένων ὁμοφρονήσαντες· ὅτε ὁμως ἡ Μεγάλη Χώρα ἐκλω καὶ ἐλεγκλατήθη, καταστραφέντος καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τεμένου, τότε ὁ ἀγᾶς καὶ ὁ καθδῆς ἐχορήγησαν τοῖς Σαμίσις ἄδειαν νὰ τελῶσιν ἐτήσιον φόρον ὀκτακισχιλίων κορωνῶν ἢ ταλλήρων τοῖς Ἐνετοῖς. Μετὰ τὴν εἰρήνην, ἐγκαταστάσης τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας ἐν Σάμῳ, δὲν ἠθέλησαν πλέον οὔτε τὸ καταστραφέν αὐτῶν τέμενος νὰ ἐπισκευάσωσιν, ἀλλ' οὔτε νέον ἕτερον νὰ οἰκοδομήσωσιν. ἐκ φόβου μὴ τὸ αὐτὸ πάθημα ἐπαναληφθῆ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· διότι, κατὰ πρόληψιν, δὲν κτίζουσι τεμένη, εἰ μὴ ἐκεῖ μόνον, ἐνθα εἰσὶ πεπεισμένοι ὅτι οὐδέποτε βεβηλωθήσονται ταῦτα ὑπὸ χριστιανῶν.

Ἀφικνουμένου νέου καθδῆ ἢ νέου ἀγᾶ, οἱ τῶν κωμοπόλεων πρόκριτοι συνέρχονται ἐν τῇ Μεγάλῃ Χώρᾳ· τὸ αὐτὸ δὲ πράττουσι καὶ ὅταν πρόκειται περὶ δημοσίας τινὸς ὑποθέσεως ἀφορώσης εἰς τὴν νῆσον ὄλην, καὶ ἰδίως ὁπόταν ἔλθῃ ὁ ἐπιτετραμμένος ὑπάλληλος τὴν εἰσπραξίν τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, τοῦ ὀνομαζομένου χαράτζι, ὅστις εἶναι ἡ μόνη πρόσοδος, ἣν ὁ σουλτᾶνος καρποῦται ἐξ αὐτῆς τῆς νήσου· διότι πάντα τὰ ἄλλα εἰσοδήματα τοῦ τόπου εἶναι βακούφια¹, τούτέστιν ἀπριερωμένα εἰς χρῆσιν θρησκευτικῶν καθιδρυμάτων καὶ κθ' ὀλοκληρίαν ἀνήκουσιν εἰς τὸ μέγαλον τέμενος τοῦ Τοπ—χανέ² πλησίον τοῦ Γαλατᾶ καὶ ἀπέναντι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνακτόρων τοῦ σουλτάνου.

Ἐν ἄλλοις τῆς Τουρκίας μέρεσι πάντες οἱ μὴ ὀθωμανοὶ ἄρρενες ἀπὸ δέκα τεσσάρων ἔτων καὶ ἄνω ἀποτίνουσιν ἕκαστος ἐτησίως τριχτάλληρα· ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ μόνον οἱ ἐγγαμοὶ ἄνδρες τελοῦσι τὸν τοιοῦτον φόρον. Ἄν ὁμως ἐγγαμὸς τις ἤθελεν ἀποβιώσει, καταλιμπάνων ἄρρεν τέκνον, ἐκζητεῖται ὁ κεφαλικὸς φόρος καὶ πκρά τοῦ τέκνου,

1. Βακούφια πκρ' ὀθωμανοῦς λέγονται γαῖαι τινες, ἅς ἐν Ἀγγλίᾳ Church lands ἢ ἐκκλησιαστικὰς γαῖας ἀποκαλοῦμεν, καὶ δι' ὧν προικίζονται τὰ ἐν Τουρκίᾳ μέγαλα τεμένη. Ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσι τροφεῖα, ἐν οἷς διαβιοῦσιν οἱ περὶ τὰ θρησκευτικὰ ἀσχολούμενοι καὶ εἰς διοικητῆς, καλούμενος σέχης, ὑπὸ τὸν ὁποῖον διατελοῦσιν ἕτεροι ἀνώτεροι λειτουργοί, καλῶς αὐτόθι ἐκτρέφόμενοι. Τὰ τροφεῖα ταῦτα ὀνομαζονται μενδρεσέδες καὶ ὑπόκεινται εἰς τὸ μέγα τέμενος.

2. Τοπ—χανέ: καλεῖται τὸ κατάστημα τοῦ πυρβολικοῦ, τὸ ὄνομα προσλαμβάνον ἐξ ἧς ποιοῦνται χρῆσεως αὐτοῦ· διότι εἶναι μεγάλη ἀποθήκη τῆς δυνάμεως τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ πυρβολικοῦ, τίπος δὲ διαμονῆς τοῦ τοπτζήμπαση ἢ ἀρχηγοῦ τοῦ πυρβολικοῦ.

ἐκτὸς ἂν αὐτὸ ἔτι θηλάζῃ. Οἱ ξένοι δὲ ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου ἐκτί-
νουσιν εἴτε ἔγγαμοι ὧσιν εἴτε ἄγαμοι τὸν τοιοῦτον φόρον, ἐπ' ἴσης δὲ
καὶ οἱ Σάμιοι ὅσοι ἤθελον ἐκλίπει τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ὅπως ἀλλαγῶ
τοῦ κράτους μετέλθωσι τὸ ἐπάγγελμα ἢ τὴν τέχνην αὐτῶν, ἐκτίνουσι
τὸν φόρον, καὶ ἄγαμοι ὧσιν.

Ὅταν ἔλθῃ ὁ εἰσπράστων τὸν φόρον χαρατζίης, προσέρχεται κατὰ
πρῶτον εἰς τὸν καδδῆν καὶ ἐπιδεικνύει αὐτῷ τὴν αὐτοκρατορικὴν δια-
ταγὴν, ἧς τυγχάνει κομιστής· ὁ δὲ καδδῆς, μεταπεμπόμενος τοὺς
τῶν κωμοπόλεων προκρίτους εἰς Μεγάλην Χώραν, ἀφ' οὗ ἀναγνώσει
τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, ἐντέλλεται αὐτοῖς ἵνα μετὰ πάσης τῆς
δυνατῆς δραστηριότητος μεριμνήσωσι περὶ τῆς τοῦ φόρου εἰσπράξεως,
ὃ ἐκεῖνοι ὑποσχόμενοι, ἀπέρχονται. Τότε ὁ χαρατζίης μεταβαίνει ἀπὸ
κωμοπόλεως εἰς κωμόπολιν, ζητῶν παρὰ τῶν ἱερέων ἐκάστου χωρίου
ἀκριβῆ κατάλογον τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, ὅσοι ὀφείλουσι νὰ πληρώ-
σωσιν· ἐὰν δέ τις τῶν ἱερέων δὲν πράξῃ τοῦτο ἢ ἀποκρούσῃ ὀνόματα,
ἅτινα ἔδει νὰ ἐγγράψῃ ἐν τῷ καταλόγῳ, ρίπτεται χαμαὶ καὶ μαστι-
γοῦται. Οὐδεμίαν ἐξαιρέσιν ἐν τῇ ἐκτίσει τοῦ φόρου γίνεται, ὁ δὲ μὴ
πληρώσας δεσμεύεται καὶ ὡς αἰχμάλωτος ἀπάγεται, μέχρις οὗ ἢ ἐκ
πωλήσεως τῶν αὐτοῦ ὑπαρχόντων ἢ ἐξ ἐπαιτείας ἤθελε προσπορισθῆ
καὶ ἐκτίσει τὸν κεφαλικὸν αὐτὸν φόρον.

Ὁ καδδῆς ἀποστέλλεται παρὰ τοῦ ἐνὸς τῶν δύο καδδῆλασκε-
ρῶν, οἵτινες ὑπάρχουσιν ὁ μὲν διὰ τὴν Εὐρώπην, καλούμενος Ρού-
μελη-Καδδῆλασκερ, ὁ δὲ διὰ τὴν Ἀσίαν, καλούμενος Ἀνα-
τὸλ-Καδδῆλασκερ. Οἱ δύο οὗτοι ἐρέπονται κατὰ τὸν βαθμὸν
καὶ τὴν δύναμιν τῷ μουφτῇ, καὶ ἐν ταῖς συνεδρίαις λαμβάνουσι μέρος
κατόπιν αὐτοῦ· παρὰ τοῦ ἐνὸς δὲ τούτων ἀποστέλλονται πάντες οἱ
καδδῆδες εἰς τὰς ὠρισμένας θέσεις.

Αἱ ὠφελεῖαι τοῦ καδδῆ τῆς Σάμου προέρχονται ἐκ τῶν διαδικα-
σιῶν, εἰς ἃς οὗτος προεδρεύει. Ἀποβιώσαντός τινος, ὁ καδδῆς ἀνα-
γράφει πάντα τὰ κινητὰ αὐτοῦ ὑπάρχοντα καὶ ἐπ' αὐτῶν, ἐκτιμωμέ-
νων, λαμβάνει τρία τοῖς ἑκατό, μηδαμῶς ὅμως ἀναμιγνύμενος εἰς τὰ
τῆς ἀκινήτου περιουσίας, διότι αὕτη περιέρχεται εἰς τὸ προμνησθὲν
τέμενος τοῦ Τοπ-χανέ. Ἄν τις ἀποθάνῃ ἄνευ ἄρρενος τέκνου, ὁ ἀγῶς
δικαιοῦται νὰ καταλάβῃ τὰ κτήματα αὐτοῦ καὶ πωλήσῃ εἰς ὃν ἂν
θελήσῃ· οὔτε τὰ ἄρρενα δὲ οὔτε τὰ θήλεια τέκνα δικαιοῦνται νὰ κλη-
ρονομήσωσι τὴν ἀκίνητον τῆς ἑαυτῶν μητρὸς περιουσίαν, ἢ τις ἀνήκει

εἰς τὸν ἀγῶν, δυνάμενον ἵνα κατ' ἀρέσκειν διαθέσῃ ταύτην. Ἄν τις καταλίπη ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἀκαλλιεργήτους τὰς γαίας αὐτοῦ, ὁ ἀγῶς ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐκποιῇ αὐτὰς διὰ νὰ λαμβάνῃ τὰ δικαιώματα, ἀτινα ἤθελεν εἰσπράξει ἂν αἱ γαῖαι ἐκεῖναι ἐκαλλιεργοῦντο κατὰ τὰ ἑπτὰ ταῦτα ἔτη. Ἦδη θέλω ἐπανέλθει εἰς τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς περιγραφῆς τῆς Χώρας καὶ τῶν ἄλλων λόγου ἀξίων μερῶν τῆς νήσου.

Σύμπασα ἡ πόλις καὶ πάντες οἱ περὶ αὐτὴν κῆποι ἀρδεύονται ἀπὸ δύο πηγῶν¹, ὧν ἡ μὲν, ἔχουσα τὸ ὕδωρ γλυκύτερον τὴν γεῦσιν, καλεῖται Πλάτανος, ἡ δ' ἑτέρα Μεσακὴ. Μόνον ἔξ ἐκκλησίας ἔχει ἡ πόλις καὶ αὐταὶ δὲ πάλιν μικραὶ εἰσι, διότι δὲν συμφέρει εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἵνα πᾶν τὸ ἀνήκον εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἢ ἐξωτερικῶς μεγαλοπρεπὲς ἢ πολυδάπανον, ἅτε ἐξεγεῖρον τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ὑπερφιάλων τυράννων πρὸς ἱερόσυλον διαρπαγὴν. Ἐν τῷ μεσημβρινῷ μέρει τῆς πόλεως ὑπάρχει μεγάλη πεδιάς, γνωστὴ ὑπὸ τὸ ἑλληνολατινικὸν ὄνομα Μεγαλόκαμπος, διότι εἶναι ἡ ἐκτενεστέρα τῆς νήσου πεδιάς. Ἐνεκα ὁμῶς τῆς πολλῆς ποσότητος τῶν λιμνιζόντων ὑδάτων, ἅτινα κατὰ μέγα μέρος καλύπτουσιν αὐτὴν, οὐ μόνον οὐδεμίαν ἀποφέρει αὕτη ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ πρόξενος βλάβης ἀποβαίνει εἰς τὴν τῶν περιοίκων ὑγίειαν, πιθανὸν δὲ ὅτι θέλει ἐξακολουθήσει οὔσα λίμνη βαλτώδης, ἐφ' ὅσον ἡ δεσποτικὴ τῆς νήσου διοίκησις παρέχει τοσοῦτο μικρὰν ἐμψύχωσιν εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς γεωργίας. Μόνοι οἱ παραπλέοντες τὰς ἀκτὰς ἐκεῖνας θαλασσοπόροι ὠφελοῦνται ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν γλυκερῶν ὑδάτων τῶν ρεόντων ἐκ τῆς λίμνης ἐκεῖνης εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τεσσάρων ρυάκων, ἔξ περίπου μίλλια μακρὰν τοῦ ἔλους, ἔνθεν ὀλόκληρος στόλος δύναται νὰ ὑδρευθῇ. Ἡ παραλία δὲ αὐτόθι εἶναι τοσοῦτον ἀναπεπταμένη, ὥστε οὐδὲν πλοῖον προσορμίζεται ἐν αὐτῇ, ἐκτὸς ἐὰν ὁ ἀῆρ πνέῃ βόρειος.

Πέραν τῆς πεδιάδος ταύτης εὐρεῖα ἔκτασις γαιῶν καρποφόρων ἀρδευομένων ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος Ἰμβράσου ἀνήκει εἰς τὸ τῆς Πάτμου μοναστήριον, ᾧ ἐπεκληρώθησαν ὑπὸ τινος ἑλληνος ἀρχιτέκτονος ἐκ τῶν πρώτων τῆς νήσου οἰκιστῶν, ὅστις, ἄτεκνος ἀποβιώσας, κατέλιπε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν εἰς τὸ ρηθὲν μοναστήριον. Ἐκεῖθεν τῶν γαιῶν τούτων, παρὰ τῇ ὄχθῃ τοῦ ἰδίου ποταμοῦ, ὑπάρχει κωμόπολις τις ἐκ διακοσίων οἰκιῶν μετὰ μιᾶς ἐκκλησίας ὀνομαζομέ-

1. Plin. Hist. Nat. I. 5. c. 31, Fontes Gigaritho Leucothea.

νη Μύλοι, ἐκ τῆς πληθούς τῶν ὑδρομύλων, οὓς κινεῖ ὁ Ἰμβρασος. Τὰ λεμόνια καὶ τὰ πορτοκάλια αὐτόθι τοσοῦτον ἀφθονοῦσιν, ὥστε δύναται τις νὰ ἀγοράσῃ πεντακόσια τοιαῦτα ἀντὶ ἐνὸς ταλλήρου. Πρὸς δυσμὰς τοῦ χωρίου τούτου κεῖται ὁ Παγώνδας, ἐπὶ λόφου δενδροκαλύπτου. Ἡ κωμόπολις αὕτη εἶναι ἡ ὑγειεστέρα καὶ εὐαερωτέρα τῶν ἐν τῇ νήσῳ, ἔχουσα τριακοσίας οἰκίας καὶ δύο ἐκκλησίας, εὐποροῦσα δὲ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ κατασκευὴν μετὰξῆς. Τρία πούμιλλα μικρὰν τῆς κωμοπόλεως ταύτης κεῖνται οἱ Σπαθαραῖοι μικρὸν χωρίον, ἀποτελούμενον ἐκ πενήκοντα περίπου οἰκῶν μετὰ μιᾶς ἐκκλησίας, ἐπίσημον δὲ διὰ τὴν αὐτόθι κατασκευαζομένην πίσσαν, ἣν πωλοῦσιν εἰς Μεγάλην Χώραν ἀντὶ τετάρτου ταλλήρου, πολλάκις δὲ καὶ ἀντὶ ταλλήρου τὸν στατῆρα¹. Ὁ τρόπος δὲ καθ' ὃν κατασκευάζουσι τὴν πίσσαν εἶναι ὁ αὐτός, οἷος ὑπὸ τοῦ Πλινίου περιγράφεται². Ἐναντι τῶν Σπαθαραίων, εἰς ἀπόστασιν τετάρτου μιλλίου ἀπὸ τῆς παραλίας, κεῖται μικρὰ νησίς, ἔχουσα ὅσον μιλλίου περίμετρον καὶ καλουμένη Σαμιοπούλα, κεκτημένη δὲ ἀσφαλῆ κατὰ παντὸς ἀνέμου λιμένα, ἐστραμμένον πρὸς τὴν μεγάλην Σάμον, καὶ γέμουσα ἰδιαιτέρου εἶδους ἄνθους, τὸ ὅποῖον ἕνεκα τῆς πρὸς μόσχον ὁμοιοζούσης ὀσμῆς αὐτοῦ τινὲς μὲν τῶν Σαμίων μουσκοῦλι, ἄλλοι δὲ κόρες ὀνομάζουσι· τοσοῦτο δ' ἐν Τουρκίᾳ τὸ ἄνθος τοῦτο ἐκτιμᾶται, ὥστε καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν πέμπεται, ἐνθα μετὰ πολλῆς φροντίδος καλλιεργεῖται ἐν τοῖς καλλιτέροις κήποις. Ὁ σουλτᾶνος συνήθως φέρει τοιοῦτο ἐπὶ τῆς κιθάρεως αὐτοῦ, κατὰ τὸ παράδειγμα δ'

1. Ὁ τρόπος τοῦ κατασκευάζειν τὴν πίσσαν εἶναι τοιοῦτος. Λαμβάνουσι ἐλάτας, δῆλον ὅτι ἐκεῖνο τὸ μέρος τῶν ἐλατῶν ἢ ἐτέρων ρητινωδῶν δένδρων, ὅπερ εἶναι μετὰξὺ ρίζης καὶ κλώνων ἀνευ κόμβων καί, κόπτοντες τοὺς φλοιούς, ἀφίνουσι μόνον τὸν ἐγγυτέρω εἰς τὸ μέσον ὄντα, ἡ δὲ ἀπολειπομένη ἐλάτη ὀνομάζεται, δαδί, ἐκ τῆς ἐλληνικῆς λέξεως δᾶς, ἐξ ἧς καὶ ἡ λατινικὴ *taeda*. Τὰ δαδία ταῦτα ἢ τοὺς πυρσοὺς σχίζουσι εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ θέτουσιν ἐν σιδηρῷ λίγδῳ, εἴτα δὲ ἀνάπτουσιν ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους μέχρις οὗ καῶσι. Τὸ ὑγρὸν αὐτῶν ῥεόν ἐκ τοῦ ξύλου καὶ κατασταλάζον ἐν τῷ κοιλώματι τοῦ λίγδου καὶ ἐκεῖθεν εἰς ὀπήν ἐν τῇ γῆ πεποιημένην, θερμαίνεται διὰ πυρὸς καὶ ἀνακατῶνεται μέχρις οὗ συμπαγῆ. Εἴτα, σθεννύντες τὸ πῦρ, ρίπτουσι λευκίτιδα γῆν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐξάγοντες δι' ἀγγείων μεταφέρουσιν εἰς ἐτέρας ὀπὰς μικρὰς ἐσκαμμένας ἐν τῇ γῆ, ἐν αἷς λαμβάνει τὸ σχῆμα καὶ τὸ συμπαγὲς πρὸς εὐγερεστέραν μεταφοράν.

2. Plin. Hist. Nat. Lib. 1. 16 Cap. II.

αὐτοῦ, φέρουσι τὸ ἄνθος καὶ οἱ μεγάλοι αὐτοῦ αὐλικοί· ἔχει δὲ τὴν ιδιότητα ὁ χρόνος νὰ μὴ μακραινῇ αὐτό, ἀλλὰ τὸναντίον ἐπαυξάνῃ τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ. Τρία μίλλια μακρὰν τῶν Σπαθαραίων, εἰς τὸ ἄναντες ἐνὸς ὄρους κεῖται ὁ Πύργος, χωρίον ἀποτελούμενον ἐξ ἑκατὸν οἰκιῶν καὶ δύο ἐκκλησιῶν· ἐν αὐτῷ παράγεται τὸ ἐκλεκτότερον μέλι. Ὑπεράνω αὐτοῦ τοῦ χωρίου κεῖται κώμιόν τι, ἀποικίξ Ἀλθανῶν, καλούμενον Ἀρβανίται, ἔνθα διατηροῦσι τὴν πάτριον αὐτῶν γλῶσσαν, ἣτις ἐστὶ πιθανῶς ἡ ἀρχαία ἰλλυρικὴ, διότι δὲν ἐννοεῖται ἐν οὐδενὶ τῶν πλησιοχώρων μερῶν, οὔτε εἶνε παραφυᾶς τῆς σλαυονικῆς· θρησκεῦμα ὁμῶς ἔχουσι τὸ αὐτὸ τῶν ὀρθοδόξων. Ἐξ μίλλια μακρὰν τοῦ Πύργου μεσημβρινῶς κεῖται ὁ Πλάτανος, οὕτω καλούμενος ἐκ τῆς πληθύος τῶν αὐτόθι ἄλλοτε ὑπαρχόντων πλατάνων. Ἡ κωμόπολις αὕτη περιλαμβάνει τριακοσίους τοῦλάχιστον οἴκους μετὰ δύο ἐκκλησιῶν καὶ τυγχάνει ἀξιοσημείωτος διὰ τὸν κάλον αὐτῆς ἀέρα. Ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες γενικῶς εἰσιν ἐκεῖ μακροβιώτεροι ἢ εἰς πᾶν ἄλλο μέρος τῆς νήσου· ἐν τοῖς πέριξ δὲ τοῦ χωρίου τούτου τὰ ὕδατα παράγουσι πλῆθος μυκήτων, οἵτινες τὰ μάλα χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ὁπόταν διοικητικὴ ἄδεια ἐπιτρέψῃ τὴν συλλογὴν αὐτῶν, ὅπερ παρὰ τῶν χωρικῶν λέγεται ἄνοιξε τὸ λιμπάριν τους. Ἐξ μίλλια ἀπώτερον πρὸς δυσμὰς κεῖται ἐν χωρίον ἐκ διακροσίων πόου οἰκῶν μετὰ δύο ἐκκλησιῶν ἀποτελούμενον καὶ ἐνεκα τῆς ἀφθονίας τῶν πέριξ φυομένων μαράθρων καλούμενον Μαρθόκαμπος. Τὸ χωρίον τοῦτο, βλέπον πρὸς τὴν νῆσον Πάτμον, διέχει αὐτῆς τεσσαράκοντα περίπου μίλλια.

Τρία μίλλια μακρὰν τοῦ χωρίου τούτου, κεῖται μονῆριον μικρὸν, γνωριζόμενον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐν τῷ ὁποίῳ συνήθως διαμένουσι δύο ἢ τρεῖς μοναχοὶ τῆς Πάτμου· παρὰ τῷ μονυδρίῳ δὲ τούτῳ, ἐπὶ τῆς κορυφῆς δυσαναβάτου ὄρους, εὖρηται σπήλαιον, τὸ ὁποῖον οἱ κάτοικοι κατὰ παράδοσιν πιστεύουσιν ὅτι ὑπῆρξε σπουδαστήριον τοῦ Πυθαγόρου, νῦν δ' ἔχει ἐν αὐτῷ μικρὰν ἐκκλησίαν ὀνομαζομένην Παναγία Φανερωμένη ἐνεκα παραδόσεως, καθ' ἣν ἡ κερθένος Μαρία ἐπεφάνη αὐτόθι καὶ διέπραξε θαύματα. Ὅστ' ἐὰν τεθνεώτων ἀνθρώπων, διεσπαρμένα ἐν τοῖς περιχώροις, μαρτυροῦσιν ὅτι ὅσοι ἀπελείφθησαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐρημώσεως τῆς νήσου, κατέφυγον αὐτόσε, ὡς εἰς ἀπροσπέλαστον καταφύγιον. Τὰ ἐνδότερα τοῦ ὄρους μέρη οὐδέποτε ἐξηρευνήθησαν

καλῶς, διότι φρίνονται ἐνίοτε ἄνθρωποι ἐκεῖθεν ἐξερχόμενοι πρὸς συλλογὴν καστάνων, χωρὶς οὐδεὶς τῶν ἐν ταῖς κοιλάσι τῆς νήσου οἰκούντων νὰ γινώσκη τι περὶ αὐτῶν. Τὸ ὄρος τοῦτο, Κερκήτιος ὑπὸ τοῦ Πλινίου καλούμενον, τανῦν ὀνομάζεται Κέρκης καὶ εἶναι τὸ ὑψηλότερον τῆς νήσου, ἀπὸ δὲ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ δύναται τις νὰ κατοπτεῦσῃ τὰς πλείστας τῶν τοῦ ἀρχιπελάγους νήσων· εἶναι δὲ χιονοσκεπὲς καθ' ὅλον τὸ ἔτος σχεδόν, καὶ ἔχει ἐν αὐτῇ τῇ κορυφῇ αὐτοῦ λίμνην πλήρη ἐγγέλεων. Αὐτόθι εὔρηται ἐξωκλήσιόν τι ἀφιερωμένον εἰς τὸν προφήτην Ἡλίαν, εἰς τὸ ὅποιον πολλοὶ χάριν εὐλαθείας προσέρχονται· αὐτόθι δ' εὔρηται ἐπ' ἴσης ἕτερον σπήλαιον μετ' ἐξωκκλησίου, τοῦ ὁποῦ ἀγνοεῖται καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἀφιέρωσις, ἀλλ' εἰς τὸ ὅποιον πολλοὶ μεταβαίνουν σινα ἵνα προσευχηθῶσιν, ἰδίως κατὰ τὸ πάσχα. Τὸ ἐξωκλήσιον καὶ τὸ σπήλαιον κεῖνται κατέναντι τῆς Ἰκαρίας, δώδεκά που μίλλια μακρὰν ἀπεχούσης· τὸ δ' ἐπαυξάνον τὸν θρησκευτικὸν σεβασμὸν εἶναι παρὰ δόσεις τις, καθ' ἣν πολλάκις ἐπέλαμψεν αὐτόθι ἐν ὄρα νυκτὸς φῶς, τὸ ὅποιον οἱ κάτοικοι ὑποθέτουσιν ὅτι μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξίν ἁγίου τινὸς λειψάνου, ὅπερ ἐκεῖ κεῖται κρυμμένον καὶ ἡμελημένον.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους, εἰς ἀπόστασιν ἕξ που μιλίων πρὸς βορρᾶν, ὑπάρχει ἕτερον ἐρημητήριον, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐντὸς σπηλαίου εὐρυχώρου, ὑποδομηται ἐκκλησιδίον τι ἀφιερωμένον εἰς τὴν παρθένον Μαρίαν, ἔχον μίαν μόνην ἀνοδὸν καὶ αὐτὴν δ' ἐπὶ κρημνώδους ἀνάπτους τοσοῦτο κινδυνώδους, ὥστε τὸ ἐκκλησιδίον ὀνομάζεται Παναγία τοῦ Κακοπέρατο. Πέντε μίλλια μακρὰν τοῦ Μαραθοκάμπου πρὸς βορρᾶν, κεῖται τὸ χωρίον Καστανέα, οὕτω καλούμενον ἀπὸ τοῦ πολλοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῷ καστανεῶν· περιλαμβάνει δὲ αὐτὸ οἴκους πενήτηντα μετὰ μιᾶς ἐκκλησίας. Οὐχὶ δὲ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ εὔρηται ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν τῇ ὁποίᾳ διαιτῶνται δύο ἢ τρεῖς μοναχοί, ἐρημῖται τοῦ μοναστηρίου τῆς Πάτμου.

Δέκα μίλλια μακρὰν τῆς Καστανέας κεῖται ἡ Λέκα, χωρίον ἐκ πενήτηντα οἰκιῶν καὶ μιᾶς ἐκκλησίας· οὐ μακρὰν δὲ τῆς Λέκας κεῖται τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει ξενῶν διὰ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Σινᾶ καὶ ἔνθα πάντοτε διαιτῶνται τέσσαρες ἢ πέντε ἱερεῖς, ἐπιτηροῦντες τὰς προσόδους τοῦ ξενῶνος, αἵτινες προέρχονται ἰδίως ἐκ τοῦ οἴνου. Ὑψηλότερον δ' ἐπὶ τοῦ ὄρους,

κτείναντι τῆς Λείας, εὑρηται μοναστήριον καλοῦσθαι τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ἀνθρώπων ἀποθεμένων πᾶσαν βιωτικὴν μέριμναν καὶ ξενιζόντων δαιρέαν πάντας τοὺς παροδίτας, ὡς ἂν δύνωνται.

Ἐξ μίλλια ἀπωτέρω πρὸς τὸν Μεγαλόκαμπον εὑρηται τὸ Καρλόβασσι, ἡ μεγαλειτέρα πόλις τῆς νήσου μετὰ τὴν Χώραν· καίτιαι δὲ αὕτη παρὰ τὴν παραλίαν ἐναντι τῆς Χίου καὶ τοῦ φρουρίου Σιακζίκ, τοῦ ἐπὶ τῆς αἰατικῆς ἠπαίρου, καὶ περιλαμβάνει πεντακοσίους οἴκους καὶ πέντε ἐκκλησίας. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἰσιν οἱ εὐπορώτεροι τῆς νήσου ἕνεκα τοῦ μετὰ τῆς Σιακίου, Χίου, Σμύρνης καὶ ἄλλων μερῶν ἐμπορίου· κυριώτερα δὲ εἶδη τοῦ ἐμπορίου τούτου εἰσὶ τὰ κρόμμια καὶ ὁ ἀνθοσμιάς οἶνος, ὁ δὲ λιμὴν αὐτῆς εἶναι ὄρμος λίαν ἐκτεθειμένος εἰς τὸν βορρᾶν καὶ ἀκροσφαλῆς διὰ τὰ πλοῖα, οὐ ἕνεκα ἀναγκάζονται οἱ ἐγχώριοι νὰ φορτώνωσιν ἐπὶ τῆς παραλίης τὰ αὐτῶν πλοῖα καὶ εἶτα ὠθῶσι ταῦτα εἰς τὴν θάλασσαν, ἐπανελθόντα δ' ἐκ τοῦ πλοῦ νὰ ἀνασύρωσιν ἄνευ βραδύτατος εἰς τὴν ξηράν.

Τρία μίλλια ἀνατολικώτερον καίτιαι ἡ κομῆπολις Φοῦρνοι, ἀξιόσημειωτος διὰ τὰς πηλίνους ὑδρίας, πύθους καὶ ἄλλα ἀγγεῖα, τὰ ὅποια ἐκπλᾶι μαγάλῃ παρ' Ἑλλήσι καὶ Ρωμαίοις ἀπῆλαυον τιμῆς, κατ' ἐξαίρεσιν σαμικὰ ἀγγεῖα ὀνομαζόμενα· περιλαμβάνει δὲ ἡ κομῆπολις αὕτη διακοσίους οἴκους μετὰ δύο ἐκκλησιῶν καὶ τὸ ὄνομα ἔχει ἀπὸ τῶν φούρνων ἢ κλιβάνων, ἐν οἷς τὰ σκεύη ὀπτῶνται. Παρ' αὐτῇ δ' εὑρηται πηγή, ἧς τὸ ὕδωρ δύναται νὰ κινήσῃ ἕνα μύλον· αὐτοῦ δ' ἐκδομήται καὶ ἐκκλησία τις ἀφιερωμένη εἰς τὴν Παναγίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν πολλοὺ οἱ ἐγχώριοι ἐμποροῦνται σεβασμοῦ. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἐν ἐκτάσει εἴκοσι μιλλίων σπειρὰ ὄρεων κακαλυμμένων ὑπὸ δασῶν καὶ πλήρων ξυλικῆς καταλλήλου πρὸς ναυπηγίαν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν, ἧτις συντελεῖ εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν προσόδων τοῦ ἀγᾶ· ἀλλ' ὁ κερπὸς τῶν καστανεῶν μένει ἀπῆλλαγμένος ἐκτίσεως παντὸς τέλους.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους αὐτοῦ ὑπάρχει χωρίον καλούμενον Βουρλιώται, ἀποικία τῶν παρὰ τῇ Σμύρῃ Βουρλών, περιλαμβάνον ἑκατόπου οἰκίας καὶ μίαν ἐκκλησίαν. Ἡ μεγαλειτέρα τῶν κατοίκων αὐτοῦ ἀπασχόλησις συνίσταται εἰς τὸ κόπτειν ξυλίαν καὶ κατασκευάζειν πίσσαν.

Ἡμισυ μίλλιον μακρὰν τοῦ χωρίου τούτου ἐκδομήται μοναστήριον, ἐν ᾧ διακίτωνται δώδεκα μοναχοί, ὀνομαζόμενον Παναγία Βροντιανή. Ὁ περίεξ τοῦ μοναστηρίου τούτου βλαστάνων ἐν ὄρε

ἕκρος χόρτος ὑπάρχει δηλητηριώδης παντὶ ζῳῳ, ὥστε ἂν εἰς ἵππος ἄλλοθεν ἔλθῃ καὶ βοσκηθῇ αὐτόθι, ἐντὸς μικροῦ ἐξοιδαίνεται καὶ ρήγνυται, τῶν περίξ τοῦ μοναστηρίου ὁμῶς καὶ τῶν τοῦ χωρίου ἵππων οὐδ' ἁμῶς τοιοῦτό τι πασχόντων.

Δέκα μίλλια μακρὰν τοῦ μοναστηρίου τούτου πρὸς ἀνατολὰς κεῖται ἡ κωμόπολις Βαθύ, περιλαμβάνουσα τετρακοσίους οἴκους καὶ τέσσαρας ἐκκλησίας, ἔχουσα δὲ λιμένα ἀσφαλῆ κατὰ παντὸς ἀνέμου, πλὴν τοῦ νότου· τέσσαρα δὲ μίλλια ἀπωτέρω πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος εὔρηται λιμὴν τόσῳ καλῶς προστατευόμενος ὑπὸ τριῶν νησίδων, καλουμένων Πηλοῦ νησία, ὥστε δύνανται ἐν αὐτῷ νὰ προσορμισθῶσι πλοῖα, παντὸς ἀνέμου πνεόντος. Αἱ νησίδες αὗται διέχουσιν εἴκοσι μίλλια τῆς Νέας Ἐρέσου, λιμένος σημαντικοῦ ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου, εἰς ὃν πολλοὶ πρὸς ἐμπορίαν θαμιζουσι. Τὸ πλεῖστον ἐμπόριον τῆς κωμοπόλεως Βαθέος συνίσταται εἰς οἴνους ἀνθοσμίας, οἵτινες διατηροῦνται καλοὶ ἐπὶ ἓν ἔτος, ἐν ᾧ οἱ τοῦ Καρλοβάσου ὀξυδοῦνται μετὰ ἕξ μῆνας· ὁ δὲ αὐτόθι λιμὴν ὑπάρχει ἀξιοσημείωτος διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ ἰχθύων.

Ἐγγὺς τοῦ Βαθέος κεῖται τὸ Πηλαγιόκαστρον, χωρίον ἐξ ἑκατὸν οἰκιῶν καὶ μιᾶς ἐκκλησίας. Οἱ οἴνοι αὐτοῦ, καὶ ἰδίῃ ὁ ἀνθοσμίας, εἰσὶν ἐξάριετοι· τέσσαρα δὲ μίλλια μακρὰν ὑπάρχει ὁ λιμὴν Βουρκαριά, παρ' ᾧ εὔρηται θέσις κατάλληλος δι' ἀλικίην, τὴν ὁποίαν ὁμῶς οἱ ἐγγχώριοι, φοβούμενοι τὴν ἐπιβολὴν νέων φόρων ὑπὸ τῶν Τούρκων, δὲν θέλουσι νὰ καλλιεργήσωσιν, ἀρκούμενοι εἰς τὸ ἐξαγόμενον ἄλας ἐκ Μήλου καὶ Νάξου, ἐξ ὧν καὶ αἱ ἄλλαι τοῦ ἀρχιπελάγους νῆσοι προμηθεύονται αὐτό.

Δύο μίλλια ἀπωτέρω, κεῖται ὁ λεγόμενος Πισώκαμπος, ἐν τῷ ὁποίῳ εὔρηται πηγὴ, ἧς τὸ ὕδωρ κινεῖ δύο ὑδρομύλους. Ἡ πεδιάς αὕτη παράγει σῖτον, βᾶμβεκα καὶ εἶδος ἀραβοσίτου, ὃν οἱ μὲν Ἕλληνας ἐρύσιμον ὠνόμαζον, οἱ δὲ Λατῖνοι ἰγίο καὶ οἱ Γάλλοι σῖτον ἢ κόκκον τῆς Τουρκίας. Ἐνταῦθα ὑπάρχει καὶ ἐκκλησία τις, ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον. Οἱ ἐγγχώριοι πιστεύουσιν ὅτι αὐτόθι τελοῦνται θαύματα καὶ ἐκ παραδόσεως ἔχουσιν ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ μέρει τῆς Σάμου διέτριψαν ὁ ἅγιος Ἰωάννης καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος, δι' ὅπερ καὶ μετ' εὐλαθείας πολλοὶ ἐκεῖ προσέρχονται.

Τέσσαρα μίλλια ἀπώτερον πρὸς βορρᾶν, κεῖνται οἱ Μυτιληνοί, χωρίον ἐκ διακοσίων πρὸ οἰκιῶν καὶ δύο ἐκκλησιῶν, ἀποικία δ' ὃν

τῆς νήσου Μυτιλήνης, καὶ ἐν μόλις μίλλιον ἀπέχον τῆς Χώρας, πρωτεύουσας τῆς νήσου, ἐξ ἧς ἠρξάμεθα καὶ εἰς τὴν καταπαύσομεν τὴν τῆς νήσου περίβασιν καὶ τὴν τοπογραφικὴν περιγραφὴν τῶν ἐν αὐτῇ χωρίων. Ἀπολείπεται ἤδη νὰ εἰπῶμεν περὶ τῶν μοναστηρίων, ὧν δὲν ἐμνημονεύσαμεν, ἧτοι περὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Παναγίας τῶν Πέντε Ὀσπητίων.

Δύο μίλλια μακρὰν τῆς Χώρας κεῖναι ὁ Σταυρός, ἐν τῷ ὁποίῳ δαιτιῶνται τριάκοντα μοναχοί, ἔχων καλὰ ἀφιερῶματα, συνιστάμενα εἰς γαίας καὶ μίαν ἔπαυλιν δι' ἀδελφούς μὴ ἱερωμένους, ἀλλ' ὑπηρετοῦντας καὶ καλλιεργοῦντας τὴν γῆν. Ἐκτὸς τούτων, κέκτηται ἕτερον μοναστήριον ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμενον, ἐνθα οἱ καλόγηροι πρωτίστως ἀσχολοῦνται περὶ τὴν ὑφ'αυτοῦ ἐργασίαν καὶ ἐτέρας ἀναγκαίας ἐργασίας πρὸς ὑπηρεσίαν καὶ συντήρησιν τοῦ μεγάλου μοναστηρίου.

Ἐν δὲ τῇ Παναγίᾳ τῶν Πέντε Ὀσπητίων, δι' οὗ ὁ ἀπλοῦς λαὸς νοεῖ τὴν εὐλογημένην Παναγίαν, δαιτιῶνται ἐξήκοντα μοναχοί· κέκτηται δὲ αὐτὸ μικρότερον μοναστήριον ἐν Παγώνδῃ, ὑπαγόμενον εἰς αὐτό, ὡς καὶ τὸ προλαβόν. Τὸ μοναστήριον τοῦτο δὲν ὑπόκειται εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ νῆσος διατρέφει πλούσια ποιμνία προβάτων καὶ αἰγῶν, καὶ ἕκαστον μὲν πρόβατον ἐκτίνει εἰς τὸ βακοῦφι τοῦ τεμένου τοῦ Τοπχανέ ἐν Γαλατᾷ ἑτησίως φόρον δύο ἄσπρων, ἐκάστη δ' αἰξ ἑνός. Ὁ νόμος οὗτος, εἰ ἐφηρμόζετο κατὰ γράμμα, ἤθελεν εἶσθαι καλὸς διὰ τοὺς ἐγγχωρίους· οἱ ἀγάδες ὅμως εἰσπράττουσιν ὅσον δυνηθῶσι πλειῶν, ὁ δὲ λαὸς δὲν δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν παράλογον πληρωμὴν, διότι αἰ δαπάναι τῆς δίκης εἰσὶ μείζονες τοῦ οὕτω καταχρηστικῶς λαμβανόμενου φόρου, τῆς διαφθορᾶς τοῦ ὀθωμανικοῦ δικαστηρίου οὔσης τηλικαύτης, ὥστε ὅσον τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς δίκης τυγχάνει ἀβέβαιον. τοσοῦτο καὶ ἡ ἀπόπειρα πρὸς ἐπιδίωξιν τοῦ δικαίου ἐπισηφαλῆς.

Ἐκτὸς τούτων ὁ ἀγᾶς ἀπαιτεῖ ὡς αὐτῷ ὀφειλόμενον πάντα τὸν βούτυρον, τὸν εὐρισκόμενον παρὰ τοῖς ἐγγχωρίοις, ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἤθελε καταμετρήσει τὰ ποιμνία αὐτῶν ὅπως εἰσπράξῃ τὸν τοῦ βακοῦφίου φόρον. Ἡ τοιαύτη κατάχρησις ἀφορμὴν ἔσχε τὴν ἀπερίσκεπτον μεγαλοδωρίαν εὐποροῦντός τινος Σαμίου, ὅστις, ἵνα εὐαρεστήσῃ τῷ ἀγᾷ, προσήνεγκεν αὐτῷ μεγάλην βουτύρου ποσότητα· ἔκτοτε δ' ἐκεῖνος ἐνομιμοποίησε τὸ τοιοῦτο, ἀπαιτῶν ὡς φόρον παρὰ πάντων

τῶν ἄλλων. Πρὸς τούτοις ὁ ἀγῶς λαμβάνει δῶρον παρὰ παντός ποι-
 μένος ἐν ἀρνίον καὶ ἐν ἐρίφιον, ἅτινα κατ' αὐτοκρατορικόν τι διὰ-
 τagma δύνανται οἱ Σάμιοι νὰ ἐξαγοράσωσιν ἀντὶ ἄσπρων δύο καὶ ἡ-
 μίσσεως ἕκαστον· πλὴν ἄλλ' ὁ ἀγῶς λαμβάνει οὐχὶ ἔλασσον τῶν πέντε
 ἢ ἕξ. Ὅθεν καὶ οὐχὶ ἀπορίας πρόξενον εἶναι ὅτι ἡ τοσαύτη κατα-
 πίεσις τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων διατηρεῖ τοὺς κατοίκους πτωχοὺς, ἀ-
 μαθεῖς καὶ χυμαιζήλους. Ὅταν ὁ Κιλίτζ Ἀλῆ πασῶς ἦλθε κατὰ
 πρῶτον ἐν' ἀνοικίῃ τὴν νῆσον, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἀνθρώπους πέννητας
 ἢ δὲ τυραννία, ὑπὸ τῆ ὁποίᾳ διήγουσι, διακρατεῖ εἰσέτι τοιοῦτους.

Πρὸς δ' ἐπὶ τούτοις τὰ πάθη πολλῶν ὀκνηρῶν καὶ ἡ πρὸς ἀλλή-
 λους δουλοφροσύνη ματαιοῖ πᾶσαν παντός φιλοπάτριδος προσπάθειαν
 πρὸς ἀπαλλαγὴν ἢ θεραπείαν τῶν δεινῶν αὐτῶν· διότι δὲν λείπουν
 πάντοτε μεταξὺ τῶν κατοίκων οἱ προδόται, οἱ δι' ἴδιον συμφέρον
 ἐξυγγέλλοντες τοῖς ὑπαλλήλοις τοῦ ἀγῶ πᾶν κίνημα ἢ λόγον ἐλευθε-
 ριάζοντα ὑπὲρ θεραπείας τῶν δεινοπαθημάτων αὐτῶν. Τὰ πρῶτιστα
 δὲ τοῦ ἀγῶ ὄργανά εἰσιν ἐν τῇ αὐτῇ αὐτοῦ οἱ καλούμενοι μουζεβί-
 ριδες ἢ ἄλλοι αὐτοῖς ὅμοιοι, οἵτινες εὐρηναὶ διεσπαρμένοι καθ' ἅ-
 πασαν τὴν νῆσον· ἀκόλουθοι δὲ αὐτοῦ εἰσιν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ δι-
 ερμηνεῖς, πάντοτε Ἕλληνες ὄντες, ἅτε τῶν Τούρκων ὕβριν λογιζομέ-
 νων νὰ ἐκμάθωσι χριστιανικὴν τινα γλῶσσαν, καὶ πλάσματα οἱ τῶν
 χωρίων προεστῶτες, οἵτινες, χάριν τῶν ἰδίων αὐτῶν συμφερόντων,
 προθύμως πράττουσι πᾶν τὸ ἐκείνῳ εὐχρηστοῦν. Ὅθεν καὶ ἐκθυμό-
 τερον οἱ τοιοῦτοι τρέχουσιν εἰς τὸν τοῦ ἀγῶ οἶκον ἢ εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ
 Θεοῦ ἵνα μετὰ τῶν λοιπῶν ἀναπέμψωσι τὰς ἑαυτῶν ἱκεσίας, ὡσανεὶ
 θεότης αὐτῶν ἦτο τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἐπικερδές. Τακτικώτεροι τυγ-
 χάνουσιν εἰς τὸ κατατρίθειν τὸν ἑαυτῶν χρόνον, παραμένοντες δουλι-
 κῶς ἐν τοῖς προθύροις τῆς οἰκίας τοῦ ἀγῶ μετὰ τῶν θυρωρῶν καὶ τῶν
 εὐτελεστέρων αὐτοῦ ὑπηρετῶν ἢ εἰς τὸ παρίστασθαι εἰς τὰς ἱεράς συνά-
 ξεις τῶν χριστιανῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ ναῷ· ὡστε, καίτοι
 ὀνομάζονται χριστιανοί, κατὰ τὰς ἐορτασίμους ὅμως ἡμέρας θρη-
 σκεῖαν ἔχουσι τὸ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν τοῦ ἀγῶ οἰκίαν ἵνα εἰπῶσιν
 αὐτῷ τὸ καλ' ἡμέρα, ὅταν ἐξέρχεται πρὸς πλήρωσιν τῶν ὀρέξεων αὐ-
 τοῦ, πῖωσι καφὲν καὶ καπνίσωσι μετὰ τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, μὴ λαλῶ-
 σι δὲ περὶ ἑτέρου εἰ μὴ περὶ παντός τοῦ δυναμένου νὰ διαθρύψῃ τὴν
 ὑπερηφανίαν ἢ ἐξυπηρετήσῃ τὴν φιλοχρηματίαν αὐτοῦ. Δὲν ὑπάρχει
 δὲ ἐπὶ τῆς νήσου χωρίον, ὅσῳδῆποτε μικρόν, τὸ ὁποῖον νὰ στερῆται
 τοιοῦτων λυμεῶνων.

Οὐδεμίᾳς τῶν νήσων τοῦ ἀρχιεπέλαγους ἡ Σάμος ἐλαττοῦται κατὰ τὴν εὐφορίαν, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς δὲν ἔχουσι χρεῖαν ἄλλ' ἢ σίτου καὶ ἄλατος. Τοῦ τελευταίου μάλιστα τούτου ἦτο δυνατὴ ἢ ἐν τῷ τόπῳ κατασκευῆ, ἐὰν μὴ ἡ καταπίσις τῶν Τούρκων παρέλυσεν τὴν τῶν κατοίκων φιλοπονίαν. Ἰπάρχει δ' ἐν τῇ νήσῳ μέγας ἀριθμὸς παντοειδῶν δένδρων καὶ ἐν αὐτῇ παράγεται πίσσα, βάμβαξ, σίτος, ἔλαιον, μέλι καὶ οἶνος, ἐκ τῆς ὑποστάθμης τοῦ ὁποίου κατασκευάζουσι, μηνὶ ὀκτωβρίῳ, πολὺ οἶνοπνευμα ἀσυγχώρητον ὑπὸ τῶν ἐγχαίριων ὀνομαζόμενον· διότι καθ' ἂν χρόνον κατασκευάζουσιν αὐτό, προσκαλοῦσι πάντα παροδίτην ἵνα πῖη ἐξ αὐτοῦ, ἐπιτιμῶντες τὸν ἀρνούμενον νὰ πράξῃ τούτο διὰ τῶν λέξεων, ἂν δὲν ἔλθῃς, νὰ ἦται ἀσυγχώρητος.

Πάντες οἱ τῆς νήσου κάτοικοι εἰσι γεωργοί, πλὴν τῶν μουζεβίδων, οἵτινες ἐκμισθοῦσιν ἐτέροις τὰς ἑαυτῶν γαίας καὶ μόνον ἔργον ἔχουσι τὸ παρκαλοῦσθαι τῷ ἀγῶ. Πᾶς οἰκογενειάρχης ὑπόχρεός ἐστιν, ὅταν ἡ εἰσοδεία αὐτοῦ ἢ ἐτοιμὴ πρὸς καταμέτρησιν, νὰ παρουσιάσῃ ἐνώπιον τοῦ ἀγῶ, πρὶ οὗ ἀποστέλλεται εἰς τῶν μουζεβίδων, ὅστις φιλοξεναῖται παρὰ τοῦ οἰκογενειάρχου· ἐκεῖνος δέ, ἀντὶ καταμετρήσας νὰ λάβῃ τὴν δεκάτην τοῦ προϊόντος, κατὰ τὸ δίκαιον, ζητεῖ χρήματα κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκτίμησιν, ἣν ἐπὶ τῶν προϊόντων αὐθαίρετως ἐπιβάλλει.

Ὁ οἶνος, τὰ οἶνοπνεύματα καὶ τὸ ἔλαιον δεκατίζονται κατ' ἀρχαίαν ἐκτίμησιν ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ δικαστηρίου ἐγγεγραμμένην. Ἐπὶ δὲ τῆς μετὰξῆς, μέχρις οὐ πρὸ πολλοῦ, φόρος δὲν ἦτο ἐπιβιβλημένος, διότι αὕτη ἐλογίζετο βιομηχανία τῶν γυναικῶν, ἕως ὅτου ἦλθεν ἀγῶς τις, ὃς ἐζήτησεν ὀλίγην μετὰξιν ἵνα κατασκευάσῃ μίαν ζώνην· προσεγγόντων δ' ἐκ φιλοφροσύνης τῶν κατοίκων κἀνιστρον πλήρες μετὰξῆς, ἐκεῖνος, τῷ ἐπιόντι ἔπει, ἐζήτησε τὴν αὐτὴν ποσότητα ὡς ὀφειλόμενον φόρον πανταχόθεν, ὥστε καθιέρωσεν ἕκτοτε ὡς τοιοῦτον αὐτήν.

Ὁ ἱματισμὸς τῶν Σαμίων ὁμοίος ἐστὶ τῷ τῶν Τούρκων, δῆλον ὅτι μαυρὸν ἀντερί, οἷος ὁ παρ' ἡμῖν μανδύας, μέχρις ἀστραγάλων διήκων, ζώνη περὶ τὴν ὀσφῦν καὶ ἄνωθεν ταύτης ἐπανωφόριον περιμερὲς πρὸς διηγορικὴν τῆθεννον. Ἐπ' ἴσης αἱ γυναῖκες ἀπομιμοῦνται τὴν τῶν ὀθωμανίδων περιβολήν, ζωννύμεναι περὶ τὴν ὀσφῦν ὃν φέρουσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λευκὸν πέπλον· ἀλλ' αἱ νεάνιδες ἀφίνουσι τὴν ἑαυτῶν κόμην χρεμαμένην ἐν πλοκάμφ μακρῷ, ἔχοντι τὴν ἄκραν προσ-

δεδεμένην διὰ χρυσῆς ἢ ἀργυρᾶς ἀλύσου.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν τοῦ ἀρχιεπελάγου νήσων διετέλει πρότερον ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ρόδου, ἡ δὲ Σάμος εἶχεν ἐπίσκοπον ὑποκείμενον τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἐκείνῳ· ὅτε ὁμως ἐπ' ἐσχάτοις συνωκίσθη ἐκ νέου ἡ νῆσος, ὑπήχθη ὑπὸ τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἀπέστειλεν εἰς αὐτὴν ἕξαρχον πρὸς εἰσπραξίν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων καὶ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διετέλει ἐπὶ ἑκατό που ἔτη, ἄχρις οὗ ὁ λαὸς τῆς Σάμου ἠτήσατο παρὰ τοῦ πατριάρχου ἕνα διορίσῃ αὐτόθι ἕνα ἀρχιεπίσκοπον, ὅπερ καὶ ἔπραξεν ἐκεῖνος, ἐπιτρέψας τῷ τοιούτῳ νὰ πέμψῃ ἐπίσκοπον ὑποκείμενον αὐτῷ, εἰς Ἰκαρίαν· τῆς νήσου ὁμως ἐκείνης ἕνεκα τῆς πτωχίας αὐτῆς μὴ δυναμένης νὰ διαθρέψῃ ἀρχιερέα, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σάμου οὐδένα ἀποστέλλει ἐπίσκοπον ἐκεῖσε ὅπως ἀντιπροσωπεύῃ αὐτόν.

Πᾶς νέος ἀρχιεπίσκοπος ἀφικνούμενος, δεικνύει τὸν παρὰ τοῦ σουλτάνου διορισμὸν αὐτοῦ εἰς τὸν καθῶν, μεθ' ὃ οὗτος μεταπέμπεται πάντας τοὺς προεστῶτας τῶν χωρίων, καὶ ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃ τὸ τοῦ διορισμοῦ ἔγγραφον, καταγράφει ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς νήσου καταστήχῳ. Τούτου γενομένου, συνοδεύουσι πάντες τῷ ἀρχιερεὶ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναόν, ἐν τῷ ὁποίῳ, ἀφ' οὗ ἀναγνωσθῆ ὁ παρὰ τοῦ πατριάρχου διορισμὸς, κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσερχομένους πάντας ὅπως ἀσπασθῶσι τὴν χεῖρα αὐτοῦ, οὗτος εὐλογεῖ καὶ ἐκφωνεῖ πρὸς αὐτοὺς λόγον, ἂν κέκτηται τὴν πρὸς τοῦτο ἰκανότητα. Τοιοῦτός ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σάμου καὶ Ἰκαρίας.

Κατὰ τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, πᾶς ἱερεὺς ἢ ἐφημέριος τῆς μητροπόλεως προσφέρει αὐτῷ δέκα πέντε ἢ εἴκοσι τάλληρα καὶ ἀναλόγως τῶν μέσων αὐτῶν οἱ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν. Τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, πᾶς ἐφημέριος δίδωσιν αὐτῷ ἀνὰ τέσσαρα τάλληρα, τοῖς δ' ἐπομένοις ἔτεσιν ἀνὰ δύο, πᾶς δὲ λαϊκὸς ἐκτίνει αὐτῷ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἄσπρα τῷ πρώτῳ καὶ εἴκοσι τέσσαρα τοῖς ἐπομένοις ἔτεσι· τὸ δ' ἐπίλοιπον τῶν προσόδων αὐτοῦ προέρχεται ἐκ τῶν χειροτονιῶν καὶ ἐκ τῶν γάμων. Δι' ἀδείας δὲ τοῦ γάμου, οἱ μὲν μεταβαίνουσιν εἰς Χώραν, ἔνθα κατοικεῖ, οἱ δὲ ἀπέρχονται πρὸς τὸν ἐν Καρλοβάσῳ πρωτοσύγκελον αὐτοῦ. Διὰ τὰς ἀδείας ταύτας οἱ μὲν Σάμιοι ἀποτίνουσιν ἐν τάλληρον, οἱ δὲ ἄλλοδαποὶ δύο· ὅστις ὁμως ζητήσῃ ἀδειαν

δευτέρου ἢ τρίτου γάμου ἀποτίνει τρία καὶ τέσσαρα.

Ἐξ οὗτου ἡ Σάμος ἐγένετο ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ἄχρι τῆς σήμερον, ὀκτώ μόνον ἀρχιεπίσκοποι διετέλεσαν ἐν αὐτῇ α'. Ἀθανάσιος, β'. Ἀνθιμος, γ'. Παρθένιος, δ'. Κορνήλιος, ε'. Χριστόφορος, στ'. Νεόφυτος, ζ'. Ἰωσήφ, ὁ γράφων τὴν ἱστορίαν ταύτην εἰς τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον καὶ ἡ. ὁ διάδοχος αὐτοῦ Φιλάρετος· περὶ δὲ τούτων ὀλίγα τινὰ ἤδη θέλομεν εἶπει.

Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο γέννημα τῆς νήσου καὶ ἔγγαμος ἱερεὺς· θανούσης δὲ τῆς συζύγου αὐτοῦ, μικρὸν πρὸς τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, περιεβλήθη τὸ τριβώνιον τοῦ μοναχοῦ καὶ τότε προχειρισθεὶς ἀρχιεπίσκοπος, διετέλεσεν ὡς τοιοῦτος ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη.

Ὁ Ἀνθιμος ἐπεκαλεῖτο Ἰούδας, διότι, ἐν τινι τελετῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Νιπτῆρος τῶν δώδεκα ἀρχιερέων, εἶχε παραστήσει τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰούδα. Ὁ πατριάρχης, κατὰ μίμησιν τοῦ Σωτῆρος, νίπτει τοὺς πόδας δώδεκα ἀρχιερέων, οἵτινες ἐκπροσωποῦσι τοὺς δώδεκα ἀποστόλους· πᾶς δὲ ἀρχιερεὺς προσλαμβάνει κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ ὄνομα ἐνὸς ἀποστόλου. Οὗτος διετέλεσεν ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ πεντεκαίδεκα ἔτη· συνεπεία ὁμως ἀναφορῶν ὑποβληθεισῶν κατ' αὐτοῦ εἰς τὸν καπετὰν πασῶν ἢ ναύαρχον τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων, ἐρρίφθη εἰς τὴν εἰρκτὴν, ἐξ ἧς ἐκβληθεὶς χρημάτων ὀσσει, ἐγένετο εἶτα ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ.

Ὁ ἐκ Θεβῶν Παρθένιος μετετέθη εἰς Σάμον ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν ὑπὸ τίτλον προέδρου· ὑπὸ τὸν ταπεινὸν δὲ καὶ ἀσυνήθη τοῦτον τίτλον ἐπὶ δωδεκαετίαν ὄλην διατελέσας, ἔλαβε κατόπι τὴν ἀξίαν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀρχιεπισκόπου.

Κορνήλιος ὁ ἐκ Μυτιλήνης ἀνεκλήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ ἕξ ἐτῶν ἀρχιερατείαν.

Χριστόφορος ὁ Σάμιος ἐρρίφθη εἰς τὰ κάτεργα ὑπὸ τοῦ ναύαρχου τῶν Ἐνετῶν, ἅτε μὴ ἐκτίσας αὐτοῖς, τῷ ὠρισμένῳ χρόνῳ, τὸν ἐπιβληθέντα φόρον. Τυχῶν ἀρχιεπίσκοπος κατὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἐνετῶν τοσοῦτο καταστρεπτικοῦ διὰ πάσας τὰς ἑλληνίδας νήσους πολέμου καὶ τῶν Ἐνετῶν κυρίων τῆς θαλάσσης γενομένων καὶ ὑποβαλόντων ἅπαν τὸ ἀρχιπέλαγος εἰς τέλεσιν φόρου, ὁ Χριστόφορος, ἵνα διχσώσῃ τὸ πτωχὸν αὐτοῦ ποίμνιον, τοὺς Σαμίους, ἀπὸ ἀμέσου λεηλασίας, διαρπαγῆς, αἰχμαλωσιῶν καὶ ἄλλων ὑ-

βρεων, ὑπεσχέθη νὰ εἰσπράξῃ τὸν ἐπιβληθέντα φόρον, ὅστις ἦτο πάν-
τη δυσανάλογος πρὸς τὸν τόπον. Μὴ δυνηθέντα ὁμῶς ἕνεκα τῆς τοῦ
λαοῦ πενίας νὰ ἐκπληρώσῃ ἐντὸς τῆς ταχθείσης προθεσμίας τὴν
ὑπόσχεσιν αὐτοῦ, ὁ Ἐνετὸς ναύαρχος, οὐδόλως τὸ θρήσκευμα
αὐτοῦ ὡς χριστιανοῦ αἰδεσθεὶς ἢ τὸ ἀξίωμα καὶ τὸν βαθμὸν ὡς ἀρ-
χιεπισκόπου, ἔρριψεν αὐτὸν διὰ τοῦ βροβρικοτέρου τρόπου εἰς τὰ
κάτεργα, ἐπιβαλὼν αὐτῷ τιμωρίαν, ἣτις μόνοις τοῖς Τούρκοις αἰχ-
μαλώτοις ἐπιβάλλεται ἢ ἐκ τῶν χριστιανῶν τοῖς ἀποδεδειγμένως κα-
κούργοις καὶ ὑπὸ δικαστηρίου καταδεδικασμένοις εἰς κεφαλικὴν ποινὴν.

Νεόφυτος ὁ ἐκ Σίφνου, ἀρχιερατεύσας ἐπὶ ἕξ ἔτη, ἀπεβίωσεν ἐν
τῇ νήσῳ· μετὰ τοῦτον δὲ διωρίσθη Ἰωσήφ Γεωργεῖρήνης,
Μήλιος τὴν πατρίδα, χειροτονηθεὶς τῇ 7 ὀκτωβρίου 1666 καὶ δια-
τελέσας ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ ἔτη πέντε, ἄχρις οὗ τῆς Κρήτης ἀλού-
σης, ἠναγκάσθη ἐκουσίως νὰ παραιτηθῇ καὶ ἀποχωρήσῃ εἰς τὸ ἐν
Πάτρῳ ἱερὸν σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως· διότι οἱ Τούρκοι, θρασύ-
τεροι γενόμενοι, συνεχέστερον τοὺς ἐπίπλους ἐπὶ τὴν Σάμον ἐποιοῦν-
το. Αὐτὸν δὲ ἀντικατέστησεν ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρ-
χος ἐν Σάμῳ διὰ τοῦ νῦν ἀρχιεπισκόπου Φιλαρέτου, τοῦ ἐκ τῆς
νήσου Σίφνου.

Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τῶν ἀφορώντων εἰς τοὺς ἀρχιεπισκόπους
Σάμου, εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν, δικαιοδοσίαν καὶ προσόδους αὐτῶν·
φέρωμεν ἤδη τὸν λόγον περὶ τοῦ κλήρου, ὅστις ὑπ' αὐτοὺς ἐπιβλέπει
τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν καὶ τοῦτο οὐχὶ μόνον ἐν Σάμῳ, ἀλλὰ παν-
ταχοῦ ἐνθα ἐπικρατεῖ ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία. Οἱ ἱερεῖς διατελοῦσι
πάντοτε σεβαστοὶ καὶ διακρίνονται ὑπὸ τὸν ἰδιαιτέρον τίτλον παπᾶς,
ταῦτόν εἰπεῖν πατῆρ, διότι ἐπὶ πνευματικῶν ἀντικειμένων ἐντὸς τῆς
ἑαυτῶν δικαιοδοσίας οὗτοί εἰσι πατέρες, οὐ μόνον παρέχοντες πνευμα-
τικὴν τροφήν, ἀλλὰ σὺνάμα καὶ ἐξασκοῦντες διοικητικὴν ἐξουσίαν.

Ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ ἐφημερίᾳ αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ πάσας τὰς ἱε-
ροπραξίας, ἃς ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἐπιτάσσει· οὐχὶ δὲ μόνον ἔχει
τὴν ἄδειαν νὰ νυμφεύηται, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεοῦται πως εἰς τοῦτο
πρὶν ἢ λάβῃ τὸν βαθμὸν τῆς ἱεροσύνης, τὴν δὲ ἄδειαν τοῦ νυμφεύε-
σθαι, ἐκτὸς τῶν τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποκειμένων
ἱερέων, δίδωσιν ὁ πάπας εἰς τοὺς Ἑλληνας ἱερεῖς τοὺς ἐν Σικελίᾳ,
Καλαυρίᾳ καὶ ταῖς ὑπὸ τῇ Ἐνετικῇ νήσοις ἀσπασθέντας τὸ ρωμαϊκὸν
δόγμα. Τοιοῦτοι ἄνθρωποι, καὶ τοὶ ἔγγαμοι, εἰσι χειροτονημένοι ἐ-

ερείς παρὰ τινῶν Ἑλλήνων ἐπισκόπων τῆς Ρωμικῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ Γυμνασίῳ τῶν Ἑλλήνων, ἐν τῷ τῆς Ἰσπανίας καὶ ἐν τῇ καλουμένῃ Παναγίᾳ τοῦ Λαοῦ· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησίᾳ τοσαύτης ἐμπορεῖται ὑπολήψεως πρὸς τὸν μοναστικὸν βίον, ὥστε δὲν προάγει εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν βαθμὸν ἄλλ' ἢ ἐκείνους, ὧν αἱ σύμβιοι ἀπέθκνον ἢ διεζεύχθησαν ἀπ' αὐτῶν, καὶ οἵτινες ἀνέλαβον πρότερον τὸ ἱμάτιον καὶ τὴν τάξιν τοῦ μοναχοῦ.

Ὁ ἔγγαμος, ὁ θέλων νὰ ἱερωθῇ, ὑποχρεοῦται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἀπαξ μόνον ἐνυμφεύθη καὶ ὅτι ἡ σύζυγος αὐτοῦ οὔτε χήρα ἦτο, οὔτε θυγάτηρ ἀργυρωνήτου γυναικός, οὔτε ἐπιληψίμων ἡθῶν. Τοῦτου δὲ γενομένου, προσέρχεται πνευματικῷ τινί, ὅστις, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων, ὑποβάλλει αὐτὸν ἰδίως εἰς τὴν ἐξομολόγησιν ἐκείνων, δι' ἃ οἱ κανόνες ἀπαγορεύουσι τὸ ἱεράτευμα, καὶ, ἂν ὁ πνευματικὸς δώσῃ αὐτῷ καλὸν ἐνδεικτικόν, τότε μίαν πρὸ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ ἐβδομάδα ὁ ἐπίσκοπος εἰδοποιεῖ περὶ ταύτης δημοσίᾳ πάντας τοὺς παρестῶτας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, προσκαλῶν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ νὰ ὁμολογήσωσι πρὸ τῆς προσεχοῦς κυριακῆς ἂν γινώσκωσι τι τὸ καθιστῶν ἐκεῖνον ἀνίκανον τοῦ λαβεῖν τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα. Καὶ ἂν μὲν ἐξυγελθῇ τις κατὰ τοῦ μέλλοντος ἱερωθῆναι κατηγορία, τότε ἀποκλείεται οὗτος τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος· ἂν ὅμως ὁ κατήγορος ἐξελεγχθῇ ψευδῶς ἐκείνου κατηγορήσας, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ μὲν συκοφαντηθεὶς χειροτονεῖται, ὁ δὲ συκοφαντήσας ἀφορίζεται διὰ τὴν συκοφαντίαν αὐτοῦ. Ἀπ' οὗ ὁ διὰ τὸ ἱεράτευμα ὑποψήριος ὑποβληθῇ εἰς πάντα ταῦτα, προσέρχεται τῇ προτεραίᾳ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ, ὅστις ἐξετάζει αὐτὸν ἂν ἐπίσταται νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ γράφῃ, χωρὶς νὰ σφάλληται ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ καὶ τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἂν εὐχαριστηθῇ ἐν τῇ τοιαύτῃ δοκιμασίᾳ, χειροτονεῖ αὐτὸν κατὰ πρῶτον ὑποδιάκονον καὶ διάκονον, τῇ δ' ἐπιούσῃ ἱερέα, εἰὰν κέκτηται τὴν πρὸς τοῦτο ἡλικίαν. Πρὸς χειροτονίαν ἀναγνώστου ἀπαιτεῖται ἡλικία ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν, ὑποδιακόνου εἴκοσι, διακόνου εἴκοσι πέντε καὶ ἱερέως τριάκοντα, ἀφαιμένου ὅμως τῷ ἀρχιεπισκόπῳ νὰ μεταβάλλῃ τὸν κανόνα τοῦτον κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀνικητοῦ, ὅστις τὸν ἅγιον Ἐλευθέριον ἐχειροτόνησε δέκα ὀκτῶ μὲν ἐτῶν ὄντα ἱερέα, εἴκοσι δὲ γενόμενον ἐπίσκοπον Ἰλλυρίας. Ἄν δέ τις ἱερεὺς νυμφευθῇ τὸ δεύτερον, λογίζεται ἐκπτώτος τοῦ ἱερατικοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ καὶ ὀνομάζεται μετὰ ταῦτα ἀ π ὀ π α π κ ε ς· οὗ-

δὲν ὁμῶς κωλύει τὴν χήραν ἐνὸς ἱερέως ἵνα ἐκ νέου ἔλθῃ εἰς γάμον.

Ὁ ἱερεὺς ὀφείλει νὰ ἀναγινώσκῃ τὰς προσευχὰς καὶ τελῇ τὰς λειτουργίας καθ' ἐκάστην κυριακὴν καὶ ἑορτὴν. Τὴν προτεραίαν δὲ τῆς λειτουργίας, δεόν νὰ ψάλλῃ τὸν ἑσπερινὸν καί, ἄφ' οὗ δειπνήσῃ, νὰ εἴπῃ τὴν προσευχὴν, τὴν λεγομένην ἀπόδειπνον· ἐὰν ὁμῶς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προσευχῆς τυχὸν φάγη ἢ πῖνῃ τὴν νύκτα, ὑποχρεοῦται νὰ ὑπάγῃ ἐκ νέου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀναγνώσῃ τὸ δεύτερον τὴν αὐτὴν προσευχὴν. Ἐπ' ἴσης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνεινασθῇ μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συζύγου.

Ἐκαστος ἐνορίτης ὀφείλει νὰ προσαγάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἓνα ἄρτον, βαρύτητος ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ λιτρῶν, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσιν ἐκτετυπωμένοι αἱ λέξεις Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ· ἐκ τοῦ ἄρτου δὲ τούτου ὁ ἱερεὺς διανέμει τὸ ἓν μέρος, τὸ δ' ἐπίλοιπον κρατεῖ δι' ἑαυτόν.

Ἐάν τις θέλει νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων κατ' ἄλλην ἡμέραν πλὴν τῆς κυριακῆς καὶ τῶν ἑορτῶν, εἰδοποιεῖ τῇ προτεραίᾳ τὸν ἱερέα ὅπως προπαρασκευασθῇ, κατὰ τὴν τάξιν· τῇ δ' ἐπιγενομένη πρωΐᾳ, ὁ ἱερεὺς προσκαλεῖ αὐτὸν νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὅτι ἐστὶν ἀναγκαῖον διὰ τὴν τελετὴν, δῆλον ὅτι ἄρτον, ὡς προείπομεν, σεσημασμένον, ἓν κηρίον ἀξίας δύο ἄσπρων, θυμιάμα ἀξίας ἐνὸς ἄσπρου, ἐπειδὴ οὐδέποτε λειτουργοῦσιν οὗτοι ἄνευ θυμιάματος καὶ ἡναμμένου κηρίου, ἓν τέταρτον λίτρας οἴνου καὶ τρία ἄσπρα εἰς μετρητά. Τὸ ἀπολειφθὲν δ' ἐκ τῆς ἱεροτελεστίας μέρος τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου μετὰ τῶν τριῶν ἄσπρων ἀνήκει τῷ ἱερεῖ· ἀλλ' ἂν ἀφεθῇ τῷ ἱερεῖ ἢ φροντὶς τῆς προμηθείας πάντων τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων, τότε ἀντὶ πέντε ἄσπρων δίδονται αὐτῷ δεκαπέντε τοιαῦτα. Οἱ τῶν ἐνοριῶν ἱερεῖς, ἐκτὸς τῶν λίαν προβεβηκότων ἢ χηρευόντων, οὐδὲν ἔξομολογοῦσι, διότι τὸ ἔργον τοῦτο ἀνήκει ἀποκλειστικῶς τοῖς μοναχοῖς τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Βασιλείου, οἵτινες εὐρηνται διεσπαρμένοι πανταχοῦ ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησία, ζητοῦντες βοήθειαν ὑπὲρ τῶν μοναχῶν τοῦ Ἁθῶνος, παρ' ὧν ἀποστέλλονται. Καὶ ὁμῶς οὐδ' αὐτοί, οἳ δ' ἄλλοι ἐνοριακοὶ ἱερεῖς ἐξομολογοῦσιν ἕνα, ἄνευ ρητῆς ἀδείας τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὅστις, χορηγῶν αὐτὴν, καθίστησιν αὐτοὺς ὑπευθύνους θανάσιμου ἁμαρτήματος, ἐὰν ἤθελον ζητήσῃ χρηματικόν τι ποσὸν ἵνα παράσχῃσιν ἄφεςιν ἁμαρτιῶν· μόνον δὲ ἂν μετὰ τὴν δοθεῖσαν ἄφεςιν ὁ ἐξομολογηθεὶς προσφέρῃ τι, δύνανται ἐκεῖνοι νὰ δεχθῶσι καὶ λάβωσιν αὐτό. Ἐπ' ἴσης, ἂν ὁ ἐξομολογηθεὶς ἐπιθυμῇ νὰ

γείνη παράκλησις ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τινι τῶν τοῦ Ἁθωνος μοναστηρίων, προσφέρει χρήματα διὰ τὴν τέλει τῆς τοιαύτης παράκλησεως.

Ἐὰν ὁ ἐφημέριος κέκτηται κτήματα, οὐδαμῶς λογίζεται ὄνειδιστικὸν ἵνα αὐτὸς καλλιεργῇ ταῦτα· κατοικεῖ ὁμως πάντοτε πλησίον τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἵνα ἢ ἐν πάσῃ περιστάσει ἕτοιμος ὅπως προσενέγκῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ εἰς πάντα, ὅστις, πύσχων, ἤθελε νὰ γείνωσιν αἱ νενομισμένα ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας δεήσεις.

Τεκούσης γυναικὸς τινος, προσκαλεῖται ὁ ἱερεὺς νὰ ἀναγνώσῃ εὐχὰς τινὰς καταλλήλους διὰ τὴν τοιαύτην περίστασιν· δὲν δύνανται δὲ οἱ προσελθόντες ὅπως βοηθήσωσι τῇ τεκούσῃ νὰ ἐκλίπωσι τὸν οἶκον, ἐὰν μὴ πρῶτον ὁ ἱερεὺς ἀναγνώσῃ ἃς ἡ ἐκκλησία ὀρίζει διὰ τὰς λεχῶ ἱερὰς εὐχὰς· διότι λογίζονται μεγίστην πρὸς τὸν Θεὸν ὕβριν καὶ ἀπαίσιον καὶ ἀπεικταῖον διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς τεκούσης πρᾶγμα τὸ παραμελῆσαι τὴν ἐπίσημον πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαριστίαν καὶ τὰς κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τεταγμένας δεήσεις.

Αἱ γυναῖκες μετὰ τὸν τοκετὸν δὲν ἐξέρχονται οὔτε μεταβαίνουνσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ εἰς ἄλλας οἰκίας. ἐὰν μὴ παρέλθωσιν ἡμέραι τεσσαράκοντα. Εἴτα προσέρχονται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἐκκλησίας, ἐνθα, ἀναγινώσεται παρὰ τοῦ ἱερέως ἢ διὰ τὴν τοιαύτην περίστασιν ὠρισμένη εὐχή καὶ ἐπιτρέπεται αὐτῇ ἢ εἰς τε τοὺς ναοὺς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους οἴκους εἴσοδος.

Τὰ βρέφη συνήθως δὲν βαπτίζονται πρὶν ἢ παρέλθωσι τεσσαράκοντα μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέραι, ἐνίοτε ὁμως ἔνεκεν ἀπουσίας τῶν γονέων ἢ τοῦ ἀναδόχου παρέρχεται καὶ ἐν ἔτος ἢ καὶ πλέον· ἀλλὰ τοῦτο γίνεται μόνον ὁπόταν τὸ βρέφος τυγχάνῃ ὄν ὑγιὲς καὶ εὐρωστον, διότι εἰς τὴν ἐλαχίστην ὑποψίαν ἀσθενείας ἢ κινδύνου θανάτου, ὁ ἱερεὺς προσκαλεῖται παρὰ τῶν συγγενῶν καὶ ἄνευ παρατεταμένης τελετῆς τὸ βρέφος βαπτίζεται διὰ τῶν ἐξῆς λόγων. «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς ἀμήν, καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀμήν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων ἀμήν».

Ἐν τῷ ἰδιαίτερω βαπτίσματι ποιοῦνται χρῆσιν μόνον ὕδατος, ἐλαίου καὶ μιᾶς λαμπάδος ἀναπτομένης ἔναντι τῆς εἰκόνης τῆς παρθένου Μαρίας· διότι δὲν ὑπάρχει οἰκία, ὅσονδήποτε πτωχή, ἣτις νὰ μὴ ἔχῃ εἰκόνα τῆς ὑπερευλογημένης Παρθένου ἢ ἄλλου τινὸς ἁγίου, πρὸ τῆς ὁποίας, ἔχοντες καίουσαν λυχνίαν, προσεύχονται πρῶτάν τε

καὶ ἐσπέρην. Ἐν τῷ ἐπισήμῳ δὲ βαπτίσματι, τὸ βρέφος φέρεται πρὸ τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας, ἔνθα ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει ἐξορκισμούς τινας, μεθ' οὓς προσάγεται τὸ βρέφος εἰς τὴν κολυμβήθραν, καὶ ἀφ' οὗ ἐρωτηθῆ ὁ διάδοχος, ἀποκρίνεται καὶ ἀπηγγέλλει τοὺς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Εἶτα ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὸ ὕδωρ, θερμαινόμενον πρότερον, χύνει ἐν αὐτῷ ἔλαιον καὶ μυρόνει τὸ βρέφος ἐν διαφόροις τοῦ σώματος μέρεσιν ἥτοι τῷ μετώπῳ, τῷ στόματι, τοῖς ὠσὶ, τῷ στήθει, ταῖς χερσὶ, τοῖς γόνασι καὶ τοῖς ποσὶ, τοῦ ἱερέως λέγοντος ἐν ἐκάστῳ μέρει, «Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου». Μεθ' οὗ ὁ ἀνάδοχος σταυρόνει ἐν τῷ στήθει τὸ βρέφος, καὶ, τούτου γενομένου, ὁ ἱερεὺς, λαμβάνων αὐτὸ γεγυμνωμένον, βαπτίζει τοὺς ἐν τῷ ὕδατι, λέγων τοὺς ὡς εἰς τὸ ἰδιαιτέρον βᾶπτισμα λόγους. Μετὰ τὴν τρίτην κατάδυσιν, χέει ὀλίγον ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ βρέφους καὶ ἔπειτα δίδων αὐτὸ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀναδόχου αὐτοῦ, περιβάλλει χιτῶνα, λέγων «Χιτῶνά μοι πρὸς τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον».

Πάντες οἱ τῆς νήσου κήτοικοι, νυμφευόμενοι, λαμβάνουσι πρότερον ἄδειαν παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ· ἐπομένως ὁ ἱερεὺς, ἀφ' οὗ ἐξετάσῃ μὴ τυχὸν ὑπάρχη κώλυμά τι εἴτε ἐκ συγγενείας εἴτε ἐξ ἄλλου τινὸς λόγου, νυμφεύει αὐτοὺς κατὰ τὰ νενομισμένα, εἴτε ἐν τῷ ναῷ εἴτε ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν οἰκίᾳ. Ἀφ' οὗ ἀναγνωσθῶσιν αἱ κεκανονισμέναι εὐχαὶ καὶ ἀμφοτέροι ἀνταλλάξουσιν ἓνα δακτύλιον, ὁ ἱερεὺς λαμβάνει δύο ἀνθοστεφάνους ἐν εἰδει στέμματος καὶ, σημειῶν αὐτοὺς διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ἐπιτίθησι τὸν ἓνα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ νυμφίου, λέγων, «Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ. . . τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ. . . εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀμήν»· τὸ αὐτὸ δὲ πράττει καὶ εἰς τὴν νύμφην, καὶ μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκει τὸν ἀπόστολον καὶ τὸ εὐαγγέλιον, τὸ προσδιωρισμένον διὰ τὴν περίστασιν ταύτην. Ἐπειτα ὁ νυμφεύων αὐτοὺς ἀσπάζεται τοὺς στεφάνους, ὡς καὶ πάντες οἱ παροεστώτες, εὐχόμενοι χαρὰν καὶ εὐδαιμονίαν τοῖς νεονύμφοις.

Τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ἣτις παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τιμᾶται ὡς μεγάλη ἡμέρα, εὐλογοῦσιν ἄρτον καὶ χέουσιν ἐπ' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ πότηριον εὐλογημένον οἶνον, λέγοντες, «Ἐνωσις τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, ἀμήν». Ὁ τοιοῦτος ἄρτος διατηρεῖται μέχρι τῆς πρώτης δευτέρας μετὰ τὸ πάσχα, καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐν πάσῃ ἐπισημότητι, ἀνάπτων ὄλα τὰ κηρὰ τῆς ἁγίας Τραπέζης, θυμιᾷ τὸν

ἄρτον διὰ λιθάνου καὶ τέμνει αὐτὸν εἰς μερίδας μεγέθους ὡσεὶ κόκκου σίτου, μεθ' ὃ ἀποτιθεὶς αὐτὸν ἐν σκεύει, διατηρεῖ διὰ πᾶσαν περίστασιν ἀρρωστίας ἔλου τοῦ ἔτους. Νοσοῦντος δέ τις, ὁ ἱερεὺς λαμβάνει ἐν τῶν τεμαχίων τοῦ ἄρτου καὶ τιθεὶς ἐν τῷ ἁγίῳ ποτηρίῳ, μεταφέρει διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πάσχοντος, πάντων τῶν συναντώντων αὐτῷ καθ' ὁδὸν ὑποχρέων ὄντων ἵνα συνοδεύσωσιν αὐτῷ μέχρι τοῦ οἴκου τούτου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμοίως καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ἐν αἷς ὑπάρχουσι πολλοὶ Τοῦρκοι, ὁ ἱερεὺς μεταφέρει τὸ ποτήριον κεκρυμμένον ὑπὸ μάλης, ἐκ φόβου περιφρονησεώς τινος.

Ὁ ἱερεὺς ὑποχρεοῦται νὰ μεταδίδῃ τὰ μυστήρια εἰς τοὺς ἐκ λιμοῦ προσβληθέντας· ἀλλὰ τότε δίδωσι τὸν ἅγιον ἄρτον ἐντὸς σταφίδος, ἣν ἐπὶ ἄκρας ράβδου προσφέρει αὐτῷ.

Ἀποβιώσαντός τις, ἀνάπτεται κηρίον ἐπὶ τοῦ λειψάνου καὶ ἡ οἰκία θυμιᾶται διὰ λιθάνου· ἀφ' οὗ δ' ἐκδύσουσι τὸν νεκρὸν, διαβρέχουσι σπόγγον ἢ ἄλλο τι ἐκ λινοῦ ὑφασμα διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ ραντίζουσι τὸ πρόσωπον, τὰ γόνατα καὶ τοὺς πόδας σταυροειδῶς. Εἶτα λαμβάνοντες λευκὸν λινὸν ὑφασμα, ποιοῦσιν ἐν τῷ μέσῳ ὀπήν τινα ἀρκούντως εὐρεῖαν ὅπως διέλθῃ δι' αὐτῆς ἡ κεφαλὴ καὶ, ράψαντες τὸ ὑφασμα μέχρι ποδῶν, περιβάλλουσι τὸν νεκρὸν διὰ τῶν καλλιτέρων ἱματίων, ἃ κέκτηται· ὅταν δὲ τὸ λείψανον ἐτοιμασθῇ, μεταφέρεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν, προπορευομένου τοῦ ἱερέως, κρατοῦντος σταυρὸν καὶ λαμπάδα ἐν τῇ χειρὶ καὶ ἀπαγγέλλοντος εὐχὰς τινάς. Περαιτωθείσης δὲ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ φίλοι καὶ οἰκεῖοι τοῦ τεθνεώτος ἀσπάζονται αὐτόν, μεθ' ὃ τὸ λείψανον φέρεται εἰς τὸν τάφον· αὐτόθι δὲ ὁ ἱερεὺς, λαμβάνων ὀλίγον χῶμα καὶ σταυροειδῶς ρίπτων αὐτὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, τῶν ποδῶν καὶ τοῦ σώματος, λέγει, «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει. Ὁ Κύριος ἔδωκεν, οὗτος καὶ ἀφείλετο». Μετὰ ταῦτα ρίπτει ὁ ἱερεὺς ἐπὶ τοῦ λειψάνου ὀλίγον ὕδωρ ἢ ἔλαιον ἀπὸ λυχνίας τοῦ ναοῦ καὶ τμημα καίοντος θυμιάματος καὶ οὕτως ὁ νεκρὸς ἐνταφιάζεται. Ἐν Σάμφη προσφέρουσιν ἄρτον καὶ οἶνον τοῖς συνοδεύσασιν νεκρῷ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

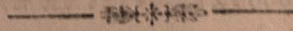
Τρεῖς μετὰ τὴν θανάην ἡμέρας, οἱ τοῦ τεθνεώτος οἰκεῖοι τελοῦσιν ἐπίσημον μνημόσυνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς τελετῆς ἔχουσιν εἶδος τι γλυκίσματος, ὅπερ ὀνομάζουσι κόλλυ-

βα, καὶ οὐ τὴν ἀρχὴν ἀνάγουσιν εἰς τοὺς χρόνους Ἰουλιανοῦ τοῦ παραδόχτου, ὅστις, τοὺς χριστιανοὺς καταδιώκων, διέταξε πάντας τοὺς ἀρτοποιοὺς νὰ κατασκευάσωσιν ἄρτον μετὰ αἵματος ζῶων εἰδωλοθύτων. Οἱ χριστιανοί, ἀγνοοῦντες τὴν τοιαύτην διαταγὴν, ἔμελλον νὰ ἀγοράσωσιν ἐκ τοῦ ἄρτου· ἀλλ' ὁ ἐπὶ Μιξιμίνου μαρτυρήσας ἅγιος Τήρων, ἐμφανισθεὶς εἰς τὸν πατριάρχην Εὐδόξιον, διέταξεν αὐτὸν ἵνα ἀπαγορεύσῃ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς τὴν βρώσιν τοῦ ἄρτου, ἐπειδὴ ἦτο ἐζυμωμένος δι' αἵματος εἰδωλοθύτων. Τότε ὁ πατριάρχης ἠρώτησε τὸν ἅγιον τί ἔπρεπε νὰ τρώγῃ ὁ λαός, ὁ δὲ ὑπέδειξεν αὐτῷ τὰ κόλυθα, διδάξας τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν· πλὴν ἀλλὰ νῦν οἱ Ἕλληνες χρῶνται αὐτοῖς ἐν τοῖς μνημοσύνοις, τῇ κυρικῇ τῶν ἀπόκρεω καὶ τῇ πρὸ τῆς πεννηκοστῆς. Πρὸς δὲ τούτοις, τελοῦσι μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων τῇ ἐνάτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ταφὴν αὐτῶν, εἶτα τῇ τεσσαρακοστῇ, εἶτα τῷ τρίτῳ μηνί, τῷ ἕκτῳ, τῷ ἐνάτῳ καὶ, ἐπὶ τέλους, τῷ δωδεκάτῳ· παρελθόντος δὲ τοῦ πρώτου ἔτους, εἶτα τὸ μνημόσυνον γίνεται ἐτησίως.

Ἐκάστη ἐνορία τελεῖ κατ' ἔτος ἑορτὴν ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἰδιαιτέρου ἀγίου ἢ προστάτου, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ὁποίου τιμᾶται ἡ ἐκκλησία αὐτῆς καὶ εἰς ὃν αὕτη εἶναι ἀφιερωμένη. Πάντες οἱ ἐνορίται καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐμποροῦνται ἰδιαζούσης πρὸς τὸν ἅγιον εὐλαβείας, προσάγουσιν ὡς προσφορὰν ἕνα ἄρτον, μίαν λαμπάδα καὶ θυμίαμα· ἐκ τούτων δ' ὁ μὲν ἄρτος δίδοται τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἢ τῷ γενικῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, ἡ δὲ λαμπὰς καὶ τὸ θυμίαμα μένει πρὸς χρῆσιν τῆς ἐκκλησίας.

Διεξήλθομεν ἤδη τὴν περιγραφὴν τῆς Σάμου καὶ ἐξεθέσαμεν τὴν ἐνεστῶσαν αὐτῆς κατάστασιν. Οὕσα αὕτη μία τῶν μεγαλειτέρων νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους κατὰ τὴν περιφέρειαν καὶ τῶν εὐφορωτέρων κατὰ τὰ προϊόντα, εὐπορεῖ ἀρκούντως ἵνα διατρέφῃ Τοῦρκον διοικητήν· ἐκ τῆς περιγραφῆς δ' ἐπ' ἴσης ταύτης μανθάνομεν κατὰ μέγα μέρος τὰ κατὰ τὸ θρησκευμα τῆς ὅλης ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἥτις καθ' ἅπασαν τὴν ἕκτασιν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι πάντῃ ὁμοιόμορφος καὶ οὐδαμῶς παραλλάσσει οὔτε κατὰ τὸ δόγμα οὔτε κατὰ τὰς τελετάς.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΙΚΑΡΙΑΣ ἢ ΙΚΑΡΟΥ

Τὴν περιγραφὴν τῆς νήσου ταύτης ἔκρινα εὐλογον νὰ ἐπισυνάψω ὡς παράρτημα τῆς περιγραφῆς τῆς Σάμου, διότι ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῆς ὑπάγεται καὶ ἡ Ἰκαρος.

Ἡ Ἰκαρία ἐκτείνεται ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς καὶ πρὸς βορρᾶν μὲν ταύτης κεῖται ἡ Χίος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ἡ Πάρος καὶ Νήξος, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ἡ Πάτμος καὶ πρὸς δυσμᾶς ἡ Μήκονος. Τρία μίλια μακρὰν μεσημβρινῶς πρὸς τὴν Πάτμον. κεῖνται νησοὶ τινες ἀοίκητοι, γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Φοῦρνοι καὶ ἔχουσαι καλοὺς λιμένας, χωρητικὸς παντὸς εἶδους πλοίων. Αὐτόθι οἱ πειραταὶ τῆς Μεσλίτης καὶ ἄλλων χριστιανικῶν μερῶν ἐνεδρεύουσι τὰ πλοῖα, τὰ χάριν ἐμπορίου ἐκ Χίου εἰς Ρόδον πλέοντα.

Ἡ Ἰκαρία διέχει τῆς Σάμου μίλια δώδεκα, ἡ δὲ περίξ αὐτῆς θάλασσα καλεῖται Ἰκάριον πέλαγος ἀπὸ τοῦ Ἰκάρου, ὅστις ὑπάρχει τοσοῦτο περίφημος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς.

Quid fuit ut tutas agitare Deadalus alas

Icarus immensas nomine signet aquas?

Tot premor adversis ut si comprehendere coner

Icariae numerum cicere coner aque.

Ovid. 1. 4 El. tr. 5.

Icarus Icaris nomina fecit aquis

Transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas

Icarus et vastae nomina fecit aquae

Ovid 1. 4. Fast.

Ἡ περίμετρος τῆς νήσου ἔχει ἕκτασιν τεσσαράκοντα μιλίων, καὶ ὁμοῦς αὕτη οὐδένα λιμένα ἢ ὄρμον κέκτηται διὰ μεγάλᾳ πλοῖα, ἐκτὸς μόνον δύο μικρῶν μυχῶν διὰ πλοῖαρια. Τούτων ὁ εἰς καλεῖται ἅγιος Φωκᾶς, ἀπὸ τινος αὐτόθι ἐκκλησίης ἀφιερωμένης τῷ ἁγίῳ Φωκᾷ, ὁ δὲ ἕτερος Κέρραμος, ὅστις ὁμοῦς τοσοῦτον ἀκροσφαλῆς εἶναι, ὥστε ὑπο-

χρεοῦνται οἱ πλοίαρχοι νὰ ἀνέλκωσιν εἰς τὴν ζηρὴν τὰ ἑαυτῶν πλοῖα.

Ἐν μίλλιον ἀπώτερον τῶν Κεράμων κεῖται μικρὰ νῆσος καλουμένη Καραβοστάσι τουτέστι λιμὴν διὰ μικρὰ πλοῖα, ἅτινα λέγονται καράβια. Ἐν αὐτῷ προστατεύονται τὰ πλοῖα ἀπὸ παντὸς τρικυμιώδους ἀνέμου· ὅταν δὲ ἦναι γαλήνη, φορτώνουσι καὶ ἐκφορτώνουσι τὰ ἑαυτῶν πλοῖα ἐν τῇ τῆς Ἰκαρίας ἀκτῇ ἐν πολλῇ σπουδῇ καὶ ἀπέρχονται ἐκ φόβου τρικυμίας.

Ἡ νῆσος πᾶσα εἶναι ὄρεινὴ καὶ πετρώδης, τούτου δ' ἕνεκεν ὀλίγα χωρία ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ καὶ ταῦτα δὲ μικρά, οὐδενὸς αὐτῶν περιλαμβάνοντος τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν οἰκιῶν. Τὸ πρὸς τὴν Σάμον ἀκρωτήριον καλεῖται Φανάρι, ἀπὸ τινος αὐτόθι σκοπιᾶς, ἐπεχούσης τόπον φανοῦ εἰς τοὺς παραπλέοντας ἐν νυκτὶ ναυδάτας. Τὰ τεῖχη τῆς σκοπιᾶς σώζονται εἰσέτι, κοινὴ δὲ τις παράδοσις παρὰ τῷ λαῷ ὑπάρχει ὅτι ὁ Ἰκαρος μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐφυλακίσθησαν αὐτόθι. Ὁ λαὸς τῆς Ἰκαρίας, λίαν εὐπιστος ὢν, πιστεύει εἰς παραδόσεις πολλῶν γελωδιωδέστερας ἐκείνων, αἷς ἐνησμενίζον οἱ ἀρχαῖοι, ὡς, ἐκ παραδειγματός, πιστεύει ὅτι ἐν ἑκάστῳ ἐρειπίῳ εὑρηται θησαυρὸς κεκρυμμένος ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκπορθήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐνθα τοσοῦτος θησαυρὸς ὑπῆρχε πρὶν ἢ αὕτη καταστροφὴ. Αἱ δὲ παραδόσεις αὗται ἐκ διαφόρων ἀπορρέουσιν αἰτιῶν, δῆλον ὅτι εἴτε εἴτε ἐκ τῆς ὀρέξεως τοῦ ἀδολεσχεῖν τι περὶ παντὸς μέρους, εἴτε ἐκ τῆς πολλῆς τοῦ ἀμαθοῦς λαοῦ εὐπιστίας· ὅπως δὴ ποτε ὁμως, αἱ παραδόσεις αὗται ἀποβαίνουσι τοῖς μὲν ἐγγχωρίοις λίαν ἐπιζήμιοι, τοῖς δὲ Τούρκοις μεγίστων ὠφελημάτων πρόξενοι.

Μία τῶν τοιούτων παραδόσεων μνημονεύει ὅτι περίξ τοῦ παλαιοῦ πύργου τοῦ Ἰκάρου ἐκρύπτετο πλούσιος θησαυρὸς, ἐκταφεῖς πρὸ τισσάροντά που ἐτῶν ὑπὸ ἄσιανῶν, ἐν ὥρᾳ νυκτὸς εἰς τὴν νῆσον διαπεραιωθέντων, γέρων δὲ τις, μεθ' οὐ ὠμίλησα, εἶδε τούτους ἐργαζομένους, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ μέρος, εἰ μὴ ὅταν ἐπὶ τῶν πλοίων αὐτῶν ἐκείνοι ἀνεχώρησαν· εὔρε δὲ τότε σῶμα ἀνθρώπου, φονευθέντος ἄρτι, τὸν ὁποῖον ὑπέθετεν ὅτι ἐθυσίασαν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ τόπου ἢ εἰς τὸν ἄγγελον φύλακα τοῦ θησαυροῦ. Ἐλεγε προσέτι ὁ γέρων ὅτι πρὸ τοῦ γεγονότος τούτου, τὸ μέρος ἐκεῖνο κατφκειτο ὑπὸ πνεύματος μαυροχρόου, συνεχῶς ἐπιφαινομένου καὶ τρώγοντος ἐκ τῶν βῶν ἕνα τοῦλάχιστον κατ' ἔτος· ἐκτοτε ὁμως τὸ πνεῦμα ἐγένετο ἀφαντον καὶ οἱ γεωργοὶ οὐδένα ἀπώλεσαν βῶν.

Ἐγγύς τῆς παραλίας ταύτης ἀλιεύονται οἱ ὠραιότεροι κτένες τοῦ ἀρχιεπελάγου· τὰ δὲ κυριώτερα τῆς νήσου χωρὶς εἰσὶν α'. ἡ Καναχώρα ἐξ ἑκατὸν οἰκιῶν καὶ δύο ἢ τριῶν ἐκκλησιῶν· β'. τὸ Στέλι, περίφημον διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ καρῶν· γ'. ἡ Μεσσαρία, ἐξωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει μοναστήριον καὶ ἐκκλησίαι, ἐν ἧ φυλάσσονται τὰ λείψανα τῆς ὁσίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίης, ἣν ὁ λαὸς παραδέχεται εἰσέτι ὡς θαυματουργοῦσαν. Αὐτοῖσι σώζονται ἐρείπια πόλεως μεγάλης, εὑρηται δὲ καὶ ἐκκλησίαι ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Ἐλένης. Ἡ ὠραιότης τῆς κατασκευῆς αὐτῆς δείκνυσιν ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καίτοι δὲ οἰκίαι δὲν ὑπάρχουσι πλησίον, ἐν τούτοις πλείστοι συνέρχονται αὐτοῖσι ἐξ εὐλαθείας, καὶ κατ' ἐποχὰς προσκαλοῦσιν ἱερέα ἵνα τελήσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω τριῶν χωρίων, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα λίαν μικρὰ καὶ ὅλην τὴν νῆσον διεσκορπισμένα, ἅτινα ὁμῶς εἰσὶ μεγαλείτερον τῶν τῆς Σάμου κατὰ τὴν ἔκτασιν· διότι ἐν αὐτοῖσι πᾶσαι οἰκίαι περιβάλλεται ὑπὸ κήπου ἢ ἀμπελώνας, ἐν ᾧ ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Σάμου μόνον οἰκίαι ὑπάρχουσι πεποικνωμένοι, οἱ δὲ κῆποι καὶ οἱ ἀμπελώνες κείνται μικρὰν.

Ἡ ὅλη νῆσος, καθ' ὃ εἶπομεν, εἶναι τὸ πλεῖστον ὄρεινὴ καὶ πετρώδης, κοιλάδας δ' ἔχει ὀλίγας τε καὶ μικράς, ὥστε διὰ τοῦτο ἡ καλλιεργία αὐτῶν τυγχάνει περιορισμένη, ὃ δὲ παραγόμενος σίτος μόλις ἐπαρκεῖ ἵνα κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους διαθρέψῃ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου· ὅθεν καὶ ἀναγκάζονται οὗτοι νὰ ἐκπατρίζωνται πρὸς πορισμὸν σίτων ἰδίᾳ ἐκ Χίου, εἰς ἣν μεταβαίνουσιν ὅπως πωλήσωσι ξύλα ἐκ τῆς Σάμου ἢ τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς ἀνατολῆς.

Οἱ Ἰακίριοι εἰσὶ λίαν ἐπιτήδαιοι περὶ τὴν κατασκευὴν λέμβων καὶ μικρῶν πλοίων, ἅτινα τοσαύτης ὑπολήψεως τυγχάνουσι παρὰ τοῖς γείτοσιν, ὥστε ὅλοι ἐκεῖνοι τοιαῦτα μεταχειρίζονται. Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐμπορίας τῶν ξύλων καὶ τῶν πλοιαρίων πωλοῦσι πρόβατα καὶ αἰγας, ὧν ἀφθονοῦσι τὰ ὄρη αὐτῶν· τόσῳ δὲ ὀλίγον φροντίζουσι περὶ αὐτῶν, ὥστε χωρὶς νὰ ἀμείλωσι ταῦτα ἢ ἐν μάνδρασι κατακλείωσιν ἢ ἀποχωρίζωσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐπισκέπτονται μόνον δις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἵνα καταμετρήσωσι καὶ ἐπιθέσωσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῶν τὸ σημεῖον τῆς κυριότητος αὐτῶν. Τῶν πλουσιωτέρων μόνον τινὲς ἀμειλοῦσιν ὀλίγον γάλα διὰ τὰς ἐκῆτων οἰκογενείας καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τυ-

ροῦ· πρὸς τούτοις πωλοῦσι καὶ ἄφθονα κρέα χοίρων παχυτάτων. Κηρὸν καὶ μέλι παράγουσι πλεῖστον, ὧν τὸ τελευταῖον μικρὰ ἀπο-
 λαύει τιμῆς, ἕνεκεν πικρίας τινὸς προερχομένης ἐκ τῶν ἐν τῇ νήσῳ
 ἀφθονουσῶν ἐλατῶν, ἐξ ὧν τρέφονται αἱ μέλισσαι. Τὸ καλλίτερον
 πρᾶγμα τῆς νήσου εἶναι ὁ ἀήρ καὶ τὸ ὕδωρ, ἅτινά εἰσι τοσοῦτον ὑγι-
 εινά, ὥστε καθιστῶσι τοὺς ἐγγχωρίους λίαν μακροβίους· διότι πολὺ
 σὺνηθες εἶναι νὰ ἀπαντήσῃ τις αὐτόθι ἑκατοντούτεις, παρὰ πάντα
 τὸν τοσοῦτον ἐσκληραγωγημένον βίον αὐτῶν. Ἐν τῇ νήσῳ κλίνας
 δὲν ὑπάρχουσιν· ἀναπληροῦσιν ὅμως ἡ μὲν γῆ τὸ στρῶμα, ψυχρὸς δὲ
 τις λίθος τὸ προσκεφάλαιον, τὰ δὲ ἱμάτια, ἃ περιβάλλονται, τὸ ἐφά-
 πλωμα. Δὲν ἔχουσιν ἄλλα ἐνδύματα, πλὴν ἐκείνων, ἃ φέρουσι· τότε
 δὲ μεριμνῶσι περὶ νέων, ὅταν τὰ ἐν χρήσει ὀλοσχερῶς ἤδη ἐπαλαιώ-
 θησαν. Πρὸ τῆς τοῦ γεύματος ὠρισμένης ὥρας ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ
 καθ' ἄπασαν τὴν νῆσον ἄρτος· ἀλλ' ὀλίγῳ πρότερον λαμβάνουσι τὸν
 ἀναγκαῖον σῖτον, ἀλήθουσιν αὐτὸν ἐν τῷ χειρομύλῳ, ὀπτῶσιν ἐπὶ
 πλακός, καὶ, ἀπ' οὗ ἔλθῃ ὁ οἰκογενειάρχης, διανέμει αὐτὸν τοῖς μέλεσι
 τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας. Ἡ γυνή, ἐν ἐγκυμοσύνῃ διατελοῦσα, λαμ-
 βάνει διπλὴν μερίδα· ἂν δὲ καὶ ξένος τις ἤθελε κληθῆ εἰς τὸ γεῦμα,
 δίδεται αὐτῷ τεμάχιον ἀφαιρούμενον ἀπὸ τῶν λοιπῶν κατ' ἀναλο-
 γίαν. Τὸν οἶνον μιγνύουσι κατὰ ἓν τρίτον μεθ' ὕδατος, δι' ὅπερ καὶ
 ἐκεῖνος εἶναι λίαν ἀδύνατος· ὅταν δὲ πίνωσι τοιοῦτον, ἕνεκα τῆς ἐλ-
 λείψεως πολλῶν δοχείων, πληροῦσιν οἶνου μέγα ἀγγεῖον καὶ ἀποτιθέ-
 ασιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἀπ' αὐτοῦ δὲ πίνουσι πάντες κατὰ σειράν.
 Μόνοι οἱ Ἰκάριοι πάντων τῶν νησιωτῶν οὔτε φυλάττουσιν οἶνον πρὸς
 πώλησιν οὔτε θέτουσιν αὐτὸν ἐν ξυλίνοις δοχείοις, ἀλλὰ τηροῦσιν ἐντός
 λαγῆνων κεχωσμένων εἰς τὴν γῆν καὶ ὅταν θέλωσι νὰ ἀνοίξωσί τινα
 τούτων, σχηματίζουσιν ὀπήν ἐν τῇ κορυφῇ καὶ διὰ καλάμου ἐξ αὐ-
 τῆς λαμβάνουσιν οἶνον.

Αἱ οἰκίαι αὐτῶν εἰσι τοσοῦτῳ κεναί, ὥστε, ἐκτὸς ἐνὸς χειρομύλου,
 οὐδὲν ἕτερον ὑπάρχει ἐν αὐταῖς πλὴν τοίχων γυμνῶν· καὶ ἂν δ' ἔχωσί
 τι, κρύπτουσιν αὐτὸ ὑπὸ τὴν γῆν ἐκ συνηθείας μᾶλλον ἢ ἐκ τοῦ φόβου
 πειρατῶν, διότι ἀλεξιτήριον κατ' ἐκείνων ἔχουσι τὴν ἰδίαν πενίαν.
 Ὅντως, δὲν εἶναι τόσον ἄποροι, ὥστε νὰ μὴ δύνωνται νὰ ἀγοράσωσι
 στρωμνὴν· ταύτην ὅμως λογιζονται ὅλως περιττήν, ἅτε μὴ ὄντες
 εἰθισμένοι εἰς τὴν χρῆσιν τοιαύτης· ὅθεν καὶ ὅταν ταξειδεύωσιν ἀλ-
 λαχοῦ, ἀρνοῦνται νὰ ποιήσωσι χρῆσιν στρωμνῆς, ἐὰν ἤθελε προσενεχθῇ

αὐτοῖς. Ἐτυχέ ποτε νὰ ὑπάγῃ εἰς Σάμον ἱερεὺς τις ἐξ Ἰκαρίας, φ. φιλοξενηθέντι ὑπὸ τῶν ὁμοίων αὐτῷ, ἔστρωσαν τῇ νυκτὶ κλίνην· ἀλλ' οὗτος, εὐχαριστήσας αὐτοῖς, ἀπεποιήθη τὴν στρωμνὴν, διότι ἦτο ἀδύνατον αὐτῷ νὰ κοιμηθῇ ἐπ' αὐτῆς. Ἐκβιαζόμενος δὲ ἵνα κατακλιθῇ ἐπὶ ταύτης, ἔλεγεν ὅτι, τῆς γῆς οὔσης μητρός αὐτοῦ, δὲν ἐπεθύμει νὰ ἀποσπασθῇ ταύτης· ἄλλως τε καὶ ἐφοβεῖτο μὴ, ἐπὶ κλίνης κοιμηθεὶς, ἤθελεν ἀρρωστήσει. Προσέθετε δὲ ὅτι ἤθελεν εἶσθαι λίαν ὑπόχρεως ἂν ἐπέτρεπον αὐτῷ νὰ κοιμηθῇ κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος.

Κάγῳ δὲ ποτε ὡς ἀρχιεπίσκοπος διεπεραιώθην εἰς τὴν νῆσον ταύτην πρὸς πνευματικὴν ἐπίσκεψιν, χωρὶς νὰ γινώσκω τὸ τοιοῦτον ἐν αὐτῇ ἔθιμον· προσεγγισάσης δὲ τῆς νυκτός, ἐζήτησα θάλαμον ἵνα ἐν αὐτῷ κατακλιθῶ. Ἀλλὰ μετ' ἐκπλήξεως ἔμαθον ὅτι οὐ μόνον θάλαμος ἕτερος δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ κλίνη ἐν τῇ νήσῳ ἐχρῶντο· τότε παρεκάλεσα αὐτοὺς ἵνα μοι ἐξεύρωσιν ἀντὶ εὐλογιῶν καὶ χρημάτων ὀλίγα ἐνδύματα δι' ὧν νὰ κατασκευάσω στρωμνὴν. Ἀλλὰ μόνον ἐν ὑποκάμισον ἐκ διμίτου ὑφάσματος ἠδυνήθησαν νὰ μοι προμηθεύσωσι.

Συγκοινωνίαν δὲ οἱ ἐγχώριοι πρὸς ἀλλήλους δὲν ἔχουσιν, ἐκτὸς ἂν ἱερά τις τελετὴ ἢ δημοσίᾳ ὑπόθεσις συναγάγῃ αὐτούς. Ἄλλοτε περιωρίζοντο ἐν τοῖς στενοῖς ὀρίοις τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, ὥστε ἐπισκέψεις, δῶρα καὶ προσφοραὶ εἰσὶν αὐτοῖς ὅλως ἀλλότρια πράγματα· ἂν δὲ ὑπόθεσις τις ἐκδιάσῃ ἕνα Ἰκαρίον νὰ ζητήσῃ ἕτερον, οὗτος, χωρὶς νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ζητουμένου, κρᾶζει αὐτὸν ἀπὸ μακρᾶς ἀποστάσεως. Ἀποκριθέντος δ' ἐκείνου, ἄρχονται μακρᾶς συνδιαλέξεως περὶ τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, ἐκτὸς ἂν ὁ τελευταῖος καλέσῃ τὸν πρῶτον ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· τὸν τρόπον δὲ τοῦτον τοῦ συνδιαλέγεσθαι μεταχειρίζονται ἰδίως εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰ ὄρη. Αἱ φωναὶ αὐτῶν εἰσι τοσοῦτο δυναταί, ὥστε λίαν συνήθως συνδιαλέγονται ἐξ ἀποστάσεως ἐνὸς μιλλίου, ἐνίοτε δὲ καὶ τεσσάρων καὶ πέντε, ὅσκις εὔρηται ἐν τῷ μέσῳ τῶν συνομιλούντων κοιλάς, ὀριζομένη ὑπὸ δύο λόφων καὶ διδοῦσα πλείω ἤχῳ εἰς τὴν φωνήν· συμβαίνει δὲ πολλάκις ἐκ τῆς ἀποστάσεως νὰ παρέρχηται τέταρτον ὥρας μέχρις οὐ ἢ ἤχῳ τῆς φωνῆς περιέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἕτερον τῶν συνομιλούντων. Τὸ δὲ περίεργον εἶναι ὅτι διακρίνουσι κάλλιστα, ἄνευ στενωροφωνικῆς σάλπιγγος, τὰς τε ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις, χάρις εἰς τὴν λεπτοτάτην αὐτῶν ἀκοήν.

Ὁ τῶν ἀνδρῶν ἱματισμὸς ἀποτελεῖται ἐξ ὑπενδύτου καὶ ἐσθῆτος διηκούσης μέχρι τῶν γονάτων, τῷ δὲ χειμῶνι περιβάλλονται ἐπ' αὐτῶν βραχύ τι ἱμάτιον, καλύπτον τὸ σῶμα αὐτῶν μέχρις ὀλίγον κατωτέρω τῆς ὀσφύος. Ἀντὶ σανδαλίων μεταχειρίζονται δύο λεπτὰ ἐλάσματα χαλκοῦ, ἅτινα προσδέουσι κατὰ τὸ σχῆμα τῶν ποδῶν αὐτῶν, εἰς τρόπον ὥστε ἕκαστος ὑπάρχει σανδαλοποιὸς δι' ἑαυτὸν περικνημίσαι δὲ οὐδέποτε χρῶνται. Αἱ δὲ γυναῖκες δὲν φέρουσι ἕτερον, εἰ μὴ ἓν καὶ μόνον ἱμάτιον, ἀλλὰ τοσοῦτον εὐρύ, ὥστε περιστρέφουσι δις ἢ τρίς αὐτὸ περὶ τὴν ἀπλουστάτην αὐτῶν ζώνην.

Οἱ ἱερεῖς, πρὸς μείζω σεβασμὸν, λειτουργοῦντες, προσδέουσι εἰς τὰς κνήμας αὐτῶν ὀθόνας, φέρουσι δὲ τὸν λεγόμενον σκουῖφον καὶ ζώνην, ὥστε ἱεροπραγοῦσιν ὡς ἂν ὦσι κεκαλυμμένοι. Ἐξ ὅλων τῶν νησιωτῶν τοῦ ἀρχιπελάγους μόνοι οἱ Ἰκάριοι δὲν συνάπτουσι γάμους μετὰ ξένων, ἀλλ' οὐδ' ἐπιτρέπουσι εἰς ἀλλοδαποὺς νὰ συμφύρωνται μετ' αὐτῶν· ἀξιοῦσι δὲ ὅτι κατάγονται ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γένους τῶν πορφυρογεννήτων, δι' ὅπερ δὲν θέλουσι νὰ μολύνωσι τὸ ἑαυτῶν αἷμα, συγκοινωνοῦντες κατωτέροις αὐτῶν χωρικοῖς ἢ ἀγροίκοις, ὅπως ὀνομάζουσι τοὺς ἄλλους νησιώτας.

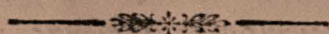
Πορφυρογέννητοι δ' ἐκαλοῦντο οἱ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ αἵματος ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πορφύρας, ἣτις ἦτο σύμβολον τῆς βασιλικῆς ἀξίας, ἐκδηλουμένης διὰ τοῦ πορφυροῦ χρώματος ἢ καὶ ἐκ τοῦ πορφυροῦ λεγομένου οἴκου, ἐν ᾧ ἔμενεν ὁ αὐτοκράτωρ. Ἐκ τούτου προῆλθεν ὥστε πᾶς νοῦς ἔξοχος ἢ συγγραφεὺς σοφός, ὅστις ἤθελε γράψαι κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, νὰ καλῆται Πορφύριος. Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ ἐν τῇ συριακῇ, τῇ καὶ πατρίῳ αὐτοῦ φωνῇ, καλούμενος Μάχχος ἢ βασιλεύς, τὸν ὁποῖον ὅμως οἱ Ἕλληνες μεθρημήνευσαν εἰς Πορφύριον, τουτέστι πορφυρᾶ ἐνδεδυμένον, ὅπερ, ὡς προείπομεν, ἦτο συνώνυμον τοῦ βασιλέως.

Οἱ Ἰκάριοι εἰσιν εὐτυχέστατοι, διότι ἕνεκα τῆς ἑαυτῶν πτωχίας δὲν ἐνοχλοῦνται ὑπὸ τῶν Τούρκων, θεωρούντων ὡς ἐξευτελιστικὸν νὰ μεταβῶσι παρ' αὐτοῖς. Ὄθεν καὶ διατελοῦσιν ἡσυχοί, ἄνευ φυλάκων, ἀποτίνοντες τὸν φόρον σὺτῶν μόνοι. Ἐτυχέποτε νὰ φονεύσωσιν ἓνα καδδῆν, τοῦτο δ' ὁ σουλτᾶνος μαθὼν, ἐπεμψεν ἀπεσταλμένον ἵνα ἐξετάσῃ τὰ περὶ τοῦ φόνου. Οἱ Ἰκάριοι ἀπεκρίθησαν ὅτι πράγματι διεπράχθη τὸ ἔγκλημα, ἀλλ' ὅτι δρᾶσται ἦσαν ἀπυξάπαντες· ὁ δὲ Τούρκος, ἀπεσταλμένος, ἰδὼν τὴν ρυπρότητα αὐτῶν, ἐλογίσατο ἀνάξιον

νὰ τιμωρήσῃ τοιούτους ἀθλίους, ἔκτοτε δὲ οὐδεὶς Τούρκος παρηνώ-
χλησεν αὐτούς, διότι λαμβάνουσι πάντα τὰ προφυλακτικὰ μέτρα ἵνα
φαίνωνται πένητες, καὶ ἂν τις ἐκείνων ἐπιφανῆ εἰς τὴν νῆσον αὐτῶν,
οὐδόλως αἰσχύνονται νὰ ζητήσωσι παρ' αὐτοῦ ἐλεημοσύνην. Καὶ ἐκ-
τίνουσι μὲν τῷ ἐπισκόπῳ τριχκοσίαις κηρώνας, εἰσπρασσομένους παρ' ὀ-
λων, διοικοῦνται δὲ ὑπὸ προεστῶτος ἐκλεγομένου παρ' αὐτῶν καὶ καθ-
ῆκον ἔχοντος νὰ εἰσπράττῃ τὸν πρὸς τὸν σουλτάνον ὀφειλόμενον κε-
φαλικὸν φόρον καὶ κομίξῃ αὐτὸν πρὸς τὸν τῆς Χίου διοικητὴν· θρη-
σκείαν δὲ ἔχουσι τὴν αὐτὴν μὲ τὴν τῶν Σχιμίων, ἀλλ' οἱ ἱερεῖς αὐτῶν
εἰσὶν ἀμαθέστεροι τῶν ἱερέων ἐκείνων.

Τοικύτῃ εἶναι ἐν συνόφει ἡ ἔκθεσις μου περὶ τῆς μικρᾶς ταύτης νή-
σου, τῆς πτωχοτέρας μὲν, ἀλλὰ καὶ εὐτυχεστέρας πασῶν τῶν ἐν τῷ
Αἰγαίῳ πελάγει. Τὴν γῆν ἔχει ἄγονον, τὸν ἀέρα ὁμῶς ὑγιεινότατον.
Τὰ πλούτη τῶν κατοίκων εἰσὶν εὐτελῆ, ἡ ἐλευθερία ὁμῶς καὶ ἀσφά-
λεια αὐτῶν μεγίστη. Οὐδαμῶς ἐνοχλοῦνται ὑπὸ τῶν Τούρκων δυνα-
στῶν οὐδὲ ὑφίστανται τὰς φρικώδεις καὶ βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς τῶν
ἀτασθάλων πειρατῶν. Ἡ δίκαια καὶ τὸ ἐξωτερικὸν αὐτῶν εἰσὶν ὅμοια
πρὸς τὰ τῶν ἐν ἄλλαις χώραις ἐπαϊτῶν, αἱ δὲ οἰκίαι αὐτῶν δὲν διαφέ-
ρουσι μέγਾਲως ἀπὸ τῶν τρωγλῶν τῶν κτηνῶν· ἔχουσιν ὁμῶς τὰ σώ-
ματα εὐτραφῆ καὶ ἰσχυρά. Ἐν γένει εἰσὶ μακρόβιοι, καὶ ζῶσιν οὕτω
πως, ὡς ἂν ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἤθελον ζῆσαι ἄλλην ἡμέραν, ἀρκούμενοι
εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς ὑφισταμένης ἀνάγκης καὶ ἐφαρμόζοντες τὸ τῆς
παροιμίας «ἀπ' τὸ χέρι καὶ ε' τὸ στόμα.» Ἐν τούτοις οὐδενὸς οὐ-
δέποτε λαμβάνουσι χροσίαν, ἡ δὲ ἀμάθεια αὐτῶν συμβαδίζει τῇ πτω-
χείᾳ, ὅπερ τὰ μέγιστα συντελεῖ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν· κἄλλιστα
δὲ ἀποδείκνυται ὁ ἄκρος αὐτῶν ἐγωισμὸς ἐκ τῆς περιφρονήσεως, ἧς
ἐμποροῦνται πρὸς τὰς γείτονας αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς ἀποστροφῆς μεθ' ἧς
ἀποφεύγουσι νὰ συνάψωσι γάμον μετ' ἐκείνων. Ὅθεν καὶ δυνάμεθα
νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ βίος αὐτῶν μετέχει μᾶλλον εὐδαιμονίας, διότι αἱ ἐ-
πιθυμίαι αὐτῶν εἰσὶ περιορισμέναι ἐντὸς τῆς μικρᾶς αὐτῶν περιφε-
ρείας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΠΑΤΜΟΥ

Ἡ νῆσος Πάτμος, ἢ τὰ νῦν Πάτινος καλουμένη ἔχει περιφέρειαν τριάκοντα ἕξ μιλίων, καὶ ἀπέχει τεσσαράκοντα μὲν μίλια τῆς Ἀσίας πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἐφέσου, ἰσάριθμα δὲ τῆς Σάμου βορειανατολικῶς, τριάκοντα δὲ τῆς Ἰκαρίας πρὸς ἄρκτον, ἐξήκοντα δὲ τῆς Πάρου καὶ Νάξου πρὸς δυσμὰς καὶ ἐξήκοντα τῆς Ἀμοργοῦ πρὸς μεσημβρίαν.

Τὸ σχῆμα τῆς νήσου ταύτης οὔτε κυκλικὸν εἶναι οὔτε τετράγωνον, ἀλλ' ἀκκνόνιστον ἕνεκεν τῶν ἀνίσων ἀκρωτηρίων καὶ κόλπων αὐτῆς· κέκτηται δὲ πολλοὺς εὐρυχώρους λιμένας, ὧν ἕνεκεν ἡ νῆσος διατελεῖ ὀψισμένη οὐχὶ ὁμῶς τοσοῦτο πυκνῶς ὅσον τὸ πάλαι, καθ' ἃ τεκμαιρόμεθα ἐκ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων ἑρειπίων, ἅτινα σώζονται ἐν αὐτῇ. Ἡ Πάτμος ἐγένετο ἐπίσημος διὰ τὴν θαυμασίαν ἀποκάλυψιν, τὴν ὁποίαν ὁ ἡγαπημένος ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ἔλαβεν, ἐξόριστος ἐν αὐτῇ διατρίβων, κατὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ Διοκλητιανοῦ. Πᾶν ὅ τι περιλαμβάνει ἢ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Προχόρου ἐγνωσμένη συγγραφή τοῦ βίου τοῦ ἀγίου Ἰωάννου πιστεύεται γενικῶς ἐν Πάτμῳ, καίτοι πιθανῶς ὁ συγγραφεὺς τῆς βίβλου ἐκείνης τυγχάνει πολλῶ μεταγενέστερος Προχόρου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἰωάννου, κατὰ τοὺς κριτικούς ἱστορικούς. Τὸ περιεχόμενον δὲ τῆς βιογραφίας ἐκείνης δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ αὐτόχρημα μῦθος καὶ κῆμα τοῦ παραγωγικοῦ πνεύματος καὶ τῆς φαντασίας τοῦ συγγραφέως, ὅστις, λαμβάνων μείζω ἐλευθερίαν ἐν τῷ τρόπῳ καὶ τῇ ἐκτάσει τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ, ἀλέπτουξε βεβαίως ὕλην, ἐπὶ ἀληθῶν βάσεων ἐρειδομένην, ἥδη δὲ λίαν δυσεύρητον, διότι εἶχε πλησιεστέρας τὰς παραδόσεις καὶ τὰς πηγὰς, ἐκ τῶν ὁποίων εὐχερὲς ἦτο αὐτῷ νὰ ὠφεληθῇ, μᾶλλον τῶν μεταγενεστέρων.

Ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἄφιξιν τοῦ Ἰωάννου οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἦσαν πάντες εἰδωλολάτραι, ὅτι ὑπῆρχόν τινες ἐν αὐτοῖς δαιμονιζόμενοι, καὶ ἕτεροι παρεσύροντο ὑπὸ τῶν μάγων, ταῦτά εἰσι πιθανώτατα· ὅτι ἐπ' ἴσης ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἐκδιώξας ἐν δαιμόνιον ἀπὸ τοῦ νέου Ἀπολλωνίδου, ἐκτίθησθε μεγάλην ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐπιρροήν καὶ κατέστησεν

ἐχθρὸν αὐτοῦ ἓνα μάγον καὶ τοὺς ὄπαδούς αὐτοῦ, καὶ τοῦτο λογικῶς ἔστι πιστευτόν. Τὸ ὄνομα Κώνωπος τοῦ μάγου εἶναι γνωστὸν τῷ λαῷ ἄχρι τῆς σήμερον· αὐτὸν δὲ πεσόντα τὸ δεύτερον εἰς τὴν θάλασσαν, μετέβαλεν, ὅπως ἡ ἱστορία ἀφηγεῖται, εἰς βράχον, ὅστις ἄχρι τοῦ νῦν φέρει τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὅπως δὴποτε, δὲν εἶναι μικρὰ τιμὴ δι' ἓνα τόπον, ἄλλως ἀσήμαντον, ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀπόστολος καὶ ἡγαπημένος μαθητής, ὁ ἐπιζήσας ὅλων τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου ἵνα ἔλθῃ ἐν ἡμέρᾳ δόξης καὶ δυνάμεως καὶ παραστῆ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Ἰουδαίου ἔθνους, ὁ Ἰωάννης, λέγω, διέτριψεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ καὶ ἐν αὐτῇ ἔγραψε τὸ μυστηριῶδες καὶ ὑψηλὸν ἐκεῖνο βιβλίον, ὅπερ αὐτῷ μὲν βεβαίως ἀπεκαλύφθη, ἡμῖν δὲ τοῖς ἄλλοις μένει μυστήριον, ὡς συνέβη καὶ εἰς τοὺς πρώτους προφήτας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὧν αἱ προφητεῖαι οὐδέποτε ἐνοήθησαν ὀρθῶς, μέχρις οὗτου ἐξεπληρώθησαν.

Θετικωτάτη παράδοσις τῆς νήσου βεβαίῳ ὅτι αὐτόθι ὁ Ἰωάννης ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ, καὶ ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἀπῆρχετο, μετὰ ἐπταετῆ ἐν αὐτῇ διαμονήν, κατέλειπε τοῖς κατοικοῖς τοῦτο γεγραμμένον, τῇ αἰτήσῃ αὐτῶν, ἐχόντων ἀνάγκην ἐμπεδώσεως ἐν τῇ πίστει· δι' ὅπερ καὶ ἠναγκάσθη νὰ παρατείνῃ ἐπὶ ὀκτῶ ἔτι ἡμέρας τὴν ἐν τῇ νήσῳ διατριβὴν αὐτοῦ ὅπως ὑπαγορεύσῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, οἵτινες ἔγραψαν τοῦτο. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἀπόστολος ἤρχιζε τὴν ὑπαγόρευσιν, συνέβη βροντὴ καὶ σεισμός· τότε δὲ οὗτος ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπεν. «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος κλ.». Πολὺ βεβαίᾳ ἐπ' ἴσης εἶναι καὶ ἡ παράδοσις, καθ' ἣν τὸ νῦν καλούμενον Ἰερόν Σπήλαιον ἐγένετο ἐκ τῆς διαρρήξεως τῆς γῆς κατὰ τὸν σεισμόν ἐκεῖνον.

Ἡ δὲ τῆς νήσου κατὰστασις εἶναι καὶ σήμερον τοιαύτη, οἷαν περιέγραψεν ὁ ὁσιος Χριστόδουλος ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ.

Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἦτο πρῶτος τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἤρχοντο αἱ σταυροφορίαι· ἐβασίλευσε δὲ ληγουσῆς τῆς δεκάτης καὶ ἀρχομένης τῆς ἐνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐγένετο σύγχρονος Γουλιέλμου τοῦ Κατακτητοῦ καὶ Γοδοφρέδου τοῦ Βολωνιανοῦ. Ὁ δὲ Χριστόδουλος ἦτο ἡγούμενος τοῦ Λάτρου καὶ εἶχε δικαιοδοσίαν ἐπὶ εἰκοσι μονῶν ἐν Ἀσίᾳ, ἐγγὺς μεγάλης λίμνης, μίαν καὶ ἡμίσειαν ἡμέραν ἀπεχούσης τῆς Ἐφέσου. Ἐνοχλούμενος

ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῶν ὁποίων ἡ ἰσχύς ἤρξατο παρνούμενη κατὰ τὴν Ἀσίαν, ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἄδειαν ἵνα κτίσῃ μονὴν ἐν Πάτμῳ παρὰ τῷ λιμένι τῆς Νεστίας καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν Ροῦθελῆ· ἀλλὰ μὴ εὐχριστηθεὶς ἐκ τῆς θέσεως ταύτης, ἥ, κατὰ τὴν παράδοσιν, καθοδηγηθεὶς ὑπὸ ὀπτασίης καὶ ὑπὸ λάμπσεως οὐρανιας, ἐξέλιπε τὴν μονὴν ταύτην καὶ ἐκτίσεν ἑτέραν ἐπὶ ὑψηλοτέρου μέρους τῆς νήσου, ὀχυρώσας ταύτην δίκην δυσάλωτου φρουρίου καὶ περιτειχίσας δι' ὑψηλῶν καὶ δυνατῶν τειχῶν, κτίσας δὲ παρ' αὐτὴν καὶ ἐκκλησίαν. Οἱ ἀνὰ τὴν νήσον διεσπαρμένοι κάτοικοι ἠτήσαντο τὴν ἄδειαν παρ' αὐτοῦ ἵνα παρὰ τῇ μονῇ οἰκοδομήσωσι καλύβας πρὸς ἰδίαν ἀσφάλειαν καὶ ὑπεράσπισιν ἐν περιπτώσει προσβολῆς πειρατῶν· βεβηθὸν δ' αἱ καλύβαι αὗται μετεβλήθησαν εἰς εὐρυχώρους οἰκίας, οὕτω δ' ἐκ τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἀπετελέσθη ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις πόλις ἐξ ὀκτακονσίων οἰκων, ἐν αἷς οἰκοῦσι πλούσιοι ἔμποροι, συναλλασσόμενοι πρὸς ὅλα τὰ μέρη. Ἄλλ' αἱ πολλὰ μεταβολαί, αἵτινες ἐπῆλθον αὐτόθι, κατέστρεψαν τὴν ἀρχαίαν τῆς νήσου εὐκλειαν καὶ τὰ μὲν ἐμπορικὰ πλοῖα μετέστρεψαν εἰς ἀλλευστικάς λέμβους, τοὺς δὲ κατοίκους ἀπὸ εὐπόρων κατέστησαν πτωχοὺς.

Ἡμισυ μίλλιον μακρὰν τῆς θέσεως ταύτης κεῖται τὸ Ἱερόν Σπήλαιον, ἐν τῷ ὁποίῳ λέγεται ὅτι ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ἔγραψε τὴν ἀποκάλυψιν αὐτοῦ· εἶναι δὲ αὐτόθι μονόδριον, ἐν ᾧ διαιτᾶται εἰς καλόγηρος. Οἱ ἐγγῶροι τρέφουσι πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ μεγίστην εὐλάβειαν, καὶ λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ φύεται δένδρον συκῆς, ἧς τὰ σύκα περιστῶσι φυσικῶς τὰ γράμματα τῆς λέξεως ἀποκάλυψις· πλησίον δὲ τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει λιθίνη κολουμβήθρα, ἐν τῇ ὁποίᾳ λέγεται ὅτι ἐβάπτισεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης.

Ἐκ τῶν καλλίτερων τῆς νήσου λιμῶν καὶ παντὸς σχεδὸν τοῦ ἀρχιπελάγους κεῖται πρὸς δυσμάς, κατὰ τὴν Νάξον, καὶ ὀνομάζεται Σκάλα ἢ προκυμαίη, ἐκ τινος προκυμαίης λιθίνης κατασκευασμένης (αὐτόθι καὶ καταλλήλου διὰ τὰ πλοῖα· ὅτι δὲ προστατεύει τὸν λιμένα κατὰ παντὸς ἀνέμου εἰς νησίδιά τινα κείμενα πρὸ αὐτοῦ καὶ προφυλάσσοντα αὐτὸν ἐκ τῆς σφοδρότητος τοῦ τε ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ νοτιονατολικοῦ ἀέρος, δι' ὅπερ καὶ οἱ Ἐνετικὸι στόλοι ἠναγκάζοντο νὰ προσορμίζωνται ἐν αὐτῷ, διαρκουῶντος τοῦ πολέμου τῆς Κρήτης.

Παρὰ τῷ λιμένι τούτῳ ὑπῆρχεν ἄλλοτε ὀλόκληρον χωρίον, καλούμενον Φωκᾶς, τανῦν οὐδένα κάτοικον ἔχον. Αὐτόθι, μεταξὺ τῶν

ἐρειπίων, διατηρεῖται εἰσέτι ἐκκλησία, ἣτις λέγεται ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου· παρὰ τῶν ἐγγωρίων μάλιστα δείκνυται καὶ τις τόπος, ἐνθα λέγεται ὅτι ἐκεῖνος ἐκήρυσσε.

Μερίκαι, ὧν τινων οἱ παρκαίμενοι λόφοι εἰσὶ πεφυτευμένοι δι' ἀμπέλων.

Λεῦκαι, χωρίον ὠχυρωμένον διὰ φρουρίου καὶ χρησιμεῖον ὡς ἀποχωρητήριον τῶν καλλιεργούντων τὰς ἀμπέλους· ἔνεκα δὲ παρκαίμενης τινὸς λίμνης ἔχουσι αὐτόθι πάντοτε νωπούς ἰχθῦς.

Μερίνη, καλούμενος οὕτως ἔνεκα τῶν πέριξ μύρτων· αὐτόθι δὲ ὑπάρχει πηγή ἐξαιρέτου ὕδατος, ὅπερ ὁ λαὸς καλεῖ ἁγίασμα.

Ἅγιος Νικηφόρος, ἐκ τινος ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου τούτου.

Ἅγιος Γεώργιος, ὡσαύτως. Αὐτόθι ὑπάρχει κάλλιστος ὄρμος διὰ πλοῖα· δύο δὲ μίλλια ἀπώτερον σώζονται ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως, καλουμένης Πλατὺς Λίγιαλός, ἣτις ὁμῶς νῦν καλύπτεται ὑπὸ θάμνων κομάρων.

Τουρκολιμιῶνας, καλεῖται οὕτω, διότι συνεχῶς προσβάλλεται ὑπὸ τῶν πειρατῶν. Μεταξὺ τοῦ μέρους τούτου καὶ τῆς Σκάλας πλούσιός τις ἔμπορος, Νικόλαος Μαθᾶς τοῦνομα, ἔκτισεν ἐν θέσει καλουμένη Λιβᾶδι ἕνα πύργον· εἶναι δὲ τὸ μέρος λίαν πρόσφορον δι' ἀμπέλους καὶ τὴν ἀλιεῖαν.

Ἀγριολιβᾶδι, πρὸ τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ νησίς τῆς Ἁγίας Θεόκλης, μεθ' ὁμωνύμου μικρᾶς ἐκκλησίας.

Λιμὴν τοῦ Σαψίλα, οὐ πρόκειται μικρὰ νῆσος μετ' ἐκκλησίας ἀφιερωμένης τῷ ἁγίῳ Λουκᾷ.

Λιμὴν τοῦ Γρίκου, ἐγγὺς τῆς Σκάλας, χρησιμεῖον ἀντὶ ἀκρωτηρίου καὶ προστατευόμενος ὑπὸ τῆς νήσου Τραγονῆσι καθ' ὅλων τῶν ἀνέμων.

Διακόπτι, περίφημον διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτῷ ἄλατειων, ἀτινα ἀνήκουσι τοῖς καλογήροις. Ἐν τῷ λιμένι τούτῳ κεῖται βράχος τις παμμεγέθης, ὃν τινες οἱ ἐγγωριοὶ καλοῦσι τοῦ Κύνωπος, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου μάγου, τὸν ὅποσον ὁ λαὸς πιστεύει ὡς κατοικοῦντα ἐν κοιλώματι τινὶ τοῦ βράχου· τὸ δὲ κοίλωμα ἐκεῖνο θεωροῦσι κατοικητήριον δαιμόνων. Λέγουσι μάλιστα ὅτι ἀποτολήσας τίς ποτε νὰ καταβῆ διὰ σχοινίου εἰς τὸ κοίλωμα ἵνα ἴδῃ τὸ ὑπάρχει ἐν αὐτῷ, ἀνεσύρθη νεκρός. Καὶ ταιούτοι μὲν εἰσὶν οἱ λιμένες τῆς νήσου.

Χωρία δὲ αὐτῆς εἰσι πρῶτον τὸ Λιβιάδι, δευτέρον ἡ Βαγια, πλήρες ἀμπέλων καὶ συκῶν, τρίτον ὁ Μεγαλόκαμπος πλούσιος εἰς συκὰς καὶ ἔχων λιμένα πλήρη ἰχθύων, τέταρτον ὁ Ἅγιος Θεοφάνης ἀπὸ τινος ἐκκλησίας κτισθείσης ὑπὸ τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου καὶ πέμπτον Σατζούσα πλησίον τῆς θαλάσσης, παρ' ἧ εὔρηνται πηγαὶ θερμῶν ὑδάτων, θεραπευόντων πολλὰς ἀσθενείας.

Ἡ νῆσος γέμει ἐξ ἀμπέλων, συκῶν, λεμονεῶν καὶ πορτοκαλλεῶν, παράγει δὲ καὶ ἰκανὸν διὰ τοὺς ἐγχωρίους σίτον· ἤθελε δὲ πάντως εὐπορεῖ, ἐὰν οἱ κάτοικοι ἔμενον ἀπηλλαγμένοι τῶν ἐπιδρομῶν πειρατῶν χριστιανῶν τε καὶ Τούρκων, οἵτινες συνεχέστερον προσβάλλουσι τὸν πτωχὸν λαόν, μὴ ἔχοντα ἕτερόν τι νὰ ἀντιτάξῃ, ἀλλ' ἢ τὴν ὑπομονήν, πολλάκις δὲ ὡς μόνην ἱκανοποιήσιν λαμβάνοντα τὴν ἐκ τῆς ἀπωλείας ἐκείνων ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀφ' οὗ τοσαῦτα κακὰ διέπραξαν ἐπὶ τῆς νήσου. Οἱ Πάτριμοι παραπονοῦνται κατὰ τῆς σκληρότητος τῶν χριστιανῶν μᾶλλον ἢ τῶν Τούρκων πειρατῶν· καίτοι δὲ θωρακίζονται διὰ χαρτῶν καὶ προνομίων τοῦ πάπα, τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας, τοῦ δουκὸς τῆς Τοσκάνης καὶ τοῦ μαγίστορος τῶν ἵπποτων τῆς Μελίτης ἵνα μένωσιν ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν πειρατῶν, ἐν τούτοις οὐδεμίαν ἐκ τῶν τοιούτων εὐρίσκουσι προστατεῖαν, τὸναντίον δὲ τὰ ἔγγραφα ταῦτα καθιστῶσιν ἀγριωτέρους τοὺς πειρατὰς. Ἐνίοτε ἡ θεία δίκη τιμωρεῖ κατ' ἀξίαν τοὺς κακούργους ἐκείνους, ὡς ἐκ παραδείγματος, πρὸ ἑξέτου ἐτῶν, τοῦ μαρκησίου Φλερὺ διαρπάσαντος οὐ μόνον τὰ ζῶα τῶν νομῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐργατικὰ καὶ μακρυθέντος μέχρι Πάρου, τὸ πλοῖον αὐτοῦ ἐξώκειλεν ἐκεῖ, καὶ αὐτὸς συλληφθεὶς αἰχμάλωτος, ἐκομίσθη παρὰ τῶν Ἑνετῶν ὑπὸ φρουρᾶν εἰς Κέρκυραν. Ἄλλος τις ἔμπαινον, ὅστις εἶχε ληΐσει τὴν μονὴν τοῦ Ληπτοῦ, ἅμα κατῆλθεν εἰς τὸν αἰγιαλόν, θελήσας νὰ καταδιώξῃ πλοῖά τινα, ἐξώκειλεν εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἀπώλετο μετὰ πάντων τῶν ἐταίρων αὐτοῦ.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὴν κατάστασιν καὶ διοίκησιν τοῦ τόπου. Ἡ νῆσος ἐδόθη ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔτει 1100 μ. Χ. περίπου, Χριστοδούλῳ καὶ τοῖς ἐν τῇ μονῇ διαδόχοις αὐτοῦ μετὰ τῶν παρακειμένων νήσων, αἵτινες ἦσαν ἀκατοίκητοι· πλὴν εἴτε καλλιεργίας ἐποίουν εἴτε ζῶα πρὸς νομὴν καὶ τὰς νήσους ταύτας μετέφερον, τὰ πάντα διηρηπάζοντο ὑπὸ τῶν πειρατῶν. Τοσοῦτον δὲ συνεχεῖς ὑφίσταντο τὰς πειρατείας, ὥστε αἱ πρόσοδοι τῆς μονῆς εἶχον ἐπαισθητῶς ἐλαττωθῆ.

καὶ οἱ μοναχοὶ εἶχον καταστῆ πενέστατοι. Κατ' ἀκολουθίαν, ὁ τοῦ Ἀλεξίου υἱὸς Καλοῖωάννης ἐδωρήσατο αὐτοῖς δέκα τέσσαρα χωρία ἐν Κρήτῃ· ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι δὲν κατέλιπον αὐτοῖς ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν νοσοκομεῖον ἐκ τοῦ ὁποίου λαμβάνουσιν ἐτησίως διακόσια δολάρια, ἐν ᾧ πρότερον ἐκαρποῦντο ἐκ τῶν κτημάτων ἐκείνων πρόσοδον δέκα τριῶν χιλιάδων δολαρίων. Πλησίον τῆς μεγάλης μονῆς ὑπάρχει καὶ γυναικεῖον μονύδριον, κτισθὲν πρὸ ἐνὸς αἰῶνος καὶ περιλαμβάνον τέσσαράκοντα μοναχάς, αἵτινες προσπορίζονται τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἐκ τῆς ἐργασίας, διότι στεροῦνται εἰσοδημάτων. Ὁ ἡγούμενος τῆς μεγάλης μονῆς ὑποχρεοῦται νὰ παρέχῃ αὐταῖς ἓνα σεβάσμιον καὶ γέροντα μοναχὸν διὰ τὴν ἐπιτελεσιν τῶν ἱερουργιῶν· πλὴν δὲ τοῦ μοναστηρίου τούτου, ὑπάρχουσι καὶ μικρά τινα ἐρημητήρια, περιλαμβάνοντα ὀλίγους μοναχοὺς. Τοιαῦτά εἰσι, πρῶτον τὸ ἐρημητήριον τοῦ Ἀγίου Σπηλαίου τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου, δεῦτερον τὸ ἐρημητήριον τῆς Παρασκευῆς, τρίτον, τὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἀρκούντως εὐρὸ καὶ κτισθὲν ὑπὸ τινος ἐπισκόπου κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ τέταρτον τὸ τῶν Ἀσωμάτων. Τελευταῖον, ἐν ἐνὶ μέρει καλουμένῳ Κῆποι, ἔνθα παράγονται ὅλα τὰ διὰ τοὺς μοναχοὺς χρειώδη, ὑπάρχουσιν ἐκκλησίαι τινὲς διὰ τοὺς γεωργοὺς, ἵνα οὗτοι καθ' ὠρισμένης ὥρας ἀκούωσι τῆς θείας λειτουργίας, πρὶν ἢ ἀπέλθωσιν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις τῆς νήσου Πάτμου, τῆς ἄλλοτε περιδόξου διὰ τὴν διατριβὴν τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου καὶ διὰ τὴν μεγάλην καὶ μυστηριώδη ἀποκάλυψιν, ἣν ἐθεάσατο οὗτος ἐν αὐτῇ· νῦν ὁμως κεκυφία ὑπὸ τὸ κράτος ἀσπόνδων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐχθρῶν καὶ ὑφισταμένη τηλικαῦτα ὑπὸ τῶν πειρατῶν, περιῆλθεν εἰς τοσαύτην ἔκπτωσιν, ὥστε κατὰ τῶν διαρπαγῶν καὶ ἐπιδρομῶν προστατεῖαν ἔχει τὴν πενίαν καὶ τὴν ὑπομονήν, τὸ μόνον δῆλον ὅτι ὄπλον τῶν πιεζομένων καὶ καταθλιβομένων κατὰ τοῦ βαρέος ζυγοῦ τῆς τυραννικῆς καταπίεσεως.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩΝΟΣ

Τὸ ὄρος Ἄθως εἶνε χερσόνησος, κειμένη μεταξὺ τοῦ κόλπου τοῦ Στρυμόνος, τοῦ οὕτω καλουμένου ἔκ τινος αὐτόθι ποταμοῦ πρὸς βορρᾶν, καὶ τοῦ Σιγυτικῆς κόλπου, ἔκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως πρὸς νότον. Ὁ τὴν χερσόνησον σχηματίζων ἰσθμὸς δὲν ἐκτείνεται πλέον τοῦ μιλίου· τὸ ὄρος δὲ τοῦτο καλεῖται Ἄγιον ὄρος ἢ Ἄθως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, Monte Santo δὲ ὑπὸ τῶν Φράγκων ἢ Ἑσπερίων χριστιανῶν, καὶ ἔχει περιφέρειαν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα μιλίων. Ἐναντι αὐτοῦ, πρὸς ἀνατολὰς εἰς ἀπόστασιν τεσσαράκοντα μιλίων κεῖται ἡ νῆσος Λῆμος, σκιαζομένη σχεδὸν ὑπ' αὐτοῦ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἡ Θάσος ἀπέχει τριάκοντα μίλλια πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος, ἡ Θεσσαλονίκη τέσσαρας ἡμέρας πρὸς δυσμὰς, καὶ ἰσαριθμους ἡ Φιλιππούπολις πρὸς ἄρκτον. Πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς εὐρηται ἐμπεπηγμένος ἐν τῇ γῆ μέγας ξύλινος σταυρός, πέραν τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύεται ταῖς γυναιξὶ νὰ προβῶσι· διότι, τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τῶν γυναικῶν ὄντος πρωτίστου τοῦ μοναχικοῦ βίου κανόνος, πρὸς μείζω προφύλαξιν καὶ ἀσφαλῆ αὐτοῦ διατήρησιν, δὲν ἐπιτρέπεται εἰς οὐδὲν οἰουδήποτε εἶδους θῆλυ ἢ εἰς παῖδα ἢ ἀγένειον νέον νὰ ἀναβῆ ἐπὶ τοῦ ὄρους. Περιγραφὴν δὲ τοῦ Ἄθωνος ἐπιχειρῶν, δὲν θέλω βεβαίως μεταβῆ ἀπὸ πόλεως εἰς χωρίον, ἀλλ' ἀπὸ μονῆς εἰς ἐρημητήριον.

Α'. Πρώτη καὶ ἀρχαιοτάτη τῶν μονῶν εἶναι ἡ τῆς ἀγίας Λαύρας, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου, λαβόντος ἰδιαίτεραν ἄδειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν' ἀποχωρήσει αὐτόσε καὶ καταρτίσει πολιτείαν μοναχῶν· ἐκλήθη δὲ οὕτως ἀπὸ τῆς ἐν Βηθλέεμ μονῆς Λαύρας, ἐν ἣ ἔζησε Σάββας ὁ ἡγιασμένος καὶ ὁ τούτου μαθητῆς Ἰωάννης, ἐπίσκοπος τὸ πρὶν ἐν Ἀρμενίᾳ, εἶτα δὲ μοναχὸς διατελέσας. Τούτου οἱ μαθηταὶ ἔκ τινος ἰδίου κανόνος ἐπιβάλλοντος σιγῆν, ἐτήρουν λίαν ἀυστηρῶς τοιαύτην, ἐξ οὗ καὶ σιωπισταὶ ἐκλήθησαν. Ἐκ τοῦ τάγματος τούτου ἦτο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος πρὶν ἢ ἀνελθῆ ἐπὶ τὸν θρόνον, περὶ οὗ ὁ Βαρώνιος λέγει· ὅτι ἐν ἔτει 491 μ. χ. ἐγένετο μονάρχης ἀπὸ καθηγητοῦ σιωπιστοῦ ex silentiano factus imperator. Περὶ δὲ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου οἱ μονα-

χοὶ διηγοῦνται τάδε, ὅτι, ἀπορῶν χρημάτων, εἰσῆλθεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς μονῆς, ἧς τὴν οἰκοδομὴν εἶχεν ἀρχίσει, καὶ ἐκεῖ συνελάλησε τῇ Παρθένῳ, ἣτις, λαβοῦσα τὴν ράβδον αὐτοῦ, ἐπληξέ βράχον τινὰ ἐξ οὗ ἀνέβλυσεν ἀφθονον ὕδωρ, μέχρι καὶ τῆς σήμερον ρέον. Εἶτα ἐνέπηξεν αὐτὴν ἐν τῇ γῆ, ἣτις θαυμασίως μετέβαλεν αὐτὴν εἰς δένδρον μετὰ κλώνων καὶ φύλλων, μεθ' ὃ ἐνετείλατο αὐτῷ νὰ μὴ μεριμνᾷ περὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς οἰκοδομῆς, διότι αὕτη ἐμερίμνα περὶ τούτων, ἀναλαβοῦσα τὴν προστατείαν οὐ μόνον τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅρουσ συμπαντος.

Ἡ τῆς Λαύρας μονὴ ᾠκοδομηταὶ ἐν που μίλλιον μακρὰν τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος· ἔχει δὲ πορθμὸν τινα, δι' οὗ ἔρχονται τὰ πλοῖα σχεδὸν ὑπὸ τὰ τείχη, ἐνθα ὑπάρχει στερεὰ ἀποθήκη καὶ φρουρὸς διαρκῆς κατασκοπεύων τὰς τῶν πειρατῶν ἐπιδρομὰς. Ὑπάρχει προσέτι ἐν αὐτῇ περικαλλῆς ἐκκλησία, ἐν τινι δ' αἰθούσῃ εὐρυτάτῃ εὕρηται μαρμαρίνη τράπεζα, ἐφ' ἧς συνεστιῶνται ἑξακόσιοι μοναχοί.

Β'. Ἡ μονὴ τοῦ Καρακάλλα, οὕτω καλουμένη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς, ἀφιερῶσαντος ταύτην εἰς τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον· κεῖται δὲ ὀκτῶ μίλλια ὑψηλότερον τῆς πρώτης πρὸς βορρᾶν καὶ περιλαμβάνει πεντακοσίους μοναχοὺς. Ἡ πύλη τῆς μονῆς εἶναι ἐστολισμένη δι' ὑψηλοῦ ἑξαισίου πύργου· αὐτόθι δὲ ὑπάρχει καὶ δεξαμενὴ ἐντὸς βράχου εἰς βῆθος εἴκοσιν ἕξ ὀργυιῶν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ μονὴ αὕτη κεῖται παρὰ τὴν Θάλασσαν, ἔχει μίαν σκοπιάν, μίαν ἀποθήκην καὶ μικρὸν τινα λιμένα.

Γ'. Ἡ μονὴ τοῦ Φιλοθέου, τὸ ὄνομα προσλαβοῦσα ἀπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς, περιλαμβάνει πενήτηντα μοναχοὺς, καίτοι κεκτημένη πληθὺν ἀγρῶν καὶ κήπων. Ἐχει δὲ καὶ αὕτη σκοπιάν καὶ ἀποθήκην ἐγγὺς τῆς θαλάσσης· ἡ δὲ ἐκκλησία αὐτῆς εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν.

Δ'. Ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων, καλουμένη οὕτως ἀπὸ τῶν κτιτόρων αὐτῆς, ἀπολαύει μεγίστης ὑπολήψεως ἕνεκεν εἰκόνας τῆς παρθένου Μαρίας, ἐπὶ τῆς θύρας ἀνεστηλωμένης, ἣτις, κατὰ τὴν παράδοσιν, εὐρέθη ἐπιπλέουσα τῆς θαλάσσης παρὰ τὴν ἀκτὴν. Κέκτηται δὲ ἡ μονὴ αὕτη πλουσίας κτήσεις ἐν Ἰμβρῳ καὶ περιλαμβάνει τετρακοσίους μοναχοὺς.

Ε'. Ἡ μονὴ τοῦ Κουτλουμουσίου ἐγκλείει τετρακοσίους μοναχοὺς καὶ κεῖται ἐν τῷ μέσῳ ἐκτεταμένων κήπων· ἔχει δὲ περικαλλῆ ἐκκλησίαν ἀφιερωμένην εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.

ΣΤ'. Πρωτότον (Καρυαῖς). Αὐτόθι γίνεται ἡ γενική σύναξις πασῶν τῶν μονῶν τοῦ ὄρους, διότι ἐκάστη μονὴ ἀποστέλλει αὐτόθι πληρεξούσιον ὑπὸ τὸ ὄνομα προεστοῦ, ἔργον ἔχοντος νὰ διαμένῃ ἐκεῖ καὶ συσκέπτηται ἐν πάσῃ περιπτώσει περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων. Αὐτόθι κατὰ πᾶν σάββατον τελεῖται ἀγορά, ἣτις εἶναι ἡ μόνη καθ' ὅλον τὸ ὄρος· ἐν τῷ μέρει δὲ τούτῳ μένει ὁ ἀγᾶς μετὰ δύο ἢ τριῶν Τούρκων ἵνα προστατεύῃ τοὺς μοναχοὺς κατὰ τῶν καταδιώξεων τῶν ἄλλων Τούρκων, καὶ ἰδίᾳ τῶν τῆς Βαρβαρίας ναυτικῶν, οὓς κοινῶς ὀνομάζουσιν ἀνατολίτας. Τὸν ἀγᾶν διορίζει ὁ Μποστταντζῆ μπασης ἐκ τῶν Μποστταντζῆδων ἐπὶ δύο ἔτη, παρελθόντων τῶν ὁποίων ἀντικαθίστησι δι' ἑτέρου· τὰ πρὸς διατήρησιν δὲ αὐτοῦ δαπανῶσιν οἱ μοναχοί, χορηγοῦντες αὐτῷ καὶ ἐτήσιόν τινα μισθόν. Πρὸς τούτοις, κατὰ πᾶσαν ἐορτὴν προσκαλοῦσιν αὐτὸν ἀπὸ μονῆς εἰς μονήν, ἔνθα, ἐκτὸς τῶν αὐτῷ καὶ τοῖς ὀπαδοῖς αὐτοῦ προσφερομένων δώρων, πληροῦσι καὶ τὸ βαλάντιον αὐτοῦ, ἀναλόγως πρὸς τοὺς πόρους τῆς μονῆς.

Ζ'. Ἡ μονὴ τοῦ Σταυρονικήτα ἡ τεῦ νικῶντος Σταυροῦ, περιλαμβάνουσα τριάκοντα μοναχοὺς καὶ ἔχουσα ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, οὗτινος τὴν ἐπὶ πλακὸς εἰκόνα σέβουσι μεγάλως, διότι, λέγουσιν, εὗρέθη ὑπὸ τῶν μοναχῶν εἰς τὴν ἀκτὴν, εἰς ἣν ἐρρίφθη κατὰ τι ναυάγιον.

Η'. Ἡ μονὴ τοῦ Παντοκράτορος, περιλαμβάνει διακοσίους μοναχοὺς καὶ ἐκκλησίαν ἐξαρτωμένην ἐκ τοῦ Βατοπαιδίου.

Θ'. Ἡ μονὴ τοῦ Βατοπαιδίου, περιλαμβάνει τριακοσίους μοναχοὺς μετ' ἐκκλησίας τιμωμένης ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ἀειπαρθένου.

Ι'. Ἡ μονὴ τοῦ Συμείων, περιλαμβάνουσα ὀγδοήκοντα μοναχοὺς, ἔχει ἐκκλησίαν ἀφιερωμένην εἰς τὴν Ἀνάληψιν· εἶναι δὲ ἡ μονὴ αὕτη ἡ πενεστάτη πασῶν, οὐχὶ ἕνεκεν ἐλλείψεως γαιῶν, ἀλλ' ἕνεκεν ἐλλείψεως ἀνθρώπων πρὸς καλλιέργιαν αὐτῶν, διότι τὸ πέριξ ἔδαφος εἶναι τὸ εὐφορώτερον τοῦ ὄρους. Παράγονται δὲ αὐτόθι ἐλαῖαι ἐξαισίου μεγέθους, δι' ὅπερ καὶ ἡ καλλιέργια παντὸς ἄλλου δένδρου, πλὴν τῆς ἐλαίας, παραβλέπεται· οἱ δὲ μοναχοί, περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, εἰσὶν ἀείποτε πτωχοί, ἅτε μὴ δυνάμενοι διὰ τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν νὰ καλλιεργήσωσιν ἐπωφελῶς τὰ ἑαυτῶν κτήματα.

ΙΑ'. Ἐν τῷ μέσῳ ὄλου τοῦ ὄρους κεῖται τὸ Χιλιαντάρι, μονὴ περιλαμβάνουσα Βουλγάρους, λαλοῦντας τὴν ἰδίαν διάλεκτον, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἰσὶ γεγραμμένοι καὶ αἱ προσευχαὶ αὐτῶν, καίτοι ὁμοίαι τῶν

ἑλληνικῶν οὐσαι. Ἡ μονὴ δ' αὕτη εἶναι ἢ εὐρυτέρα τῶν μονῶν τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Χερσόνησον, καὶ περιλαμβάνει ὀκτακοσίους μοναχοὺς, καλλιεργοῦντας τὰς ἐκτεταμένας αὐτῶν γαίας.

ΙΒ'. Ἡ μονὴ τοῦ Ζωγράφου καλουμένη οὕτως ἀπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς, ὅστις ἦτο ζωγράφος τὸ ἐπάγγελμα. Ἡ ἐκκλησία αὐτῆς εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον, περιλαμβάνει δὲ ἡ μονὴ αὕτη μοναχοὺς πάντας Βουλγάρους· οὐ μακρὰν δὲ τῆς μονῆς φησὶ δόμηται μονῆρης τις ἐκκλησία, τανῦν ἐν ἀχρηστίᾳ, ἔχουσα περικαλλῆ εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἣν εἶχον παραλάβει ἐκεῖθεν οἱ μοναχοὶ τοῦ Ζωγράφου, ἀλλ' ἦτις, τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, εὗρέθη πάλιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

ΙΓ'. Ἡ μονὴ τοῦ Ξενοφῶντος εἶναι Βουλγαρική καὶ ἔχει τριακόνα μοναχοὺς.

ΙΔ'. Ἡ μονὴ τοῦ Κασταμονίτη ἔχει ἕξ ἢ ἑπτὰ μοναχοὺς καὶ ἐκκλησίαν τιμωμένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Στεφάνου.

ΙΕ'. Ἡ μονὴ τῶν Ἀρχαγγέλων κατὰ προγενεστέρους χρόνους ὠνομαζέτο ἄλλως· ὀψιαιτέρον ὁμῶς ἠλλάξεν ὄνομα διὰ τὴν ἐπομένην αἰτίαν. Νέος τις μοναχὸς ἐργαζόμενος καὶ εὐρὴν θησαυρὸν ἐν παλαιᾷ τινι κάλπῃ, ἔσπευσεν αὐθωρεῖ νὰ ἐξαγγείλῃ τοῦτο τῷ ἡγουμένῳ, ὅστις ἀπέστειλε μετ' ἐκείνου δύο μοναχοὺς ἵνα παραλάβωσι τὸν θησαυρὸν. Οἱ δύο μοναχοὶ ἐλθόντες καὶ ἰδόντες τὸν θησαυρὸν, συνεφώνησαν νὰ φονεύσωσι τὸν νεκρὸν συνάδελφον αὐτῶν καὶ διανείμωσι πρὸς ἀλλήλους τὸν θησαυρὸν· ὅθεν δέσαντες λίθον περὶ τὸν τράχηλον ἐκείνου, ἔρριψαν τὸν δυστυχῆ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ, κρύψαντες τὸν θησαυρὸν, ἐπέστρεψαν πρὸς τὸν ἡγούμενον καὶ εἶπον ὅτι ὁ νέος ἐξῆπάτησεν αὐτοὺς καὶ ἐδραπέτευσεν. Πλὴν ἀλλὰ, τῇ ἐπιούσῃ, ὁ σκευοφύλαξ εὗρε τὸν νέον μετὰ τοῦ λίθου περὶ τὸν τράχηλον ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ὁμολογοῦντα ὅτι οἱ ἀρχάγγελοι Γαβριὴλ καὶ Ραφαὴλ ἔσωσαν αὐτόν. Οἱ δύο κακότροποι μοναχοὶ, γνωστοῦ γενομένου τοῦ πράγματος, ἐξωρίσθησαν, ὁ δὲ λίθος ἔμεινεν ὡς ἀνάθημα εἰς αἰώνιον μνημόσυνον τοῦ γεγηνότος ἐκείνου.

ΙΣΤ'. Ἡ Ρωσικὴ μονή, ἔχουσα ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τιμωμένην, περιλαμβάνει εἴκοσι μοναχοὺς.

ΙΖ'. Ἡ μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου, ἀφιερωμένη εἰς τοὺς τεσσαράκοντα μάρτυρας, τοὺς πνιγέντας ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Σεβαστείας, περιλαμβάνει τριακοσίους μοναχοὺς· ἐπειδὴ δὲ κεῖται ἐγγὺς τῆς θαλάσ-

σης, κέκτηται ἀποθήκην καὶ μεγάλην σκοπιάν. Πέραν τῆς μονῆς ταύτης πρὸς τὴν τῆς Μακεδονίας ἡπειρον εὔρηται μέγα χωρίον ἐξ ἐρημιτῶν καὶ κληρικῶν.

ΙΗ'. Ἡ μονὴ τῆς Σίμωνος Πέτρας, κλουμένη οὕτως ἐκ τοῦ θεμελιωτοῦ καὶ ἐκ τῶν θεμελίων, κεῖται ἐπὶ βράχου καὶ ἐκτίσθη ὑπὸ τινος Σίμωνος ἐρημίτου, ὅστις, θεραπεύσας διὰ δεήσεως πρὸς τὸν Θεὸν τὴν θυγατέρα διοικητοῦ τινος τῆς Κασσανδρείας, ἔλαβε βοηθείας παρ' αὐτοῦ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς μονῆς. Περιλαμβάνει δὲ αὕτη διακοσίους μοναχοὺς, οἵτινες δεικνύουσι χειρὰ τινα ὡς δῆθεν ἱερὸν λείψανον τῆς Μαγδαλινῆς Μαρίας, ἧς ὁμως οἱ δάκτυλοι εἰσι παραδόξως μεγάλοι.

ΙΘ'. Ἡ μονὴ τοῦ Γρηγορίου, παρὰ τὴν θάλασσαν, περιλαμβάνει ἐξήκοντα μοναχοὺς, παρενοχλουμένους ὁμως μεγάλως ὑπὸ τῶν πειρατῶν, ἅτε τῆς μονῆς στερουμένης τειχῶν πρὸς ὑπεράσπισιν.

Κ'. Ἡ μονὴ τοῦ Διονυσίου, εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, οὗ οἱ μοναχοὶ ἀξιοῦσιν ὅτι κέκτηνται, ὡς ἱερὸν λείψανον, μετωπιαῖόν τι ὁστοῦν, ὡς καὶ τὰ ὁστᾶ Νήφωνός τινος, διατελέσαντός ποτε πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀποχωρήσαντος εἶτα ἀγνώστου εἰς τὴν μονὴν ταύτην. Οἱ μοναχοὶ, ἐκλαβόντες αὐτὸν ὡς πλάνητα καὶ πτωχόν, ἀνέθηκαν αὐτῷ τὴν μεταφορὰν ξύλων, χωρὶς πρὸς τοῦτο νὰ μεταχειρίζηται ἡμίονον· τὴν ταιαύτην δ' ἐργασίαν ἐπὶ χρόνον μακρὸν ἐξετέλεσεν ὁ πατριάρχης, φυλάττων σὺν ἀμα αὐστηρῶς καὶ τὰς τῆς ἐκκλησίας διατάξεις, μόνον δ' ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης ἀπεκάλυψε τῷ ἡγουμένῳ ὁποῖός τις ἦτο καὶ ὅτι ἐξελέξατο τὸν τοιοῦτον τῆς ζωῆς τρόπον ἵνα μετριάσῃ τὴν ὑπερσαρκίαν αὐτοῦ. Ἐλογίσθη λοιπὸν ἅγιος καὶ τὰ ὁστᾶ αὐτοῦ ἐτηρήθησαν ὡς ἱερὰ λείψανα.

ΚΑ'. Ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Παύλου, τὸ ὄνομα ἔχουσα ἐκ τοῦ ἐξαγιασθέντος ἰδρυτοῦ αὐτῆς, περιλαμβάνει διακοσίους μοναχοὺς, πάντας Βουλγάρους.

Φέρωμεν ἤδη τὸν λόγον εἰς τὰ ἐρημητήρια, ἅτινά εἰσιν εὐάριθμα μὲν, ἀλλ' οὕτω παράκεινται ἀλλήλων, ὥστε μακρόθεν φαίνονται ὡσεὶ χωρία· τὰ περισσότερα δὲ τούτων εὔρηται ἐν δυσὶ μέρεσι, πρῶτον ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἄννῃ, οὕτω καλουμένη ἐκ τινος ἐκκλησίας, αὐτόθι φηκοδομημένης καὶ ἐνθα οἱ ἐρημίται ζῶσιν ἐκ τῆς βιομηχανίας διαφόρων θρησκευτικῶν ἀντικειμένων, ὡς ἐκ παραδείγματος σταυρῶν, εἰκονίων, σφραγίδων διὰ τὸν καθωρισμένον τῇ ἐκκλησίᾳ ἄρτον καὶ λοιπ

πάν. Οἱ μοναχοί, οἱ ἀποστελλόμενοι ἵνα ἐξουμολογῶσι τὸν λαὸν καὶ ταῦτοχρόνως συλλέξωσιν ἐλέη πρὸς εὐσεβῆ χοήσιν, ἀγοράζοντες τὰ ἔργα ταῦτα, προσφέρουσιν ἐκείνοις, παρ' οἷς μεταβαίνουσιν. Οἱ δὲ ἐρημίται οὗτοι διάγουσι βίον μονήρη καὶ μελαγχολικόν, οὐδέποτε συνοικοῦντες ὑπὲρ τοὺς τρεῖς ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι καὶ μιμούμενοι τοὺς περὶ τὴν Θηβαΐδα τῆς Αἰγύπτου ἀρχαίους μοναχοὺς, οἵτινες ἔζων κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου ἐκ τῶν χειροτεχνημάτων αὐτῶν, ἐξ ὧν μικρὰν μὲν περιζονται τὴν ἀνταμοιβήν, ἀρκεῖ ὅμως αὐτῇ πρὸς διατροφήν καὶ ἰματισμὸν αὐτῶν. Ὁ δὲ ἅγιος Ἀντώνιος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος χριστιανὸς μοναχὸς τοῦ κόσμου· καίτοι δ' ἐτρέφετο δι' ἄρτου καὶ ψυχροῦ ὕδατος, ἔζησεν ὅμως ἑκατὸ πενήκοντα ἔτη. Τοσοῦτο δὲ μεγάλη ἦτο ἡ φήμη αὐτοῦ, ὥστε Ἐλένη ἡ μήτηρ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἔγραψεν, ἐκλιπχροῦσα αὐτὸν ἵνα δέηται ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· ἀπέθνε δ' ἐν τῇ ἐρήμῳ τῷ 361 μ. Χ. ἔτει.

Δεύτερον δὲ μέρος, ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρηγται τὰ περισσότερα ἐρημητήρια εἶναι ἡ Κερασιά, ἣτις γέμει, ὅπως καὶ ἡ ἁγία Ἄννα, τοιοῦτων τῶν ἐρημιτῶν τοῦ μέρους τούτου ζώντων ὡς καὶ τῶν τοῦ ἑτέρου. Ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν ἐρημητηρίων, ἄτινα περᾶκεινται ἀλλήλοις, ὑπάρχουσι καὶ χίλια ἄλλα διεσπαρμένα πολλαχρῶ τῆς Χερσονήσου, ἀνήκοντα πάντα εἰς τινὰς τῶν μονῶν. Ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ζῆ ἐν κελλίῳ, εἰδοποιεῖ τὴν μονήν, ἣ ἀνήκει, ἥτις περᾶχωρεῖ ἐν τοιοῦτο αὐτῷ μεθ' ἱκανῆς γῆς πρὸς διατροφήν αὐτοῦ· ἀποθανόντος δ' ἐκείνου, τὸ κελλίον ἐπανέρχεται εἰς τὴν μονήν, ἣτις ὑπάρχει καὶ κληρονόμος πάσης τῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος. Κελλία εὐρηγται αὐτόθι διαφόρου ἀξίας ἀπὸ πέντε ταλήρων μέχρις ἑκατὸ πενήκοντα, πράγμα δὲ ἀξιοπεριέργον εἶναι ὅτι ἡ ὀκνηρία δικτελεῖ αὐτόθι ὅπως ἄγνωστος, οὐδενὸς ζώντος τοῦ μὴ ἐργαζομένου.

Ὡς πρὸς τὴν διατήρησιν δὲ τῶν μονῶν, εἰ καὶ αἱ γαῖαι, ἃς κέκτηνται, ἀρκοῦσι πρὸς διατροφήν τῶν ἐν αὐταῖς, τὰ δὲ ὄρη περᾶγουσιν ἱκανὸν οἶνον, ἐν τούτοις οἱ καλόγηροι πάντοτε ἔχουσιν ἀνάγκην χρημάτων ἵνα ἀποτινώσι τε τὸν φόρον τῶν πρῶτων ταλήρων κατὰ κεφαλήν καὶ ἀγοράζωσιν ἱμάτια καὶ ἐργαλεῖα πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς· ὅθεν καὶ κατὰ πᾶν ἔτος ἀποστελλουσιν ἐκτὸς ἕνα δύο ἐξ αὐτῶν ἵνα ζητήσωσιν ἐλέη παρὰ τῶν χριστιανῶν πρὸς βοήθειαν ἐκείνης μονῆς, ἃς οὐ προηγουμένως αἱ διάφοροι μοναὶ συνεννοηθῶσι περὶ τῶν

μερῶν, εἰς ἃ θέλουσι πέμψει τοὺς ἑαυτῶν καλογήρους, οἵτινες οὕτως ἐξακολουθοῦσι περιφερόμενοι ἐπὶ δύο ἢ τρία ἔτη. Μετὰ τὴν ἐπάνοδον δὲ αὐτῶν, παραδίδουσι τὰ χρήματα τῷ σκευοφύλακι, διότι ἀντίκειται εἰς τὸν κανονισμόν μοναχοὶ νὰ ἔχωσι χρήματα· ὁ δὲ, μεταχειρίζεται ταῦτα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς κοινότητος, τοῦ ἀπολειπομένου ἐκ τούτων ποσοῦ φυλασσομένου διὰ τὰς δαπάνας τοῦ προσεχοῦς ταξιδίου. Ἐν βιβλίῳ δὲ ἰδιαιτέρῳ ἐγγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν προσφερόντων τι εἰς τὴν μονὴν καὶ ὑπὲρ τούτων τελοῦνται δεήσεις ἐς χεῖ.

Ἀποφασισθείσης τῆς εἰς ἀλλοδαπὴν ἀποστολῆς, ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς μεταπέμπεται ἓνα τῶν μοναχῶν, ὅστις, ὑπακούων, προσέρχεται, ποιεῖ μετάνοιαν πρὸ αὐτοῦ καὶ, ἐγειρόμενος, ἀσπάζεται τὴν δεξιὰν αὐτοῦ. Εἶτα οὗτος μεταπέμπεται ἕτερον ἐκ τῶν μελλόντων νὰ συμπορευθῶσιν αὐτῷ, ὅστις ποιεῖ τὰ ὅμοια πρῶτον εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ εἶτα εἰς τὸν μεταπεμφόμενον· τὸ αὐτὸ δὲ γίνεται εἰς ὅλους, τοῦ πρώτου προσκληθέντος λογιζομένου ὡς προϊσταμένου, διαρκουσης τῆς ἀποστολῆς. Οἱ οὕτως ἀποστελλόμενοι μοναχοὶ ἅμα ἤθελον ἀφιχθῆ εἰς τινα ἐπαρχίαν, ἐπισκέπτονται κατὰ πρῶτον τὸν μητροπολίτην, ᾧ ἐπιδεικνύουσι τὰς τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν ἐπιστολάς, ἐκεῖνος δὲ δι' ἐγγράφου ἐπιτρέπει τὴν ἄδειαν ἵνα περιέλθωσι τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, ζητοῦντες ἐλέη καὶ ἐξομολογοῦντες τοὺς μετανοοῦντας, χωρὶς νὰ λαμβάνωσι τι διὰ τὴν ἐξομολόγησιν, ἵνα μὴ αὕτη παρίσταται οἰονεὶ ἐξωνουμένη. Δέχονται ὁμῶς ὅτι ἂν προσενεχθῆ αὐτοῖς χάριν ἐλέους.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ιδρύσεως μοναστηρίων ἐν τῷ ὄρει χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς κατακτήσεως τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ ζῶσιν ἐκεῖ ἐν ἀσφαλείᾳ οἱ μοναχοὶ, μετέβησαν εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐζήτησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος μέρος τι, ἐν ᾧ νὰ διαβιώσωσι, συμφώνως τοῖς μοναστικοῖς κανόσιν· ὁ δὲ, παρεχώρησεν αὐτοῖς τὸ ὄρος Ἄθων, καὶ πρῶτος ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Ἀθανάσιος ἐχοδόμησεν αὐτόθι μονήν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὗτοι ἐτήρουν τὰ τε ὑπὸ τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀγίου Σάββα ἐν Συρίᾳ διατυπωθέντα· ὀφιαίτερον ὁμῶς ὑπεβλήθησαν εἰς τοὺς κανόνας τοῦ ἀγίου Βασιλείου.

Ἐν ἀρχῇ τῆς εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἐγκαταστάσεως αὐτῶν, κατήρτισαν ἀποικίαν τῆς ἁγίας Γῆς καὶ διηρτῶντο κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου καὶ ἰδίως τοῦ μετ' αὐτὸν ἀκμάσαντος Σάββα τοῦ ἡγια-

σμένου· ἀλλ' ἔπειτα μετέβαλιν τρόπον, καὶ ἀπὸ τῆς προτέρας ἀπομονώσεως ὀλίγων ἀνδρῶν συνδιαγόντων ἄγριον καὶ ἀπλοῦν βίον ἐν ἐρημίᾳ, ὑπεβλήθησαν εἰς κανόνας καὶ διατάξεις, κατήρτισαν κοινότη-
τας, μετέτρεψαν τὰ σπήλαια αὐτῶν εἰς μονὰς καὶ, ἐκλιπόντες τὰς ἐ-
ρήμους, ὤκησαν καλὰς οἰκίας καὶ θέσεις ἐν μείζονι ἀνέσει. Ὁ ἅγιος
Σάββας διὰ τῆς σκληραγωγίας καὶ τῆς ἐκτάκτου αὐτοῦ ἀσκήσεως
ἐπεσπάσατο τὴν φήμην καὶ τὸν θουμασμὸν εἰς τὸν κατ' αὐτὸν μονα-
στικὸν βίον· ἦτο δὲ οὗτος Καππαδόκης τὴν πατρίδα ἐκ τοῦ χωρίου
Μουταλάσκη τοῦ ἐν τῇ ἐπίσκοπῇ τῆς Καισαρείας κειμένου καὶ μείνας
κληρονόμος ἰκνῆς περιουσίας ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν Ἱερεμίου τοῦ θεοῦ
αὐτοῦ, ἠναγκάσθη ἕνεκεν ὑπερμέτρου αὐστηρότητος τῆς θείας αὐτοῦ
νά ἀπέλθῃ εἰς Σκάνδον ἵνα ζῆσῃ ἐν τῷ οἴκῳ ἐτέρου θεοῦ αὐτοῦ, Γρη-
γορίου καλουμένου. Ὁ Σάββας, ἵνα κατασιγάσῃ τὴν μεταξύ τῶν ἐ-
αυτοῦ θείων ἀναφυσῶσαν διὰ τοῦτο διχόνοιαν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν παρὰ
τῇ Μουταλάσκη μονῇ τῆς Φλαβιανῆς, ἣν ἐξέλιπε, τὸ ὀκτωκαιδέκα-
τον τῆς ἡλικίας ἔτος ἄγων, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, προσκυνήσων
τοὺς ἱεροὺς τόπους, ἐν οἷς ὁ Κύριος ἡμῶν τοιοῦτον ὑπέστη θάνατον.
Τῷ καιρῷ δ' ἐκεῖνοι, ἡ φήμη τοῦ ἁγίου Εὐθύμιου, ἡγούμενου τῆς ἐν
Βηθλεὲμ Λαύρας, ἦτο μεγίστη ἐν τῇ ἀγίᾳ γῆ· ὅθεν ἔνθους ἐκ τῆς
τοιούτης φήμης γινόμενος, ἐπεθύμησε νὰ ἐγκαταβιώσῃ αὐτόθι. Καὶ
δὴ μὲν τῶν ἡμερῶν, κατ' ἣν ὁ Εὐθύμιος προσῆλθεν ἵνα μεταλάβῃ
τῶν ἀχράντων μυστηρίων, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἰκέτευσεν ἵνα
προσλάβῃ αὐτὸν ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ· ἀλλ' οὗτος, μὴ δεχθεὶς αὐτόν,
λόγω τῆς νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας, ἐσύστησεν εἰς μικροτέραν τινὰ μο-
νήν, ἧς ἡγούμενος διετέλει ὁ ἅγιος Θεόκτιστος. Μετὰ δεκαετῆ δ' αὐ-
τόθι διατριβὴν, δοκιμασθεὶς πέντε ἔτερα ἔτη, εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν
τῆς Λαύρας, ἔνθα ὁ Εὐθύμιος ἐδέξατο αὐτόν τε καὶ τὸν Δομιτιανὸν
ἵνα διάγωσιν ἀσκητικῶς, ὅπερ καὶ ἐξετέλεσεν ἐκεῖνος θουμασίως ἐπὶ
τέσσαρα ἔτη· περὶ δὲ τὸ τεσσαρακοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος, ἀπε-
χώρησεν εἰς τι σπήλαιον, πλησίον τῆς κολυμβήθρας τοῦ Σιλωᾶ καὶ
αὐτόθι, ἐγκαταβιῶν ἕκτοτε, κατήρτισεν ἀσκητήριον περιλαμβάνον ἐ-
βδομήκοντα μοναχοὺς, ἐν οἷς ἦν καὶ Ἰωάννης ὁ Σιωπιστής, ἐπίσκο-
πος τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Κολωνίας, πρὶν ἢ ἀσπασθῆ τὸν μοναχικὸν
βίον, εἶτα δὲ ἡγούμενος τοῦ ἀσκητηρίου τούτου, τοῦ ὀφιαίτερον κλη-
θέντος Νέα Λαύρα. Ὑπὸ ὄνομα τοιοῦτο ἕκτοτε ὑπῆρξαν πολλαὶ μο-
ναὶ ἐν Παλαιστίνῃ, ὡς ἐκ παρχδείγματος ἡ Λαύρα τῶν Πυργίων παρὰ

τὸν Ἰορδάνην, κτισθεῖσα ὑπὸ Ἰακώβου τινός, ἡ Λαύρα τῆς Μαλί-
σχης, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φιρμίνου, ἡ Λαύρα τῆς Μαρίσχης, κτισθεῖσα
ὑπὸ τοῦ Σεβηριανοῦ καὶ ἡ Λαύρα τῆς Ἐλκιρέθης, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ
Ἰουλιανοῦ· ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ ἀγίου Σάββα κτισθεῖσα Λαύρα ἐγένετο ἡ
μᾶλλον περιώνυμος καὶ, ζῶντος αὐτοῦ, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐτῇ μονα-
χῶν ἀνῆλθε μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑκατὸ πενήκοντα. Ἦκμαζε δ'
ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀναστασίου, Ἰουστίνου καὶ Ἰουστινιανοῦ, αὐτοκρα-
τόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέβιωσε περὶ τὸ ἐνενηκοστὸν τέ-
ταρτον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος· τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἀπολαύει μεγί-
στης τιμῆς παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς χριστιανοῖς καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ ὄρει Ἄ-
θωνι, οὗ οἱ μὲν πρῶτοι μονασταὶ ἐγένοντο ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, ἡ
δὲ ἀρχαιότερα μονὴ ἔφερε τὸ ὄνομα τῆς ἐν Πηλαιστίνῃ Λαύρας.

Τὴν ἐωθινήν προσευχὴν τελοῦσι τρεῖς ὥρας πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνα-
τολῆς, τὴν δ' ἑσπερινήν, αὐτοῦ δεόντος. Οἱ προσερχόμενοι ἵνα κατα-
ταχθῶσι μοναχοί, δοκιμάζονται ἐπὶ ἕξ μῆνας, καθ' οὓς ὑποβάλλον-
ται εἰς διαφόρους ἀσκήσεις, τὰς ὁποίας δεόν νὰ ὑποστῶσι. Μετὰ τὴν
παρέλευσιν τῶν ἕξ μηνῶν, ὁ δόκιμος γίνεται δεκτός, τιθέμενος ὑπὸ
τὴν προστατείαν γέροντός τινος μοναχοῦ, ὅστις εἰσάγει αὐτὸν εἰς τὸν
μοναχικὸν βίον καὶ διδάσκει τὰ κατὰ τὸν βίον τοῦτον· μεθ' ὃ ὁ γέ-
ρων μοναχὸς ὁδηγεῖ τὸν δόκιμον πρὸ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ, κεκαλυμ-
μένον διὰ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ καὶ γονατίζει πρὸ τῆς θύρας, εἶτα εἰσά-
γει καὶ γονατίζει αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, κατόπι πρὸ τοῦ θυσια-
στηρίου καὶ ἐν τέλει πρὸ τοῦ ἡγουμένου. Γονυπετῆς δὲ μένων, ἀπο-
κρίνεται εἰς πάσας τοῦ ἡγουμένου τὰς ἐρωτήσεις, αἵτινές εἰσι στερεο-
τύπως, ὡς ἑξῆς.

Ἠγούμενος. Ἀδελφέ, πόθεν ὠρμήθης ἵνα προσέλθης εἰς τὸ θυσια-
στήριον καὶ εἰς τὴν σύναξιν ταύτην;

Δόκιμος. Ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἵνα ζήσω τὸν μοναχικὸν βίον.

Ἠγούμενος. Ἐρχεσαι ἐκουσίως, ἄνευ βίβης τινός;

Δόκιμος. Μάλιστα.

Ἠγούμενος. Θέλεις μείνει πάντοτε ἐν τῇ μονῇ καὶ θέλεις τηρεῖ
τοὺς κανονισμοὺς αὐτῆς;

Δόκιμος. Μάλιστα.

Ἠγούμενος. Θέλεις τηρήσει τὴν ἀγνότητα, τὴν ἐγκράτειαν καὶ
τὴν ἀσκήσιν;

Δόκιμος. Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ἡγούμενος. Θέλεις μείνει καθ' ἅπκντα τὸν βίον εὐπειθῆς εἰς τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς σου;

Δόκιμος. Διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ τὰς ἐρωτήσεις ταύτας καὶ ἑτέρας παρρηκλήσιας, ἀναγινώσκονται εὐχὲς τινες ἐκ τοῦ Ἐνθολογίου, μεθ' ἧς ὁ ἡγούμενος ὀρκίζεἰ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίου ἂν αὐτοπροκίρετως προσέρχηται· ἀποκρίθεις δὲ τοῦ δοκίμου κατὰρκατικῶς, ὁ ἡγούμενος λαμβάνει παρ' αὐτοῦ ψαλίδι, ἣν ἐπιστρέφει αὐτῷ πάλιν. Ἐντρεπιστρεφομένης πάλιν τῆς ψαλίδος ὑπὸ τοῦ δοκίμου, ὁ ἡγούμενος κόπτει ἐκ τῆς κόμης αὐτοῦ σταυροειδῶς τρίχα, λέγων. «Καίρεται ὁ ἀδελφός ἡμῶν δεῖνα τὴν κεφαλὴν, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», τοῦ χοροῦ ψάλλοντος τρεῖς, «Κύριε ἐλέησον». Ἐπειτα περιβάλλουσιν αὐτὸν τὰ τοῦ μοναχοῦ ἱμάτια κατὰ τὴν τάξιν, καὶ πρῶτον τὸν μοναχικὸν χιτῶνα, τοῦ ἡγουμένου λέγοντος, «Χιτῶνα περιβάλλεται ὁ ἀδελφός ἡμῶν δεῖνα ἀγαλλιᾶσθαι, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀμήν», τοῦ χοροῦ ἐπαναλαμβάνοντος τρεῖς, «Κύριε ἐλέησον». Εἶτα τὴν ζώνην, τοῦ ἡγουμένου λέγοντος, «Ζώνεται ὁ ἀδελφός ἡμῶν δεῖνα τοὺς νεφροὺς δύναμιν καὶ ἀλήθειαν ἵνα καταθλίψη τὸ σῶμα καὶ ἀνακαινίσῃ τὸ πνεῦμα», τοῦ δὲ χοροῦ ἄδοντος τό, «Κύριε ἐλέησον.» Εἶτα τὸ κάλυμμα, τοῦ ἡγουμένου λέγοντος, «Καλύπτεται ὁ ἀδελφός ἡμῶν δεῖνα τῷ κάλυμματι τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς σωτηρίας, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀμήν». Εἶτα τὸν μανδύαν, τοῦ ἡγουμένου λέγοντος, «Μανδύαν περιβάλλεται ὁ ἀδελφός ἡμῶν δεῖνα πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ὁμοιώματος τῶν ἀγγέλων καὶ τῆς αἰδίου δόξης, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀμήν». Ἐν τέλει τὰ σανδάλια, τοῦ ἡγουμένου λέγοντος, «Σανδάλια ὑποδέεται ὁ ἀδελφός ἡμῶν δεῖνα πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀμήν.» Ἀφ' οὗ δὲ ψαλῆ καὶ τὸ Κύριε ἐλέησον, ἀναγινώσκαται ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου, τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τινες εὐχαί, μεθ' ἧς ὁ ἡγούμενος ἐπιδίδωσιν εἰς χεῖρας τοῦ τέως δοκίμου σταυρὸν, λέγων, «Εἶπεν ὁ Κύριος, ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι». Μετὰ τοῦτο δίδεται αὐτῷ κινδύλιον, τοῦ ἡγουμένου λέγοντος, «Εἶπεν ὁ Κύριος, οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν

ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ἵνα ἴδωσιν ὑμῶν τὰ κτλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Τούτων πάντων γενομένων, ἕκαστος τῶν μοναχῶν ἀσπάζεται αὐτὸν καὶ οὕτω δίδοται πέρας εἰς τὴν τελετήν.

ΚΑΝΟΝΕΣ

Α'. Νὰ ἀπκρνηθῆ τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου προσφιλῆ, οἷον πατέρα, μητέρα καὶ λοιπὰ καὶ μιμηθῆ τὸν Κύριον ἡμῶν.

Β'. Νὰ τηρῆ ὑπακοὴν τῷ τε ἡγουμένῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς.

Γ'. Νὰ ὑπομένη πᾶσιν κατὰ θλίψιν διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου.

Δ'. Οὐδὲν νὰ ἔχη ἴδιον, ἀλλὰ τὰ πάντα κοινὰ μετὰ τῶν ἀδελφῶν.

Ε'. Νὰ ἀπέχη πάσης σαρκικῆς ἡδονῆς.

ΣΤ'. Νὰ ᾗ πάντοτε ἑτοιμὸς ἐν ταῖς ὥραις τῶν προσευχῶν, δῆλα δὴ τῷ μεσονυκτίῳ, πρὸ τῆς ἡμέρας, τῇ μεσημβρίᾳ καὶ τρεῖς ὥρας μετ' αὐτήν, τῇ δύσει τοῦ ἡλίου καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον. Μετὰ ταῦτα ὅταν κλεισθῆ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, νὰ ποιῆ ἐξήκοντα μετανοίας, δεόμενος ἐν ἐκάστη αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἡγουμένου, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν τῆς μονῆς καὶ ὑπὲρ πάντων ἐν γένει τῶν χριστιανῶν.

Ζ'. Νὰ μὴ τρωγῆ ἢ πίνῃ κρυφίως, ἀλλὰ κοινῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν· τοσοῦτο δὲ τηρεῖται τὸ τοιοῦτο, ὥστε ὅταν δὲν κίθῃται τις μετὰ τῶν ἄλλων, προσέρχονται πάντες εἰς τὸ παράθυρον ἢ εἰς τὴν θύραν τοῦ κελλίου ἵνα ἴδωσιν αὐτόν. Πρὶν δ' ἢ πῖωσι, λέγουσιν, εὐλογεῖτε.

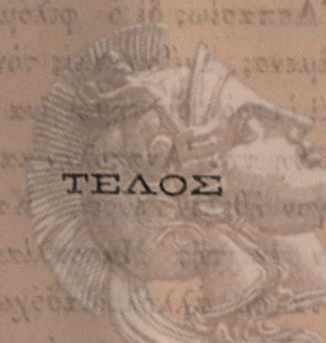
Η'. Νὰ μὴ τρώγῃ κρέα καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τὸν δὲ κανόνα τοῦτον φυλάττουσι λίαν ἀυστηρῶς, ἐξαιρουμένων τῶν ἀσθενῶν. Ἐπιτρέπεται δὲ τοῖς μοναχοῖς νὰ τρώγωσιν ὦκ, βούτυρον, τυρὸν καὶ ἰχθῦς μόνον τῇ κυριακῇ, τρίτῃ, πέμπτῃ καὶ σαββάτῳ· ταῖς δὲ λοιπαῖς ἡμέραις ἄρτω καὶ ὕδατι οὗτοι χρῶνται. Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας, τὸ γεῦμα αὐτῶν συνίσταται εἰς ὀλίγον ἄρτον πρὸ τῶν θυρῶν τῆς ἐκκλησίας, μεθ' ὃ εἰσέρχονται πάλιν ἐν αὐτῇ· ἀφ' οὗ δὲ τελειώσῃ ἡ προσευχή, ἐπιστρέφουσιν αὖθις εἰς τὰ ἑαυτῶν κελλία μετὰ μεγίστης σιωπῆς. Ἐπιτρέπεται ὁμῶς τοῖς ἀρρώστοις, τοῖς γέρουσι καὶ τοῖς νεήλυσιν ἵνα τρώγωσιν εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν.

Πρὸς πλείω δ' ἐποπτεῖαν, ὁ ἡγούμενος, παραλαμβάνων ἕνα τῶν πρεσβυτέρων μοναχῶν, ἐπισκέπτεται τὰ κελλία ἐκάστου, καὶ ὄν ἂν εὐρῆ ἐκτὸς τοῦ κελλίου αὐτοῦ, ἢ ἂν ἐντύχη δυσὶν ἢ τρισὶν ὁμοῦ ἐν

τινι κελλίῳ ὁμοῦ, ἐπιτιμᾷ αὐστηρῶς, τοῦ τοιούτου λογιζομένου ἁμαρτήματος. Τὴν τοιαύτην νυκτερινὴν ἐπίσκεψιν οἱ νέοι μοναχοὶ φοβούνται μεγάλως, διότι λέγουσιν ὅτι ἐπιθέβληται ὑπὸ τοῦ ἀποστολοῦ Παύλου ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Β'. 17 ἐπιστολῇ αὐτοῦ.

Ἡ τῶν νεκρῶν ταρῆ γίνεται ὁπως καὶ ἐν τῷ περὶ Σάμου μέρει περιγράψαμεν, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐν ἔτος μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν, οἱ μοναχοὶ ἐκθάπτουσι τὸ κρανίον, πλύνουσιν αὐτῷ οἴνω καὶ ἀποτιθέασιν ἐν λάρνακι, ἐπιγράφοντες ἐπ' αὐτῆς τὸ τοῦ θανόντος ὄνομα.

Τοσαῦτα περὶ τοῦ ὄρους Ἀθωῶνος· λίαν δὲ περιέργων ἀποθαίνει ὅτι ἐπὶ ἐκτάσεως ἑκατὸν ἐξήκοντα μιλλίων, ἐν ἧ ἑξκκισχίλιοι που μοναχοὶ ἐγκαταχθιοῦσιν, οὐδεμίαν γυνὴ φαίνεται.

ΤΕΛΟΣ

AKAΔΗΜΙΑ

Ἀναφορὰν ἐκ Νίκης· Ἐβραίου δὲ Σάμου δὲ... ἰσχυροῦς τοῦ χιλιεταίου ἐπιτακτοῦ... ἰσχυροῦς τοῦ χιλιεταίου ἐπιτακτοῦ... ἰσχυροῦς τοῦ χιλιεταίου ἐπιτακτοῦ...

ΙΩΣΗΦ ΠΙΤΤΩΝΟΣ ΤΟΥΡΝΕΦΟΡΤΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΡΙ ΣΑΜΟΥ

(1702)

Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξακκοσιοστῷ ἑνενηκοστῷ ἑνάτῳ, ὁ κόμης Βονσαρτραίν, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Γαλλίας διατελῶν, προέτεινε τῷ βασιλεῖ αὐτῆς Λουδοβίκῳ ΙΔ' τὴν εἰς Ἀνατολήν ἀποστολὴν ἐπιτροπείας ἐξ ἐπιστημόνων ἀνδρῶν χάριν ἐρευνῶν ἱστορικῶν τε καὶ φυσικῶν καὶ μελέτης τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἐν ταῖς διαφόροις χώραις ἀπαντῶντων. Ἀσπασίως δὲ ὁ φιλόμουσος μονάρχης ἐκεῖνος τὴν πρότασιν παραδεξάμενος, ἀνέθηκεν εἰς τὸν Ἰωσήφ Πιττώνα Τουρνεφόρτιον, βοτανικὸν καὶ ἰατρὸν διάσημον, ἵνα μετὰ ζωγράφων καὶ ἄλλων καλλιτεχνῶν περιέλθῃ τὴν Ἀνατολήν καὶ γράψῃ περὶ παντὸς ὅπερ ἐν αὐτῇ ἀξιοπεριέργον ἤθελεν εὔρει. Καὶ δὴ ἀποπλεύσας ἐκεῖνος μετὰ τινα χρόνον ἐκ τῆς Μασσαλίας, ἐπεσκέψατο πρῶτον μὲν τὴν Κρήτην, εἶτα δὲ ἀλληλοδιαδόχως καὶ τὰς ἄλλας νήσους τοῦ ἑλληνικοῦ πελάγους, παραμένων ἐν αὐταῖς ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, ἀναλόγως τῆς ἐπιστημότητος ἐκάστης καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἀξίων ἐρεύνης πραγμάτων· οὕτω δὲ καὶ εἰς Σάμον ἀφικόμενος τῇ τριακοστῇ Ἰανουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ δευτέρου ἔτους καὶ ἐν αὐτῇ ἄχρι τέλους μαρτίου, ἧτοι τρεῖς πού μῆνας διατριψας, ἔγραψε τὰς ἐντυπώσεις, ἃς ἡ νῆσος αὕτη ἐποιήσατο αὐτῷ ὡς ἐξῆς, ἐπιστέλλων πρὸς τὸν κόμητα Βονσαρτραίν.

Τῷ κυρίῳ κόμητι Βονσαρτραίν, γραμματεῖ τῆς ἐπικρατείας, διαγγελαί τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος καὶ διευθυντῇ τοῦ τμήματος τῶν ναυτικῶν.

Ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Νέας Ἐφέσου διὰ Σάμον τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ Ἰανουαρίου τοῦ χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ δευτέρου ἔτους ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ πλοιάρχου Δουβοᾶ, ὅπερ ἐκ τῶν παραλίων τῆς Ἀσίας παρελάμβανε Τούρκους προσκυνητὰς ἵνα μεταφέρῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν· κηλοῦνται δὲ οἱ προσκυνηταὶ οὗτοι χατζῆδες καὶ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας εἰς Μέκκαν μεταβαίνουνσι. Τοιαύτη εὐκχερία ἐφάνη ἡμῖν κατάλληλος ἵνα τεθῶμεν ὑπὸ προστατείᾳ κατὰ τῶν πειρατῶν, τῶν λυμαينوμένων

τὰ τῆς Σάμου μπογάζια· ὀνομάζουσι δὲ οὕτω τὰ στενά, ἅτινα εὐ-
 ρηνται ἐν δυσὶ τῆς νήσου μέρεσι. Τὸ μικρὸν μπογάζι διευθύνεται ἀπὸ
 ἀνατολῶν πρὸς τὸ δυσμικοανατολικὸν καὶ ἡ ἐκβολὴ αὐτοῦ εἶναι ἐ-
 στραμμένη πρὸς μεσημβρίαν. Ὁ Στράβων ὑπολογίζει τὸ εὖρος αὐ-
 τοῦ εἰς ὀκτακόσια ἐβδομήκοντα καὶ πέντε βήματα, εἰ καὶ εἶναι πλέον
 τῶν χιλίων, ἐπὶ μήκους σχεδὸν τρισχιλίων· χωρίζει δὲ τὴν Σάμον
 ἀπὸ τῆς ἀπέναντι Ἀσιατικῆς ἡπείρου. Περικλείεται δὲ τὸ στενὸν τοῦ-
 το, ὡς ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει, μεταξὺ τοῦ Ποσειδίου ἀκρω-
 τηρίου καὶ τοῦ ἔναντι ἐπὶ τῆς Ἀσίας ὄρους τῆς Μυκάλῃς· τὸ δὲ ὄ-
 ρος τοῦτο, τὸ ὑψηλότερον τῆς Ἀσιατικῆς παρχίας καὶ δύο ἔχον κο-
 ρυφάς, εὐρηται καὶ νῦν ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, εἰς ἣν ὁ Στράβων τὸ
 περιέγραψε, δῆλον ὅτι εἶναι τόπος ἄριστος πρὸς θήραν, κατάφυτος καὶ
 γέμει ζῶων ἀγρίων. Καλεῖται δὲ τανῦν Σαμφῶν ἀπὸ ὁμωνύμου πα-
 ρακειμένου χωρίου, κτισθέντος, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρ-
 χαίης Πριήνης, ἐνθα ἐγεννήθη ὁ Βίας, εἰς τῶν ἑπτὰ τῆς Ἑλλάδος σο-
 φῶν. Ἐνεκα τῶν κλεπτῶν, τῶν κατὰ συμμορίας αὐτόθι ἐμφωλευόν-
 των, δὲν ἠδυνήθημεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς νὰ ἐρευνησωμεν αὐτό, οὐδὲ νὰ
 ἐξετάσωμεν ἂν τὸ χωρίον Τζαγκλι κεῖται ἐνθα ἦτο τὸ περίφημον Παν-
 ιώνιον, χῶρος ἱερός, ἐν τῷ ὁποίῳ συνήρχοντο οἱ βουλευταὶ τῶν δώ-
 δεκα Ἰάδων πόλεων, ἐν αἷς ἡ Σάμος κατεῖχε θέσιν ἀξιόλογον, καὶ
 ἀπεφάσιζον τὰς ἐπισημοτάτας τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, ἀφ' οὗ πρότε-
 ρον ἔθυον εἰς τὸν Ἑλικώνιον Ποσειδῶνα. Τὸ Τζαγκλι κεῖται μεταξὺ
 Σάμου καὶ Νέας Ἐφέσου πρὸς βορρᾶν τῆς Μυκάλῃς, ἀκριβῶς ἐν ἐ-
 κείνῃ τῇ θέσει, ἐν ἣ ὁ Στράβων ἀναφέρει τὸ Πανιώνιον, καὶ μόνον
 ἐπιγραφὴ τις λείπει ὅπως ἐπικυρώσῃ τὸ πρᾶγμα.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στενοῦ τούτου πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ
 ἐπὶ σκοπέλου ἀρχαῖόν τι ὠκοδόμηται ἐκκλησίδιον, καὶ ἡ μικρὰ νήσος,
 ἣν οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν Ναρθηκίδα κεῖται μεταξὺ τοῦ σκοπέλου τού-
 του· ἡ δὲ Ναρθηκίς συντελεῖ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς θέσεως τοῦ Πο-
 σειδίου, τοῦ τὸ ὄνομα προσλαβόντος ἐκ ναοῦ καθιερωμένου τῷ θεῷ
 τούτῳ. Ὁ βρασιλεὺς κέκτηται νόμισμά τι τοῦ Κομμόδου, ὃπερ ἐξ
 ἐνὸς παρίστησι τὸν Δία καὶ τὸν Ποσειδῶνα μετὰ τῆς λέξεως ΣΑΜΙΩΝ.

Ὁ δὲ μέγας πορθμὸς εἶναι πρὸς τὸ μεσημβρινοδυσμικὸν μεταξὺ τῆς
 δυσμικῆς ἄκρας, τῆς λεγομένης Κανθαρίου, καὶ τῆς μεγάλης νήσου
 τῶν Φούρνων. Τὸ στενὸν τοῦτο ἔχει ὀκτὼ μιλίων πλάτος καὶ ἀπό-
 κείται τῆς Ἰκκρίας δέκα μίλλια· ὅθεν ὑπολογίζουσι ἀπὸ τοῦ ἀκρω-

τηρίου τῆς Σάμου μέχρι τοῦ τῆς Ἰκαρίας ἀπόστασιν ὀκτωκαίδεκα
 μιλίων. Ὅλα τὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Συρίαν καὶ Αἴγυπτον
 πλέοντα πλοῖα, ἀφ' οὗ παρκαμίνουσιν ὀλίγον ἐν Χίῳ, ἐποχρεοῦνται νὰ
 διέλθωσι δι' ἐνὸς τῶν στενῶν τούτων, ὅπως καὶ τὰ ἐξ Αἰγύπτου εἰς
 Κωνσταντινουπόλιν διευθυνόμενα· διότι ἐν αὐτοῖς εὐρίσκουσι καλοὺς
 λιμένας, ἐν ᾧ ἄλλως ὁ πλοῦς αὐτῶν ἠθέλεν ἀποβῆ λίαν χρόνιος, ἐάν
 διήρχοντο παρὰ τὴν Μήκονον ἢ τὴν Νάξον. Διὰ τοῦτο τὰμπογάζια
 ταῦτα εἶναι τὸ ὀρμητήριον τῶν καταδρομέων, ὡς λέγουσιν ἐν τῇ
 Ἀνατολῇ, ἐφ' ὅσον ἐν αὐτοῖς συλλαμβάνονται κάλλιστα τὰ διερχό-
 μενα πλοῖα.

Εἰ καὶ τὸ μεταξὺ Νέας Ἐφέσου καὶ Σάμου διάστημα εἶναι εἴκοσι
 πέντε μόλις μιλίων, ἐν τούτοις ἕνεκα τῆς γαλήνης ἠναγκάσθημεν νὰ
 ἀγκυροβολήσωμεν ὀπισθεν μικροῦ τινος σκοπέλου, καλουμένου Πρα-
 σονῆσι καὶ κειμένου ἐγγύτατα τοῦ μικροῦ πορθμοῦ. Ἀπεβιβάσθημεν
 δ' ἐκεῖ τὴν ἐπιούσαν, τριακοστὴν Ἰανουαρίου, καὶ ἀφικόμεθα μετὰ
 δύο καὶ ἡμισείας ὥρων πορεῖαν εἰς Βαθύ, κώμην κειμένην πρὸς βορ-
 ρᾶν τῆς νήσου ἐπὶ τοῦ κατάντους ὄρους, εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς σχεδὸν μιλ-
 λίου ἀπὸ τοῦ λιμένος. Ἐν αὐτῇ μόλις εὐρίσκονται τριακόσιοι οἶκοι
 καὶ πέντε ἢ ἐξ ἐκκλησιδία, τὰ πάντα κακῶς ὠκοδομημένα, εἰ καὶ τὸ
 μέρος τοῦτο τυγχάνει ἐν τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς νήσου.

Αἱ δὲ πρὸς τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν κωμοπόλεις εἶναι ἡ Χώρα, ἡ-
 τις, μεθερμηνευομένη εἰς κοινὴν διάλεκτον, δηλοῖ πόλιν, καὶ ἐν τού-
 τοις δὲν περιέχει αὕτη πλέον τῶν ἐξακοσίων οἰκῶν, τῶν πλείστων ἐγ-
 καταλελειμμένων ὄντων, ἐξ ὅτου ὁ τόπος οὗτος ἐλεηλατήθη ὑπὸ τοῦ
 Ἐγετοῦ στρατηγοῦ Μοροζίνη, οἱ δὲ κατοικοῦμενοι οἶκοι ἔχουσι δώ-
 ματα, ἐν οἷς βόσκονται χοῖροι καὶ αἶγες. Ἡ Χώρα κεῖται εἰς τὴν ἀρ-
 χὴν λαίμου ὄρέων εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ
 πλησίον τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου, ὡς κατωτέρω θέ-
 λομεν εἶπει. Ὁ ἀῆρ αὐτῆς εἶναι μεμολυσμένος σήμερον ἕνεκα τῶν λι-
 μναζόντων ἐν τῇ πεδιάδι ὑδάτων, τῶν ἄλλοτε εἰς τὴν θάλασσαν χυ-
 νομένων. Ἐν τούτοις αἱ ἐξοχαὶ εἶναι ὠραῖαι, γόνιμοι, πλούσιαι, ἐκ
 δὲ τῶν ὑδάτων ἐκείνων ποτίζουσι τοὺς ἀγρούς, τὰς ἀμπέλους, τὰς ἐ-
 λαίας καὶ τὰς πορτοκαλλέας. Εἰς ἀπόστασιν δὲ μιᾶς λεύγης ἀπὸ τῆς
 Χώρας, εὕρηται χωρίδιόν τι, καλούμενον Μῦλοι, καὶ μετέπειτα ὁ Πα-
 γώνδας εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων μιλίων ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Αἱ ἄλ-
 λαι πρὸς μεσημβρινὴν κωμοπόλεις εἶναι Νεοχώριον, εἰς ἀπόστασιν δύο

μιλλίων ἀπὸ τῆς θαλάσσης, Γαϊτάνι (!), εἰς ἀπόστασιν τριῶν, Μα-
ραθόκαμπος ὁμοίως, Ἐσόρεο (!), εἰς ἀπόστασιν πέντε, Σπαθαραῖοι
εἰς τὸ Ἡραῖον (!), οὐχὶ δὲ μακρὰν τὰ Σκουρέικα. Τὸ Παλιόκα-
στρον ἀπέχει δύο μίλλια ἀπὸ τῆς θαλάσσης· πρὸς τὸ βόρειον δὲ μέ-
ρος εἶναι οἱ Βουρλιῶται εἰς ὁμοίαν ἀπόστασιν, Φοῦρνοι εἰς ἀπόστασιν
τριῶν, Καρλόβασι εἰς ἀπόστασιν ἑνός, Καστανιὰ εἰς τοὺς πρόποδας
τοῦ ὄρους Καταμπάχτη¹ ὡς καὶ τὸ Ἀρβανιτοχωρι. Προσθετέον εἰς
τὰς κωμοπόλεις ταύτας τὸν Πλάτανον, τὴν ὠραιότεραν πασῶν, τὸν
Πύργον καὶ τὴν εἰς τὸ κατάμεσον τῆς νήσου Κουμαρίαν. Ἡ νῆσος
αὕτη οὕσα ὅλως ὄρεινή, ἔλαβεν ἐκ τούτου τὸ ὄνομα Σάμος, διότι,
κατὰ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκά-
λουν σάμους τοὺς λίαν ὑψηλοὺς τόπους. Μόνη τερπνὴ εἰς τὴν νῆσον
ταύτην εἶναι ἡ πεδιάς τῆς Χώρας. Ἡ μεγάλη σειρά τῶν ὄρεων, ἡ
διατέμνουσα κατὰ μῆκος τὴν νῆσον, ἐκαλεῖτο Ἀμπελος, τῆς ὁποίας
τὸ δυσμικὸν μέρος, τὸ εἰς τὴν θαλάσσαν πρὸς τὴν Ἰκαρίαν, διετήρει
τὸ αὐτὸ ὄνομα· ἐκαλεῖτο δὲ σύναμα καὶ Κανθάριον καὶ Κερκετεύς.
Οὗτος δὲ εἶναι ὁ καταπληκτικὸς ἐκεῖνος βράχος, ὁ σχηματίζων τὸ ἀ-
κρωτήριο τῆς Σάμου. Οἱ Ἕλληνες διετήρησαν αὐτῷ τὸ ὄνομα Κέρ-
κη, ὅπερ ἐξομοιοῦται κατὰ τι πρὸς τὸ Κερκετεύς· ὀνομάζουσι δὲ αὐτὸ
καὶ Καταμπάχτην, ὅπερ δηλοῖ βάραθρον.

Καθ' οὓς χρόνους ἦνθι ἡ Ἑλλάς, ἡ νῆσος αὕτη ἦτο λίαν κτηνη-
μένη καὶ κάλλιστα καλλιεργημένη. Ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις ὄρεσι αὐτῆς
διακρίνονται ἀκόμη μακρὰ τεῖχη, κτισθέντα ὅπως συγκρατῶσι τὴν γῆν·
ἀλλὰ σήμερον δὲν πιστεύω ἵνα ὑπάρχωσιν ἐν Σάμῳ κάτοικοι πλείονες
τῶν δωδεκακισχλίων, ὅλοι τοῦ ἐλληνικοῦ δόγματος· μόνον δὲ τρεῖς
τουρκικοὶ οἴκοι εὑρηνται αὐτόθι, ὁ τοῦ ἀγά καὶ ὁ τοῦ καθῆ, οἵτινες ἐν
Χώρῃ διαμένουσι, καὶ ὁ τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ἀγά, ὅστις διαμένει εἰς
Καρλόβασι ἢ εἰς Βαθύ, ἐνθα διαμένει καὶ ὁ Γάλλος ὑποπρόξενος· ὁ
δὲ διοικητὴς εἶναι βοϊβόδας, στελλόμενος ἵνα εἰσπράττη τὸν φόρον.

Καθ' ἕκαστον ἔτος συνιστῶσιν εἰς πᾶν χωρίον ἓνα ἢ δύο ἐφόρους ἐξ-
αιρέσει τῆς Χώρας, τοῦ Βαθείος καὶ τοῦ Καρλοβάσου, ἐνθα ἐκλέγουσι
δύο ἱερεῖς καὶ τέσσαρας χωρικούς, ἐὰν ὑπάρχωσιν· ἐν ἐλλείψει δὲ τοιού-
των, διορίζουσι κυρίους καϊκίων ἢ γεωργούς. Καὶ οἱ ἱερεῖς δὲ δὲν εἶναι εἰ

1. Καταμπάχτη ἐκ τοῦ καταβλήνω ὡς ὄρος ἀπότομον ἢ ἄλλως διότι συνε-
χῶς ἐν αὐτῷ καταπίπτουσι κεραυνοὶ ὡς καὶ ὁ Σουΐδας «Καταβάτης Ζεὺς παρὰ
τοῦ καταβλάζειν τὸν κεραυνόν». Ἐτυμολογία πολὺ τὸ γελοῖον ἔχουσα!

μὴ χωρικοί, χειροτονηθέντες ἄνευ ἄλλης ἀξίας. ἢ ὅτι ἀπεστήθισαν τὴν λειτουργίαν. Ἱερεῖς ὑπάρχουσι περισσότεροι τῶν διακοσίων, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν εἶναι ἔτι μεγαλείτερος· ὅθεν οἱ ὑπηρέται τοῦ ναοῦ εἶναι κύριοι τῆς νήσου, κατέχοντες ἐν αὐτῇ ἑπτὰ μοναστήρια, δῆλον ὅτι τὸ τῆς Ἀγίας Ζώνης, τὸ τοῦ Βροντᾶ, τὸ τῆς Μεγάλης Παναγίης, τὸ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, τὸ τοῦ Σταυροῦ, τὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Ἐπ' ἴσης ὑπάρχουσιν ἐν Σάμῳ τέσσαρα μοναστήρια καλογραίων, τὸ ἐν εἰς τὸν Ἅγιον Ἡλίαν, τὸ δεύτερον παρὰ τὴν Μεγάλην Παναγίαν, τὸ τρίτον εἰς Παγώνδαν καὶ τὸ τελευταῖον εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ· πρὸς δέ, ἐβεβαίωσαν ἡμᾶς ὅτι ὑπῆρχον πλέον τῶν τριακοσίων ἰδιωτικῶν ἐξωκκλησιῶν.

Ὁ ἐπίσκοπος τῆς νήσου ταύτης, ὅστις εἶναι ὡσαύτως καὶ τῆς Ἰκαρίας, κατοικεῖ ἐν Χώρα, ἀπολαμβάνων σχεδὸν δισχιλίων σκούδων πρόσοδον. Ἐκτὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἔχει μεγάλας προσόδους ἐκ τῶν ἀγιασμῶν καὶ ἐκ τῶν ποιμνίων κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστου Μαΐου· ὅσον γάλα ἀμέλγουσι καὶ ὅσον τυρὸν κατασκευάζουσι κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀγιασμοῦ, δρέπεται ὁ ἐπίσκοπος, λαμβάνων ἐπίσης καὶ ἀνὰ δύο ζῶα ἐξ ἐκάστου ποιμνίου.

Οἱ Σάμιοι ζῶσιν ἀρλούντως εὐτυχεῖς, οὐδὲ πάσχουσι κακώσεις ἐκ μέρους τῶν Τούρκων. Ἡ νῆσος χρεωστεῖ ἵνα πληρώνη χίλια διακόσια ἐνενηκοντα χαρατζοχάρτια πρὸς πέντε σκούδα ἕκαστον, τὸ ὅλον ἑξ̄ χιλιάδας τετρακόσια πενήκοντα. Ὁ ἀγᾶς, σφραγίζων ἕκαστον χαρατζοχάρτιον, λαμβάνει προσέτι ἐν σκούδον, καὶ οἱ ἱερεῖς, οἵτινες ἀναμίγνυνται εἰς πάντα καὶ διανέμουσι τὰ χαρατζοχάρτια, λαμβάνουσι δέκα σόλδια δι' ἕκαστον, εἰς τρόπον ὥστε πᾶς ἰδιώτης ἀποτίνει 6 σκούδα καὶ 10 σόλδια. Τὸ τελωνεῖον τῆς νήσου ἐνοικιάζεται ἀντὶ μυρίων σκούδων, καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ ἀγᾶς, ὁ εἰσπράττων τὰ δικαίωματα, κερδίζει ἰσάριθμον ποσόν. Ὅταν γραικός τις ἀποθάνῃ ἄνευ ἀρρένων τέκνων, ὁ ἀγᾶς κληρονομεῖ ὅλους τοὺς καλλιεργησίμους ἀγρούς αὐτοῦ· αἱ δὲ ἄμπελοι, οἱ ἐλαιόφυτοι ἀγροὶ καὶ οἱ κῆποι περιέρχονται εἰς τὰς θυγατέρας καὶ οἱ συγγενεῖς ἔχουσι δικαίωμα προτιμήσεως ὅταν τὰ κτήματα πωλῶνται. Ὁ ἀγᾶς λαμβάνει ἐπ' ἴσης τετρακοσίας ἢ πεντακοσίας λίτρας μετᾶξης, τὸ δὲ ἐμπόρευμα τοῦτο ἰκτίνει ῥομοίως εἰς τὸ τελωνεῖον δικαίωμα τέσσαρα τοῖς ἑκατόν.

Αἱ γυναῖκες τῆς νήσου ταύτης εἶναι δυσειδεῖς, ἀκάθαρτοι, καὶ δὲν

ἀλλάσσουσιν ἔσωθεν ἐνδύματα εἰ μὴ ἄπαξ τοῦ μηνός.¹ Τὸ ἐνδυμα αὐτῶν συνίσταται εἰς ἓνα ντολαμαῖ κατὰ τὸν Τουρκικὸν τρόπον μετὰ καλύμματος ἐρυθροῦ, ἐπικαλύπτοντος φέσι κίτρινον ἢ λευκόν. Καταπίπτει δὲ τὸ κάλυμμα ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτῶν, καθὼς καὶ αἱ κόμαι αὐτῶν, αἵτινες τὸ συνεχέστερον εἶναι διηρημέναι εἰς δύο πλοκάμους, ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὁποίων κρέμονται ἐνίοτε κοσμήματα ἐκ μικρῶν πλακῶν λευκῶν ὀρειχάλκου ἢ ἀθλίου ἀργύρου, διότι καλὸς ἄργυρος δὲν εὑρίσκεται εἰς αὐτὸν τὸν τόπον.

Ὁ ἐτήσιος φόρος τῆς Σάμου εἶναι δώδεκα χιλιάδες σκούδων περίπου. Λαμβάνει δὲ ὁ διοικητὴς τὸ δέκατον παντὸς καρποῦ καὶ ὀπώρας, μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κρομμύων καὶ κολοκυντῶν· συλλέγονται δὲ αὐτόθι πολλοὶ πέπωνες, χειμωνιά, κύαμοι, φακαῖ καὶ φασιόλοι. Τὰ μοσχάτα σταφύλια εἶναι ὁ ὠραιότερος καρπὸς τῆς νήσου. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ τρυγητοῦ, αἱ ἄμπελοι εἶναι πλήρεις ἀνθρώπων καὶ ἕκαστος τρώγει ὅσα ἐπιθυμεῖ καὶ ὀπόθεν ἀρέσκει αὐτῷ. Ὁ οἶνος αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι καλὸς, ἂν ἐγίνωσκον ἵνα αὐτὸν κατασκευάσωσι καὶ θέσωσιν ἐν φιάλαις· ἀλλ' οἱ γραικοί, φύσει ἀκάθαρτοι, εἶναι ἀδύνατον ἵνα μὴ ἀναμιζῶσιν ἐν αὐτῷ ὕδωρ². Ἐν τούτοις ἔπιον ἄριστον μοσχάτον οἶνον ἐν Σάμῳ, τὸν ὁποῖον κατασκεύασαν μετ' ἐπιμελείας διὰ τοὺς ἐν Σμύρῃ ἐμπόρους ἡμῶν, ἀλλ' ἐμύριζεν ὀλιγώτερον παρὰ τὸν μοσχάτον τοῦ Τρυνιάν. Συλλέγουσι τρισχίλια περίπου βαρέλια μοσχάτου ἐν Σάμῳ, ἕκαστον δὲ βαρέλιον ζυγίζει ἑκατὸν πενήκοντα ὀκτῶ λίτρας καὶ οὐγγίας τέσσαρας, καὶ τὸ φορτίον τοῦ οἴνου τούτου, ὃ ἐστὶν ἐν βαρέλιον καὶ ἡμισυ, πωλεῖται ἐπιτοπίως ἀπὸ τεσσάρων φράγγων μέχρι δέκα σολδίων αἰ ἑπτὰ λίτραι, ὃ δὲ κόκκινος οἶνος πωλεῖται τέσσαρα φράγγα καὶ ἑκατὸν σόλδια. Ὁ οἶνος οὗτος εἶναι βαθύχρους καὶ ἤθελεν εἶσθαι καλὸς, ἂν δὲν ἐνοθεύετο δι' ὕδατος· μεταφέρουσι δὲ αὐτὸν εἰς Χίον, Ρόδον καὶ Ναύπλιον τῆς Πελοποννήσου. Οἱ γραικοί, ἀγοράζοντες οἶνον ἐν τῇ νήσῳ, ἀποτίνουσι τέσσαρα καὶ πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατὸ δικαίωμα ἐξαγωγῆς, κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ τελώνου, οἱ δὲ Γάλλοι πληρώνουσι τὸ ἡμισυ. Διὰ τὸν οἶνον οὐδὲν ἐκτίνουσι δικαίωμα εἰς τὸν Σουλτᾶνον· δι' ἐκάστην ὁμως ἄμπελον πεν-

1. Τὰ ὄμματα τοῦ Γαλάτου περιγητοῦ δὲν εὔρον ἐν Σάμῳ τὴν Παρισινήν κομψότητα καὶ φιλοκαλίαν!

2. Ἄλλ' ἄφ' οὗ ὁ οἶνος τῶν Σαμίων ἦτο εἰς τὴν διάκρισιν ἑκάστου ἵνα πῆ ὅσον καὶ ὀπόθεν ἤθελε, πρὸς τί ἄρα γὰ νοθεύωσιν αὐτόν;

τήκοντα βημάτων μήκους καὶ εἴκοσι πλάτους πληρώνουσι αὐτῷ τεσσαράκοντα σόλδια κατ' ἔτος. Ἐπὶ τοῦ ἐλαίου πληρώνουσι δέκατον ἐξαγωγικὸν δὲ δικαίωμα οἱ μὲν γραικοὶ πληρώνουσι τέσσαρα ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, οἱ δὲ Γάλλοι δύο, ἀλλ' ἡ συγκομιδὴ δὲν ὑπερβαίνει τὸ πᾶν ὀκτακοσίων ἢ ἐνεακοσίων βαρελίων, ἅτινα ζυγίζουσιν ὅσον καὶ τὰ τοῦ οἴνου, δῆλα δὲ ἑκατὸ πενήκοντα ὀκτὼ λίτρας. Ἀντὶ ἐνὸς δὲ σκούδου ἀγοράζει τις χιλίας ἑκατὸ τριάκοντα ἐννέα λίτρας ἐλαίου.

Συνήθως κατὰ πᾶν ἔτος ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ φορτώνουσι τρία φορτία πυροῦ σίτου διὰ τὴν Γαλλίαν, ἕκαστον δὲ φορτίον περιλαμβάνει ὀκτακόσια ἢ ἐνεακόσια μέτρα, τουτέστιν ἐξήκοντα ἑπτὰ χιλιάδας λιτρῶν· διότι ἕκαστον μέτρον ἰσοφκρίζει πρὸς ἑβδομήκοντα πέντε λίτρας, τὸ δὲ μέτρον παρ' αὐτοῖς καλεῖται κοιλόν. Τὸ κοιλόν συνίσταται ἐκ τριῶν πινακίων, ἕκαστον δὲ πινάκιον ἐξ ὀκτὼ ὀκάδων, καὶ ἡ ὀκά ἐξ εἴκοσι πέντε λιτρῶν. Ἐκτὸς τῶν συνήθων δημητριακῶν καρπῶν, σπείρουσιν ἐν Σάμῳ ἕτερον τινα σπόρον, τὸν ὁποῖον καλοῦσι κεγχρί. Οἱ πτωχοὶ ἵνα κατασκευάσωσιν ἄρτον ἀναμιγνύουσιν ἡμισυ μέρος σίτου μὲ ἕτερον ἡμισυ κριθῆς καὶ κέγχρου, ἕτεροι δὲ κατασκευάζουσιν αὐτὸν διὰ κριθῆς καὶ κέγχρου, ἥτις παράγεται ἄφθονος ἐν τῇ νήσῳ.

Ἐν Σάμῳ ζηραίνουσι τὰ σύκα μόνον πρὸς οἰκιακὴν χρῆσιν· εἶναι δὲ ταῦτα λίαν λευκά καὶ τρις ἢ τετράκις μεγαλειτέρα τῶν τῆς Μασσαλίας, ἀλλ' ἦττον ἐκείνων λεπτά. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ δὲν μεταχειρίζονται τὸν ἐρινασμόν, διὰ τοῦτο αἱ σύκα αὐτῶν δὲν εἶναι τόσον καρποφόροι ὅσον ἀλλαχοῦ. Οἱ τυροὶ τῆς Σάμου δὲν ἐφάνησαν ἡμῖν ἐκ τῶν καλλιτέρων· θέτουσιν αὐτοὺς νωπούς ἐν ἀσκοῖς μεθ' ἡλατισμένου ὕδατος, καὶ ἀφίνουσιν αὐτοὺς ἐκεῖ ἵνα στραγγίσωσι καὶ ξηρανθῶσι κατ' ὀλίγον. Συνήθως δὲ φορτώνουσι ἕκαστον ἔτος ἐν πλοῖον τυροῦ διὰ τὴν Γαλλίαν· ἑκατὰ δὲ λίτραι αὐτοῦ τιμῶνται ἀντὶ δύο σκούδων ἢ ἐνὸς τζεκινίου.

Αἱ εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου πίτυες ἀποφέρουσι κατ' ἔτος τριακόσια ἢ τετρακόσια καντάρια πίσσης, ἥτις πωλεῖται ἐν σκούδον τὸ καντάριον· πρὸς τούτοις δὲ πληρώνουσι διὰ ταύτην τέσσαρα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸ τελωνιακὸν δικαίωμα. Ἐν Σάμῳ φορτώνουσι βαλάνους διὰ Ἐνετίαν καὶ Ἀγκῶνα· τὸ δὲ εἶδος τοῦτο τρίβουσιν εἰς κόνιν πρὸς χρῆσιν τῶν βυρσοδεψῶν. Ἡ μεγάλη ποσότης τῶν δρυῶν, ὧν ἡ Σάμος ἦτο ἄλλοτε πλήρης, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα Δρυούσης.

Ἡ μέταξα τῆς νήσου ταύτης εἶναι ἀρίστη καὶ πωλεῖται τέσσαρας

λίθρας καὶ δέκα σόλδια ἢ ἑκατὸ σόλδια ἢ λίτρα· ἐξ αὐτῆς δὲ κατ' ἔτος πωλουμένης εἰσάγουσιν εἴκοσι μέχρις εἴκοσι πέντε χιλιάδων σκούδων περίπου. Τὸ μέλι καὶ ὁ κηρὸς εἶναι ἐπ' ἴσης θαυμασία, καὶ πωλοῦνται πεντήκοντα λίτραι μέλιτος ἀντὶ ἐνὸς σκούδου· ὁ δὲ κηρὸς πωλεῖται ἐννέα ἢ δέκα σόλδια ἢ λίτρα· καὶ μέλιτος μὲν συνάξουσι πλέον τῶν διακοσίων κανταρίων, ἀλλ' ὁ κηρὸς δὲν ὑπερβαίνει τὰ ἑκατό. Τὸ δὲ καντάριον ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἑκατὸ τεσσαράκοντα λίτρας καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Τουρκίαν.

Αἱ σκαμμωνίαι τῆς Σάμου (μυχμουτιαί) δὲν εἶναι μὲν πολὺ καλαί, ἀλλ' εἶναι ὑπέρυθροι, δύστεγχοι, σκληρόσαρκοι καὶ κατὰ συνέπειαν λίαν δυσκατέργαστοι ὅπως μεταβληθῶσιν εἰς κόνιν. Οὐχὶ δὲ μόνον αὐταὶ καθαρίζουσι σφοδρῶς, ἀλλ' ἐνίοτε προξενοῦσι δηγμοὺς εἰς τὴν κοιλίαν καὶ ὑπερβολικὸν ἄλγος. Τὸ βότανον, ὅθεν ἐξάγεται αὕτη, δὲν εἶδομεν, διότι δὲν φύεται εἰ μὴ περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου καὶ κατὰ Ἀπρίλιον· ἔδειξαν ὅμως ἡμῖν ἀντὶ τῆς σκαμμωνίας νέας ρίζας φυτοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ φύλλα ὁμοιάζουσι πολὺ πρὸς τὰ τῶν παρ' ἡμῖν λιζερόνων, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅμως ὅτι ταῦτα εἶναι μεγαλειτέρα, χλωώδη καὶ ἦττον ἀποτετμημένα παρὰ τὴν βάσιν αὐτῶν ἀπὸ τὰς σκαμμωνίας τῆς Συρίας. Ἡ σκαμμωνία τῆς Σάμου ὁμοιάζει πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Διοσκουρίδης καὶ ἣτις φύεται ἐν ταῖς πεδιάσι τῆς Μυσίας μεταξύ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου καὶ τοῦ Σιπύλου. Περιέργον δὲ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Διοσκουρίδου προετίμων τὸν χυμὸν τοῦ φυτοῦ τούτου ἀπὸ τοῦ τῆς Ἰουδαϊκῆς σκαμμωνίας, ἣτις εἶναι ἢ αὐτὴ μὲ τὴν τῆς Συρίας· ἄλλως δ' ἐκ πείρας ὑποχρεούμεθα ἵνα προτιμῶμεν ἀντὶ τῆς σκαμμωνίας τῆς Μυσίας ἢ τῆς Σμύρνης τὴν τοῦ Χαλεπίου ἢ τῆς Συρίας. Ἡ τῆς Σάμου καὶ Νέας Ἐφέσου καταναλίσκεται ἐν τῇ Ἀνατολῇ· εἶναι δὲ αὕτη ἐν Σάμῳ ἀπηλλαγμένη παντὸς τελωνιακοῦ δασμοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς ἀποστέλλουσιν εἰς μόνην τὴν Ἀσίαν.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐθαύμασαν τὴν γονιμότητα τῆς Σάμου, ὁ δὲ Στράβων εὑρίσκειν ἐν αὐτῇ τὰ πάντα ἐξαιρέτα πλὴν τοῦ οἴνου· φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἔπιεν ἐκ τοῦ μοσχάτου, ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι δὲν ἐγίνωσκον ἀκόμη ἵνα κατασκευάζωσιν αὐτόν. Ὁ Ἀθήναιος κατὰ Ἀέθλιον λέγει ὅτι αἱ συκαὶ καὶ μηλέαι καὶ ροιαὶ καὶ ἡ ἄμπελος αὐτῇ δις τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκαρποφόρουν. Ὁ Πλίνιος δ' ἀναφέρει ὅτι αἱ ροικὶ τῆς γήσου ταύτης διηροῦντο εἰς ἐρυθροκόμους καὶ λευκοκόμους.

Ἐκτὸς δὲ τῶν καρπῶν ἡ Σάμος σήμερον γέμει θήρας περδικῶν, σκολοπάκων, μικρῶν σκολοπάκων, κιχλῶν, ἀγρίων περιστερῶν, τρυγόνων καὶ συκαλίδων. Τὰ κατοικίδια πτηνὰ εἶναι ἐξάριετα, ἀλλ' αἱ λιβαδοπέρδικες δὲν εἶναι κοιναί· αὐτὰς δὲ ὀνομάζουσι Ταγινάρια. Λαγιδεῖς δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Σάμῳ, ἀλλὰ πολλοὶ λαγωοί, ἀγριοχοῖροι, ἀγριαὶ αἴγες καὶ τινες ἔλαφοι. Τρέφουσι δὲ αὐτόθι πολυάριθμα ποίμνια αἰγῶν μᾶλλον ἢ προβάτων. Οἱ Γάλλοι φορτώνουσιν ἐν φορτίον μιλλίου κατ' ἔτος, τοῦ ὁποίου πωλοῦνται ἀντὶ τεσσάρων ἢ πέντε σολδίων αἱ τρεῖς λίτραι καὶ αἱ δύο οὐγγίαι.

Αἱ πέρδικες ἐκτρέφονται ἐκεῖ ἐν τοσαύτῃ ἀφθονίᾳ, ὥστε πωλοῦσιν αὐτὰς ἀντὶ τριῶν σολδίων τὸ ζεῦγος· ἐπειδὴ δὲ οἱ κυνηγοὶ δὲν γινώσκουσιν ἵνα πυροβολῶσι κατὰ πτηνῶν ἱπταμένων, περιμένουσιν αὐτὰς εἰς τὸ μῆκος τῶν ρυάκων, ἐνθα αὐταὶ καταβαίνουσιν ἀγεληδὸν ὡς οἱ κορυδαλοὶ ἵνα πῖωσιν ὕδωρ καὶ ἐκεῖ διὰ μιᾶς βολῆς φονεύουσιν ἐπτά ὀκτώ ὁμοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ δεκαπέντε καὶ εἴκοσιν. Αἱ ἡμίονοι καὶ οἱ ἵπποι τῆς νήσου δὲν εἶναι ὠραῖοι, ἀλλ' ἐν τούτοις βραδίζουσιν ἀρκετὰ καλῶς, καίτοι δὲ ἀφίνουσιν αὐτοὺς νὰ βόσκωνται μόνοι χωρὶς νὰ κλείσωσιν εἰς φράκτας, οὐδέποτε ὅμως μακρύνονται τοῦ οἴκου τοῦ κυρίου αὐτῶν ὅστις συλλαμβάνει αὐτοὺς εὐκόλως ὁσάκις ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν. Τρέφουσιν ἱκανοὺς βόας ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ, ἀλλὰ δὲν γινώσκουσι τοὺς βουβάλους. Οἱ λύκοι καὶ οἱ θῶες ἐπιφέρουσι πολλάκις μεγάλας ζημίας· ἔρχονται δὲ ἐνίοτε καὶ τίγρεις νηχόμεναι διὰ τοῦ μικροῦ μπογαζίου ἀπὸ τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου.

Μεταλλεῖα σιδήρου δὲν λείπουσιν ἐν Σάμῳ· τὸ μέγιστον μέρος τῆς γῆς εἶναι χρώματος ἐρυσιδώδους καὶ τὰ περίχωρα τοῦ Παγώνδου εἶναι πλήρη βώλου χρώματος ἐρυθροῦ βαθέος, λίχν λεπτοῦ, σκληροῦ καὶ κολλώδους. Ὁ βῶλος εἶναι κρόκος σιδήρου φυσικοῦ, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὁ σίδηρος διὰ ἐλαίου λιναροσπόρου. Ἐν Σάμῳ κατεσκευάζον ἄλλοτε ἀξιόλογα ποτήρια, ἴσως διὰ χροῦς τοῦ Παγώνδου. Κατὰ τὸν Ἄουλον Γέλλιον, οἱ Σάμιοι πρῶτοι ἀνεκάλυψαν τὴν κεραμιδουργίαν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπεξεργάζεται πλέον αὐτήν, καὶ ἤδη μεταχειρίζονται τὰς λαγήνους τῆς Ἀγκῶνος, αἱ δὲ ὑδρίαι, ἐν αἷς θέτουσι τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὸν οἶνον, προέρχονται ἐκ Χίου. Ἀντὶ μικρᾶς ἐργασίας εὕρισκει τις ἐν Σάμῳ τὰ δύο ἤδη τῶν γαιῶν ἐκείνων, ἅτινα οἱ ἀρχαῖοι μεταχειρίζοντο εἰς τὴν ἰατρικὴν· ἀλλ' οὐδεὶς ἐνδιαφέρεται εἰς παρομοίας ἀνζητήσεις, ὡς καὶ διὰ τὸν Σάμιον λίθον, ὅστις ἐχρησίμευεν οὐχί

μόνον πρὸς καθαρισμόν τοῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ μεγάλως καὶ ὡς φάρμακον.

Ἡ σμύρις δὲν εἶναι σπανία ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. Ἡ ὄχρα εἶναι ἐπ' ἱσθῆς κοινὴ ἐν τῷ μέρει τοῦ Βαθέος, προσλαμβάνουσα ὠραῖον κίτρινον χρῶμα ὅταν θέτωσιν αὐτὴν εἰς πῦρ, καθισταμένη δ' ἐρυθροφαιόχρους ἂν μείνῃ περισσότερον ἐν τῷ πυρὶ. Ἡ γῆ αὕτη δὲν ἔχει γεῦσιν καὶ κεκτηται χρῶμα ξηροῦ φύλλου. Πέριξ τοῦ Καρλοβάσου εὐρίσκεται γῆ τις μελανωτάτη καὶ λίαν λεπτή, ἀλλ' ὅλως ἄποιος, ἥτις δὲν φαίνεται μετέχουσα θειικοῦ σιδήρου, εἰμὴ καθόσον χρησιμεύει εἰς τὸ βάφειν μαύρην τὴν πρὸς ραφὴν μήρινθον.

Ἄλλα τὰ ὄρη τῆς νήσου εἶναι ἐκ λευκοῦ μαρμαῖρου. Ἐν τῇ ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ ἀπὸ Βαθέος εἰς μικρὸν μπογάζι, παρατηρεῖται ἀκόμη ὠραία στήλη προσκεκολλημένη εἰς τὸ λατομεῖον αὐτῆς· βεβαιούσῃ με δὲ ὅτι εὐρίσκεται ὠραῖος ἱάσπις πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ηλατάνου. Τὰ ὄρη αὐτῆς εἶναι λίαν δροσερά, πλήρη πηγῶν, κεκαλυμμένα ὑπὸ δασῶν καὶ λίαν χαρίεντα. Ρύακες δὲ μᾶλλον ἀξιοσημεῖωτοι εἶναι ὁ τῶν Μιτυληνῶν καὶ ὁ ἐκεῖθεν τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἰπράιου.

Ὁ πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ βλέπων λιμὴν τοῦ Βαθέος εἶναι ὁ καλύτερος τῆς νήσου. Πρὸς δεξιὰν σχηματίζει εἶδος κόλπου διὰ κοιλάδος τινος ἐκτεινομένης ἐν εἴδει ἀρπαγίου. Ὁ λιμὴν οὗτος, ὅστις δύναται ἵνα δεχθῇ μέγαν στόλον, συνετέλεσεν ὅπως κτισθῇ ἐκεῖ μία πόλις, τῆς ὁποίας τὰ ἐρείπια φαίνονται εἰς μεγάλην ἔκτασιν, καίτοι ἄνευ μεγαλοπρεπειᾶς· ἐγκατέλειψαν δὲ αὐτὴν πρὸ πολλοῦ ἵνα ἀπαλλαγῶσι τῶν ἐπιδρομῶν τῶν πειρατῶν καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ Βαθὺ ἐν τῷ ὄρει. Περιπλέων τις τὴν νῆσον καὶ ἀπὸ τοῦ λιμένος τούτου τρεπόμενος πρὸς δυσμὰς, ἀπαντᾷ τὴν ἀκτὴν τοῦ Καρλοβάσου, ἥτις δὲν εἶναι καλὴ εἰμὴ διὰ πλοίαρχα, ἅτινα ὑποχρεοῦνται ἵνα ἀνασύρῳσιν εἰς τὴν ξηράν. Ὁ λιμὴν Σεῖτάν κεῖται εἰς ἀπόστασιν ἐννέα μιλίων ἀπὸ τοῦ Καρλοβάσου, ἀλλ' εἶναι ὁ χειρότερος διὰ τὴν νῆσον καὶ αὐτόθι, βορρᾶ πνέοντος, τὰ πλεῖστα πλοίαρχα ναυαγοῦσιν. Ἐκεῖθεν τοῦ Σεῖτάν ἡ νῆσος τελειώνει διὰ τοῦ ὄρους Καταμπάχτη, τὸ ὁποῖον σχηματίζει τὸ ἀκρωτήριο τῆς Σάμου, τὸ δὲ ἀκρωτήριο τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἀκτῶν τοῦ μεγάλου μπογαζίου. Ὑπὸ τρικυμίας τις ἐπαπειλούμενος, ὀφείλει ἵνα κταφύγῃ εἰς τινὰ λιμένα τῶν νήσων Φούρνων. Παρελθόντες τὸ ἀκρωτήριο τῆς Σάμου, ἀπαντῶμεν τὴν ἀκτὴν τοῦ Μπραθοκάμπου· εἶτα διερχόμεθα μετὰξὺ τῆς νήσου Σαμισπούλας καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κολῶνας, τοῦ καλουμένου Ἰπράιου, ἵνακα

τοῦ παρακειμένου ναοῦ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ. Μετὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο εἰσέρχεται τις εἰς λιμένα ἀρκούντως καλὸν διὰ τοὺς περιηγητάς, ἀλλὰ λίαν ἐκτεθειμένον εἰς τὸν καικίαν· ὅθεν ὅπως προφυλάξωσιν οἱ ἀρχαῖοι τὰς νῆας αὐτῶν κατασκευάσαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Χώρας, ἀπέναντι αὐτῆς τῆς πόλεως Σάμου, ὠραίαν προκυμαίαν, τὴν ὁποίαν σήμερον ὀνομάζουσι λιμένα τοῦ Τηγανίου ἕνεκα τοῦ κυκλικοῦ αὐτοῦ σχήματος· διότι εἰς τὴν κοινὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον τηγάνι σημαίνει χύτραν στρογγύλην.

Ἐν τῷ μικρῷ στενωφῷ ἀπέναντι τοῦ ὄρους τοῦ Σαμψῶν ὑπάρχει ὄρμος τις διὰ πλοῖα, καλούμενος λιμὴν τῶν γαλερῶν, περίξ τοῦ ὁποίου ἀνεκαλύψαμεν τὰ ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως, καὶ τὰ λείψανα δύο ναῶν, οὓς δεικνύουσι πέντε ἢ ἕξ στήλαι πεπτωκυῖαι. Ὁ εἰς τῶν ναῶν τούτων ἦτο ἠχοδομημένος ἐπὶ ὑψώματος, ὁ δὲ ἄλλος ἐπὶ χαμηλώματος· τὰ δὲ ἐρείπια τῆς πόλεως εἶναι πλήρη πλίνθων ἀναμίξ καὶ συντριμμάτων μαρμάρου λευκοῦ, ἔχοντος δὲ μεγάλας κηλίδας. Ἐν τῇ ἀκρῇ τοῦ λιμένος, πρὸς τὸ στενωπότερον μέρος τοῦ πορθμοῦ, εὐρίσκονται τὰ θεμέλια ἀρχαίου μαρμαρίνου πύργου· οἱ δ' ἐγγύριοι ἰσχυρίζονται ὅτι ἐκεῖθεν ἔτειναν ἀλύσεις ὅπως κλείωσι τὸ στενόν, καὶ βεβαιούσιν ὅτι ἐν τῷ ἀπέναντι μέρει τῆς ἠπείρου φαίνονται χάλκινοι κρῖκοι προωρισμένοι πρὸς τοῦτο. Ὁ τελευταῖος λιμὴν τῆς νήσου εἶναι ὁ τοῦ Πρασσονήσου, κείμενος ὀπισθεν ἐνὸς φερωνύμου σκοπέλου μεταξὺ τοῦ πορθμοῦ καὶ τοῦ λιμένος τοῦ Βαθείος. Πρὶν δ' ἢ ἀποκαλύψωμεν τὸν λιμένα τοῦτον, διερχόμεθα πλησίον τριῶν ἢ τεσσάρων σκοπέλων, ὧν ὁ πρῶτιστος, ὡσεὶ βολὴν πυροβόλου ἀπὸ τῆς νήσου ἀπέχων, καλεῖται Διδάσκαλος ἢ Δασκαλειό, διότι λέγουσιν ὅτι ἐκεῖ ἦτο ἄλλοτε τὸ σχολεῖον ὄλου τοῦ τόπου.

Καὶ ταῦτα περὶ τῶν λιμένων τῆς νήσου. Ἡ ἀρχαία πόλις Σάμος ἐξετείνεται ἀπὸ τοῦ λιμένος Τηγανίου, τοῦ ἀπέχοντος τρία μίλλια τῆς Χώρας, μέχρι τοῦ μεγάλου ποταμοῦ, ὅστις ρεῖ εἰς ἀπόστασιν πεντακοσίων βημάτων ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἡρας· διότι ὁ Στράβων λέγει ὅτι ἐν τῶν προαστειῶν τῆς πόλεως ταύτης ἦτο ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ τῆς Ἡρας. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς βεβαιοῖ ὅτι ὁ Τεμβρίων καὶ ὁ Προκλῆς ἔκτισαν τὴν Σάμον· ἐν τῇ μεταφράσει φέρεται Πατροκλῆς, ἀλλὰ φαίνεται πιθανώτερον ὅτι εἶναι Προκλῆς. Ὁ Βιτρούβιος ἱστορεῖ ὅτι ἡ πόλις τῆς Σάμου καὶ αἱ δώδεκα πόλεις τῆς Ἰωνίης, ἦσαν κτίσμα τοῦ Ἀθηναίου, ὅστις ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰωνίαν.

Καίτοι ἡ Σάμος εἶναι ὀλοτελῶς κατεστραμμένη, δύναται τις ὁμῶς ἵνα διαίρεση αὐτὴν εἰς ἄνω καὶ κάτω, ὅπως νοήσῃ καλῶς τὸ σχέδιον αὐτῆς. Ἡ ἄνω πόλις κατεῖχε τὸ ὄρος πρὸς βορρᾶν, καὶ ἡ κάτω ἔκειτο κατὰ μῆκος τῆς θηλάσσης, ἀπὸ τοῦ Τηγανίου μέχρι τοῦ Ἑρξίου ἄκρου. Τὸ Τηγάνιον, ὅπερ, ὡς προείπομεν, ἐχρησίμευε λιμὴν διὰ τοὺς στόλους τῶν ἀρχαίων, ἔχει σχῆμα ἡμισελήνου καὶ βλέπει πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικόν. Τὸ ἀριστερόν αὐτοῦ κέρασ εἶναι τὸ περιβόητον ἐκεῖνο πρόχωμα, ὅπερ ὁ Ἡρόδοτος καταλέγει μεταξὺ τῶν τριῶν θαυμάτων τῆς Σάμου· τὸ πρόχωμα δὲ τοῦτο ἔχον ὕψος εἴκοσι πήχεων, ἐξετείνετο ὑπὲρ τὰ διακόσια πεντήκοντα βήματα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἔργον τοσοῦτο σπάνιον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην τῶν Σαμίων ἐπίδοσιν περὶ τὰ ναυτικά· τούτου δ' ἕνεκα ἐδέξαντο οὗτοι μετ' ἀνοικτῶν ἀγκαλιῶν Ἀμεινοκλῆ τὸν Κορίνθιον, τὸν ἐπιδεξιώτερον ναυπηγόν, ὅστις κατεσκευάσε αὐτοῖς τέσσαρα πλοῖα, τριακόσια σχεδὸν ἔτη πρὸ τοῦ τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Οἱ Σάμιοι προσέτι ὠδήγησαν τὸν Βάτον εἰς Κυρήνην, ἐξακόσια καὶ ἐπέκειντο ἔτη πρὸ Χριστοῦ τέλος, ἂν δώσωμεν πίστιν εἰς τὸν Πλίνιον, οὗτοι ἐφεῦρον τὰ ἱππαγωγὰ πλοῖα.

Ἀνέβημεν ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Τηγανίου ἐπὶ ὑψώματος πλήρους τάφων μαρμαρίνων ἄνευ γλυπτικῆς καὶ ἄνευ ἐπιγραφῶν. Ἐκείθεν πρὸς βορρᾶν τραπέντες, εὔρομεν ἐρείπια τειχῶν τῆς ἄνω πόλεως ἐπὶ τοῦ κατάντους ὄρους ἀρκούντως ἀποτόμου. Τὸ περίφραγμα τοῦτο ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς κορυφῆς, σχηματίζον μεγάλην γωνίαν πρὸς δυσμὰς καὶ ἐκτεινόμενον καθ' ἅπαν τὸ μῆκος τῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους. Τὰ ἐρείπια τῶν τειχῶν τούτων εἶναι ὠραιότατα, πρὸ πάντων δ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα φαίνοντα ἀπὸ τῆς Χώρας· τὰ δὲ τείχη ταῦτα, τὰ ὁποῖα εἶχον δέκα ποδῶν πᾶχος καὶ ἔν τισι μέρεσι δώδεκα, ἦσαν κεκτισμένα ἐκ μεγάλων μαρμάρων ἀβακκηδόν ἢ πολυέδρως λελαξευμένων, δίκην ἀδάμαντος. Οὐδὲν εἶδομεν τούτων λαμπρότερον ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Τὸ μεταίχιμιον ἦτο τοιχοποιία, ἀλλ' οἱ πύργοι, οἵτινες προῦστάτευον αὐτό, ἦσαν ὅλοι ἐκ μαρμάρου, εἶχον δὲ καὶ παραθυρίδας ὅπως ἐν ἀνάγκῃ μεταβιβάζονται δι' αὐτῶν στρατιῶται.

Ἡ ἀκρῶρεια τοῦ ὄρους πρὸς μεσημβρίαν ἦτο πλήρης οἰκιῶν ἐν ἀμφιθεάτρῳ καὶ ἐβλῖπον εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς αὐτῆς ἀκρῶρείας φαίνεται ἔτι ἡ θέσις ἑνὸς ἀμφιθεάτρου, τοῦ ἀποίου ἀφῆρεσαν τὰ μάρμαρα ἵνα κτίσωσι τὴν Χώρην. Ἐκεῖτο δὲ κάτωθεν καὶ

πρὸς δεξιάν ἐκκλησιδίου τινός, καλουμένου Παναγία Πολυαρμενίτισσα ἢ Παναγία Σπηλαιή, ἕνεκα περιφήμου τινος σπηλαιίου, πλήρους ἀποκρυσταλλώσεων. Τὰ περίχωρα τοῦ ἐκκλησιδίου καλύπτονται ὑπὸ μαρμαρίνων στηλῶν, ὧν αἱ μὲν εἶναι κυκλοτερεῖς, αἱ δὲ τετράγωνοι.

Καταβαίνων τις ἐκ τοῦ θεάτρου πρὸς τὴν θάλασσαν, δὲν ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ἀγρούς ἢ συντρίμματα στηλῶν καὶ τεμάχια μαρμάρων· αἱ δὲ πλεῖσται στηλαι εἶναι ἢ σωληνοειδεῖς ἢ εὐθυτενεῖς. Ὑπάρχουσι καὶ τινες στρογγύλαι, ἔχουσαι μίαν μεγάλην περιέδесμον εἰς τὸ ὀπίσθεν καὶ ἔμπροσθεν μέρος, ὅπως εἶναι τὸ προμετώπιον τοῦ ἐν Δήλῳ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὑπάρχουσιν ἐπ' ἴσης ἐκεῖ πλησίον ἕτεροι στηλαι διάφορου κατατομῆς, στρογγύλαι ἢ τετράγωνοι, αἵτινες πιθανῶς ἐχρησίμευον διὰ ναοὺς ἢ στοάς· τοιαῦτα φαίνονται ἐν πολλοῖς μέρεσι τῆς νήσου.

Τὰ ἐρείπια τῶν οἰκιῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἤδη καλλιεργοῦσι τὴν γῆν, εἶναι ἐκ συνήθους τοιχοποιίας, μεμιγμένης μετὰ πλίνθων καὶ μαρμάρων κεκοσμημένων διὰ ραβδώσεων ἢ ἀπλῶς ἰσογωνίων. Ἐκεῖ οὐδεμίαν εὔρομεν ἐπιγραφὴν, ἐφ' ὅσον αἱ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος ἢ συνετρίβησαν ἢ ἐκ τοῦ χρόνου κατέστησαν δυσανάγνωστοι.

Ὡς πρὸς τὸ πλάτος τῆς πόλεως, αὕτη ἐξετείνεται ἀπὸ τῆς ὠραίας ἐκείνης πεδιάδος, ἣτις ἄρχεται ἐκ τῆς Χώρας μέχρι τῆς μεσημβρινῆς παραλίας, καὶ ἀπὸ δυσμῶν μέχρι τοῦ ποταμοῦ ὅστις ρεεῖ ἐκεῖθεν τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας. Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ διωχετεύοντο εἰς τὴν κάτω πόλιν καὶ εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ ναοῦ δι' ὑδραγωγείου, τοῦ ὁποίου φαίνονται ἀκόμη τινὲς ἀψίδες ἐν τῇ ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ ἀπὸ Μύλων εἰς Πύργον, καὶ οὐ συνέχεια εὐρίσκεται εἰς τὸν λιμένα τοῦ μετοχίου τῆς Μεγάλης Παναγίας· ἀλλ' ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὑπάρχει τεῦχος λίαν μακρὸν καὶ ἀρκετὰ χαμηλόν, τὸ ὁποῖον ἴσως δὲν ὑπεβάσταζεν εἰμὴ μέρος τῶν ὀχετῶν. Οἱ ὀχετοὶ οὗτοι ἦσαν ἐξ ὠραίων πλίνθων τῆς γῆς τοῦ Παγώνδου καὶ συνηρμόζοντο λαμπρῶς οἱ μὲν πρὸς τοὺς δέ. Τούτων πολλὰ τεμάχια φαίνονται ἔτι ἐν Χώρα, χρησιμεύοντα ὅπως δι' αὐτῶν ρέωσι τὰ ὕδατα ἀπὸ τῶν δωματίων.

Ἐκτὸς τοῦ ὑδραγωγείου τούτου, τὰ κατερχόμενα εἰς Μυτιληνοὺς ὕδατα ἐκρέουσιν ἐπ' ἴσης εἰς τὴν εἴσοδον τῆς κάτω πόλεως, ἀφ' οὐ διέλθωσιν ὅλα τὰ τόξα ἐνὸς ὑδραγωγοῦ διὰ μέσου τῆς κοιλάδος, ἣτις ἄγει ἀπὸ Χώρας εἰς Βαθύ. Ὅταν δὲν θέλῃ τις ἵνα διέλθῃ διὰ τῶν Μυτιληνῶν, πρὸς δεξιάν τῆς κοιλάδος τρύτης, εἶναι τὸ ὄρος ἐφ' οὗ ἦτο

ἀκοδομημένη ἢ ἄνω πόλις· πρὸς ἀριστεράν δὲ εὔρηται ὄρος τι, ὅπερ θ' ἀποκαλέσω ὄρος τρυπημένον δι' ὃν λόγον θέλω ὑποδείξει. Τὸν μικρὸν τοῦτον ρύχκα διέρχεται τις κατὰ μῆκος, ὑπάγων ἀπὸ Τηγαίου εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ γαοῦ· αὐτόθι δὲ φαίνονται ἀκόμη τὰ ἐρείπια ἐκκλησίας χριστιανῶν, ἣτις θὰ ἦτο ἀξιόλογος. Μετὰ τὸν πρῶτον ρύχκα διέρχεται τις ἕνα ἄλλον, ὅστις ρεῖ κατ' εὐθειαν ἐκ τῆς Χώρας, καὶ ὅστις κατὰ τὸ φαινόμενον ἦτο προωρισμένος διὰ τὴν ἄνω πόλιν. Ἡ διεύθυνσις τῶν τινῶν κεκαλυμμένων ὑπὸ χώματος, ὧν ἡ γραμμὴ τείνει πρὸς τὴν Χώραν, δείκνυσι καλῶς ὅτι τὰ ὕδατα ταῦτα ἦσαν προωρισμένα διὰ τὴν ἄνω πόλιν, ἐφ' ὅσον ταῦτα περιβρέχουσι τὸ ὄρος δι' ὄχετοῦ σωζομένου ἔτι.

Ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τῆς περὶ ἧς εἶπον κοιλάδος, πλησίον τοῦ ὕδραγωγοῦ ὅστις διατέμνει αὐτήν, φαίνονται σπήλαια, ἢ εἰσοδὸς τινῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἐκόπη διὰ σφύρας μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας, καὶ ἂν δώσῃ τις πίστιν εἰς τοὺς ἐγχωρίους, ταῦτα ἀπὸ δισχιλίων ἔτων χρησιμεύουσιν ὡς καταφύγιον τῶν αἰγῶν, τῶν προβάτων καὶ τῶν βοῶν· διὰ τοῦτον δὲ τὸν λόγον ἢ γῆ εἶναι ἐκεῖ πλήρης μεγίστης ποσότητος νίτρου, ὅπερ ἐβεβαίωσαν ἡμᾶς ὅτι εἶχεν ὅλως ἀποκρυσταλλωθῆ. Οἱ ἐγχώριοι δὲν φροντίζουσιν ὅπως ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐτοῦ, ἤθελον δ' ἐκμυκτηρίσει πάντα ὅστις ἐτόλμα ἵνα πλησιάσῃ ἐκεῖ.

Πολὺ πιθανὸν εἶναι ὅτι τινὰ τῶν διὰ σφύρας κεκομμένων σπηλαίων τούτων εἶναι λείψανα τοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον ὁ Ἡρόδοτος λέγει ὡς ἐν τῶν θαυμασιωτέρων ἔργων ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Εὐπαλίνος ὁ Μεγαρεὺς ἀρχιτέκτων κατεσκεύασε τοῦτο. Οἱ Σάμιοι, ὅπως μεταχειρισθῶμεν τὴν φράσιν τοῦ Ἡροδότου, διέτεμον ὄρος ἑκάτὸ πεντήκοντα ὀργυιῶν ὕψους καὶ κατεσκεύασαν ἐν τῇ ὀπῇ ταύτῃ, ἣτις εἶχεν ὀκτακοσίων ἐβδομήκοντα πέντε βημάτων μῆκος, ὄρυγμα εἴκοσι πήχεων βάθος ἐπὶ τριῶν ποδῶν πλάτους, ὅπως μετοχετεύσωσιν εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν τὰ ὕδατα ὠραίας πηγῆς. Ἡ εἰσοδὸς τοῦ ἀνοίγματος τούτου φαίνεται ἀκόμη, τοῦ ἐπιλοιπῆ ὄντος κεχωσμένου ἑκτοσε. Ἡ ὠραία πηγὴ, δι' ἣν ἐπεχειρίσθη τοσοῦτον μέγα ἔργον, εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ τῶν Μυτιληνῶν, περὶ ἧς θέλω εἶπει ἐν οἰκείῳ μέρει· διότι ἡ κώμη αὕτη καῖται ἐν τῷ ἄλλῳ μέρει τοῦ τετρημένου ὄρους. Ἐκβάλλον ἐκ τοῦ θαυμασίου τούτου ὕδραγωγείου τὸ ὕδωρ διήρχετο τὸ ὄρυγμα, ὅπερ διέτεμνε τὴν κοιλάδα, καὶ κατήντα εἰς τὴν πόλιν δι' ὄχετοῦ, λαμβάνοντός τὴν αὐτὴν στροφὴν ὡς ἡ διώρυξ τῆς Χώρας. Τὸ βάθος τοῦ

διατέμνοντος τὸ ὄρος ὀρύγματος εἶναι καταπληκτικόν, ἀλλ' ἠναγκά-
σθησαν φαίνεται ἵνα δώσωσιν αὐτῷ τὸ βάθος τοῦτο ὅπως τηρήσωσι τὴν
ἰσοστάθμισιν τῆς πηγῆς. Ὁ Λωρὸν Βέλλας ἐσφαλμένως ἰσχυρίσθη
ὅτι τὸ πλάτος τοῦ ὀρύγματος τούτου ὑπῆρχε τριπλοῦν τοῦ βάθους αὐ-
τοῦ, διότι βεβαίως τὸ ἀνοιγμα, καθόσον δυνάμεθα ἵνα κρίνωμεν ἐκ τῶν
ἐρειπίων αὐτοῦ, δὲν εἶχεν ἐξήκοντα πήχεων πλάτος· ἄλλως δὲ ὀρυγμα-
τοιαύτης διαμέτρου ἐπὶ εἴκοσι πήχεων βάθους εἶναι ἱκανὸν ἵνα χρησι-
μεύσῃ διὰ μέγαν ποταμόν, ἐν ᾧ ἐνταῦθα ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς κρήνης.
Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ὁ Κ. Ρυὲρ δὲν ἐνόησε τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Ἡρο-
δότου, διότι, κατὰ τὴν μετάφρασιν, ἡ πηγὴ ἔπρεπεν ἵνα ρέῃ διὰ τοῦ
τρυπημένου ὄρους, ἐν ᾧ τὸ ὄρος δὲν ἦτο τρυπημένον εἰμὴ διὰ τὴν ροὴν
τῆς πηγῆς.

Πεντακόσια περίπου βήματα ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ ἐν ὁμοίᾳ σχε-
δὸν ἀποστάσει ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἰμβράσου, πρὸς τὸ ἀκρωτήριο τῆς
Χώρας, εἶναι τὰ ἐρείπια τοῦ περιφήμου ναοῦ τῆς Σαμίας Ἥρας, τῆς
προστάτιδος τῆς Σάμου. Οἱ μᾶλλον πεπαιδευμένοι ἱερεῖς τῆς νήσου
γινώσκουσιν ἀκόμη τὸν τόπον τοῦτον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ τῆς Ἥ-
ρας. Μνημοδότος ὁ Σάμιος ἀναφερόμενος παρ' Ἀθηναίων καὶ συγγρά-
φας περὶ τῶν κατὰ τὴν Σάμον ἐνδόξων, λέγει ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ἔρ-
γον τῶν Λελέγων καὶ τῶν Νυμφῶν, διότι οὗτοι ἦσαν οἱ πρῶτοι κύριοι
τῆς νήσου ταύτης. Ὁ Παυσανίας ἱστορεῖ ὅτι ἀπέδιδον τὸ ἔργον τοῦ-
το εἰς τοὺς Ἀργοναύτας, οἵτινες εἶχον φέρει ἐξ Ἀργους εἰς Σάμον ἄ-
γαλμα τῆς Θεᾶς ταύτης, καὶ ὅτι οἱ Σάμιοι ἠξίουσαν ὅτι ἡ Ἥρα ἐγεννήθη
παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἰμβράσου ὑπὸ ἐν τῶν δενδρυλλίων ἐκεί-
νων, ἅτινα καλοῦμεν λύγους. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ δενδρύλλια ταῦτά
εἰσι λίαν ἀφθονα κατὰ τὸ μῆκος τοῦ ποταμοῦ τούτου, καὶ μάλιστα
καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον καὶ ἐν τῷ ἀρχιπελάγει· ἐδείκνυον δὲ ἐκ σεβασ-
μοῦ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν λύγον ταύτην ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἥρας. Ὁ
Παυσανίας ἀποδεικνύει ἐπ' ἴσης τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ναοῦ τούτου ἀπὸ
τῆς τοῦ ἀγάλματος τῆς Θεᾶς, ὅπερ ἦτο ἔργον τῆς χειρὸς Σμίλιδος τοῦ
Λίγινητου, συγχρόνου τοῦ Δαιδάλου. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἐπὶ τῇ
μαρτυρίᾳ τοῦ Ἀεθλίου, συγγραφέως λίαν ἀρχαίου, λέγει ὅτι τὸ ἀγαλ-
μα τῆς Ἥρας ἐν Σάμῳ ἦτο ἱστανίς τις ἀθλίως ἐξεργασμένη, ἥτις με-
τεσκευάσθη μετὰ ταῦτα εἰς ἄγαλμα. Ὁ Ἀθήναιος, ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ
τοῦ αὐτοῦ Μνημοδότου, περὶ οὗ εἶπομεν, δὲν παραλείπει μέγα θαῦμα
συμβάν ὅτε οἱ Τυρρηνοὶ ἠθέλησαν ἵνα κλέψωσι τὸ ἀγαλμα τῆς Ἥρας.

τούτέστιν ὅτι οἱ πειραταὶ οὗτοι δὲν ἠδύναντο ἐν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῆς Σάμου πρὶν ἢ ἀποθέσωσι τὸ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ θαῦμα τοῦτο κητέστησε πλέον σεβασμίαν καὶ πολυφοίτητον τὴν νῆτον. Ὁ ναὸς ἐκὴν παρὰ τῶν Περσῶν καὶ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ ἔτι ἐδείκνυντο μετὰ θυμασμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνον ἵνα ἀνοικοδομηθῶσι αὐτὸν καὶ ἐμπλήσωσι διὰ τοσούτου πλοῦτου, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου δὲν εἶχε πλέον τόπον ἵνα περιλάβῃ ἑτέρους πίνακας καὶ ἀγάλματα. Ὁ Οὐῆρρος, ἐπανερχόμενος ἐξ Ἀσίας, οὐδόλως φοβηθεὶς τὸ πάθημα τῶν Τυρρηνῶν, ἐλσφυραγώγησε τὸν ναὸν καὶ ἀπήγαγε τὰ ὠραιότερα αὐτοῦ μέρη, ὃ δὲ Κικέρων δικαίως ἤλεγξεν αὐτὸν διὰ τὴν ἱεροσυλίαν ταύτην. Οἱ πειραταὶ δὲν ἐφείσθησαν περισσώτερον τοῦ ναοῦ τούτου ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πομπηίου. Ὁ Στράβων ὀνομάζει αὐτὸν μέγαν ναὸν πλήρη πινάκων, καὶ λέγει ὅτι ἐν ἀπάσαις αὐτοῦ ταῖς στοαῖς περιελάμβανε τὰ ἀρχαιότερα εἰκονίσματα· ἐν τοῖς εἰκονίσμασι δὲ τούτοις βεβαίως εἶχον ἐκθέσει τοὺς πίνακας τῶν πρώτων ἐρώτων τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας κατὰ τρόπον τοσοῦτο φυσικόν, ὥστε ὁ Ὀριγένης πικρῶς περὶ τούτου λαλεῖ πρὸς τοὺς ἐρωτοτρόπους. Προσέτι ὑπῆρχεν ἐν τῷ ναῷ αὐλὴ προωρισμένη διὰ τὰ ἀγάλματα, ἐν οἷς ἀναφέρονται τρία κολοσσαῖα ἔργα τοῦ Μύρωνος φερόμενα ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως. Ὁ Μάρκος Ἀντωνίος ἀφῆρσεν αὐτά, ἀλλ' ὁ Αὐγουστος ἀπέδωκε τὰ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἡρακλέους, ἀρκεσθεὶς ἵνα πέμψῃ τὸ τοῦ Διὸς εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὅπως τεθῆ ἐν ναΐσκῳ, ὃν αὐτὸς εἶχεν οἰκοδομήσει.

Ἐκ τῶσων ὠραίων πραγμάτων δὲν εὔρομεν πλέον ἀλλ' ἢ δύο τεμάχια στηλῶν καὶ τινὰς βάσεις ἐκ τοῦ ὠραιότερου μαρμαροῦ τοῦ κόσμου. Τῶν στηλῶν τούτων ἡ μία ἔχει ἓνα κύλινδρον ἐν τῇ βάσει, ἡ δὲ ἑτέρα δωδεκάδα περίπου τοιούτων· ἕκαστος κύλινδρος εἶναι τριῶν ποδῶν, ἑπτὰ δακτύλων καὶ ὀκτὼ γραμμῶν ὕψους καὶ ἕξ ποδῶν διαμέτρου. Πρὸ τινῶν ἐτῶν οἱ Τοῦρκοι ἐφαντάσθησαν ὅτι ἡ ὑψηλότερα τῶν στηλῶν ἦτο πλήρης χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ὅθεν προσεπάθησαν ἵνα ἀπὸ τῶν πλοίων αὐτῶν κανονοβολοῦντες ρίψωσιν αὐτήν, αἱ δὲ σφαῖραι κητέβλαψάν τινὰς κυλίνδρους καὶ μετεκίνησαν τοὺς ἄλλους· ὥστε ἤδη ὑπὲρ τοὺς ἡμίσεις εὐρίσκονται μετατεθειμένοι ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῶν.

Φαίνονται ἀκόμη βάσεις τινὲς στηλῶν κητὰ μῆκος τετραγωνικῶς τεταγμένοι, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι ἀναμιξ μετὰ πολλῶν κυλίνδρων στηλῶν πεπτωκυῶν, δὲν δύναται τις ἵνα νοήσῃ τὴν διάταξιν αὐτῶν,

κατ' ἀκολουθίαν οὔτε τὸ σχέδιον τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος, ὅπερ ἦτο κατ' Ἡρόδοτον τὸ τρίτον θαῦμα τοῦ κόσμου. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος βεβαίωσι ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ὁ μεγαλειότερος τῶν ὄσων εἶδε καὶ ἠθέλωμεν ἀγνοεῖ ἄνευ αὐτοῦ τὸν ἀρχιτέκτονα, ὅστις ἐκοδόμησεν αὐτόν, δῆλον ὅτι Ροῖκον τὸν Σάμιον.

Ὁ Ροῖκος οὗτος εἶχε μεταχειρισθῆ τάξιν κίωνων ἀρκετὰ περίεργον, ὡς δύναται τις ἵνα ἴδῃ ἐν τῷ σχεδίῳ αὐτοῦ τὸ ὅποιον ἐξωγράφισαν εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ὁ Ἴωνικός ρυθμὸς ἐν τῇ γεννήσει αὐτοῦ καὶ ὅστις δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ὠραιότητα μετ' ἐκείνου τὸν ὅποιον μεταχειρίσθησαν ἐπομένως. Ἡ βάσις τοῦ μεγαλειότερου κίονος, περὶ οὗ εἶπον, ἔχει δύο ποδῶν καὶ ὀκτῶ δακτύλων ὕψος, ἀποκαλυπτόμενον δὲ κάτωθεν ὑπὸ μεγάλης στρογγύλης στεφάνης, ἐχούσης ὕψος ἑνὸς δακτύλου καὶ κεκοσμημένης διὰ πέντε δακτυλοειδῶν καὶ κοίλων ραβδώσεων, τὸ ἐπίλοιπον τῆς βάσεως ταύτης εἶναι τῆς αὐτῆς διαμέτρου μετὰ τοῦ κίονος, ἀλλὰ περατοῦται εἰς μεγάλην στεφάνην ἢ δὲ βάσις αὕτη κεῖται ἐπὶ στυλοβάτου ἑνὸς ποδὸς καὶ ὀκτῶ δακτύλων ὕψους, συνεσφιγμένου διὰ πέντε κοίλων, εἰς σχῆμα μικρῶν στεφάνων. Ἡ δὲ βάσις αὕτη κεῖται ἐπὶ κιονόκρανον, τὸ ὅποιον ἀπεκαλύψαμεν, διότι ἦτο κεχωσμένον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ. Τὸ κιονόκρανον τοῦτο, ὅπερ βεβαίως εἶναι μοναδικὸν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τὸ εἶδος αὐτοῦ, ἔχει ἑνὸς ποδὸς καὶ ὀκτῶ δακτύλων ὕψος καὶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν κατατομὴν τῆς βάσεως. Τὸ τύμπανον αὐτοῦ ὑποβαστάζεται ὑπὸ χονδροῦ κυλίνδρου ἑνὸς ποδὸς ὕψους, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰσὶν ἐντεταμημένα ἀρχιτεκτονικὰ κοσμήματα ἐν ἀναγλύφῳ, περιεστεμμένα διὰ γύρων, τὰ δὲ μεταίχμια τῶν γύρων κρέμανται ἀπὸ ἄκρας ἐν εἰδει φλογῶν. Κάτωθεν τοῦ κυλίνδρου ὑπάρχει μακρὰ στεφάνη δίκεν ἀστραγάλου· τὸ δὲ διάγραμμα τὸ μεταξὺ βήθρου καὶ κιονοκράνου ἔχει διάμετρον τεσσάρων ποδῶν καὶ τριῶν δακτύλων καὶ περατοῦται ἐπ' ἴσης διὰ μικροῦ ἀστραγάλου.

Τὸ μέτωπον τοῦ ναοῦ ἦν ἐστραμμένον κατ' ἀνατολὰς καὶ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Σάμου, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῆς εὐθυγραμμίας τῶν δύο κίωνων, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν ἤδη, διότι ἡ εὐθυγραμμία αὕτη εἶναι ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν. Ἐσκάψαμεν πλέον τῶν δύο ποδῶν ἐν ἀνακαλύψωμεν τὸν στυλοβάτην, τὸν στηρίζοντα τὴν βάσιν τοῦ μεγαλειότερου κίονος. Ὁ στυλοβάτης οὗτος φέρει πρὸς τεμάχιον μαρμάρου καλῶς ἰσοπεπημένου, τὸ ὅποιον φαίνεται ὅτι ἀπετέλει μέρος χαμηλόν φυσικόν

δ' ἦτο μετὰ τοσούτου χρόνου παρέλευσιν ὅτι τὰ ὕδατα παρέσυρον πολ-
 λὰς ὕλας ἔν τὸν στυλοβάτην καλύψωσιν. Ἄν αἱ ὑποθέσεις ἡμῶν ἦ-
 ναι ἀληθεῖς, ἡ πρόσοψις τοῦ ναοῦ εἶχεν εἴκοσι τεσσάρων ὀργυιῶν μῆ-
 κος, διότι τόσον ἀπέχει ὁ μέγας κίων ἀπὸ τοῦ ἄλλου, οὐ δὲν σώζον-
 ται εἰμὴ τὸ τύμπανον· ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Στρά-
 βων βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ ναὸς ἦτο μέγας, εἰκάζομεν ὅτι τὸ νῦν φαινόμε-
 νον ἦτο μέρος τῆς προσόψεως αὐτοῦ. Ἄλλως δὲ δὲν δυνάμεθα ἐκ
 τῶν ἀρχαίων νομισμάτων ἵνα κρίνωμεν περὶ τοῦ σχεδίου τοῦ ναοῦ,
 διότι συνεχῶς ταῦτα πρριστῶσι διαφόρους ναοὺς ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα.
 Καὶ ἐγὼ δὲ εἰδὼν τινα ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐν τοῖς ὁποίοις ὁ ναὸς τῆς Ἐ-
 φέσου καὶ ὁ τῆς Σάμου παρίστανται ὑπὸ τὸ αὐτὸ σχῆμα.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θεάν, αὕτη ἔφερε διάφορα ἐνδύματα κατὰ
 τὰ πρόσωπα ὑφ' ἃ παρίστατο. Παρίστανον δ' αὐτὴν προεδρεύουσαν τῶν
 γάμων, τῶν τοκετῶν καὶ ἐνὶ λόγῳ τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν τῶν γυναι-
 κῶν· ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἦτο ἐνδεδυμένη εἰς ἐκάστην τῶν
 τελετῶν τούτων, οἱ διασημότεροι ἀρχαιολόγοι ἀπόκειται ν' ἀποφαν-
 θῶσιν. Εἶναι βέβηχον ὅτι ἡ ἡμισέληνος, τὴν ὁποῖαν ἔθετον εἰς τὴν κε-
 φαλήν καὶ τοὺς πόδας αὐτῆς ἦτο σύμβολον τοῦ κράτους, ὅπερ εἶχε
 καθ' ὅλους τοὺς μῆνας ἐπὶ τοῦ γυναικείου φύλλου, δι' ὃ ἐκαλεῖτο καὶ
 θεὰ τῶν μηνῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἴσως παρίστων αὐτὴν ἐπὶ τῶν
 νομισμάτων τῆς νήσου τχύτης μετὰ ψελλίων τὰ ὁποῖα ἐκρέμαντο ἀπὸ
 τῶν βραχιόνων μέχρι τῶν ποδῶν καὶ τὰ ὁποῖα ὑπεστήριζον μίαν ἡμι-
 σέληνον. Ἡ ἡμισέληνος ἐδήλου τοὺς μῆνας, τὰ δὲ ψέλλια ἐδείκνυον
 ὅτι αὕτη ἐδίδαξε τὰς γυναῖκας ἵνα μετρῶσι μερικὰς ἡμέρας, ὡς βλέ-
 πομεν ἀκόμη παρὰ τοῖς Ἀνατολίταις ὅτι μεταχειρίζονται τοὺς κόμ-
 βους τῶν κομβολογίων ἢ ψελλίων αὐτῶν ἵνα ποιήσωσι τοὺς λογαρια-
 σμοὺς αὐτῶν.

Μετὰ τὴν ἐξήγησιν ταύτην οὐδὲν βλέπω σκοτεινότερον τῶν ψελ-
 λίων τούτων τῆς Ἡρας, διότι ἀδυνατῶ ἵνα πιστεύσω μετὰ τοῦ Τρι-
 στάν ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκλαμβάνω διὰ ψέλλια ἐγὼ, εἶναι αἱ ἄκραι
 ἀγκύρας πλοίου ἢ ὄβελοί, ὡς ὑποθέτει ὁ Κ. Σπανέϊμ. Ὅπως ποτ' ἂν
 ἦ, δὲν εἶναι καλὸν νὰ προβαίη τις εἰς εἰκοτολογίαις, ὅσῳ δῆποτε γόνιμον
 καὶ ἂν ἔχη τὴν φαντασίαν. Τούτου ἕνεκα διστάζω ἵνα προτείνω ἄλ-
 λο παρ' ὃ, τι εἶπον, δῆλα δὲ ὅτι τὰ φέροντα τὴν ἡμισέληνον ψέλλια
 ἐκεῖνα ἦσαν σύμβολον τῆς Ἡρας, δηλοῦν τὰ ἐπὶ τῶν γυναικῶν κράτος
 αὐτῆς ἢ ἦσαν ἀπλᾶ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα τῇ συμβουλῇ τῆς Ἡρας

ἔφερον διότι ἡ θεὰ αὕτη ἐφεῦρε τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι, καθὼς πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος.

Ὁ Τριστὰν ἐδημοσίευσε τύπον νομίσματος Σαμικοῦ, παριστῶντος τὴν Ἥραν μετὰ τραχήλου ἀποκεκαλυμμένου, φέρουσιν χιτῶνα ποδήρη καὶ ζώνην λίαν ἐσφιγμένην· ἡ δὲ διπλόη τὴν ὁποίαν σχηματίζει ὁ χιτῶν αὐτῆς, ἀποτελεῖ εἶδος τι περιζώματος. Κρήδεμνον καλύπτει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς καταπίπτει μέχρι τῶν κάτω τοῦ χιτῶνος, ἀπαρραλλάκτως ὅπως εἶναι ὁ μασχαλιστὴρ τῶν ἡμετέρων γυναικῶν. Ἐτερον νόμισμα σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ βασιλέως, παρίστανται τὸ κρήδεμνον τοῦτο ὅλως ἀνεπτυγμένον καὶ σχηματίζον δύο γωνίας εἰς τὰς χεῖρας, μίαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἄλλην εἰς τὰς πτέρνας. Ἐχω νομίσματα τῆς Σάμου, ἐν οἷς παρίσταται ἡ Ἥρα ἔχουσα τὸν τραχήλον κεκαλυμμένον μετ' εἶδους τινὸς ἐπωμιδίου, οὐ κἄτωθεν φαίνεται χιτῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ζώνη εἶναι τεθειμένη χιαστί, ὡς ἂν ἤθελον ἐν ἀποδείξωσι τὴν ὀξυδέρκειαν τῆς θεᾶς. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις νομίσμασιν εἶναι κεκαλυμμένη διὰ στεφάνης, ἣτις στηρίζεται ἐπὶ τῶν δύο ὠμῶν αὐτῆς, καὶ ὑποβαστάζει ἐν τῇ κορυφῇ αὐτῆς εἶδος τι κοσμήματος ὀξέος πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀνοικτοῦ πρὸς τὰ ἄνω, δίκην ἀνεστραμμένης πυραμίδος. Ἐπὶ ἐνὸς τῶν νομισμάτων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ βασιλέως ἡ θεὰ αὕτη εἶναι κεκομωμένη διὰ κεκρυφάλου ἀρκετὰ ὀξέος, τελειομένου δι' ἡμισελήνου, τὸ ὁποῖον ὁ Ἡσύχιος ὀνομάζει Πάτον, λέγων «Πάτος ἐνδυμα τῆς Ἥρας». Ἐπὶ ἄλλων νομισμάτων τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης φαίνεται εἶδος τι κανίστρου ἐξερχόμενον τῆς κόμης τῆς θεᾶς, ἐνδεδυμένης οὗσης σχεδὸν ὡς αἱ Βενεδικτίνκι ἡμῶν μοναχαί. Ἡ κόμωσις τῶν Τουρκισσῶν γυναικῶν ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν τῆς Ἥρας, καὶ ποιεῖ αὐτὰς ἵνα φαίνωνται ὅτι ἔχουσι καλὸν ἀνάστημα. Ἡ θεὰ αὕτη ἐφεῦρε βεβαίως τὰ τοσοῦτον ὠφέλιμα κοσμήματα τῆς κεφαλῆς, αἱ δὲ ἄμπυκες μετέπειτα ἐτίθησαν εἰς χρῆσιν. Ἡ Ἥρα ὡς πρόεδρος τῶν γάμων, Βυλεῶν κατ' Ἀθήναιον, ἔφερε στέμμα ἐκ κυπεύρου καὶ τῶν ἀνθέων ἅτινα καλοῦνται ξηράνθεμα. Δι' αὐτῶν ἐκάλυπτον ἐλαφρότατόν τι κανίστριον, τὸ ὁποῖον προσέδενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐκ τούτου δ' ἴσως προῆλθον οἱ στέφανοι, τοὺς ὁποίους θέτουσιν ἔτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν νεονύμφων, καὶ τὸ ἔθος τοῦτο οὐδ' ἀφ' ἡμῶν παρῆλθεν ἔτι ὅταν νυμφεύωσι τὰς κόρας. Ὁ Κ. Ἀββᾶς δὲ Κὰμ ἔχει ὠραῖον νόμισμα τῶν Σαμίων ἐπὶ Μαξιμίνου, ὅπερ παριστᾷ τὸν ναὸν τῆς Σάμου μετὰ τῆς

“Ἦρας ἐν ἐνδύματι γάμου καὶ δύο ταῶ εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς· τὸ ἔνδυμα τοῦτο δὲν διαφέρει τῶν προρρηθέντων, οἱ δύο δὲ ταῶ παρίστανται ἐκεῖ, διότι ἔτρεφον αὐτοὺς περὶ τὸν ναὸν τῆς “Ἦρας, ὡς πτηνὰ ἱερὰ αὐτῆ.

Ἐκτὸς τῶν νομισμάτων τούτων, περὶ ὧν εἵπομεν, ἠγόρασα ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἕτερον ὠραῖον τῆς Τρανκυλλίνης παριστάνον τὸν Μελέαγγρον ἢ μᾶλλον Γορδιανὸν τὸν σύζυγον τῆς αὐτοκρατορίσσης ταύτης, φανεύοντα σὺν ἐν θήρῃ. Παρὰ τῷ βασιλεῖ ὑπάρχει ἐν ὁμοίῳ τύπῳ καὶ ἕτερον φέρον τὴν κεφαλὴν τοῦ Δεκίου.

Τῇ τριακοστῇ Ἰανουαρίου ἐκοιμήθημεν εἰς ἀπόστασιν ἕξ καὶ ἡμίσεος μιλίων ἀπὸ τῆς Χώρας, ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ μοναστηρίου τῆς Μεγάλης Παναγίας· ἀπέχει δὲ τὸ μετόχιον μὸλις ἐν τέταρτον ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ ἐν πεδιάδι, ἐνθα δὲν φαίνονται εἰ μὴ ἄμπελοι, ἐλαῖχι, μηλέακι καὶ πορτοκαλλέαι, ἰδίως ἐν τοῖς πέριξ τῶν Μύλων, οἵτινες ἀπέχουσι δύο μίλλια ἀπὸ τοῦ ναοῦ. Ἐκεῖθεν ἀνεχωρήσαμεν τὴν πρώτην Φεβρουαρίου ὅπως μεταβῶμεν εἰς τὸ δέκα μίλλια ἀπὸ τοῦ μετοχίου ἀπέχον μέγα μοναστήριον καὶ ἐμείναμεν ἐκεῖ· κεῖται δὲ αὐτὸ παραπλεύρως τερπνῶν ὀρέων, κεκαλυμμένων ἀπὸ δρυὸς πρασίνοιο, ἀπὸ πιτυίδας, ἀπὸ ἀγρίας πίτυος, φιλύρας καὶ ἀδράχνας. Ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου δένδρου εὔρομεν ἐκεῖ πολλά, ἔχοντα καρποὺς ὠρίμους καὶ ἐν εἴδει στρόμβου ὄξει. Ἄφ’ οὗ δ’ ἐφάγομεν ὀλίγας ἐλαίας καὶ ἐπίομεν μοσχάτον οἶνον ἐν τῷ μοναστηρίῳ, μετέβημεν εἰς Πύργον, κωμόπολιν ἀπέχουσαν ἑπτὰ λεύγας ἐκεῖθεν, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ περίχωρα εἶναι πλήρη ὠραίου εἶδους ἀσφιδέλου, ὅστις ἦνθει κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Τὴν δευτέραν Φεβρουαρίου διήλθομεν διὰ τοῦ Πλατάνου, ἀπέχοντος ὀκτὼ μίλλια τοῦ Πύργου, ἐκεῖθεν δὲ διὰ τοῦ τέσσαρα μίλλια ἀπέχοντος μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἡλιοῦ καὶ τὸ ἐσπέρας ἐκοιμήθημεν ἐν Νεοχωρίῳ, ὅπερ εἶναι μίξ τῶν τριῶν κωμῶν, τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὸ Καρλόβασι, εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Τῇ τρίτῃ Φεβρουαρίου ἐλάβομεν ἵππους καὶ ὄδηγους διὰ νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸ μέγα ὄρος Καταβάκτιν, τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὸ ἄκρον τῆς νήσου. Ὁδήγησαν ἡμᾶς κατ’ εὐθεῖαν εἰς Μαραθόκαμπον, ὀκτὼ μίλλια ἀπέχοντα τοῦ Καρλοβάσου, καὶ διήλθομεν τὴν νύκτα ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀνῆκον εἰς τὸ ἐν Πάτρῳ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Περὶ τὸ πικρεκλήσιον τοῦ μετοχίου αὐτοῦ μὸλις τρία ἢ τέσσαρα κελλὶα ἀκατοίκητα ὑπάρχουσι πλέον.

Τῇ τετάρτῃ Φεβρουαρίου μετέβημεν ὅπως ἴδωμεν τὸ ἐξωκκλήσιον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸ ἐρημητήριον τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης, τὸ ὁποῖον ἀπέχει τέσσαρα μίλλια ἐκεῖθεν ἐν μυχῶ τινι, οὐ 'ἐπίκεινται καταπληκτικοὶ βράχοι. Ἡ ἐρημία εἶναι ὠραία καὶ τὸ ἐξωκκλήσιον κεῖται ἐν τῷ στομίῳ φρικώδους σπηλαίου· εἰς αὐτὸ δ' ἀναβαίνουνσι διὰ κλίμακος ὄλως καθέτου, ἀπαρτιζομένης ἐκ τριάκοντα περίπου στενῶν βαθμίδων καὶ ἄνευ στηρίγματος ἐκ μέρους τοῦ βαράθρου. Ἐν τῷ βῆθει τοῦ σπηλαίου ἐκοίλαναν ὠραίαν δεξικαμένην, τὴν ὁποίαν ὑπεβάστασαν διὰ δυνατοῦ τείχους· ὅπως δ' ἀντλήσῃ τις ὕδωρ ἐξ αὐτῆς, διέρχεται προδόμου τινὸς κατὰ μῆκος βαθυτάτης ἀβύσσου ὄντος. Τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦτο δὲν εἶναι καλλίτερον τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν ἐξωκκλησιῶν κεκοσμημένον.

Οἱ ὁδηγοὶ ἡμῶν οὐδέποτε ἠθέλησαν ἵνα προχωρήσωσιν ἐκεῖθεν εἰς τὸ ὄρος, καί τοι πολλὰ ἐπροτεῖναμεν αὐτοῖς ὠφελήματα. Τὸ ψῦχος ἦτο λίαν ἐπαισθητὸν καὶ αἱ ἡμίονοι αὐταὶ ἠθέλον ἀποθάνει τῆς πείνης ἐν ταῖς ἐρημίαις ταύταις. Ἠναγκάσθημεν λοιπὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς Μαραθόκαμπον ὅπως λάβωμεν τὸν δρόμον ἐνὸς ἄλλου ἀναχωρητηρίου μᾶλλον φρικωδεστέρου τοῦ πρώτου, ὅπερ προσφόρως ὠνόμασαν Παναγίαν Κακοπερατιανήν. Ἐφθάσαμεν δ' ἐκεῖ τὴν ἐπιούσαν, ἀφ' οὗ διήλθομεν πολλὰ ὄρη κατάφυτα ἀπὸ πίτυας, ἐρείκας καὶ κομαρέας. Τὸ ἀναχωρητήριον τοῦτο ὑπέσχετο εἰς τὴν περιεργίαν ἡμῶν βότανα ἄξια ἐρεύνης.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Κακοπεράτου εἶναι ὠσχύτως ἐντὸς σπηλαίου, ἔνθα εἰσέρχεται τις ἀπὸ εἰδός τι καταφρακτῆς θύρας, εἰς τὸν βράχον κεκοσμημένης. Οἱ Γραικοὶ ἀρέσκονται ἵνα οἰκοδομῶσι τὰ ἐξωκκλήσια αὐτῶν ἐν τόποις ἤττον προσιτοῖς, καὶ νομίζουσιν ὅτι οἱ τόποι οὗτοι ἐμπνέουσι πλείονα εὐσέβειαν παρὰ τοὺς ἐν ὠραίοις μέρεσιν ὄντας. Ἡ Κακοπερατιανὴ εἶναι βεβαίως ἐν τῶν φρικωδεστέρων ἐρημητηρίων, ἐξ ὧσων εἶδον εἰς τὴν ζώην μου· μεταβαίνουνσι δ' εἰς αὐτὸ δι' ἀτραποῦ, τριακοσίων περίπου ποδῶν μῆκος ἐχούσης, ἣν χεὶρ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν βράχων κατεσκεύασε, καὶ ἥτις ἔχει ἡμίσεως ποδὸς πλάτος ἐν τισὶ μέρεσι καὶ ἀριστερόθεν μὲν μόλις δύναται τις ἵνα στηριχθῇ ἐπὶ τῶν βράχων, δεξιόθεν δὲ εἶναι βέραθρα, κατὰ κάθετον παρὰ τῆς φύσεως κεκοσμημένα, ἐν οἷς, ἂν τις ἔσφαλλε τὸν πόδα, ἠθελε κατακερματισθῆ.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπανήλθομεν εἰς Καρλόβασι καὶ ἀπεβιβάσθημεν δι' Ἰκαρίην τὴν ἐπιούσαν, ἕκτην Φεβρουαρίου· ἀλλ' ὁ ζεφυρόνο-

τος άνεμος έξώρισεν ήμᾶς πρὸς τὸν λιμένα Σεϊτάν, απέχοντα ἀπὸ τοῦ Καρλοβάσου ἐννέα μίλλια· δικαίως δ' ἔδωσαν εἰς τὸν λιμένα τοῦτον τὸ ὄνομα Σεϊτάν, ὅπερ τουρκιστὶ σημαίνει διάβολος. Αὐτόθι ἠναγκάσθημεν ἵνα νεωλκήσωμεν τὸ πλοιάριον ἡμῶν εἰς τὴν ξηρὰν, τὴν δὲ νύκτα ἀπώλεσθη ἐν ἄλλο μετὰ φορτίου οἴνου διὰ τὴν Σύμην. Ὁ βορρᾶς ἐκράτησεν ἡμᾶς ἐν τῷ λιμένι τούτῳ μέχρι τῆς δωδεκάτης Φεβρουαρίου. Ἐκεῖ διεμείνομεν ἐντὸς σπηλαίου τινός, ἐνθα νυχθημερὸν ἐκαίομεν δάφνας ἀδράχνας καὶ στύρακας· διηρχόμεθα δὲ οὐχὶ τοσοῦτον εὐαρέστως τὸν κυριόν. Ὁ σάκκος τοῦ διπυρίτου ἄρτου ἡμῶν ἠλαττώθη πολὺ καὶ ὁ καιρὸς δὲν ἐπέτρεπε οὔτε τὸ κυνηγέσιον οὔτε τὴν ἀλιείαν· μόλις ἠδύνατό τις ἵνα ἐπιτύχη τινὰς ἐχίνους ἢ πεταλίδας, τὸ δὲ χειρότερον ἐπίομεν ὄλον τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἐπρομήθευον ἡμῖν οἱ γεινιάζοντες βράχοι καὶ ἰσυνάζομεν διὰ φύλλων σκίλλης δεδιπλωμένων δίκην ὑδροχοῶν ἵνα θέσωμεν αὐτὸ ἔπειτα ἐν φιάλαις, ἐκ δέρματος πυραμιδοειδῶς κτεσκευασμέναις, ὅπως συνειθίζουσιν ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνεσύρομεν ἐξ ἀρχαίου φρέατος, ὄντος παρὰ τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ εὐρέθη ἐξ ἡμισείας ἀλατουῦχον. Τέλος ὁ καιρὸς κατέστη ἀρκετὰ καλὸς τὴν νύκτα τῆς δωδεκάτης πρὸς τὴν δεκάτην τρίτην καὶ ὠφελήθημεν ἐκ τούτου ὅπως διαπεραιωθῶμεν εἰς Πάτμον, τὴν περίφημον νῆσον, ὅθεν ἐπανάηλομεν εἰς Καρλοβάσι τὴν δεκάτην ὀγδόην Φεβρουαρίου. Αὐθημερὸν ἀπέβημεν εἰς τὴν ξηρὰν εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς μιλίου ἀπὸ τοῦ Καρλοβάσιου, ὅπως εἶδομεν ἐκκλησίαν τινὰ, Παναγίαν τοῦ Ποταμοῦ καλουμένην. Ἡ ἐκκλησία αὕτη κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας ἐνὸς ὄρους, ἀλλ' εἶναι ὡς ἐγκαταλελειμμένη. Ἐν τούτοις ἐκεῖ φαίνονται τέσσαρες ὠραῖοι κίονες ἐκ μαρμάρου ψαροχρόου, τῶν ὁποίων τὰ κιονόκρανα εἶναι κεκοσμημένα διὰ διπλῆς σειρᾶς φύλλων ἀκάνθης· φαίνεται δὲ ὅτι ταῦτα ἦσαν λείψανα ἀρχαίου τινός ναοῦ, ὡς δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ἐκ τῶν παρακειμένων ἀρχαίων μαρμάρων καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐξ ἐπιστυλίου λίθου ἰάσπιδος ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ. Ἴσως ἐκεῖ ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Χαριδότου Ἑρμοῦ, ὃν οἱ Σάμιοι ἰδιαζόντως ἐτίμων καὶ τοῦ ὁποίου ἐξετύπωσαν νόμισμα, παριστάνον ἐξ ἐνὸς τὸν δαίμονα τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἐξ ἐτέρου δὲ τὸν προστάτην τῶν κλεπτῶν θεὸν τοῦτον, τῇ μὲν δεξιᾷ κρατοῦντα βαλάντιον, τῇ δὲ ἀριστερᾷ κηρύκιον.

Καὶ τοι τῆς βροχῆς ἐξακολουθούσης τὴν δεκάτην ἐνάτην καὶ εἰκοστήν Φεβρουαρίου, μετέβημεν ὁμως ἀπὸ Καρλοβάσιου εἰς Βουρλιώτας, χωρίον δέκα μίλλια ἐκείθεν ἀπέχον καὶ δύο μόνον ἀπὸ τῆς θαλάσσης,

κεῖμενον δὲ εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὑψηλοτέρων ὄρέων τῆς νήσου. Παροδεύοντες τῇ βορείᾳ ἄκρῃ, παρατηρήσαμεν ὠραῖα βότανα. Οἱ Βουρλιῶται καλοῦνται οὕτως ἐκ τῶν νήσων τῶν Βουρλῶν, αἰτινές εἰσιν ἀπέναντι τῶν ἀρχαίων Κλαζομενῶν, ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ ὄρμου τῆς Σμύρνης· διότι, τῆς Σάμου λεηλατηθείσης καὶ ἐρημωθείσης μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ δοθείσης παρὰ τοῦ σουλτάνου Σελίμ ἐν ἔτει 1550 εἰς τὸν καπετὰν πασᾶ Ὀχιάλη, οὗτος, ὅπως καλλιεργήσῃ τὰς γαίας τῆς νήσου ταύτης, ἔφερεν εἰς αὐτὴν διαφόρους λαοὺς ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ οἱ μὲν τῶν Βουρλῶν ἀποκατέστησαν ἐν Βουρλιώταις, οἱ δὲ Ἄλβανοὶ ἔκτισαν τὸ Ἄλβανιτοχώρι, οἱ δὲ Μυτιληναῖοι κατώκησαν τοὺς Μυτιληνοὺς.

Παραταθείσης μέχρι τῆς εἰκοστῆς πρώτης Φεβρουαρίου τῆς βροχῆς, μετὰ κόπου ἐδυνήθημεν ἵνα προχωρήσωμεν μέχρι τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας Βροντιανῆς, ὅπερ ἀπέχει ἐν μίλλιον ἀπὸ τῶν Βουρλιωτῶν· ἐκτὸς δὲ τῶν βροχῶν, αἰτινες νυχθημερὸν ἐξηκολούθουν καθ' ὅλον τὸν μῆνα, καὶ οἱ νότιοι ἄνεμοι προὔξενησαν μεγίστην ζημίαν. Καὶ δὲν ἠδύναντο μὲν οὗτοι ἵνα ἀποσπᾶσῃ τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν, διότι αὐταὶ εἰσι δώματτα ἐκ χώματος, ἀλλ' ἀνέτρεψαν τὰς οἰκίας αὐτὰς καὶ ἰδίως τὰς ἐν ταῖς ἐξοχαῖς, αἰτινες προσεβάλλοντο περισσώτερον ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Ἡ θάλασσα ὁμοιάζε πρὸς πῦρ καὶ ἐμυκάτο κατὰ τρόπον καταπληκτικόν· ἐνεθάρρουν ὅμως ὀλίγον ἡμᾶς, εἰπόντες ὅτι δὲν βρέχει ἐν τῇ ἀνατολῇ, εἰμὴ τὸν χειμῶνα καὶ ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν μόνον ἡ βροντὴ ἀκούεται.

Οἱ λόγοι οὗτοι ὑπεχρέωσαν ἡμᾶς ἵνα διαμείνωμεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου μόλις ἐδυνάμεθα ἵνα μακρυνώμεθα διακόσια βήματα καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι στερεῶς ὠκοδομημένον, εἴμεθα ἀσφαλεῖς κατὰ τῆς καταιγίδος, ἣτις τοσαύτας ἀνέτρεψεν οἰκίας. Τὸ μοναστήριον τοῦτο εἶναι καλῶς πεπροικισμένον, ἀλλὰ ζῶσιν ἐν αὐτῷ ἀκαθάρτως. Ἐν ᾧ δὲ ἐπληροφόρουν ἡμᾶς περὶ τῶν σπανίων πραγμάτων, ἅτινα εἶχον, ἔδειξαν ἡμῖν τὸν πατριάρχην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ οὐδόλως φαίνομαι τολμηρὸς τοιουτοτρόπως ἀποκαλῶν αὐτόν. Ἦτο δὲ οὗτος ἀγαθὸς καλόγηρος ἑκατὸν εἰκοσιν ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, ὅστις ἀσχολεῖται ἀκόμη περὶ τὴν ὑλοτομίαν καὶ ἔχει τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ μύλου· ἐβεβαίωσαν δὲ ἡμᾶς ὅτι οὐδέποτε ἄλλο τι ἐπὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔπιεν, εἰ μὴ οἶνον καθαρὸν καὶ οἰνόπνευμα. Παραπλήσιον παράδειγμα δύνανται βεβαίως ἵνα ἐνθαρρύνῃ τοὺς πνευματώδη ποτὰ πίνον-

τας· ἀλλ' ἰδοὺ ἕτερον πάντη ἀντίθετον. Ὁ Κ. Λουπατζουόλος, Ἕλληνας τὸ γένος καὶ πρόξενος τῆς Ἑνετίας ἐν Σμύρνη, ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν ἑκατὸ δέκα ὀκτώ ἐτῶν καὶ οὐδέποτε ἔπιεν ἄλλο τι παρὰ ὕδωρ, ὥστε οὐδὲν δύναται τις ἵνα ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς χρήσεως ἢ μὴ τῶν ποτῶν· διότι ὁ Κ. Λουπατζουόλος οὐδὲ τὸν καφὲ ἐδύνατο ἵνα ἀνεχθῇ, οὐδὲ τὸ σερμπέτι· ὅτι δὲ φέρει πλείω τιμὴν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ εἶναι ὅτι εἶχε θυγατέρα δεκαοκταετῆ καὶ ἑτέραν ὀγδοήκοντα πέντε ἐτῶν, χωρὶς νὰ ἀπαριθμήσωμεν ὅτι ἀπώλεσεν ἕτερον υἱὸν εἰς ἡλικίαν σχεδὸν ἑκατὸν ἐτῶν.

Οἱ τρικυμιώδεις καιροὶ δὲν ἠμπόδισαν ἡμᾶς ἵνα παρατηρήσωμεν περὶ τοῦ μοναστηρίου ὠραῖά τινα εἶδη βοτάνων μετὰ ἀνθέων κυανοχρόων. Ἐπὶ τῶν ὀρέων ὑπῆρχε τὴν εἰκοστὴν τρίτην Φεβρουαρίου χιῶν ὀλίγη, πολλὴ ὅμως χάλαζα καὶ χονδρὴ ὡσεὶ πίσσον πράσινον. Τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι κεκαλυμμένα ὑπὸ δύο εἰδῶν πιτύων, δὲν ἔχουσι δὲ ἐλάττας, εἰ καὶ ἐγγύωροι ἀξιούσιν ὅτι ὑπάρχουσι τοιαῦτα, ἀποκαλοῦντες οὕτως εἰδός τι πίτυος, ὅπερ εὐρίσκεται ἐν Παρισίοις εἰς τὴν πρᾶσιαν τοῦ βασιλικοῦ κήπου, καὶ ὅπερ ἔχει φύλλα μήκους πέντε δακτύλων ἐπὶ μιᾷ γραμμῆς πλάτους, στρογγύλα ἐξ ἑνός, πλατέα ἐξ ἄλλου καὶ δύσκαμπτα. Ὁ καρπὸς αὐτοῦ ἔχει τεσσάρων δακτύλων μῆκος, πάχος ἑνὸς καὶ ἡμίσεως δακτύλου, εἶναι δὲ ἀρκετὰ ὀξύς, καὶ ἔχει χονδρὰ λέπια λίαν σκληρά. Ἐν τῇ Σάμῳ τὰ εἶδη ταῦτα τῶν πιτύων ὑψοῦνται μεγάλως καὶ εἶναι κατάλληλα δι' ἰστούς πλοίων, δίδουσι δὲ πολλὴν τερεβενθίνην, τὴν ὁποίαν δὲν συναθροίζουσι, εἰ καὶ αὕτη εἶναι καθαρωτάτη καὶ πολὺ ὠραία· αἱ δὲ ἄλλαι πίτυες, αἵτινες ἀυξάνουσι ἐπὶ τῶν ὀρέων τούτων, εἶναι τοῦ κοινοῦ εἶδους, αἵτινες φύονται ἐν ὅλοις τοῖς μέρεσι τῶν θερμῶν κλιμάτων.

Διὰ τῶν ὀρέων διαταμόντες τὴν νῆσον, ἐπεστρέψαμεν εἰς Χώραν, ἐνθα ἠλπιζον ὅτι ἠθέλομεν εὔρει ἀρχαίας ἐπιγραφάς· ἐν τούτοις εἰς ἰδιωτῶν οἰκίας εὔρομεν μόνον ἐπιτάφια χριστιανικῶν χρόνων. Αἱ κυριεῖ τῆς Χώρας, βλέπουσαι ἡμᾶς ἐξετάζοντας τὰ εἰς τὰ δώματα καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως αὐτῶν βότανα, παρουσίασαν ἡμῖν ἐν τοιοῦτον, ἐρωτῶσαι ἂν ἐγινώσκομεν τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ. Τὸ φυτὸν τοῦτο ὁμοιάζε πολὺ πρὸς τὸ καλούμενον ταρτόνιον ἐν Μασσαλίᾳ. Εὐχαριστήσας ἐπὶ τῇ προσφορᾷ αὐτῶν ταύτη, ἀπεκρίθην αὐταῖς ὅτι ἦσαν πολὺ ὑγιεῖς καὶ δὲν εἶχον χρεῖαν αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ἐν Γαλλίᾳ μεταχειρίζονται αὐτὸ διὰ νὰ κηθροίζωσι τοὺς μᾶλλον σωματώδεις· αὐ-

επι ἀνεκίγχασχν καὶ ἔφερον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, ὁ δὲ διερμηνεὺς ἡμῶν ἐβεβχίωσεν ἡμᾶς ὅτι αὐταὶ ἤθελον ἵνα δεῖξωσιν ὅτι μετεχειρίζοντο τὸ φυτὸν τοῦτο διὰ νὰ δώσωσι κίτρινον χρῶμα εἰς τὰ καλύμματα αὐτῶν. Μετὰ μίαν στιγμὴν ὁ διερμηνεὺς ἔδειξεν ἡμῖν δύο ἢ τρεῖς τῶν κυριῶν τούτων, αἵτινες ἐσάρωνχν τὰ δώματα αὐτῶν καὶ ἡμῖν ἐδείκνυον τὰ φύρματα τοῦ χοῦς, τὰ ὁποῖα ἀπεκάλουν σκρωμάταχι (!) Ὅπως βάζωσι κίτρινα ρίπτουσιν ἐντὸς ὕδατος βράζοντος τὰς κορυφὰς τοῦ φυτοῦ τούτου· ἀφ' οὗ δὲ βράσωσιν ὀλίγον προσθέτουσιν εἰς αὐτὰ ὀλίγην στίψιν, μετὰ ταῦτα δὲ βυθίζουσιν ἐν τῷ ἀποβράσματι πανίον ἐριουργές ἢ δέρματα, ἅτινα ἀφίνουσιν ἵνα βραχῶσι καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Τὸ κίτρινον εἶναι ἀρκετὰ ὠραῖον καὶ ἀμφιβάλλω ἂν οἱ ἐπιδεξιώτεροι βαφεῖς ἠδύναντο ἵνα κατασκευάσωσι χρῶμα τελειότερον. Τὸ φυτὸν τοῦτο δὲν διαφέρει ἐκείνου, τὸ ὁποῖον φύεται ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Προβηγκίας, εἰ μὴ κατὰ τὰ φύλλα αὐτοῦ, ἅτινα εἶναι στενώτερα καὶ μακρύτερα. Ὁ Κ. Βέζερ ἐν τῇ περιηγήσει αὐτοῦ τῆς Δαλματίας καὶ τῆς Ἑλλάδος παρατήρησε τὴν διαφορὴν.

Τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ Φεβρουαρίου ἐναντίον τῆς κακοκαιρίας ἐπκνήλθομεν εἰς Βαθὺ πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα πλεύσωμεν εἰς Νέαυ Ἐφεσον, ἐκεῖθεν δὲ μεταβῶμεν εἰς Σμύρνην· ἀλλ' αἱ ἀκατάπαυστοι βροχαὶ καὶ οἱ ἐναντιοὶ ἄνεμοι ἐκράτησαν ἡμᾶς μέχρι τῶν μέσων τοῦ Μαρτίου. Ἦτο μικρὸς κατακλυσμὸς καὶ δὲν ἐφαίνοντο εἰμὴ ρύακες, καταρρέοντες ἀπὸ τῶν ὄρέων, ἅτινα ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἐποχῇ παρίστανται ὡς ἀπηνθρακωμένα· ἐκ τούτου δὲ ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ νῆσος, ὡς ἂν ἤθελον νὰ ὀνομάσωσιν αὐτὴν γῆν ξηρὰν καὶ ψαμμῶδη. Ὑπήγαμεν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἵνα ἴδωμεν ἐν ὠραῖον χωρίον, καλούμενον Μιτυληνοί, εἰς ἀπόστασιν δύο μιλλιῶν ἀπὸ τῆς Χώρας. Οἱ Μιτυληνοὶ ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτῶν ἀπὸ τῆς νήσου Μυτιλήνης, διότι ἐκτίσθησχν ἢ συνωκίσθησχν, ὅπως εἶπω κάλλιον, ὑπὸ ἀποίκων κατοίκων τῆς νήσου ταύτης, οἵτινες μετηνέχθησχν αὐτόθι καθ' ὃν χρόνον ὁ σουλτᾶνος Σελίμ ἐδώρῆσατο τὴν Σάμον εἰς τὸν ναύαρχον Ὀχιάλην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ναυάρχου τούτου τὰ εἰσοδήματα τῆς Σάμου παρεχωρήθησαν εἰς τέμενός τι, ὅπερ ὠκοδόμησεν ἐκεῖνος ἐν Τοπχανᾶ, ἐν τῶν προαστείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ὁποῖον φέρει ἀκόμη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Τὸ δὲ προάστειον ἔχει τὸ ὄνομα τῶν πυροβόλων, ἃ ἐκεῖ ἀναλύουσι, διότι τὸ π τουρκιστὶ δηλοῖ τηλεβόλον καὶ χανὲ οἰκίαν, ὥστε τοπχανὲ καλεῖται τὸ τηλεβολοστάσιον ἢ ὁ τόπος, ἐνθα κατασκευάζουσι τηλεβόλα.

Ἡ κρήνη τῶν Μυτιληνῶν εἶναι ἡ ὠραιότερα πηγή τῆς Σάμου καὶ βεβαίως μίξ τῶν δύο πηγῶν, ἃς ὁ Πλίνιος ἐν αὐτῇ παρετήρησε. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐξ αὐτῆς τὸ ὕδωρ ἐφέρετο εἰς τὴν πόλιν τῆς Σάμου διὰ τοῦ ὄρους, οὗ μνησίαν ποιεῖται ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις ὀνομάζει αὐτὴν μεγάλην πηγήν· τὸ δὲ ὄρος εἶναι μεταξὺ τῶν Μυτιληνῶν καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Σάμου. Ἡ διάταξις τῶν τόπων εὐρέθη ὅλως εὖνους, ὅτε ὑπερέβησαν τὴν δυσκολίαν τῆς διατρήσεως αὐτοῦ· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἰσοπέδωσαν εὐθέως τὸ ἔδαφος, διότι ὑπεχρεώθησαν ἵνα σκάψωσιν ὄρυγμα εἴκοσιν ὀργυιῶν βάρους ὅπως φέρωσι τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς ἐκεῖ, ἔνθα ἤθελον. Ἴσως δὲ εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ Ἡροδότου ὑπάρχει λάθος τι. Ὁ Ἰωσήφ Γεωργειρίνης, ἐπίσκοπος τῆς Σάμου, ἀνεζήτησε βεβαίως ὅλα τὰ πράγματα μετὰ πλείστης φροντίδος· ἀλλ' ἡ περιγραφή αὐτοῦ περὶ Πάτμου, Ἰκαρίας καὶ Σάμου, καὶ περὶ ἐκ τῆς χυδαίας ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἀγγλικὴν μεταφρασθεῖσα, εἶναι τοσοῦτο σπανία, ὥστε δὲν ἠδυνήθη ἵνα εὖρω ἀντίτυπον αὐτῆς.

Ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῶν Μυτιληνῶν, πρὸ τῆς πηγῆς ταύτης, ὑπάρχει ἀρχαῖον ἀνάγλυφον ἐκ μαρμαρίου, λίαν ὠραῖον, τὸ ὁποῖον ἱερεὺς τις ἀνεκάλυψε πρὸ τινῶν ἐτῶν, σκάπτων ἀγρόν. Τὸ μάρμαρον τοῦτο ἔχει δύο ποδῶν καὶ τεσσάρων δακτύλων μῆκος ἐπὶ δεκαπέντε ἢ δεκαεξὶ δακτύλων ὕψους καὶ τριῶν πλάτους· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶναι πολὺ ὑψωμένον ἀπὸ τῆς γῆς, αἱ κεφαλαὶ ἐφθάρησαν. Τὸ ἀνάγλυφον περιέχει ἑπτὰ εἰκόνας καὶ παρίστησι τελετὴν γινομένην ὅπως ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν τῇ ἀρρωστίᾳ περιφανοῦς τινος προσώπου. Ὁ ἀσθενὴς ἐπὶ τῆς κλίνης ἔχων τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ ὑψωμένον, κρατεῖ ἀγγεῖον ἐκ τῶν δύο λαβῶν αὐτοῦ. Ὁ θεὸς τῆς ἰατρικῆς παρίσταται πρὸς δεξιὰν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας τῆς κλίνης ὑπὸ τὸ σχῆμα ἐνὸς ὄφρατος. Ἡ τράπεζα, ἣτις εἶναι ἀπέναντι τοῦ ἀσθενοῦς, στηριζομένη ἐπὶ τριῶν ποδῶν ληγόντων εἰς πόδας δορκάδος, ἔχει ἐπ' αὐτῆς μίαν πίτυν, δύο φιάλας καὶ δύο πυραμιδοειδῆ ποτήρια, τεθειμένα ἐν ἐκάστῳ ἄκρῳ. Δεξιόθεν τοῦ ἀσθενοῦς κἀθηται γυνὴ ἐπὶ σάιμποδος, οὗ τὸ ἔρεισμα εἶναι ὑψηλότερον· εἶναι δὲ ἡ γυνὴ αὐτῇ καλῶς ἠμφιεσμένη καὶ τὰς χειρίδας ἔχει λίαν συνεσφιγμένας, ἡ κεφαλὴ δὲ αὐτῆς εἶναι κατὰ μέτωπον καὶ φαίνεται ὅτι διατάσσει τι εἰς νέαν δούλην, πλησίον ἰσταμένην καὶ ἔχουσαν εἰδὸς τι ἐπανωφορίου ἐπὶ τῆς ἐσθῆτος αὐτῆς. Πρὸς τοὺς πόδας τῆς κλίνης ἄλλη γυνὴ κἀθηται ἐπὶ θρόνου κεκαλυμμένου καὶ φέρει ἐνδύματα ὁμοια

πρὸς τὰ τῆς ἐπὶ σκίμποδος καθημένης· δὲν φαίνεται ὁμως αὕτη εἰ μὴ πλαγίως καὶ τοῦ προσώπου αὐτῆς δεικνύται μόνη ἢ κατατομή. Ἴσως ἡ γυνὴ αὕτη εἶναι σύζυγος τοῦ ἀσθενοῦς, διότι ἐπὶ τῶν γονάτων αὐτῆς ὑπάρχει παιδίον ἰστάμενον ὀρθιον καὶ γυμνὸν ὄλως, ὅπερ φαίνεται ὑπὸ κυναρίου τινὸς θωπευόμενον. Ἐτέρα νέα δούλη ἴσταται ὀπισθεν τῆς γυναικὸς ταύτης, ἐνδεδυμένη ἱματίδιον ἄνευ χειρῶν, ὑπὸ τὸ ὅποιον καταπίπτει εἶδός τι κολοβίου ἐν πτυχαῖς· στηρίζει δὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῆς καὶ τῆ δεξιᾷ, ἣτις ὑψοῦται, κρατεῖ καρδίαν, ἧς ἡ ἄκρα εἶναι πρὸς τὰ ἄνω. Μακρότερον εἰς τὸ τέλος τοῦ ἀναγλύφου φαίνεται ἄλλη δούλη ὄλως γυμνή, ἣτις τῆ μιᾷ χειρὶ λαμβάνει φάρμακα ἀπὸ ἐνὸς ἰγδίου, ὅπως θέσῃ αὐτὰ εἰς ἀγγεῖον, ὃ κρατεῖ τῆ ἑτέρα χειρὶ, καὶ εἰς ἣν φαίνεται ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς διέταξεν ἵνα χύσῃ τὰ φάρμακα εἰς τὸ ἀγγεῖον, ὅπερ ὁ ἀσθενὴς κρατεῖ ἀπὸ τῶν λαβῶν. Ἐν τῷ ἄνω μέρει τοῦ ἀναγλύφου ὑπάρχει εἶδός τι κοσμημάτων συντετριμμένου καὶ εἰς τέσσαρα ἐπιμήκη τετράγωνα διαμοιρασμένου. Ἐν τῷ πρώτῳ παρίσταται λαμπρὰ κεφαλὴ ἵππου, τὸ δεύτερον περικλείει δύο φλόγας, τὸ τρίτον κοσμεῖται ὑπὸ μιᾷ περικεφαλαίας καὶ ἐνὸς θώρακος, τὸ δὲ τέταρτον εἶναι τεθλασμένον καὶ μόλις φαίνεται ἐν αὐτῷ τὸ ἄκρον μιᾷ ἀσπίδος. Διὰ τῶν ἐμβλημάτων τούτων ἠθέλησαν βεβχίως ἵνα καταδείξωσι τὰς κλίσεις καὶ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ πάσχοντος.

Ἐν ᾧ ἐθεωροῦμεν τὴν ὠραιότητα τοῦ ἀναγλύφου τούτου, προσήνεγκαν ἡμῖν νομίσματα, ὧν τὸ καλλίτερον ἦτο τοῦ περιφήμου Πυθαγόρου, ὅστις θέλει διὰ παντὸς περιποιεῖ τιμὴν εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἕνεκα τῆς τάξεως, ἣν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις φιλοσόφοις κατεῖχεν· ἀλλὰ τῶρα βεβαίως δὲν ὑπάρχουσι μαθηταὶ αὐτοῦ ἐν Σάμῳ, διότι οἱ Σάμιοι δὲν ἀγαπῶσι οὔτε τὴν νηστείαν οὔτε τὴν σιωπὴν. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμισμα εἶναι ἐξ ὀρειχάλκου φέρον ἄφ' ἐνὸς μὲν τὴν προτομὴν τοῦ Τραϊανοῦ Δεκίου καὶ τὰς λέξεις ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΔΕΚΙΟΣ, ἄφ' ἑτέρου δὲ παρίσταται καθήμενος παρὰ στύλῳ ὁ Πυθαγόρας καὶ βαστάζων σφαῖραν, ἐφ' ἧς ὁ φιλόσοφος οὗτος φαίνεται δεικνύων τι τῆ δεξιᾷ μετὰ τῶν λέξεων ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΣΑΜΙΩΝ περίξ. Ὁ αὐτὸς τύπος εὔρηται καὶ ἐν τῇ νομισματοθήκῃ τοῦ Φουλβίου Οὐρσίνου· ἀλλ' ὁ Πυθαγόρας στηρίζει ἐκεῖ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς σφαίρας. Φαίνονται ἐπ' ἴσης ὅμοια νομίσματα μετὰ τῶν προτομῶν τοῦ Καρακάλλα καὶ τῆς Ἐτρουσκίλλης· τὸ δὲ ὠραιότερον ἐξ ὧν εἶδον

εἶναι τὸ ἐν βιβλιοθήκῃ τοῦ βασιλέως, φέρον ἐξ ἐνὸς μὲν προτομῆν τοῦ Κομμόδου καὶ τὰς λέξεις ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΚΑΙΣΑΡ ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΚΟΜΜΟΔΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ, ἐξ ἄλλου δὲ τὸν Πυθγόραν, δεικνυοντα διὰ ράβδου ἀστέρα ἐπὶ τῆς οὐρανοῦ σφίρας, ἴσως τὸν ἀστέρα τῆς Ἀφροδίτης, ὃν ἀνεκάλυψε πρῶτος, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος.

Ἀριστερόθεν τῆς κρήνης τῶν Μυτιληνῶν εὐρέθη ἐπιγραφή τις, ἧς οἱ χαρακτῆρες φαίνεται ὅτι ἦσαν ὠραῖοι, ἀλλ' ἤδη δὲν ἀναγινώσκονται. Ἴσως ἐπιδεξιώτεροι ἡμῶν ἄλλοι ἤθελον ἀναγνώσει τὸ ὄνομα τῆς κρήνης ταύτης ἐκεῖ· ἴσως μάλιστα ἡ ἐπιγραφή αὕτη ποιεῖται μνεῖαν ἐκείνων, οἵτινες ἐπεχείρησαν ἵνα διοχετεύσωσι τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς ὠραίας ταύτης πηγῆς εἰς τὴν πόλιν τῆς Σάμου διὰ μέσου τοῦ διατρηθέντος ὄρους. Ἡ πηγὴ αὕτη γίνεται σήμερον εἰς μικρὸν ρύακα, ὅστις ἐκβάλλει ἐπομένως εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τηγαίου.

Τέλος μὴ γινώσκοντες τί νὰ πράξωμεν πλέον ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἠρωτήσαμεν τοὺς μᾶλλον πεφωτισμένους κατοίκους τί ἐφρόνουν περὶ τοῦ ὑποτιθεμένου φωτὸς ἐκείνου, ὅπερ οἱ ναῦται φαντάζονται ὅτι βλέπουσιν ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ τῆς Σάμου ὅταν ποντοπορῶσι, δὲν βλέπουσι δὲ ὅταν ἦναι ἐν τῇ ξηρᾷ. Ὅλοι ὅμως οὗτοι οἱ Δόκτορες μοι ἔλεγον ὅτι φαίνεται εἰς ἓν μέρος τόσον ἀπόκρημνον, ὥστε δὲν ἐπίστευον ὅτι ἠδύνατό τις ἵνα κατοικήσῃ ἐκεῖ καὶ ὅτι πρέπει τοῦτο ἵνα προέρχηται ἐκ θαύματός τινος. Τὸ κατ' ἐμὲ οὐδὲν τοιοῦτο πιστεύω· ὑποθέτω δὲ ὅτι οἱ ναυτιλλόμενοι δὲν εἶδον ποτὲ φῶς ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ τῆς Σάμου, ἀλλ' οἱ καλόγηροι καὶ οἱ ποιμένες τοῦ ὄρους ἐκείνου ἤναψαν καὶ ἀνάπτουσιν αὐτὸ ἐκ διαλειμμάτων ἵνα διασκεδάσωσι καὶ ἵνα μὴ ἀφήσωσι νὰ ἐκλίπη ἡ ἀνάμνησις ἐνὸς θαύματος, ὅπερ οἱ ἱερεῖς τῆς νήσου ἀποκαλοῦσι μέγα θαῦμα. Ἰδοὺ, κύριε, ὃ τι ἔχω νὰ διηγηθῶ πρὸς ὑμᾶς περὶ τῆς νήσου Σάμου.

ΚΑΙΣΑΡΙΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ

ΕΠΑΙΝΕΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΑΜΟΥ

(1760)

Μεσοῦντος τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου αἰῶνος, βαρυνθείς τὰς πολυποικίλους τοῦ κόσμου περιπετειάς, εἰσῆρχετο εἰς μίαν τῶν ἐν Ἀθῶνι μονῶν, τὴν τοῦ Ἐηροποτάμου ἐπικαλουμένην, ἀνὴρ τις περιβεβλημένος τὸ τοῦ μοναχοῦ τριβῶνιον καὶ προπιθέμενος νὰ ζῆσῃ ἐν αὐτῇ βίον ἡσύχιον καὶ πάσης ἀπηλλαγμένον μερίμνης· ἦν δὲ οὗτος Κωνσταντῖνος Δαπόντες ὁ ἐκ Σκοπέλου, ἀνὴρ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ τῶν πολυγραφικωτέρων τῶν χρόνων αὐτοῦ, τριβῶν τῆς θεολογίας, μελωδὸς ἄμα καὶ στιχοουργός. Διατελέσας ἱεραρχικῶς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ εἶτα πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἰασίῳ, προσεκλήσατο περιουσίαν τε οὐ σμικρὰν καὶ δύναμιν ἐπ' ἴσης μεγίστην· ἀποσταλείς δὲ ὀψιαιτέρον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος ἐπὶ εἰδικῇ ἐντολῇ πρὸς τὸν τῆς Κριμαίας Χάνην ἐγένετο παρ' ἐκείνου δεκτός μετὰ μεγίστης τιμῆς. Συνώδευσε δὲ τῷ Χάνη, ἐλθόντι εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο ἡ αἰτία τῶν δυστυχημάτων αὐτοῦ· διότι συκοφαντηθεὶς ὑπὸ δύο φαύλων πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, ὡς δῆθεν μεταβὰς εἰς Κριμαίαν ἵνα ἐκχριστιανίσῃ τοὺς αὐτόθι μουσουλμάνους καὶ παρεμποδίσῃ τὴν ἔκτισιν τοῦ ὑπὸ τῶν Τατάρων ὀφειλομένου ἐτησίως φόρου, ἐρρίφθη εἰς εἰρκτὴν, ἐν ἣ ἐπὶ μακρὸν διέτριψε χρόνον καὶ ἐξ ἧς ἐξῆλθε ἀπογεγυμνωμένος τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας, ρακένδυτος, κηκῶς ἔχων. Ἡ ἀπὸ τῶν ὑψίστων τιμῶν καὶ ἀπὸ τῆς εὐπορίας κατὰπτωσις εἰς τηλικαύτην οἰκτρὰν κατάστασιν ἐνεποίησεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ δυσμοῖρου Κωνσταντίνου σφοδροτάτην ἐντύπωσιν· ὅθεν καὶ ἐν μόνῳ τῷ μοναχικῷ βίῳ ἐνόμισεν ὅτι δύναται τὰς δεινοπαθείας αὐτοῦ νὰ λησμονήσῃ. Καὶ δὴ εἰσελθὼν ἐν τῇ τοῦ Ἐηροποτάμου μονῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Καισαρίου, ἐγκατεβίωσεν ἐν αὐτῇ ἄχρι τοῦ ἔτους χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ ἐνάτου, καθ' ὃ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

Οἰκονομικῇ δυσχέρειαι τῆς μονῆς τοῦ Ἐηροποτάμου τῷ καιρῷ ἐ-

καίνοι εἶχον ἀναγκάσει τοὺς διέποντας αὐτὴν ἵνα, πέμψαντες ἕνα τῶν ἀδελφῶν, ἐκλιπαρήσωσι τὰ ἐλέη τῶν φιλευσεβῶν· τὸ τοιοῦτο δὲ ἔργον ἀνέθεντο εἰς τὸν Δαπόντεν, ἐφοδιάσαντες σύναμα αὐτὸν καὶ διὰ Σταυροῦ, ἐγκλείοντες τεμάχιον τιμίου ξύλου, ὅπως περιέλθῃ διαφόρους χριστιανικὰς χώρας, ἀγίασῃ διὰ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου κειμηλίου τοὺς εὐσεβεῖς καὶ προσδέξῃται ἀντὶ τοῦ τοιούτου ἀγιασμοῦ τὸν αὐτοπροχίρετον ἐκείνων ἔρανον. Ἀπ᾽ αὐτοῦ δ' ἐξ Ἐθωνος ὁ Δαπόντες, περιῆλθε πλείστας χώρας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1757—1765 καὶ τὰ τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἐξέθηκεν ἐν μακρῷ στιχουργήματι, τίτλον φέροντι «Κῆπος Χαρίτων, τουτέστι βιβλίον περιέχον τὴν περίοδον τοῦ τιμίου ξύλου τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ», ἀνατιθεμένῳ δὲ εἰς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, υἱὸν τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντῖνον.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Καיסάριος παρέμεινε μετὰ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ ἐν Σμύρῃ, δεινὴ τῶν ἀμπελῶν νόσος ἐμάστιζε τὴν Σάμον· ὅθεν καὶ οἱ τῆς νήσου ταύτης προῦχοντες, πέμψαντες, μετεκαλέσαντο ἐκεῖνον εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ὅπως τῇ δυνάμει τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ἐπενέγκῃ θεραπείαν εἰς τὸ ὀλέθριον τῶν ἀμπελώνων ἀρρώστημα. Προθύμως εἰσήκουσε τῆς προσκλήσεως αὐτῶν ὁ Καισάριος καὶ τῇ 2 Δεκεμβρίου 1760 ἀφίκετο εἰς Βαθὺ τῆς Σάμου, ἔνθα ἐγένετο δεκτὸς μετὰ πολλῆς τιμῆς· περιελθὼν δὲ τὰ διάφορα τῆς νήσου χωρία, ἐν οἷς ἱκανοὺς ἐποίησεν ἀγιασμούς, εἰσέπραξε περὶ τὰ γίλια γρόσια, ποσὸν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον τοῖς καιροῖς ἐκείνοις, καὶ τετρακόσια φορτία οἴνου, τῶν ἀμπελοφθόρων ζωυφίων, καθ' ἃ ὁ ἴδιος βεβαιοῖ, ἄρδην ἐξολοθρευθέντων. Ἡ φυσικὴ τῆς νήσου καλλονή, αἱ τερπναὶ θέσεις καὶ ἡ μεγαλοπρεπὴς ἀποψὶς αὐτῆς ἐνεποίησαν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸ ποιητικὸν τοῦ μοναχοῦ ἐκείνου πνεῦμα, καὶ τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ ταύτας ἐξέθηκεν ἐν κεφαλαίῳ ἐνδεκάτῳ τοῦ Κήπου τῶν Χαρίτων αὐτοῦ, ὅπερ, οὐχὶ ἄμοιρον περιεργίας τυγχάνον, διότι ἐκ τοῦ ποιήματος τούτου λαμβάνομεν γνῶσιν τοῦ πληθυσμοῦ χωρίων τινῶν τῆς ἡμετέρας πατρίδος κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ τοῦ φόρου ὃν ἐτησίως αὐτὴ ἐξέτινεν εἰς τὸ ἐν Τοπχανέ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τέμενος τοῦ Κιλιτζ' Ἀλῆ πασᾶ, εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ναυάρχου τούτου καὶ πρώτου αὐτῆς νεωτέρου οἰκιστῆρος, ὑπήγετο ἡ Σάμος, παρακατιόντες δημοσιεύομεν, εἰ καὶ αἱ πολλαὶ παρεκβάσεις καὶ τὸ παρῆνθρον τῆς στιχουργίας προβαίνουσιν ἐνίοτε μέχρι τοῦ ὀκληροῦ.

Πολλὰς νήσους ἐγύρισα, χώρας καὶ πολιτείας,
Ἄνατολῆς καὶ Δύσεως, Εὐρώπης καὶ Ἀσίας,
Καὶ εἰς πολλὰς εἶδα πολλὰ καλὰ ὀμοῦ καὶ κάλλη,
Δόξαν νὰ ἔχη ὁ Θεός, ἡ δόξα του μεγάλη·
Ὡσάν τῆς Σάμου τὰ πολλὰ καλὰ καὶ εὐμορφίας,
Ὡσάν τῆς Σάμου τὰ βουνὰ καὶ τὰς τοποθεσίας,
Δὲν ἴδασι τὰ μάτιά μου, δὲν ἴδασι ποτέ μου·
Ὡς τόσον εἶναι θαυμαστό νησί, πιστεύσατέ μου.
Παράδεισον ἂν τὴν εἰπῆς, ἀληθινὰ τῆς πρέπει,
Καὶ γῆν ἐπαγγελίας δέ, ὅπ' ἔχει μάτια βλέπει,
Καὶ τὴν φυτεύει ὁ Θεός κοντὰ εἰς τὴν Ἀσίαν,
Νῆ τὴν τιμήσῃ καὶ μ' αὐτὸ τὴν νῆσον τὴν τιμίαν.
Ἐδῶ θωρεῖς, ἀγαπητέ, πλουσίους ἐλαιῶνας,
Ἐκαὶ θωρεῖς, ἀκροατὰ, μοσχάτους ἀμπελῶνας,
Ὅπου γεμίζει ἡ Φραγγιά, καὶ ὄλ' ἡ Μοσχοβία,
Μοσχάτο τὸ σαμιώτικο, νέκταρ τῆ ἀληθείας.
Τὴν ὑπερβαίν' ἡ Σκόπελος ε' τὸ μαῦρο δίχως ἄλλο,
Ἡ Σάμος ε' τὸ μοσχάτο δέ, ποσῶς δὲν ἀμφιβάλλω.
Ἐδῶ, χρυσέ μου πεγζαδέ, θωρεῖς λόφους, κοιλάδας,
Νερά πολλὰ, λόγγους πολλούς, γῆν ὅλο πρασινάδας.
Ἐδῶ θωρεῖς, Ἀλέξανδρε, μετ' ἄκρας ἀπορίας,
Ὅρη μὲ σπήλαια πολλὰ, σπήλαια μ' ἐκκλησίας.
Ἐδῶ τὸ κάνει τὸ νησί μὲ τὴν γειτόνισσά του
Ἄνατολὴν ἓνα πολλὰ στενὸν ἀντίκρυτά του.
Στενώτερο ἀπ' τὸ στενὸ τῆς Πόλης δίχως ἄλλο,
Κοντότερο ὅμως πολλὰ, ὄχι μακρὸ, μεγάλο.
Τόσο στενὸ, ὥστε ὀποῦ ἡ Σάμος κ' ἡ Ἀσία
Ἐδέουνταν καὶ δένονταν καὶ νῦν ἐν εὐκολίᾳ.
Ὡσάν νὰ πῆς δυὸ ἀδελφαὶς πολλὰ ἠγαπημέναις,
Μὲ τὴν ἀγάπην τὴν πολλὴν σὺν μὲ σχοινὶ δεμέναις.
Καθὼς ποτε ὁ Γαλατᾶς καὶ τὸ Βυζάντιόν μας
Εἰς τὸν χρυσοῦν αἰῶνά μας ἢ εἰς τὸ ὄνειρόν μας.
Κ' ἓνα νησί κατὰ μεσηῆς μικράκι μ' ἐκκλησίαν
Τ' ἀγίου Νικολάου δὲ ἤκουσα λειτουργίαν.
Ἐδῶ κοντὰ ἓνα καιρὸ σοῦ εἶχεν ἓνα κάστρο,
Ὅπου ε' τὸν κόσμον ἔλαμπεν ἐδῶ ὡσάν ἐν ἄστρο,

Ἑλληνικό, πημπάλαιο πολὺ τῆ ἀληθείᾳ,
 Διὰ τὸ μεγαλειόν του καὶ πύργους καὶ τειχία.
 Μὲ πέτραις μεγαλώταταις αὐτὰ ὅλα κτισμένα,
 Ἄνδρις πῆς Ἑλληνικῆς καθρέπτῃς τὸ καθένα.
 Τὰ ἔβλεπα κ' ἑθαύμαζα κ' ἐλεεινολογοῦσα
 Τὸ γένος μας τὸ τωρινὸ καὶ ἐδακρυροοῦσα.
 Καὶ ὄντως ἀνθρωπάκια, πίθηκους, μασκαράδες
 Ὠνόμαζα τοῦ λόγου μας, κνώδαλα καὶ μαυράδες.
 Θέλ' εἶναι βεβαιότατα ὡς τρεῖς χιλιάδες χρόνοι,
 Καὶ στέκεται τὸ κτίριο καὶ φαίνεται δὲν λυώνει.
 Καὶ τὰ δικὰ μας δὲν περνᾷ χρόνος καὶ ἀρχινίζουν
 Νὰ σκάζουν, νὰ ραγίζονται καὶ νὰ κοντοκρημνίζονται.
 Κ' ἔχομεν μίαν ἔπαρσιν ἡμεῖς μὲν οἱ σπουδαῖοι,
 Πῶς καὶ αὐτὸν τὸν Πλάτωνα περνοῦμεν οἱ χυδαῖοι.
 Οἱ ῥήτορες Κικέρωνα ὁμοῦ καὶ Ἰσοκράτην,
 Οἱ ἰατροὶ μας Γαληνόν, Ἰσῶς καὶ Ἰπποκράτην,
 Οἱ φρόνιμοί μας Νέστορα ἢ καὶ τὸν Παλαμῆδην,
 Αὐτοὶ δὲ οἱ κτιστάδες μας αὐτὸν τὸν Ἀρχιμήδην.
 Θεέ μου Παντοδύναμε, ἢ γνῶσιν νὰ μᾶς δώσης,
 Ἢ κἂν νὰ στείλῃς ἀπ' τὴν γῆν ὅλους νὰ μᾶς σηκώσης.
 Γρατὶ καὶ τὴν ἀγίαν γῆν νὰ τὴν καταπατῶμεν
 Ἀνάξιοι γῆς εἴμεθα, ἀνάξιοι νὰ ζῶμεν.
 Ἐδῶ καὶ μίαν τέκνον μου, κολῶνα ποῦ σηκώνει,
 Ὅπου θαρρεῖς τὰ σύννεφα μέσα ἐκεῖ τὴν χώνει.
 Καὶ ὑψηλὴν καὶ θαυμαστὴν διὰ τὰ μεγαλεῖα,
 Τῶν λίθων ὄντων δώδεκα, τέρας τῆ ἀληθείᾳ.
 Τεράστιον, ἀληθινά, εἶναι αὐτὴ ἡ στήλη,
 Σωστὰ νὰ τὴν διηγηθῇ δὲν δύναται κονδύλι.
 Ἀπ' τὰ ἑπτὰ θεάματα τῆς γῆς νὰ ἦναι ἓνα
 Ἢ στήλη ἔπρεπεν αὐτὴ ὄντως βεβαιωμένα.
 Ἢ κἂν ὄγδοον θεάμα νὰ τὴν ὀνοματίσουν
 Τὴν στήλην τὴν Σαμιώτικην καὶ νὰ τὴν ἐψηφίσουν.
 Ἀπὸ μακρόθεν ὠραις δυὸ τὴν βλέπεις καὶ σε κράζει,
 Νὰ πᾶς νὰ τὴν ἰδῆς αὐτὴν, θαρρεῖς καὶ σε φωνάζει.
 Ὅ κάθε ἓνας λίθος της (ἄκουσε καὶ νὰ φρίττῃς
 Καί, νὰ χαρῆς τὰ μῦθῃ σου, παντοῦ νὰ τὴν κηρύττῃς).

Ὀκτώ, ἐννέα πιθαμαῖς τὸ πλάτος του μετᾶται,
Εἶναι δὲ σὰν μυλόπετρα πᾶς λίθος καὶ ὄραται.

Πέντε δὲ πάλιν πιθαμαῖς τὸ χόντρος ὁ καθένας,
Τοὺς κύτταζα καὶ ἔχονα καὶ τὴν φωνὴν καὶ φρένας.

Ὅσάν κ' ἐμένα ἄνθρωποι πεντέξ νὰ ξαπλωθοῦσι

Ἀπάνω του, ὅλοι ἐκεῖ χωρὶς ἄλλο χωροῦσι.

Καὶ εἰς τριάντα πιθαμαῖς τὸ γύρω κάθε λίθος,

Μὲ τ' ἔλεγαν καὶ ἔλεγα ὅτι πῶς εἶναι μῦθος.

Ὅτι διήγημα ἐκεῖ εἶναι αὐτὴ ἡ στήλη

Καὶ τὴν ἀκοῦς καὶ τὴν θεωρεῖς στοῦ καθενὸς τὰ χεῖλη.

Ἀτός μου τοὺς ἐμέτρησα μὲ ἔπαινον μεγάλον

Ἐκείνων τῶν κτιτόρων του, τῶν θείων, ὄχι ἄλλων.

Ἐκείνων τῶν ἡρώων της, τῶν ἀληθῶς ἀνθρώπων,

Τῶν ἀσεβῶν, ἀλλ' εὐσεβῶν κατὰ ψυχὴν καὶ τρόπον.

Ὅθεν ὁ κτίστης μας θεὸς αὐτοὺς ἐβοηθεῦσε,

Τέτοιαις πέτραις σήκωνε καὶ ταῖς οἰκοδομοῦσε.

Καὶ συνεργεῖ κ' εὐφραίνεται θεὸς ἐπ' ἀληθείας

Εἰς τῶν ἀνθρώπων τῶν καλῶν τὰς τέχνας καὶ σοφίας.

Τὰ ἔργ' αὐτῶν τὰ εὐλογεῖ καὶ τοὺς τὰ στερεώνει

Καὶ τοὺς σοφίζει καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐνδυναμώνει

Καὶ εἰν' ἀπάνω πανωταῖς πέτραις θηλιακωμέναις

Εἰς τόσον ὕψος ὑψηλὰ κ' ὄλαις πελεκημέναις.

Ὅσάν νὰ ἦναι κόσκινα ἓνα ἀπάνω τ' ἄλλο,

Ὅσάν κεφαλοτύρια, πρᾶγμα πολλὰ μεγάλο.

Δὲν εἶναι δὲ καὶ μοναχὴ, ὑπὲρ τὰς δέκα εἶναι

Αὐτὸ κάνει τὸν θεατὴν φρίττει καὶ ἐκπλαγῆναι.

Ὅτι δὲν εἶναι μόνον μιά, πλιὸν παρά δέκα εἶναι.

Αὐτὴ ὁμῶς δυνήθηκεν ἕως τοῦ νῦν σταθῆναι.

Θέαμα νᾶναι θαυμαστό, σάλπιγξ καὶ τῆς ἀνδρίας

Τῶν πάλαι προπατόρων μας, ἀλλὰ καὶ τῆς σοφίας.

Καθὼς εἰς τὸ Βυζάντιον ἡ στήλη ἡ πεσμένη

Εἶναι ἀπάνω στὸ Τζαρσί, ἡ σιδηροδεμένη.

Κ' ἡ ἄλλη ἡ μονόλιθος στήλη ἡ ξακουσμένη,

Εἰς τέσσαρα ποδάρια προυντζίνα ἰσταμένη.

Κήρυκες μεγαλόφωνοι ἡ μὲν Θεοδοσίου,

Ἡ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου μας ἐκείνου τοῦ ἀγίου.

Ἐκείνων τῶν ἥρωικῶν μεγάλων βασιλείων,
 Ἐκείνων τῶν βασιλικῶν ἠρώων καὶ ἐνθέων.
 Λείψανα τῆς προχθесινῆς δικῆς μας ἐξουσίας,
 Ἀγάλματα τῆς κραταιᾶς ἐκείνης βασιλείας,
 Στολίσματα τοῦ ἱεροῦ βασιλικοῦ μας θρόνου,
 Ὑπὸ τοῦ χρόνου ἄφθαρτα καὶ τοῦ παμφθόρου φθόνου.
 Γιατὶ τ' ἄλλα τ' ἀφάνισε τοῦ φθόνου ἢ πανώλης.
 Πράγματ' ἀξιοθέατα τῆς βασιλίσσης Πόλης.
 Καὶ ὡς καθὼς ἔς τὴν Αἴγυπτον εἶναι αἱ πυραμίδες
 Καὶ ὀβελίσκοι ὑψηλοί, ἀν καὶ νὰ μὴ τοὺς εἶδες,
 Ἀφ' ὧν δυὸ τρεῖς ἐσῆκωσαν, τοὺς πῆγαν εἰς τὴν Ρώμην
 Οἱ παλαιοὶ τῆς βασιλείς μὲ λαμπροτάτην γνώμην.
 Μὲ τὸ νὰ ἦναι δὲ πολλαῖς καὶ πιάνουν ἓνα τόπον,
 Διὰ παλάτι ἀρκετὸν βασιλικῶν προσώπων,
 Τοῦ Ξάνθου τὰ παλάτια τῶρα τὸν ὀνομάζουν·
 Τὸν σπέρνουν ὁμῶς σήμερον, τὸν σπέρνουν καὶ θαυμάζουν.
 Εἶναι κοντὰ ἔς τὴν θάλασσαν ἐτούτη μου ἡ στήλη,
 Ὅπου ὡς τῶρα ἐπαινεῖ ἐτούτο τὸ κονδῆλι.
 Ἀπὸ τὸ κάστρον τὸ ρηθὲν, μακρὰν ὡς δύο ὥρας,
 Ὅλιγον δὲ σιμώτερα τῆς πρωτεύουσῆς Χώρας.
 Ἐδῶ θωρεῖς, ἀγαπητέ, καὶ μίαν πεδιάδα,
 Ὅπου ξαπλώνει τὸ νησί, γεμάτην πρασινάδα.
 Γεμάτην ἀπὸ εὐμορφιά, θαρρεῖς καὶ τὴν κυττάζω
 Καὶ τὸ πολὺ τῆς ἴσωμά στεκομαὶ καὶ θαυμάζω.
 Κάστρου καὶ στήλης μεταξὺ ὁμοῦ δὲ καὶ τῆς Χώρας
 Τὸ πλάτος τῆς καὶ μᾶκρος τῆς εἶναι ὡς δύο ὥρας.
 Αὐτὴ ὅλη ποτίζεται μὲ δυὸ καλὰ νεράκια,
 Ἀπ' τὰ βουνὰ ἐρχόμενα, κ' εἶναι παντοῦ αὐλάκια.
 Καθὼς καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ τὸν μέγαν Νεῖλον,
 Ὅπου τὸν μεταφέρουσι παντοῦ, ὡς πᾶσι δῆλον.
 Ἐδῶ ἔχουν τὰ χωράφια τους, ἐδῶ τ' ἀμπέλιά τους
 Ὅσοι τὴν Χώραν κατοικοῦν, καὶ περιβόλιά τους.
 Ἐδῶ καὶ τὸν Σαμιώτικον λόγον νὰ καταπαύσω,
 Φιλαχροάμον, ἔπρεπε καὶ σένα ν' ἀναπαύσω.
 Ὅτι θαρρῶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ λίγ', ἀκροατὰ μου,
 Ὅλην νὰ ἐκατχάλας τὴν ἀρετὴν τῆς Σάμου.

Καὶ τὴν καρποφορίαν τῆς καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς
Καὶ τὰ λοιπὰ τῆς τὰ καλὰ καὶ τὰ προνόμιά τῆς.
Διότι γράψε μὲ τὸν νοῦ τῶρα ἐσὺ καὶ πιάσε,
Ἐπάνω ἔς ταῖς κολώναις μας ὅλαις αὐταῖς καὶ φτιάσε
Ἐνα παλάτι ἄξιον τοιούτων θεμελίων,
Ὅπου καθ' ἄλλο νὰ περνᾷ ἔς τοῦ κάλλους τὸ πρωτεῖον.
Τὸν βασιλέα ὕστερα πιάσε καὶ κάθισέ τον
Σ' τὸν θρόνον τὸν βασιλικὸν κ' ὡς πρέπει δόξασέ τον.
Καὶ δὸς διὰ βασίλειον ὄχι τὴν Ἰγγλιτέραν,
Τὴν Σεκελίαν, τὴν Σαρδώ, τὴν Κρήτην ἢ ἑτέραν,
Ἄμὴ τὴν Σάμον, διατί; διὰ τὴν εὐμορφιά τῆς,
Διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς καὶ τὰ λοιπὰ καλὰ τῆς.
Τοιαύτη εἶναι, πεγζαδέ, κοντολογῆς ἡ Σάμος,
Τὰ δὲ καλὰ τῆς πλειότερα, παρὰ ὅπου ἡ ἄμμος.
Ἐπρεπ' ἐδῶ λοιπὸν ἐγὼ τὸν λόγον μου νὰ στήσω
Πλὴν μάθε καὶ τὰ ἄλλα τῆς, κρίμα νὰ σε στερήσω.
Τὰ εἶδες αὐτά, φίλτατε, τὰ εἶδες δίχως ἄλλο
Κ' ἐθαύμασες τὴν Σάμον μου, ποσῶς δὲν ἀμφιβάλλω
Κ' ἀναμφιβόλως πίστεψες, γιὰτ' εἶναι Σκοπελίτης
Ὁ μάρτυς, ὄχι Σάμιος, μάρτυς ψευδῆς, παιδί τῆς.
Καὶ διατί οἰκοδομὴ τοιαύτη θέλει τόπον
Τὸν ἐκλεκτότερον τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων.
Δὲν εἶναι μόνον τόσα δὲ τὰ θαύματα τῆς Σάμου
Εἶναι καὶ ἄλλα περισσὰ τοιαῦτ', ἀκροατά μου.
Ὅθεν σὺ ἔχεις νὰ ἰδῆς καὶ ἄλλο πλεῖο μεγάλο
Καὶ νὰ θαυμάσης πλειότερον εἰς τοῦτο δίχως ἄλλο.
Ἐδῶ ἔς τὴν πολυθαύμαστην Σάμον προωρισμένον
Παρὰ τοῦ Παντοκράτορος καὶ περιωρισμένον.
Ἐδῶ θωρεῖς, πατέρα μου, ἐδῶ θωρεῖς καὶ βλέπεις
Θεὸν ἀξιοθέατον καὶ τὴν ψυχὴν σου τέρπεις.
Ἐδῶ θωρεῖς, πλὴν ἂν χωρῆς, ἂν ἦσ' ἐκ τῶν ἀξίων.
Τ' ἅγια θεωροῦνται γὰρ πάλιν ἐκ τῶν ἀγίων.
Θωρεῖς ἐδῶ, παμφίλτατε, βλέπεις ἐδῶ, υἱέ μου
Ἄχ καὶ ἄς ἤμην ἄξιος κ' ἐγὼ γι' αὐτό, θεέ μου.
Τὸ λείψανον τὸ ἅγιον τὸ ἀποκεκρυμμένον
Τοῖς πᾶσιν ὡς τὴν σήμερον καὶ τὸ ἐξακουσμένον.

Λαίψανον τὸ παρθενικὸν ἐκείνου τοῦ παρθένου,
 Τοῦ Θεολόγου μαθητοῦ, τοῦ καὶ ἡγαπημένου.
 Αὐτὸ μετέστη, λέγουσιν, εἰς ἓνα τῶν σπηλαιῶν,
 Εἰς ἓνα ὄρος ὑψηλὸν καὶ τῶν πολλὰ τραχέων·
 Καὶ ὅλοι ἔς αὐτὸ πείθονται καὶ τὸ ὁμολογοῦσι,
 Καὶ διὰ τὸ κανδήλιον, ὅπου ἐκεῖ θεωροῦσι
 Τὴν νύκτ' ἀπὸ τὸ πέλαγος πολλοὶ καὶ προσκυνοῦσι,
 Ὅσοι τὸ μέρος πλέουσιν αὐτὸ καὶ τὸ περνοῦσι.
 Καὶ διατί ἡ Σάμος μου αὐτῇ, ὅπου ἔπαινεῖται,
 Ἀνάμεσα ἔς τὴν Ἐφεσον καὶ εἰς τὴν Πάτμον κεῖται.
 Ὅπου ὁ Θεολόγος μας με τούταις καὶ ταῖς δύο
 Εἶχε νὰ κάμη πλειότερο ἐν τῷ παρόντι βίῳ
 Τόσον, ὅπου ἔς τὴν Ἐφεσον καὶ τὴν ὑπεραγίαν
 Ὁ Θεολόγος ἔφερε, κατὰ τὴν ἱστορίαν.
 Καὶ κατὰ τὴν ἐπιστολὴν Συνόδου τῆς ἁγίας
 Πρὸς τὸν λαὸν τῆς πόλεως Συνόδου Ἐφείας.
 Τρίτον ὅτι οἱ ἱερεῖς πάντοτε δὲν ὀκνεοῦν,
 Ὅλοι κοινῶς τὸν ἅγιον αὐτὸν νὰ μνημονεύουν
 Σ' τὸν ὄρθρον, ἔς τὸν ἑσπερινὸν καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν,
 Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πᾶσαν ἀκολουθίαν,
 Πρᾶγμα ὅπου δὲν γίνεται εἰς ἄλλας ἐκκλησίας
 Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, μὴ οὔσης συνηθείας.
 Ἐδῶ μόνον γινόμενον καὶ εἰς τὴν Πάτμον πάλιν
 Διὰ τὴν Ἀποκάλυψιν ἐκείσε τὴν μεγάλην.
 Φῶς φανερὸ πῶς ὁ θεὸς γιὰ τὸν Ἀπόστολόν του
 Ἐπρόσταξε νὰ λέγηται τ' ὄνομα τὸ δικόν του.
 Ἥ εἶναι ἔς τὸν παράδεισον, καθὼς τινες μιλοῦσι,
 Με τὸν Ἥλιαν καὶ Ἐνώχ κ' αὐτὸς ἐκεῖ καὶ ζοῦσιν,
 Ἥ ἂν δὲν εἶναί τος ἐκεῖ, εἶναι βεβαιωμένα.
 Ἐδῶ εἰς τοῦτο τὸ νησί διὰ τὰ εἰρημένα.
 Δὲν εἶναι ὁμῶς δυνατὸν ἐκεῖ νὰ ἀναβῶσι
 Διὰ κρημνοὺς τοὺς φοβεροὺς, νὰ πᾶν νὰ τὸ ἰδῶσι.
 Πολλοὶ πολλὰ ἐπάσχισαν πλὴν πάντοτε ματαίως,
 Κάνεις δὲν ἀξιώθηκεν ἢ παλαιὸς ἢ νέος.
 Ὡρεῖς ἐδῶ δὲ περισσὰ σπήλαια καὶ κελῖα
 Ἀνδρῶν ὁσίων παλαιοῦν, καὶ χαίρει ἡ καρδιά.

Ἐκ τούτων ἴσως μπόρεσε κάμμιὰ ψυχὴ ἁγία,
 Ἀγάπη πρὸς τὸν ἅγιον μεγάλη καὶ τελεία,
 Νὰ τὸ ἰδῆ τὸ λείψανον αὐτό, [δυναμει θεῖα
 Ὅτι ἀλλιῶς δὲν δύναται δύναμις ἀνθρωπεῖα.
 Καὶ μέσα εἰς τὰ σπήλαια κόκκαλα κ' ἐκκλησίαι,
 ὄντας ἔς αὐτὰ τὰ σπήλαια καὶ τάφοι καὶ οἰκίαι.
 Μέσα εἰς ἓνα σπήλαιον, ἀμὴ πολλὰ μεγάλο,
 Θαρρῶ δὲν εἶναι σὰν αὐτὸ ἔς τὴν Σάμον ὄλην ἄλλο.
 Ὅπου νὰ με πιστεύσητε, τῆς Βαλιδῆς τὸ χάνι,
 Τὸ εἰς Κωνσταντινούπολιν, αὐτὸ μέσα τὸ βάνει.
 Ἄν ἦτο ὑψηλότερο καὶ φωτεινό, περνοῦσε
 Κεῖνο τὸ Μωραΐτικο καὶ μέσα τὸ χωροῦσε.
 Κ' ἐκεῖνο τοῦ Ὀμήρου δέ, ὅπου ἐκατοικοῦσε
 Ὁ Κύκλωψ ὁ Πολύφημος καὶ πρόβατα βοσκοῦσε
 Καὶ ὁ μαργέλος Ὀδυσσεὺς μὲ τὸ γλυκὸ κρασάκι
 Τὸν μαῦρον τὸν ἐτύφλωσε, ποῦ ἔχε ἔς τὸ τουλουμάκι.
 Αὐτὸ εὐρίσκεται κοντὰ ἔς τὸ κάστρο, ὅπου εἶπα,
 Καὶ ἔχει ἔμβασμα μικρὸ καὶ φαίνεται σὰν τρύπα.
 Εἰς τοῦτο μέσα τὸ λοιπὸν εἶν' ἐκκλησία μία,
 Ἐδῶ ἔς τὸ ἔμβασμ' ἄλλη μιὰ κ' εἶναι ἡ Παναγία.
 Εἶναι δὲ ἡ εἰκόνα τῆς ἀρχαία καὶ πετρίνη,
 Τὸ μάκρος τῆς δύο πιθαμαῖς, ἡ πέτρα δὲ κοκκίνη.
 Ὅπισθεν δὲ τοῦ βήματος, μέσα εἰς ἓν λακκάκι,
 Βρῦει κ' εὐρίσκεται ἐκεῖ γλυκύτατο νεράκι.
 Εἰς ἄλλο μέρος πάλιν δὲ εἶναι καὶ δυὸ σκαμμέναις
 Στέρναις ἀπὸ τὸ παλαιὸ μεγάλαις, γεμισμέναις
 Ἀπ' τὰ νεροσταλάματα, ὅπου ἐκεῖ σταλάζει
 Τὸ μέγα σπήλαιον αὐτὸ ὀλοχρονῆς καὶ στάζει.
 Πράγματα ὅπου μ' ἔκαμαν αὐταῖς κ' ἡ ἐκκλησία
 Καὶ νὰ δοξάσω τὸν θεὸν καὶ νὰ φρανθ' ἡ καρδία.
 Μέσα ἐμβαίνωντας ἐγώ, σὶ μετ' ἐμοῦ κρατοῦσαν
 Μίαν λαμπάδα ὁ καθεὶς καὶ ἐπεριπατοῦσαν.
 Κ' ἔφθασα εἰς ταῖς ἀκραιοὺς τοῦ περιέρχους ὡς ὄντας
 Τὴν φυσικὴν μας ὄρεξιν σωστὰ πληροφοροῦντας.
 Φύσει γὰρ πάντες ἀνθρώποι, φησὶν ὁ Σταχειρίτης,
 Ὅρεγονται νὰ ξεύρωσι καὶ νέος καὶ πρεσβύτης,

Οἱ Σάμιοι γὰρ τὸ πολὺ τὸ βάθος καὶ σκοτίδι
 Τρέμουν νὰ τὸ γυρίσωσι, σὰν νᾶναι μέσα φίδι.
 Καὶ λέγουν πῶς τὸ σπήλαιον δὲν ἔχει ἄκρην τέλος
 Καὶ εἶναι μία καὶ αὐτὸ μυθολογία, γέλως.
 Ἡ Ἄντρος νῆσος λέγεται πῶς καὶ ἐκεῖνη ἔχει,
 Γιὰ τοῦτο Ἄντρος λέγεται, πολλὰ γὰρ περιέχει·
 Τέτοια ὁμῶς σπήλαια δὲν εἶναι λογιάζω,
 Οὐδὲ ᾗς τὴν Ἄντρον, οὐδ' ἄλλου, λογιάζω καὶ σᾶς τάζω.
 Ἐδῶ, ἀφέντη μου, θωρεῖς καὶ τὸ τοῦ Πυθαγόρα
 Τοῦ περιφήμου σπήλαιον καὶ τότε δὲ καὶ τώρα,
 Ὅπου ἐκ παραδόσεως ἔχουσιν οἱ Σαμιῶται,
 Πῶς εἰς αὐτὸ ἠσκήτευσεν ὁ Πυθαγόρας τότε.
 Καὶ ἡ συνειδησις εὐθύς ἐκεῖ θέλει σε πλήξει
 Καὶ πόσον ἀγιώτερος εἶναι σε θέλει δεῖξει.
 Ὁ Ἕλληνας φιλόσοφος αὐτὸς ἀπὸ ἐσένεα
 Καὶ ἐνταυτῷ ἀπὸ ἐμέ, τὸν ὄκηρὸν ἐμένα.
 Ὅπου τὸν κόσμον καὶ ἡμεῖς δὲν τὸν ἀπαραιτοῦμεν,
 Νὰ πᾶμε ν' ἀσκητεύσωμεν, ᾗς τὰ σπήλαια νὰ ἴμποῦμεν.
 Μάλιστα ὄντες μαθηταὶ ἐνός, ὅπου ἔγεννήθη
 Σ' τὴν φάτνην καὶ ᾗς τὸ σπήλαιον, καθὼς μᾶς ἱστορήθη.
 Καὶ κατοικοῦντες μάλιστα ἐν' ἄλλον κόσμον τώρα,
 Ὅχι τὸν κόσμον τοῦ σοφοῦ ἐτούτου Πυθαγόρα.
 Ὅτι αὐτὸς ὠνόμασε κόσμον, τὸν κόσμον λέγω,
 Αὐτὸς πρῶτος ὁ ἄνθρωπος, τὸ λέγω δὲ καὶ κλαίγω.
 Ὅτι ὁ κόσμος, ὅπου νῦν ἡμεῖς τὸν κατοικοῦμεν,
 Παραχωρήσει τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν περιπατοῦμεν,
 Χειρότερος ἀπὸ αὐτὸν δὲν ἔμπορεῖ νὰ γένη.
 Μάρτυρες καὶ οἱ ζωντανοὶ καὶ οἱ ἀποθαμμένοι,
 Μάρτυρες δὲ καὶ ἄγγελοι, δαίμονες καὶ στοιχεῖα
 Καὶ τὰ ἀναίσθητα αὐτὰ ὅλα, τῇ ἀληθείᾳ.
 Κ' ἂν ἀνσταίνονταν αὐτὸς ὁ Πυθαγόρας τώρα,
 Τοῦ πρώην κόσμου ὁ νουνὸς δὲν ζοῦσε μίαν ὥρα.
 Καὶ ἂν ἐζοῦσε, παρευθὺς δὲν ἤθελε μιλήσει,
 Ἦθελε χάσει τὴν φωνήν, τὸ στόμα του νὰ κλείσῃ.
 Ἦθελε μείνει ἄλαλος, βουβὸς δεκαετίαν,
 Ὅχι καθὼς ἐδίδασκε σιγὴν πενταετίαν.

Οἱ τρεῖς οἱ φίλοι τοῦ Ἰώβ, βλέποντες πληγωμένον
Αὐτὸν τὸν φίλον τους Ἰώβ κ' ἔτ'ζι καταστημένον,
Ἐπτὰ μέραις δὲν σύντυχαν, ἐδέθηκεν ἡ γλῶσσα
Καὶ ἡ φωνή τους πιάσθηκεν εἰς τὰ κακὰ τὰ τόσα.

Ὁ Πυθαγόρας, βλέποντας τὸν κόσμον χαλασμένον,
Διεφθαρμένον πανταχοῦ κ' ἔτ'ζι κατανημένον,
Ἰπόθετε νὰ βουβαθῆ, νὰ τοῦ δεθῆ ἡ γλῶσσα
Εἰς τὰ μεγάλα καὶ φρικτὰ κακὰ τοῦ κόσμου τόσα.

Εὐθύς δ' ὁποῦ συντύχαιεν, ἤθελε τοῦ ἀλλάξει,
Τὸ ὄνομά του τὸ καλὸ δὲν ἤθελε βαστάξει
Καὶ ἀκοσμίαν βδελυρὰν καὶ ἄκραν ἀκοσμίαν
Τὴν ὀνομάσει ἤθελε δίχως ἀμφιβολίαν.

Κυττάζωντας ὡς πρὸς ἡμᾶς 'ς τὴν τόσῃν μας κακίαν,
Ὅχι δέ, ὄχι πρὸς θεόν, πρὸς τὴν δημιουργίαν.

Διότι ὡς πρὸς τοῦ θεοῦ τὴν κτίσιν καὶ σοφίαν
Κόσμον τὸν ὀνομάτισεν ὡς ὄλων εὐκοσμίαν.

Νὰ ζοῦσεν ὁ Δημόκριτος τὸν κόσμον νὰ θεωροῦσε,

Ἀπὸ τὰ γέλοια ἔσκαζε, βέβαια δὲν βαστοῦσε,
Καὶ πάλιν ὁ Ἡράκλειτος ἢ ἤθελε κτικιάσει.

Ἡ ἀπ' τὸ κλάμα τὸ πολὺ αὐτὸς ἤθελε σκάσει.

Πρὸς τούτοις βλέπεις μὲ καλὸ εἰς τὸ νησί τῆς Σάμου
Κάμποσα μοναστήρια, ἂν θέλῃς, ἄρχοντά μου.

Βλέπεις ἐκεῖ 'ς τὴ Βλαμκρὴ τὸ τῆς ἀγίας Ζώνης
Τῆς Παναγίας τῆς χρυσῆς ζώνης ψυχῆς μου μόνης.

Βλέπεις 'ς τὸν Κότζικα μὲ καρδιὰ πολλὰ εὐφραινομένην
Τὴν Παναγίαν Δέσποιναν, τὴν καὶ φανερωμένην.

Βλέπεις ἀπάνω 'ς τὰ βουνὰ μὲ ἄκραν εὐθυμίαν
Τὴν Παναγίαν τοῦ Βροντᾶ μέσα 'ς τὴν ἐρημίαν.

Βλέπεις εἰς τ' ἄλλα τὰ βουνὰ μὲ εὐφροσύνην πάλιν
Τὴν Παναγίαν Δέσποιναν, ὀνόματι μεγάλην.

ὦ Παναγία Δέσποινα, ε' τὰ μοναστήριά σου
Καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας σου καὶ εἰς τὰ θαύματά σου.

Ἐγέμισε καὶ ἡ στεργιὰ καὶ ὄλα τὰ νησιά

Ἀπὸ τοὺς θαυμασίους σου ναοὺς σου, Παναγία·

Γιατί, γιατί ἐγέμισε καὶ ἡ ἀγιωσύνη·

Ἡ σὴ τὸν κόσμον ἅπαντα καὶ ἡ μεγάλωσύνη.

Πρὸς τούτοις πᾶσιν, ἀδελφέ, εἶναι τὸ μοναστήρι
Καὶ τοῦ τιμίου μου Σταυροῦ, ὅστις ἡμᾶς συντήρει,
Μ' ἓνα νερὸ πολλὰ πολὺ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν
Ἐξέρχεται ποταμηδὸν κ' εὐφραίνει τὴν καρδίαν
Καὶ σε δροσίζει, ἔταν πᾶς, ἔστωντας διψασμένος,
Σοῦ πλύνει καὶ τὸ πρόσωπον, ἔστωντας ἰδρωμένος
Ἀπὸ τὸν κόπον τοῦ βουνοῦ, ὅπου τὸ ἀναβαίνεις
Καὶ εἰς τὸ μοναστήριον τὸ τοῦ Σταυροῦ πηγαίνεις.
Καὶ πρέπει ὅτι καὶ Χριστὸς ποῦ τὸν Σταυρὸν βαστώντας
Ἀνέβαινε τὸν Γολγοθᾶ, αἷμα δρωμένος ὄντας.
Καὶ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ βλέπεις τὸ μοναστήρι,
Οὐ ταῖς πρεσβείαις ὁ θεὸς τὴν Σάμον διατήρει.
Βλέπεις καὶ ἄλλα πράγματα ἄξια θεωρίας
Αὐτῆς, ὅπου σε ἐπαινῶ μετ' ἄκρας ἀληθείας.
Βλέπεις ἐδῶ δυὸ ποταμούς, λέγω τοὺς πειρὸ μεγάλους,
(Διότι ἔχει ποταμούς ὅμως μικροὺς καὶ ἄλλους.
Ἐνας τρυπᾷ μίαν χονδρὴν πέτραν καὶ διαβαίνει
Καὶ ἀπὸ πάνω περπατεῖ ἄνθρωπος καὶ πηγαίνει).
Ὅπου σου χύνουν τὰ βουνὰ πάντα καὶ καταιβάζουν
Καὶ εὐμορφιαῖς γιὰ λόγου σου χίλιας κατασκευάζουν.
Εἰς τὰ κατώτερα τῆς γῆς μέρη σε κατεβάζουν,
Εἰς ταῖς καλλίτεραις δροσιαῖς καὶ χάριν σε ἐμβάζουν.
Βουνὰ ἐδῶ, βουνὰ ἐκεῖ κ' ἀνάμεσά τους τρέχει
Ὁ ποταμὸς ὀλοχρονῆς καὶ στάσιμο δὲν ἔχει.
Ἐκεῖ δὲ μέσα ὄντας σύ, τί ἀγαπᾶς, εἶπέ μου,
Καὶ δὲν τὸ ἔχεις πλούσιο πάραυτα, περζαδέ μου;
Ἐκεῖ λοιπὸν πηγαίνοντας διὰ νὰ εὐθυμήσης,
Τῆς φυλακῆς τὰ βάσανα διὰ νὰ λησμονήσης
Καὶ ν' ἀνασάνης λίγο τι διὰ νὰ μὴ κτικιάσης,
Θυμούμενος τὰ πάθη σου, καὶ νιότην χρυσῆν χάσης.
Εὐθύς ὅπου μὲ τ' ἄλογον 'ς τὸν τόπον αὐτὸν φθάσης,
Ἐν τὰ χεῖλη του τὰ δροσερὰ νὰ πάγης νὰ πλαγιάσης.
Στρῶσιμο δὲν χρειάζεσαι, ἔχει ἐκεῖ στρωμένα
Ὁ ποταμὸς λογιῆς λογιῶν χόρτα χαριτωμένα.
Χαριτωμέν' ἀληθινὰ χορτάρια καὶ βαμμένα
Σοῦ κύνουν ἓνα, περζαδέ, θαῦμα βεβαιωμένα.

Καὶ κόσμον καὶ ἐγκόσμια εὐθύς νὰ τὰ ξεχάσης
 Καὶ Πογδανιὰ δὲ καὶ Βλαχικὰ οὐδόλως νὰ θαυμάσης.
 Ταῖς πίκραις, τὰ φαρμάκια ὅλα νὰ τὰ ξεράσης,
 Μὴ ἀποθάνης πρὸ καιροῦ, πειχοῦ σὺ νὰ γηράσης.
 Νὰ ξαναγιώσης, ἀδελφέ, νὰ ξαναδυναμώσης
 Καὶ τῷ κυρίῳ καὶ Θεῷ δόξαν, τιμὴν νὰ δώσης.
 Δὲν ἤμπορεῖ ἰατρικό, ἔστω τοῦ Νικολάκη,
 Δὲν δύναται καθάρσιο, ἔστω καὶ τοῦ Φωτάκη,
 Ἐκ τὸ πάθος, ἀδελφέ, τόσο νὰ σε παστρέψη,
 Ἐκ τὸν πόνον καὶ καῦμόν τόσο νὰ σε γιατρέψη,
 Καθὼς χόρτον τὸ πράσινον, καθὼς ἡ ἡσυχία,
 Καθὼς τρεχάμενον νερόν· αὐτὰ τῇ ἀληθείᾳ,
 Αὐτὰ διασκεδιάζουσι τὴν λύπην τοῦ ἀνθρώπου,
 Αὐτὰ ἀνοίγουν τὴν καρδιὰ καὶ ὄψιν τοῦ προσώπου.
 Βλέπεις λοιπὸν κ' ἄλλα πολλὰ ἄξια θεωρίας
 Αὐτῆς, ὅπου ὑπόκειται, οἴμοι τῆς δυστυχίας!
 Μαζὶ μὲ ὅλα τὰ νησιὰ εἰς τὸν ζυγὸν δουλείας
 Μιᾶς δουλίδος γυναικός, Ἐγὰρ τῆς Αἰγυπτίας.
 Εἰς τὸ τζαμί τοῦ Τοπχανέ πληρώνει τὰ κατ' ἔτος
 Πέντε καὶ εἴκοσι πουργιὰ, εἴθε δὲ μόνον ἴφ' ἑτόσ.
 Αὐτὴ ὅπου τὸ παλαιὸν ἠβασίλευεν, ἀνθοῦσεν
 Ὡς κρίνον μέσα ἔς τὰ νησιὰ καὶ ἐμοσχοβολοῦσεν.
 Αὐτὴ ὅπου τὸ παλαιὸν ἠβασίλευε, πετοῦσεν
 Ὡς ἀετὸς εἰς τὰ ἴψηλά καὶ ἀεροβατοῦσεν.
 Αὐτὴ ὅπου ἓνα καιρὸν ἠβασίλευ', εὐτυχοῦσε
 Καὶ τόσα εὐμορφα λαμπρὰ πράγματα ἠμποροῦσε
 Μέσα εἰς ὀγδοήκοντα μίλλια νὰ ἐκπλώνη.
 Καθὼς ὁ λόγος μου αὐτὸς ἐδῶ σαῶς φανερώνει.
 Ὅπου ἐγὼ τὰ σιωπῶ διὰ τὴν συντομίαν,
 Ὅπου ἐγὼ τὰ μαρτυρῶ δίχως ζηλοτυπίαν,
 Ὅπου ἐγὼ τὰ ἔβλεπα κ' εὐφραίνομουν μεγάλως,
 Ὅπου ἐγὼ τὰ χάρηκα αὐτὰ οὐδεὶς ὡς ἄλλος.
 Ὅπου ἐγὼ τὰ ἠφάνθηκα καὶ διὰ τῶν ὀμμάτων,
 Ὅπου ἐγὼ τ' ἀπήλαυσα καὶ διὰ τῶν πραγμάτων.
 Αὐτὴ μήτηρ ἐστάθη καὶ τοῦ προειρημένου,
 Τοῦ Πυθαγόρα τοῦ σοφοῦ καὶ πολυτιμημένου

Καὶ τῆς Σιδύλλης τῆς μιᾶς, τῆς ἀπὸ τῆς χορείας
 Τῶν Σιδυλλῶν τῶν θαυμαστῶν ἕνεκεν τῆς σοφίας,
 Καὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ σοφοῦ ἐκείνου Κρεωφύλου,
 Εἰς τοῦ Ὀμήρου τὸν καιρὸν καὶ ἔτι τοῦ Χοιρίλλου,
 Ὅπου μὲ στίχους ἔγραψε καιρὸν εἰς τὸν ἀρχαῖον
 Τὴν κατὰ Ξέρξου ἔνδοξον νίκην τῶν Ἀθηναίων
 Κ' ἓνα φλωρί 'ς τὸν στίχον του πῆρε, θαρρῶ, ἢ γρόσι.
 Ἀμὴ ἢ Ἐκλαμπρότης σου τί θέλει νά μου δώση;
 Καὶ πολλῶν ἄλλων καὶ σοφῶν καὶ στρατηγῶν ἀξίων
 Εἰς τοὺς καιροὺς τοὺς παλαιοὺς ὀνομαστῶν ἀνδρείων.
 Τοῦ Ἀλεξάνδρ', Ἀλέξανδρε, ἔχε τὴν εὐτυχίαν
 Κ' ἐγὼ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἔρχομαι τὴν Σαμίαν.
 Τοὺς φιλαργύρους καὶ τοὺς τρεῖς ἐδῶ τοὺς ἀπαριάζω,
 Ὡς πρέπει νά παιδεύωνται, καὶ τοὺς κατατροπιάζω.
 Διότι καθὼς ἔκαμαν, εἶχασι πληρωθοῦσι
 Καὶ ὅσοι ἄλλοι ἀγαποῦν τ' ἄσπρα καὶ προσκυνοῦσι.
 Καὶ διὰ τοὺς Σαμιώτας μου τοὺς φιλελεημόνους
 Μιλῶ ὅτι ὁ λόγος μου δι' αὐτουνοὺς καὶ μόνους.
 Ἐψαλα δὲ ἀγιασμοὺς εἰς τὸ Βαθὺ χωρίον
 Ὑπὲρ τοὺς τριακόσιους πενήτων καὶ πλουσίων.
 Καὶ ὅλους ὄχι μοναχὰ εἰς τὰ ὀσπήτιά τους.
 Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ σπήτια καὶ εἰς τ' ἀμπέλιά τους,
 Τὸ δὲ Βαθὺ εἶναι χωριό, τὸ πλιὸ καλλίτερόν της,
 Ὡς πολυανθρωπότερον καὶ πλουσιώτερόν της.
 Ὑπὲρ τὰ τετρακόσια σπήτια λογαριάζω
 Καὶ ἐκκλησίας ἕξ ἑπτὰ καὶ τόσας λογιάζω.
 Πῆγα εἰς τὸ Πηληόκαστρο, εἰς τὸ Βαθὺ πλησίον,
 Ὡς ἑκατὸ σπήτια αὐτὸ λέγεται τὸ χωρίον.
 Ὡς ἑκατὸ ἀγιασμοὺς εἰς τοῦτο εἶχα ψάλει
 Ἐν εὐφροσύνῃ καὶ χαρᾷ, πολλῇ τε καὶ μεγάλῃ.
 Πῆγα εἰς τοὺς Μυτιληνιοὺς, χωριὸ μὲ διακόσα
 Σπήτια καὶ περισσότερα λογιάζω ἀπὸ τόσα.
 Ὑπὲρ τοὺς διακόσιους ἐδῶ ἔψαλα πάλιν
 Μ' εὐχαριστίαν μου πολλὴν καὶ ζέσιν τους μεγάλῃν.
 Πῆγα 'ς τὰ μοναστήρια Σταυροῦ καὶ Παναγίας,
 Ἐψαλα ὡς τριάκοντα μετὰ φιλοδοξίας.

Πῆγα καὶ εἰς τὴν Χώραν δέ, σκαμνὶ τῆς νήσου Σάμου,
Καὶ ἕως τριακόσια σπήτια, γέροντά μου.

Ἔως τριάντ' ἁγιασμοὺς θυμοῦμαι εἶχα ψάλει,

Σπάνις πολλὴ καὶ ἔς τὸ σκαμνὶ μάλιστα καὶ μεγάλη.

Ὅτι ἐδῶ δὲν ἤργησα, ἂν ἤθελα καθήσει,

Ἦθελα βεβαιότατα καὶ τοὺς ἑκατοντίσει.

Μέσα εἰς τὰ καράβια καὶ μέσα ἔς τὸν ὄνδα μου

Ἐψάλθηκαν ἁγιασμοὶ κάμποσοι, δέσποτά μου.

Ἄλλου δὲν ἐπερπάτησα εἰς τὰ χωρία τ' ἄλλα,

Θαρρῶ νὰ ᾄναι δεκοχτῶ μικρά τε καὶ μεγάλα.

Ὅλα δὲ χριστιανικά, ὅλα ἐλέει θείῳ,

Ἐδῶ κάνεις δὲν κατοικεῖ, κάνεις ἄλλος per dio.

Ἐβραῖος, Τοῦρκος, ἄπαγε! ἄλλη φυλὴ καμμία,

Ἀρμένης, Φράγγος, Λούθηρος, παντοῦ ὀρθοδοξία.

Μ' ἐφιλοδώρησαν καλὰ ὑπὲρ τὰ χίλια γρόσα,

Κοντὰ εἰς γρόσα καὶ κρασί φορτώματα τρακόσα.

Ὅκάδες ὀγδοήκοντα τὸ ἓνα φόρτωμά τους,

Κ' ἔταξαν νὰ τὸ δίνωσιν αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιὰ τους.

Τοὺς εὐηργέτησα καλὰ κ' ἐγὼ | μὲ τὸν Σταυρόν μου,

Τῶν ἀμπελιῶν ἐφόφησα τὴν νόσον ἔς τὸν καιρόν μου.

Ἄλλου λοιπὸν δὲν πάτησα, σπεύδοντας νὰ κινήσω

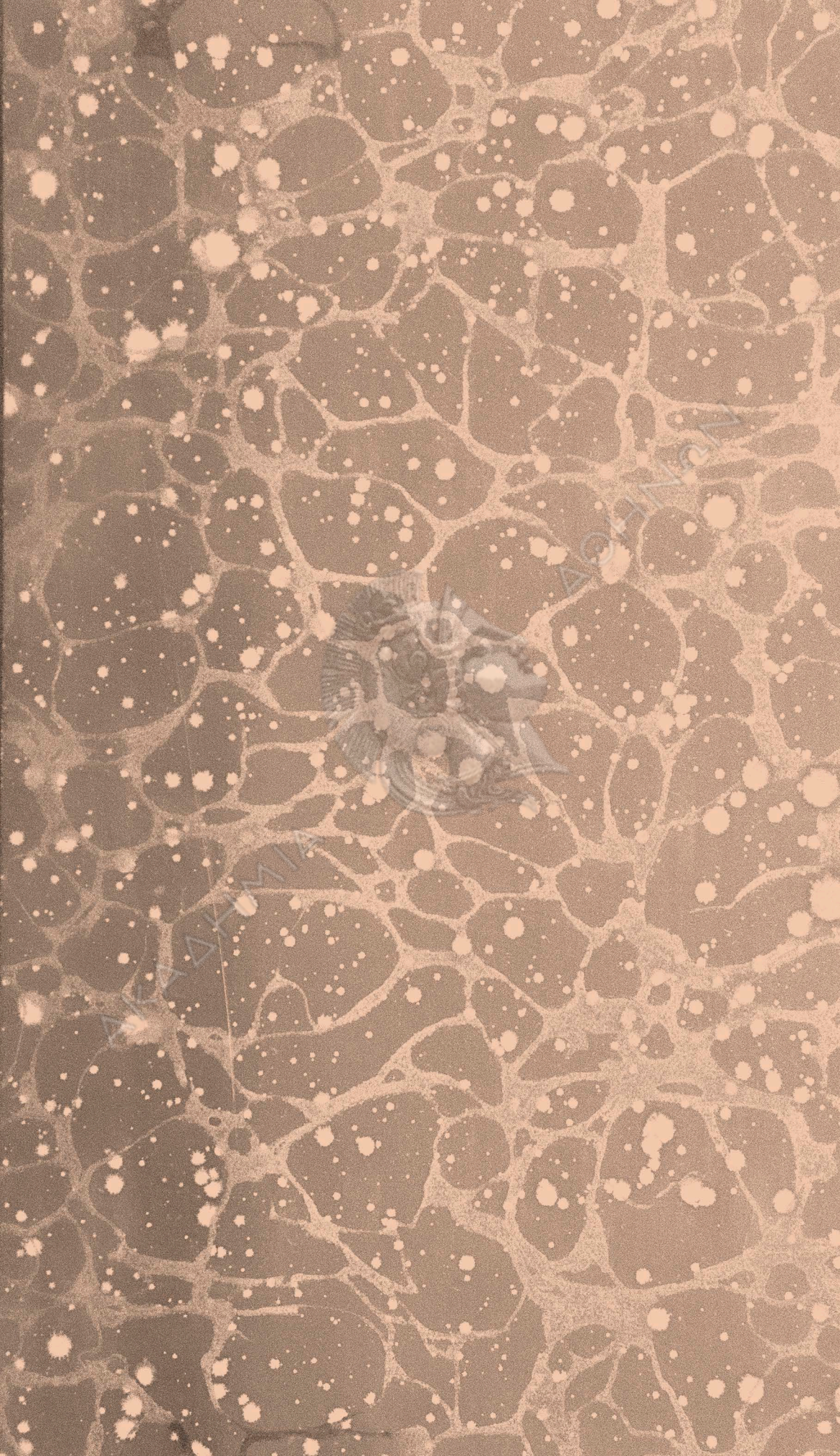
Καὶ εἰς τὸ μοναστήριον ὀπίσω νὰ γυρίσω.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000029309

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΟΥΝ